

A SZERVEZETT BŰNÖZÉS

KÉZIKÖNYVE

**Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar**

A szervezett bűnözés kézikönyve

Szerzők:

- **Ábrahám Attila r. alezredes**, osztályvezető, NNI Gazdaságvédelmi Főosztály Környezeti Bűnözés Elleni Osztály
- **dr. Bereczki Zoltán r. alezredes**, osztályvezető, NNI Gazdaságvédelmi Főosztály Pénzügyi visszaélések elleni osztály
- **Berki Antal r. ezredes**, főosztályvezető, BRFK Információs Főosztály
- **dr. Csákó Ibolya r. alezredes**, ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Bűnügyi Osztály
- **Farkasné dr. Halász Henrietta r. őrnagy**, tanár RTF-NKE Rendészettudományi Kar Kriminálisztikai Tanszék
- **dr. Gazdag Tibor r. alezredes**, osztályvezető, NNI Bűnügyi Főosztály Csúcstechnológiai Bűnözés Elleni Osztály
- **Goricsán Tamás Károly r. százados**, ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Bűnügyi Osztály
- **dr. Istvanovszki László ny. r. ezredes**
- **Jóvér Imre r. alezredes**, osztályvezető, NNI Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály Bűnszervezetek Elleni Osztály
- **Dr. Nagy Judit PhD r. őrnagy**, szakreferens, NKI NKE Fenntartói Testület Hivatala, főiskolai tanársegéd, RTF-NKE Rendészettudományi Kar Alkotmányjogi és Közigazgatási Jogi Tanszék
- **dr. Német Richárd r. őrnagy**, osztályvezető, NNI Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály Emberkereskedelem Elleni Osztály
- **dr. Nyeste Péter r. őrnagy**, tanár, RTF-NKE Rendészettudományi Kar Bűnügyi és Gazdaságvédelmi Tanszék
- **dr. Rigó Attila r. alezredes**, alosztályvezető, NNI Gazdaságvédelmi Főosztály Pénzügyi Visszaélések Elleni Osztály
- **dr. Ródlér Norbert r. alezredes**, osztályvezető, NNI Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály Kábítószer Bűnözés Elleni Osztály
- **dr. Simon Béla r. őrnagy**, tanár, RTF-NKE Rendészettudományi Kar Bűnügyi és Gazdaságvédelmi Tanszék
- **Sölétormos Gyula r. alezredes**, osztályvezető, NNI Gazdaságvédelmi Főosztály Korrupciós Bűncselekmények Elleni Osztály
- **dr. Szilágyi Roland pü. őrnagy**, tanár, RTF-NKE Rendészettudományi Kar, Vám-, és Pénzügyőri Tanszék
- **dr. Tahóczki Anita r. alezredes**, ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Gazdaságvédelmi és Pénzhamisítás Elleni Osztály

Szerkesztők:

- **dr. Balláné Prof. Dr. Füstzer Erzsébet r. ezredes**, tanszékvezető egyetemi tanár, RTF-NKE Kriminálisztikai Tanszék
- **Dr. Szendrei Ferenc PhD. r. alezredes**, főiskolai docens tanszékvezető, RTF-NKE Bűnügyi és Gazdaságvédelmi Tanszék
- **dr. Urbán Zoltán r. alezredes**, főosztályvezető, ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály

Főszerkesztő: Prof. Dr. Sárkány István ny. r. vezérőrnagy, egyetemi tanár, 2011. december 31-ig az RTF rektora, 2012. január 1-től az NKE Rendészettudományi Kar dékánja

Lektor: dr. Hatala József r. altábornagy országos rendőrfőkapitány

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ.....	8
I. BEVEZETÉS.....	10
1. A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI KÜZDELEM JOGI ÉS INTÉZMÉNYI FEJLŐDÉSE AZ EU-BAN LUXEMBURGTÓL STOCKHOLMIG.....	10
2. AZ EURÓPAI PARLAMENT 2011. OKTÓBERI JELENTÉSE A SZERVEZETT BŰNÖZÉSRŐL AZ EURÓPAI UNIÓBAN.....	13
2.1. A JELENTÉS FŐBB TERÜLETEI.....	13
2.1.1. EU jogalkotási keretének javítása.....	13
2.1.2. A maffiaszerűen beépült szervezett bűnözés elleni küzdelem az EU-ban...	13
2.1.3. Az európai intézmények, ügynökségek egymás közötti illetve más nemzetközi szervezetekkel való együttműködésének javítása.....	13
2.1.4. A büntetőügyek kölcsönös elismerésére vonatkozó elv fejlesztése, valamint az igazságügyi és rendőrségi együttműködés javítása az EU-ban és harmadik országokkal	14
2.1.5. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos egyéb ajánlások.....	14
3. AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI MODELL (AZ EU BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA) ÉS FŐBB CÉLKITŰZÉSEK.....	16
3.1. AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI MODELL.....	16
3.1.1. Közös menetrend a közös kihívások kezelésére.....	16
3.1.2. Közös értékeken alapuló biztonsági politikák	16
3.1.3. Globális perspektívájú belső biztonság	16
3.1.4. Stratégiai célkitűzések a belső biztonság területén	16
3.2. FŐBB CÉLKITŰZÉSEK.....	17
3.2.1. A nemzetközi bűnözői hálózatok felgöngyölítése	17
3.2.1.1. A bűnözői hálózatok azonosítása és felszámolása.....	17
3.2.1.2. A gazdaság védelme a bűnözés beszivárgása ellen.....	18
3.2.1.3. Bűncselekményből származó vagyoni eszközök elkobzása	19
3.2.2. A virtuális tér biztonságának növelése a polgárok és a vállalkozások számára	19
3.2.2.1. Kapacitásépítés a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás terén	20
3.2.2.2. Együttműködés az iparral a polgárok eszközökkel való felruházása és védelme érdekében.....	20
3.2.2.3. A számítástechnikai támadások kezelésére irányuló képességek javítása.....	20
3.2.3. A biztonság megerősítése a határigazgatás útján.....	21
4. A SZERVEZETT BŰNÖZÉS FENYEGETÉSE AZ EURÓPAI BIZTONSÁGRA.....	22

II. KIEGÉSZÍTŐ MEGKÖZELÍTÉSEK ÉS INTÉZKEDÉSEK A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSE ÉS AZ ELLENE VALÓ KÜZDELEM ÉRDEKÉBEN.....23

1. HORIZONTÁLIS MÓDSZEREK A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSÉRE ÉS KEZELÉSÉRE.....23

1.1. ADMINISZTRATÍV MEGKÖZELÍTÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSÉRE ÉS KEZELÉSÉRE23

1.2. MULTIDISZCIPLINÁRIS MEGKÖZELÍTÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSÉRE ÉS KEZELÉSÉRE27

1.2.1. Integrált belbiztonsági program (Finnország).....27

1.2.2. Integrált megközelítés a szervezett bűnözés megelőzésére és kezelésére (Svédország)28

1.2.2.1. A Nemzeti Hírszerző Központ.....28

1.2.2.2. (Súlyos) szervezett bűnözés és szervezett (mobil) bűnözés kapcsolata....29

1.2.2.3. A bűnügyi arborisztikus (fakertészeti) módszer30

1.2.3. A bűnözői csoportok felszámolása szervezetközi együttműködéssel (Finnország)31

1.2.3.1. A rendőrség, a vám- és pénzügyőrség és a határvédelem koordinációja31

1.2.3.2. A célpont-kiválasztási eljárás32

1.2.4. Folyamatos megfigyelés (Egyesült Királyság)33

1.2.4.1. Pénzügyi jelentéstétel elrendelése34

1.2.4.2. Utazási tilalom elrendelése (TRO)34

1.2.4.3. Súlyos Bűncselekmény-megelőzés elrendelése (SCPO).....34

1.2.4.4. A SOCA lehetőségei külföldiekkel szemben.35

Bevándorlással kapcsolatos jogkör alkalmazása35

Kitoloncolás35

Kitiltás35

1.2.4.5. Lehetőségek a büntetés-végrehajtási intézetekben35

Engedélyezési feltételek36

Az előírások betartásának ellenőrzése36

1.2.5. Bűnmegelőzési ellenőrzés története (esetleges jövője) Magyarországon..36

1.2.6. A szociális hálózat elemzése (SNA Europol)37

1.2.7. Bűnözői csoportok elleni fellépés (Magyarország)38

1.2.7.1. A szervezett bűnözés Magyarországon.....38

A szervezett bűnözés általános ismérvei.....38

Európai Unió ismérvek39

Magyarországi jogi szabályozása40

Szervezett bűnözők és szervezett bűnözői csoportok.....41

A bűnszervezetek főbb tevékenységi területe42

Befektetési, pénzügyi ágazatok43

A szervezett bűnözés elleni fellépés lehetőségei.....44

1.3. BŰNÜGYI VESZÉLYEZTETETTSÉGI TANULMÁNYOK ÉS A BŰNMENTESÍTÉS46

1.3.1. Vállalkozások vizsgálata a szervezett bűnözés általi veszélyeztetettség szempontjából (Belgium)46

1.3.2. Bűnmentesítés47

1.4. A KÖZ- ÉS MAGÁNSZFÉRA EGYÜTTMŰKÖDÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A PPP PROJEKTEKRE (BELGIUM)	49
1.4.1. Korai jelzőrendszer működtetése a köz- és a magánszféra együttműködésével	49
1.4.1.1. Fenyegetettségi indikátorok jelzése a magánszektorból a hatóságok felé	49
1.4.1.2. Az általános kockázatok jelzése a magánszektor felé	50
1.5. A BŰNÜGYI ELEMZÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI HATÉKONY FELLÉPÉS ÉRDEKÉBEN (MAGYARORSZÁGON ÉS AZ EU-BAN)	51
1.6. VAGYONVISSZASZERZÉS	59
1.6.1. A vagyon nyomon követése és visszaszerzése a maffiaellenes törvény alapján (Olaszország)	59
1.6.1.1. A vagyonnal kapcsolatos nyomozások modellje	60
1.6.1.2. Nyomozati módszerek és források	62
1.6.2. A polgári jogi vagyonvisszaszerzés és adóhatósági jogkör gyakorlása (Anglia, Wales, Észak-Írország)	63
1.6.3. A vagyonvisszaszerzés európai uniós szinten	64
1.6.4. Vagyonvisszaszerzés az EU-ban és Magyarországon	65
1.6.4.1. Általános háttér	65
1.6.4.2. Az Európai Unió vagyon-visszaszerzési jogszabályai	66
1.6.4.3. A hazai szabályozás	67
1.6.4.4. A Vagyonvisszaszerzési Hivatal tevékenységével kapcsolatos feladatok	69
1.6.4.5. Prognózis	70
1.7. BŰNÜGYI KÖNYVVIZSGÁLAT, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KÖZBESZERZÉSEKRE (OLASZORSZÁG)	71
1.7.1. A közbeszerzési pályázatok bűnügyi megelőző vizsgálata	71
1.8. A MÉDIA ÉS A CIVIL TÁRSADALOM BEVONÁSA (EGYESÜLT KIRÁLYSÁG)	73
1.8.1. Együttműködés/ a Crimestoppers-szel az Egyesült Királyságban és a tengerentúl	73
2. ÁGAZATI MÓDSZEREK A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSÉRE ÉS KEZELÉSÉRE	74
2.1. KÁBÍTÓSZER-KERESKEDELEM	74
2.1.1. Jogi háttér	74
2.1.2. Összefoglalás konklúzió	78
2.1.3. Prognózis	78
2.2. EMBERKERESKEDELEM ÉS ILLEGÁLIS BEVÁNDORLÓK CSEMPÉSZÉSE	79
2.2.1. Illegális bevándorlás	79
2.2.1.1. Jogszabályi háttér	80
2.2.1.2. Az elkövetési módszerek csoportosítása	80
2.2.1.3. A Magyarország területén történő mozgás, illetve a továbbszállítás tapasztalatai	82
2.2.1.4. A Magyarországot érintő illegális migráció nemzetközi útvonalai	82

2.2.1.5. <i>Az illegális migrációhoz kapcsolódó szervezett bűnözés elleni fellépés lehetőségei</i>	82
2.2.1.6. <i>Következtetések és a várható tendenciák az illegális migráció és a hozzá kapcsolódó szervezett bűnözés területén</i>	83
2.2.2. <i>Az emberkereskedelem</i>	84
2.2.2.1. <i>A jogszabályi háttér</i>	85
2.2.2.2. <i>A prostitúció megjelenési formái (trendek, jelenségek, konkrét ügyek)</i>	86
<i>Luxus prostitúció</i>	86
<i>Külföldön legális körülmények között folytatott prostitúció</i>	86
<i>Külföldön illegális körülmények között folytatott prostitúció</i>	87
2.2.2.3. <i>Javasolt megoldások</i>	87
2.2.2.4. <i>Eset bemutatások</i>	88
2.2.2.5. <i>Eredmény, innovatív megoldások</i>	88
2.2.2.6. <i>Együttműködések</i>	88
2.2.2.7. <i>Összefoglalás, konklúzió</i>	89
2.2.2.8. <i>Prognózis, trendek, jogszabályi változás</i>	89
2.3 PÉNZHAMISÍTÁS ÉS KÉSZPÉNZ-HELYETTESÍTŐ FIZETŐESZKÖZÖK HAMISÍTÁSA	90
2.3.1. <i>Pénzhamisítás</i>	90
2.3.1.1. <i>A jogi környezet</i>	90
2.3.1.2. <i>Bankjegyhamisítás</i>	90
2.3.1.3. <i>Érmehamisítás</i>	94
2.3.1.4. <i>Nemzetközi együttműködés a pénzhamisítás elleni harcban</i>	94
2.3.1.5. <i>A pénzhamisítás és a szervezett bűnözés kapcsolata</i>	95
2.3.1.6. <i>Várható tendenciák</i>	95
2.3.2. <i>Készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel kapcsolatos bűncselekmények</i>	96
2.3.2.1. <i>Jogszabályi háttér</i>	97
2.3.2.2. <i>A bűncselekmény kategória főbb jellemzői, az elkövetők által alkalmazott módszerek</i>	97
<i>A „bankkártyás” visszaélések főbb jellemzői</i>	97
<i>Az elkövetők által alkalmazott módszerek</i>	98
2.3.2.3. <i>Esettanulmány, ügyismertetés</i>	99
2.3.2.4. <i>Együttműködések</i>	100
<i>Hazai együttműködési formák</i>	100
<i>Nemzetközi együttműködési formák</i>	100
2.3.2.5. <i>Várható tendenciák</i>	101
2.4. ÁFA CSALÁS	102
2.4.1. <i>Az MTIC csalások vizsgálata avagy ÁFA csalás több Uniós tagország felhasználásával</i>	102
2.4.1.1. <i>ÁFA csalási konstrukciók az Európai Unióban</i>	102
2.4.1.2. <i>A Közösségen belüli ÁFA csalások fő típusai</i>	102
2.4.2. <i>Eredmények</i>	104
2.5. A PÉNZMOSÁS	105
2.5.1. <i>Nemzetközi szervezetek a pénzmosás elleni küzdelemben</i>	105
2.5.1.1. <i>FATF</i>	105
2.5.1.2. <i>Moneyval</i>	105
2.5.1.3. <i>Egmont Csoport</i>	106

2.5.2. A pénzmosás mint bűncselekmény	106
2.5.2.1. A pénzmosás fogalma	106
2.5.2.2. A törvényi tényállás	106
2.5.3. Pénzmosás a gyakorlatban	107
2.5.4. Integrált megközelítés a pénzmosás ellen (Hollandia)	108
2.6. HAMIS ÉS JÖVEDÉKI TERMÉKEK CSEMPÉSZETE	109
2.6.1. Jövedéki termékek csempészete	109
2.6.1.1. Elkövetési magatartásformák	110
2.6.1.2. Nemzetközi példa (Litvánia)	111
2.7. KORRUPCIÓ.....	113
2.7.1. A korrupcióról általában	113
2.7.2. Korrupcióval fertőzött területek	113
2.7.3. Korrupciós cselekmények felderítése, nyomozása	114
2.7.4. Átláthatósági megállapodások.....	115
2.7.5. Nemzetközi példa (Lengyelország)	115
2.8. GYERMEKEK VESZÉLYEZTETÉSE	117
2.8.1. Gyermekpornográfia.....	117
2.8.1.1. Eljárási sajátosságok	118
2.8.1.2. Összefoglalás, konklúzió	120
2.8.1.3. Prognózis, várható trendek	120
2.9. SZÁMÍTÓGÉPES BŰNCSELEKMÉNYEK.....	122
2.9.1. A számítástechnikai bűnözés általános jellegű bemutatása	122
2.9.2. A terület fő jogszabályai, szabályozói.....	123
2.9.3. Új trendek, jelenségek, legjobb gyakorlatok, bűncselekmény-típusok, ügyek	124
2.9.3.1. Mobilitás	124
2.9.3.2. Anonymizáló technikák	124
2.9.3.3. Elsődleges hálózati azonosítás	124
2.9.3.4. OSINT	125
2.9.3.5. Rendőrségi dolgozók által végzett számítástechnikai adatelemzés	125
2.9.4. Egyéb szervek, szervezetek.....	126
2.9.5. Tömegmarketinges („előnyadási”) család	126
2.10. KÖRNYEZET ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK.....	128
2.10.1. Jogterületek – intézményrendszer – résztvevők.....	128
2.10.2. Jogszabályi háttér.....	129
2.10.3. A környezeti bűncselekmények.....	130
2.10.3.1. Környezetkárosítás (Btk. 280. §)	130
2.10.3.2. Természetkárosítás (Btk. 281. §)	130
2.10.3.3. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése (Btk. 281/A. §).....	131
2.10.4. Néhány európai „legjobb gyakorlat”	133
2.10.5. Eredmények (innovatív megoldások, együttműködések)	133
2.10.6. Összegzés	134

FŐSZERKESZTŐI ELŐSZÓ és HASZNÁLATI ÚTMUTATÓ

A szervezett bűnözés kézikönyve a *Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlataiból* című, a magyar EU elnökség alatt készített, és az Európai Unió Tanácsa által, 10899/11. számon kiadott összeállítás alapján készült.

Az *Összeállítás* hét hónap munkájának eredménye, amelyet Belgium, Finnország, Magyarország, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Svédország, az Egyesült Királyság, valamint az Európai Bizottság, az Europol és az Európai Unió Tanácsa Főtitkárságának szakemberei állítottak össze. A Tanács magyar elnöksége kezdetén Magyarország vállalkozott az említett tagállamok és intézmények szakértőiből álló projektcsoport vezetésére, amely a Belbiztonsági Operatív Együttműködési Állandó Bizottság (COSI) égisze alatt alakult meg. Az *Összeállítás* áttekintést nyújt a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene folytatott küzdelem érdekében a rendészeti szervek és egyéb hatóságok által az Európai Unió tagállamaiban alkalmazott jó gyakorlatokról és alternatív módszerekről.

Az *Összeállításban* feldolgozott számos, innovatív, jó gyakorlat és eszköz megismertetése és szükség szerint a hazai gyakorlatba történő átültetése érdekében a belügyminiszter úr a Rendőrtiszti Főiskolát (2012. január 1-től NKE Rendészettudományi Kart) bízta meg az ehhez szükséges tananyag elkészítésével és majdani oktatásával.

A **Kézikönyv** ennek a feladatnak tesz eleget, és teremti meg a későbbi oktatás alapját.

Reményeim szerint a szakterület érintett állományán, valamint a Rendőrtiszti Főiskola (Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar) hallgatóin kívül minden, a rendvédelem területén dolgozó, kolléga örömmel forgatja majd és hasznos, új ismereteket szerez általa.

Bízom benne, hogy a tananyag, és az az alapján megvalósuló képzés elősegíti a szervezett bűnözés elleni sikeresebb rendőri fellépést, valamint az eredményes nemzetközi együttműködést és tapasztalatcserét az Európai Unióban.

A **Kézikönyv** ismeretanyagának folyamatos aktualizálása és továbbfejlesztése érdekében választottuk a „kapcsos könyv” megoldást, és a címek-fejezetek külön-külön kezelését, oldalszámozását.

Remélem, hogy ezáltal is biztosítani tudjuk, hogy a **Kézikönyv** a jövőben is mindenkinek hasznos információforrásként szolgálhasson.

Prof. Dr. Sárkány István ny. r. vezérőrnagy
egyetemi tanár

I. BEVEZETÉS

1. A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI KÜZDELEM JOGI ÉS INTÉZMÉNYI FEJLŐDÉSE AZ EU-BAN LUXEMBURGTÓL STOCKHOLMIG

Az 1980-as évek közepéig a szervezett bűnözést olyan problémának tekintették, mely csupán kevés államot érintett (legfőképpen USA, Olaszország, Kína, Kolumbia). Európában (kivéve Olaszországot) mind a tudományos, mind pedig a politikai közvélemény a társadalommal együtt úgy gondolta, hogy Európa nincsen kitéve a szervezett bűnözés veszélyeinek.

20 évvel később Európa bűnügyi térképe már drámaian más képet mutatott, napjainkban pedig minden európai bűnüldöző hatóság elismeri, hogy komoly problémát jelent számukra a szervezett bűnözés. A globalizáció gazdasági növekedést eredményezett a személyek, a szolgáltatások, az áruk és a tőke szabad áramlásával, de ugyanakkor negatív „hozádként” a nemzetközi szervezett bűnözés elterjedése révén hozzájárult a bizonytalanság és az erőszak széleskörű elterjedéséhez.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem első – európai szintű – jelentős momentumát az 1976. júniusában Luxemburgban – elsősorban terrorizmus ellenes kormányközi együttműködésként – létrejött „Trevi Group” jelentette.

A Maastrichti szerződés által létrehozott harmadik pillér egyértelmű jele volt annak, hogy a tagállamokban tudatosult a bel-és igazságügyi együttműködés fokozódó igénye. Az igazságügy- és belügyminiszterek 1993. májusában ajánlásban szólították fel az EU tagállamait a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb együttműködésre, melyet tartalommal az 1994-ben született Berlini Nyilatkozat töltött meg kiemelve a helyzetfelismerés pontosításának, az operatív együttműködés fokozásának, a munkatársak, valamint a szakemberek és tapasztalatok cseréjének a fontosságát.

Ezt követően az addig „elhanyagolt” harmadik pilléres politikák területén rohamos uniós szintű kodifikációs hullám indult meg, melynek eredményeképpen születtek meg – párhuzamosan az ENSZ, Európa Tanács, EBESZ, OECD és FATF égisze alatt kidolgozott nemzetközi szerződésekkel – a szervezett bűnözés elleni együttműködés elősegítését célzó *jogi aktusok*.

Emellett a fokozatosan kiépülő *uniós intézményi struktúra* is (például Europol, Eurojust, OLAF¹, CEPOL², Frontex³, ENISA⁴, Európai Bűnmegelőzési Hálózat, EIH⁵, stb) újabb előrelépést jelentett a tagállamok közötti együttműködés megerősítésében.

Az ötéves *programok* (tamperei, hágai és stockholmi) és *biztonsági stratégiák* (például az 1998-as szervezett bűnözés megelőzésére született átfogó stratégia, 2003-as Európai Biztonsági Stratégia) révén lehetővé vált a szervezett bűnözés elleni fellépés hosszú távú stratégiai megalapozása is. A megfogalmazott stratégiai célkitűzéseket részletesen *cselekvési tervek*⁶ keretében bontották operatív lépésekre.

¹ Office Européen de Lutte Anti-Fraude – Európai Csalás Elleni Hivatal

² Le Collège Européen de Police – Európai Rendőrákadémia

³ Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség – Európai Határőrizeti Ügynökség

⁴ Európai Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökség

⁵ Európai Igazságügyi Hálózat

⁶ Cselekvési terv a szervezett bűnözés elleni küzdelemről (HL C 251., 1997. 8. 15.), a Tanács állásfoglalása a szervezett bűnözés megelőzéséről (HL C 408. 1998. 12. 29.), Bécsi cselekvési terv (HL C 19. 1999. 1. 23.), Millenniumi stratégia (HL C 124, 2000. 5. 3.)

Új *modellek* (például Európai Bűnügyi Hírszerzési Modell – ECIM, intelligence-led law enforcement policing: műveleti információ alapú rendszert), *kutatási irányok* (például RFP⁷, AGIS program⁸), *megközelítések* (például az igazgatási megközelítés a bünszervezetek legális piacokra történő behatolásának megelőzésére), *innovatív nyomozási technikák* (például közös nyomozócsoport, határon átnyúló bűnüldözési műveletek), meghatározó *alapelvek* (kölsönös elismerés alapelve, hozzáférhetőségi alapelv, konvergencia alapelv), *integrált információs adatbázisok* (például Europol Információs Rendszer – EIS, SIS⁹, Eurodac¹⁰, VIS¹¹, AWF), új (kockázat) *elemzési/értékelési módszerek* (például OCTA¹²) és *oktatási csereprogramok* (Grotius, Falcone), valamint *büntetőjogi jogharmonizációs technikák* (például a bünszervezet esetében), és multilaterális *projektek* (például Harmony projekt) kerültek kifejlesztésre a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb küzdelem megalapozásának céljával.

Az *eljárési jogsegély modern eszközeinek* (például fedett nyomozások, ellenőrzött szállítások) és a *kölsönös elismerés elvén alapuló bűnügyi együttműködési formák* (például európai elfogatóparancs, pénzbüntetések elismerése, elkobzási jogsegély) széles tárháza vált a bűnüldözők számára hozzáférhetővé.

Az EU *regionális és strukturális politikája* is fokozott figyelmet szentel a szervezett bűnözés okainak felszámolására (például az Európai Regionális Fejlesztési Alap forrása a maffiától elkobzott ingatlanok újrahasznosítására).

A bűnügyi együttműködés alapjául szolgáló információcsere meggyorsítására új *szerveződések, kezdeményezések* (Prümi Szerződés, Svéd Kezdeményezés), és *technológia fejlesztések* születtek.

Az elmúlt közel 20 évben a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés területén – beleértve a szervezett bűnözés elleni összefogást is – jelentős mennyiségi (jogi aktusok nagy száma) és minőségi fejlődésének lehettünk tanúi.¹³ Azonban a gyakorta jelentkező eredménytelenség, valamint a hatékonyság és transzparencia hiánya miatt – melyek háttérben többek között a kormányközi jellegből adódó egyhangú döntéshozatal, az uniós rendelkezésekkel szembeni tagállami ellenállás, a speciális jogi aktusokból (kerethatározat, egyezmény) eredő végrehajtási nehézségek,¹⁴ stb. állnak – sokan a Lisszaboni Szerződéstől¹⁵ (a továbbiakban: LSZ) várják, hogy jelentős áttörést hozzon ezeken a területeken, lerombolva a bűnügyi együttműködés előtt álló akadályokat.

A LSZ megszüntette az EU pilléres struktúráját, mely által kialakított egy demokratikusabb, átláthatóbb és hatékonyabb döntéshozatali rendszert, egységesítette az uniós jogszabályokat, ezáltal azok végrehajtása a korábbi III. pilléres területen is „kikényszeríthetőbbé” válik, általánossá tette a közösségi módszert a döntéshozatalban (minősített többség), kiterjesztette a korábbi teljes III. pilléres joganyagára az Európai Bíróság joghatóságát.¹⁶

A büntetőügyekben folytatott együttműködés területére vonatkozóan az alábbi főbb konkrét előrelépéseket hozta a Lisszaboni Szerződés:

⁷ Request for Proposal

⁸ Büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködésről szóló keretprogram

⁹ Schengeni Információs Rendszer

¹⁰ Európai Daktiloszkópiái Adatbázis

¹¹ Európai Vízüminformációs Rendszer

¹² Organised Crime Threat Assessment

¹³ M. Fletcher szerint az elmúlt kb. 10 évben a teljes uniós jogalkotás körülbelül 40 %-át teszik ki a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülése térségének politikában alkotott jogi aktusok (lásd M. Fletcher: Extending „indirect effect” to the third pillar: the significance of Pupino 2005. E. L. Review. 869. oldal)

¹⁴ A III. Pillérben az Európai Bíróság joghatósága korlátozott volt, és a Bizottság nem kezdeményezhetett a tagállamokkal szemben szerződészegési eljárást amiatt például, ha azok elmulasztották a kerethatározat átültetésére nyitva álló határidőt.

¹⁵ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSz.).

¹⁶ Kivételt jelent ezen joghatóság alól a tagállamok rendőrsége vagy más bűnüldöző szolgálata által végrehajtott intézkedések érvényességének vagy arányosságának, valamint a közrend fenntartásával és a belső biztonság megőrzésével kapcsolatos tagállami hatáskörök gyakorlásának felülvizsgálata. Emellett speciális helyzetben vannak mindazon jogszabályok is, melyek a szerződés hatályba lépése előtt kerültek elfogadásra, léptek életbe, mivel ezekre 5 éven keresztül nem vonatkozik a Bíróság joghatósága, kivéve, ha ezen időszak alatt módosításra kerülnek.

- a kölcsönös elismerés elvét nyilvánítja az együttműködés alapelvévé,¹⁷
- elismeri az EU kompetenciáját a tagállami anyagi és eljárási büntetőjogok közelítése területén,¹⁸
- lehetővé teszi az Európai Ügyészség létrehozását,¹⁹
- hangsúlyosabb szerepet szán az Europolnak és Eurojustnak a bűnügyi együttműködés elősegítésében, koordinálásában,²⁰
- megteremtette a jogalapját a belbiztonságért felelős állandó bizottság (Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security – COSI) létrehozásának.

A bizottság fő célja, hogy megkönnyítse, segítse és erősítse a belső biztonság területén az EU tagállamai közötti operatív tevékenységekben az együttműködést. A COSI azért is felelős, hogy értékelje és elemezze az operatív együttműködés általános irányát és hatékonyságát, azzal a céllal, hogy fedezze fel az esetleges hiányosságokat és tegyen javaslatokat azok kiküszöbölésére.

¹⁷ EUMSZ 82. cikk (1) bekezdés

¹⁸ EUMSZ 83. cikk (1), és EUMSZ 82. cikk (2) bekezdés

¹⁹ EUMSZ 86. cikk (1) bekezdés

²⁰ EUMSZ 85. 86. 88. cikkei

2. AZ EURÓPAI PARLAMENT 2011. OKTÓBERI JELENTÉSE A SZERVEZETT BŰNÖZÉSRŐL AZ EURÓPAI UNIÓBAN²¹

2011. októberében az Európai Parlament jelentést készített a szervezett bűnözés helyzetéről az EU-ban azzal a céllal, hogy konkrét jogalkotási és operatív intézkedéseket, valamint végrehajtási ütemtervet is magába foglaló horizontális uniós stratégia kidolgozására szólítson fel.

Felkérte a tagállamokat, hogy dolgozzanak ki nemzeti terveket a szervezett bűnözés elleni fellépésre, proaktív nyomozati megközelítést alkalmazzanak és biztosítsák a fellépések központi összehangolását a több tagállamban már összegyűlt legjobb tapasztalatokból kiindulva. Emellett felszólította a COSI-t, hogy évente rendezzen találkozót szakemberek számára az eredmények, tapasztalatok és jövőbeli stratégiák megvitatása céljából.

2.1. A JELENTÉS FŐBB TERÜLETEI

2.1.1. EU jogalkotási keretének javítása:

- Kéri a tagállamokat, hogy közelítsék jogszabályaikat (különösen a közös és egységes eljárások és bűncselekmény kategóriák kialakítása révén) alapul véve a bevált gyakorlatokat, valamint felszólítja a tagállamokat az e területet érintő uniós és egyéb nemzetközi instrumentumok időben történő megfelelő ratifikációjára, beépítésére.
- A szervezett bűnözésről szóló 2008/841/IB kerethatározat „gyengesége” miatt felkéri a Bizottságot, hogy 2012. végéig nyújtson be irányelvre vonatkozó javaslatot, pontosabban meghatározva a szervezett bűnözés fogalmát, jobban elkülönítve a jelenség alapvető jellemzőit, figyelembe véve az újabb formákat.
- Felkéri a Bizottságot, hogy nyújtson be keretjavaslatot a bűncselekményekből származó jövedelmek lefoglalására és elkobzására irányuló eljárásokról szóló irányelvre.
- Felkéri a Bizottságot, hogy 2013. végéig készítsen tanulmányt a szervezett bűnözés elleni fellépés területén alkalmazott tagállami nyomozási gyakorlatok vonatkozásában, és 2014. végéig nyújtson be irányelvre vonatkozó javaslatot a szervezett bűnözés elleni fellépésre irányuló nyomozási technikák tekintetében.

2.1.2. A maffiaszerűen beépült szervezett bűnözés elleni küzdelem az EU-ban

- Felkéri a Bizottságot, hogy készítsen irányelvre irányuló javaslatot a maffiákkal vagy egyéb bűnözői körökkel való összefonódás valamennyi tagállamban való büntethetővé tételére.
- Felkéri a Bizottságot, hogy Európával és Eurojusttal együtt 2013. júniusáig mérje fel a szervezett bűnözés EU-ra gyakorolt negatív hatásait, és felkéri az Eurojustot, hogy 2012-ig készítsen tematikus OCTA-jelentést a maffia jellegű fenyegetettség mértékéről.

2.1.3. Az európai intézmények, ügynökségek egymás közötti illetve más nemzetközi szervezetekkel való együttműködésének javítása

- Felkéri a tagállamokat, hogy maradéktalanul ültessék át jogrendjükbe és hajtsák végre az Eurojust megerősítéséről szóló 2009/426/IB határozatot.
- Felkéri a Bizottságot, hogy készítsen hatásvizsgálatot az Európai Ügyészség hozzáadott értékéről.

²¹<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0333+0+DOC+XML+V0//HU>

- Támogatja az Europol fejlesztésével kapcsolatban 2009-ben felvázolt ötéves stratégiát, és felkéri az Europolit, hogy működjön együtt az Interpollal – különösen az információcsere terén – a szervezett bűnözés elleni nemzetközi szintű fellépés érdekében, valamint kössön stratégiai és operatív megállapodásokat harmadik országokkal, és egyéb nemzetközi szervezetekkel.
- Kiemelt fontosságúnak tekinti a tagállamok és a belső biztonság területén aktív uniós ügynökségek közötti koordináció, valamint az operatív együttműködés hatékonyságának előmozdítását.

2.1.4. A büntetőügyek kölcsönös elismerésére vonatkozó elv fejlesztése, valamint az igazságügyi és rendőrségi együttműködés javítása az EU-ban és harmadik országokkal

- Felkéri a tagállamokat, hogy tekintsék politikai prioritásnak az igazságügyi és rendőri továbbképzéseket, melyhez megkéri a Bizottságot, hogy mozgósítson megfelelő pénzügyi erőforrásokat.
- Kiemeli az európai elfogatóparancs és a közös nyomozócsoportok gyakoribb alkalmazásának.
- Kihangsúlyozza, hogy a szervezett bűnözés elleni fellépésbe még hangsúlyosabban kell bevonni az Európai Külügyi Szolgálatot és a Közös Helyzetelemző Központot (SitCen).

2.1.5. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos egyéb ajánlások

- Kihangsúlyozza a törvényesség kultúrájának előmozdítását, a közvélemény nagyobb fokú tájékoztatásának fontosságát.
- Kiemeli a közszféra átláthatóságának a szervezett bűnözés elleni küzdelemben játszott rendkívül fontos szerepét.

A Stockholmi Program keretében az Európai Tanács felszólítja a Tanácsot és a Bizottságot, hogy a belső biztonsági stratégia keretében fogadjanak el egy, a szervezett bűnözésre vonatkozó stratégiát (melynek keretében megerősítenék például a rendőrségi együttműködést, a határigazgatást és a polgári védelmet), valamint hogy határozzák meg a kriminálpolitikai prioritásokat, megállapítva azokat a bűncselekménytípusokat, amelyekkel szemben mozgósítják a létrehozott eszközöket, továbbra is használva ugyanakkor a szervezett bűnözésre vonatkozó fenyegetésértékelésről szóló jelentés (OCTA) eszközét és annak regionális változatait.

A Lisszaboni Szerződés, az iránymutatást adó Stockholmi Program és cselekvési terv²² alapján az Európai Uniónak lehetősége van arra, hogy határozott intézkedéseket hajtson végre az erősödő fenyegetések megválaszolására, és így az Európai Unió polgárainak, vállalkozásainak biztonságát növelje.

2010-ben a spanyol elnökség által elfogadott belső biztonsági stratégia²³ kihívásokat, alapelveket és iránymutatást fogalmazott meg azzal kapcsolatban, hogy az EU-n belül hogyan kezelhetők ezek a kérdések, és felkérte a Bizottságot, hogy javasoljon lépéseket a stratégia végrehajtására. **Az EU belső biztonsági stratégiájának megvalósítása című közlemény** a tagállamok és az uniós intézmények által már elfogadott elemekre épül, és javaslatot tesz arra, hogy a következő négy évben folytatott együttműködésünk során hogyan lehetünk hatékonyabbak a **súlyos és szervezett bűnözés, a terrorizmus és a számítástechnikai bűnözés** elleni küzdelemben és ezek megelőzésében, **külső határaink igazgatásának erősítésében**, valamint a **természeti és ember által előidézett katasztrófákkal szembeni ellenálló képesség kialakításában**.

²² A Stockholmi Program: A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa (17024/09 tanácsi dokumentum); A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térség megvalósítása a polgárok szolgálatában: A stockholmi program végrehajtásáról szóló cselekvési terv - COM (2010) 171. A Stockholmi Program az EU bel- és igazságügyi programja a 2010–2014-es időszakra.

²³ 5842/2/2010 tanácsi dokumentum, Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: Az európai biztonsági modell felé.

A Tanács a belga elnökség alatt 2010. november 8-án és 9-én következtetéseket fogadott el a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözésre vonatkozó európai uniós szakpolitikai ciklus meghatározásáról és végrehajtásáról (EU szakpolitikai ciklus).²⁴

A szakpolitikai ciklus végrehajtása céljából a magyar elnökség politikai vitafórumot rendezett a szervezett bűnözés új trendjeiről és veszélyeiről, valamint az ezek ellen alkalmazható módszerekről, továbbá elkészítette a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén a 2011–2013 közötti időszakra vonatkozó EU prioritásokat meghatározó tanácsi következtetések tervezetét.²⁵

Továbbá a magyar elnökség létrehozott egy projektcsoportot a tapasztalatok megosztása, a meglévő szakmai anyagok összegyűjtése és a legtöbb tagállamban **a szervezett bűnözés kezelésére alkalmazott hagyományos, büntető igazságszolgáltatási megközelítés mellett alkalmazható, azt kiegészítő jó gyakorlatok azonosítása és kézikönyv formában való összeállítása** céljából, amelyet az illetékes hatóságok Európa szerte jól hasznosíthatnak a szervezett bűnözés megelőzése és kezelése érdekében.

A projektcsoport a következő területeken gyűjtötte össze a legjobb gyakorlatokat:

- a súlyos és a szervezett bűnözés megelőzése, beleértve a bűnözők számára nyitva álló gazdasági lehetőségek csökkentésére irányuló erőfeszítéseket és a bűnügyi nyomozások hatékonyságának növelését;
- a szervezett bűnözéssel szerzett javak elkobzása, beleértve a kezdeti szakaszban elvégzett lefoglalásokat;
- a civil társadalom és a média bevonása a szervezett bűnözés elleni küzdelembe;
- a magánszektor bevonása a szervezett bűnözés elleni küzdelembe, főleg PPP konstrukción keresztül.

²⁴ 15358/10 sz. tanácsi dokumentum

²⁵ 11088/1/11.sz. tanácsi dokumentum

3. AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI MODELL (AZ EU BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA) ÉS FŐBB CÉLKITŰZÉSEK

3.1. AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI MODELL

3.1.1. Közös menetrend a közös kihívások kezelésére

Az Európai Unió belső biztonságával kapcsolatban az EU-nak a *közös szakpolitikákat, jogszabályokat és a gyakorlati rendőrségi és igazságügyi, határigazgatási és válságkezelési együttműködést* illetően van szerepe. A biztonsági célkitűzések megvalósításához az EU belső és külső szakpolitikáinak hozzájárulása egyaránt alapvető.

3.1.2. Közös értékeken alapuló biztonsági politikák

Az EU belső biztonsági stratégiájának, valamint az azt végrehajtó eszközöknek és fellépéseknek közös értékeken kell alapulniuk, úgymint a jogállamiság és az alapvető jogok tiszteletben tartása, az *Európai Unió Alapjogi Chartájában* rögzítettek szerint.²⁶ Bár az EU-n belüli hatékony bűnüldözést segíti az információcsere, az egyének magánéletét, valamint személyes adataik védelméhez való alapvető jogukat is védenünk kell.

3.1.3. Globális perspektívájú belső biztonság

Belső biztonság nem valósítható meg a világ többi részétől elzárta, ezért fontos az, hogy az EU biztonságának belső és külső szempontjai összhangban álljanak és kiegészítsék egymást.

A belső biztonsági stratégia értékei és prioritásai, köztük az emberi jogok, a demokrácia, a béke és a biztonság előmozdítása melletti elkötelezettségünk szomszédságunkban és azon is túl, mind integráns részét képezik az európai biztonsági stratégiában megállapított megközelítésnek. Az EU partnereivel, különösen az Egyesült Államokkal ápoltságok alapvető fontosságúak a súlyos bűncselekmények és a szervezett bűnözés, valamint a terrorizmus elleni küzdelem szempontjából.

A biztonság kérdéseit valamennyi releváns stratégiai partnerségbe integrálni kell, különösen a belső biztonsággal kapcsolatos prioritásoknak kell szerepelniük a harmadik országokkal és regionális szervezetekkel folytatott politikai párbeszéd napirendjén. Az EU ezen kívül különleges figyelmet szentel azoknak a harmadik országoknak és régióknak, amelyek esetleg az EU vagy a tagállamok támogatását és szakértelmét szeretnék igénybe venni nem csak a külső, hanem a belső biztonság érdekében is. A Lisszaboni Szerződés alapján létrehozott Európai Külügyi Szolgálat létrehozása lehetőséget teremt arra, hogy további fellépéseket és szaktudást fogjanak össze a tagállamok, a Tanács és a Bizottság képességeinek és tudásának felhasználásával.

3.1.4. Stratégiai célkitűzések a belső biztonság területén

Az elkövetkező években az alábbi legsürgetőbb kihívások megválaszolása áll az EU biztonsága előtt:

A *súlyos bűncselekmények és a szervezett bűnözés* számos formát öltenek: *embercsempészet, kábítószer- és lőfegyver-csempészet, pénzmosás, valamint illegális hulladékszállítás és –lerakás Európán belül és kívül*, és még az olyan, látszólag kisebb súlyú bűncselekmények, mint például a rablás és autólopás, *hamisított vagy veszélyes áruk értékesítése*, valamint a vándorbandák cselekményei is gyakran globális bűnözői hálózatok helyi megnyilvánulásai. Ezek a bűncselekmények összehangolt európai fellépést igényelnek.

A *terrorizmussal* szemben társadalmaink továbbra is sebezhetőek az olyan támadásokkal esetén, mint a 2004-es madridi és 2005-ös londoni tömegközlekedési robbantásos merényletek voltak.

²⁶ A Bizottság közleménye az Európai Unió Alapjogi Chartájának hatékony végrehajtására irányuló stratégiáról - COM (2010) 573).

Egyre növekvő fenyegetést jelent a *számítástechnikai bűnözés*. Fejlett internetes infrastruktúrája, a nagyszámú felhasználó, valamint internet alapú gazdasági és fizetési rendszerei miatt Európa a számítástechnikai bűnözés egyik fő célpontja. A polgárokat és vállalkozásokat, kormányokat és a kritikus infrastruktúrát jobban kell védeni a modern technológiákat kihasználó bűnözőktől.

A *határbiztonság* is koherensebb fellépést kíván. Közös külső határokkal a csempészetet és a többi határon átnyúló illegális tevékenységet is európai szinten kell kezelni. Az EU külső határainak hatékony ellenőrzése tehát alapvető a szabad mozgás térsége szempontjából.

A természeti és ember által előidézett *katasztrófák* gyakorisága és nagyságrendje is nőtt Európában és közvetlen szomszédságában egyaránt. Ez nyilvánvalóvá tette, hogy erősebb, koherensebb és jobban integrált európai válság- és katasztrófareagálási kapacitásokra, valamint a meglévő katasztrófa-megelőzési szakpolitikák és jogszabályok végrehajtására van szükség.

3.2. FŐBB CÉLKITŰZÉSEK²⁷:

- nemzetközi bűnözői hálózatok felgöngyölítése
- a terrorizmus, radikalizálódás és toborzás megelőzése
- a virtuális tér biztonságának növelése a polgárok és vállalkozások számára
- a biztonság megerősítése a határigazgatás útján
- Európa válságokkal és katasztrófákkal szembeni ellenálló képességének javítása

3.2.1. A nemzetközi bűnözői hálózatok felgöngyölítése

A tagállamokon belül és a tagállamok között egyre erősödik a bűnüldözési hatóságok és az igazságszolgáltatás közötti együttműködés, de ennek ellenére a nemzetközi bűnöző hálózatok továbbra is nagyon aktívak, és bűncselekményeikből jelentős nyereségre tesznek szert. A korrupción, valamint a helyi népesség és hatóságok megfélemlítésén túlmenően ezt a nyereséget gyakran arra használják, hogy rátegyék a kezüket a gazdaságra és aláássák a közbizalmat.

A bűncselekmények megelőzése szempontjából ezért nagyon fontos a bűnözői hálózatok bomlasztása, valamint az azokat mozgató pénzügyi ösztönzők elleni küzdelem. E célból meg kell erősíteni a gyakorlati bűnüldözési együttműködést. A gazdaság védelme érdekében *együtt kell működni az összes ágazat különböző szintű hatóságainak*, a bűncselekményekből származó nyereséget pedig hatékonyan fel kell kutatni és el kell kobozni.

A globális szinten működő bűnözői struktúrák elleni fellépés – a nemzeti szintű együttműködésen túl – hatékony nemzetközi bűnügyi és igazságügyi együttműködést kíván. Ennek megvalósítása érdekében le kell küzdeni az eltérő nemzeti büntetőjogi megközelítések okozta akadályokat, szükség esetén a bűncselekmények törvényi tényállásának és a legenyhébb büntetőjogi szankciók mértékének kölcsönös elismerése és közös meghatározása érdekében történő igazságügyi együttműködésről szóló jogszabályok útján.²⁸

3.2.1.1. A bűnözői hálózatok azonosítása és felszámolása

A bűnözői hálózatok azonosítása és felszámolása szempontjából fontos, hogy megismerjük tagjaik működési módszereit és finanszírozásukat.

²⁷ A kézikönyv tematikája és terjedelme miatt nem minden célkitűzés kerül részletesen ismertetésre.

²⁸ Jelentős első lépésnek számítanak ebbe az irányba az embercsempészetéről, a gyermekek szexuális kizsákmányolásáról és a számítástechnikai bűnözésről szóló, nemrégiben benyújtott irányelvjavaslatok. Az EUMSz. 83. cikkének (1) bekezdése a következő súlyos bűncselekményeket sorolja fel: terrorizmus, tiltott kábítószer-kereskedelem, tiltott fegyverkereskedelem, pénzmosás, korrupció, pénz és egyéb fizetőeszközök hamisítása, szervezett bűnözés.

Az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) 2011-ben javaslatot tett az EU területére érkező és az EU területéről induló repülőjáratok **utasnyilvántartási adatállományának** gyűjtéséről szóló uniós jogszabályra. Ezeket az adatokat a tagállamok hatóságai elemzik majd a terrorista és súlyos bűncselekmények megelőzése és kivizsgálása érdekében.

Annak megállapítása, hogy adott pénzügyi források bűncselekményből származnak-e, valamint mozgásuk nyomon követése a vállalkozások tulajdonosára, valamint azon bankszámlákra vonatkozó információktól függ, amelyeken ezek a pénzek keresztülmennek.

A gyakorlatban azonban a bűnüldöző és igazságszolgáltatási hatóságok, a közigazgatási vizsgálati szervek, mint például az OLAF, valamint a magánszektor szakemberei is nehézségbe ütköznek az ilyen információk megszerzésével kapcsolatban. Az EU-nak ezért 2013-ig fontolóra kell vennie, hogy a Pénzügyi Akció Munkacsoport (FATF) keretében nemzetközi partnereivel folytatott párbeszéd fényében felülvizsgálja-e az **EU pénzmosás elleni küzdelemhez kapcsolódó jogszabályait** a jogi személyek és a jogi rendelkezések átláthatóságának fokozása érdekében. A bűncselekményekből származó pénzek mozgásának követését elősegítendő néhány tagállam központi nyilvántartást hozott létre a bankszámlákról.

Az ilyen nyilvántartások bűnüldözési célú hasznosságának maximalizálása érdekében a Bizottság 2012-ben iránymutatásokat dolgoz majd ki.

A bűncselekményekhez kapcsolódó pénzügyi tranzakciók hatékony felderítése érdekében fel kell szerelni és ki kell képezni a bűnüldöző és igazságszolgáltatási hatóságokat az információk gyűjtésére, elemzésére és adott esetben megosztására – a bűncselekményekkel kapcsolatos pénzügyi vizsgálatokkal foglalkozó nemzeti központok és az Európai Rendőrakadémia (CEPOL) képzési programjainak teljes mértékű kihasználásával. A Bizottság 2012. folyamán stratégiajavaslatot nyújt be ezzel kapcsolatban.

Ezen túlmenően a bűnözői hálózatok nemzetközi jellege több **közös fellépést** kíván az Eurojust, az Europol és az OLAF keretében együtt dolgozó különböző tagállamok rendőrségének, vámhatóságainak, határőrségének és igazságügyi hatóságainak bevonásával.

A Bizottság teljes mértékű támogatásával ki kellene alakítani ilyen fellépéseket, köztük **közös nyomozócsoportokat** – szükség esetén rövid határidővel –, összhangban a prioritásokkal, stratégiai célkitűzésekkel és a Tanács által a vonatkozó veszélyelemzések alapján kialakított tervekkel.²⁹

3.2.1.2. A gazdaság védelme a bűnözés beszivárgása ellen

A bűnözői hálózatok korrupció segítségével fektetik be nyereségüket a törvényes gazdaságba, amivel aláássák az állami intézményekbe és a gazdasági rendszerbe vetett bizalmat. Ezért nagyon fontos, hogy a korrupció elleni küzdelemre vonatkozó politikai szándék huzamos ideig fennmaradjon. Ehhez uniós szintű fellépésre és a bevált módszerek megosztására van szükség, ezért fog a Bizottság 2011-ben javaslatot benyújtani arról, hogy hogyan lehetne nyomon követni és segíteni a **tagállamok korrupcióellenes erőfeszítéseit**.

A működési engedélyek kiadásáért, az engedélyezésért és a közbeszerzési szerződések vagy támogatások odaítéléséért felelős kormányzati és szabályozási szervek elkötelezésére szakpolitikát kell kidolgozni (a „közigazgatási megközelítés”), hogy védjük a gazdaságot a bűnözői hálózatok beszivárgásától. A Bizottság gyakorlati támogatást nyújt majd a tagállamoknak, 2011-ben nemzeti kapcsolati pontok hálózatát fogja kialakítani a legjobb gyakorlat kialakításának céljával, és a gyakorlati problémákat kezelő kísérleti projektek finanszírozásával.

²⁹ A Tanács 15358/10 következtetései a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözésre vonatkozó európai uniós szakpolitikai ciklus meghatározásáról és végrehajtásáról.

A hamisított áruk nagy nyereséget generálnak a szervezett bűnözői csoportok számára, torzítják az egységes piac kereskedelmi gyakorlatait, aláássák az európai ipart, és veszélynek teszik ki az európai polgárok egészségét és biztonságát. A Bizottság ezért a küszöbön álló hamisítás és szerzői jogi kalózkodás elleni cselekvési tervével összefüggésben minden megfelelő kezdeményezést megtesz annak érdekében, hogy előmozdítsa a **szellemi tulajdonjogok** hatékonyabb **érvényesítését**. Ezzel párhuzamosan a hamisított áruk interneten való értékesítésének leküzdésére a tagállami vámigazgatóságoknak és a Bizottságnak – ahol szükséges – ki kell igazítaniuk a jogszabályokat, *a nemzeti vámszerveken belül kapcsolati pontokat kell létrehozni, és meg kell osztaniuk egymással a bevált módszereket*.

3.2.1.3. Bűncselekményből származó vagyoni eszközök elkobzása

A bűnözői hálózatok pénzügyi ösztönzőinek megszüntetése érdekében a tagállamoknak minden lehetőséget meg kell tenniük, hogy felkutassák, lefoglalják, befagyasszák, igazgassák és elkobozzák a bűncselekményből származó vagyoni eszközöket, és biztosítsák, hogy azok ne kerüljenek vissza bűnözők kezébe.

A Bizottság e célból **jogszabályjavaslatot** fog benyújtani az EU elkobzásra vonatkozó jogszabályi keretének³⁰ erősödése céljából, különös tekintettel a harmadik felektől való **elkobzás**³¹ és a kiterjesztett elkobzás³² gyakoribb lehetővé tételére, valamint a nem előzetes bírósági ítéleten alapuló vagyoneklobzási³³ határozatok tagállamok közti kölcsönös elismerésének előmozdítására.

A tagállamoknak 2014-ig **vagyonvisszaszerzési hivatalokat kell**³⁴ **létrehozniuk**, melyek megkapják a szükséges erőforrásokat, jogköröket és képzést, és amelyek képesek adatokat cserélni.

A Bizottság 2013-ig közös mutatókat dolgoz ki, és a tagállamoknak ezek alapján kell majd értékelniük a hivatalok teljesítményét. A tagállamoknak a fentiekben felül 2014-ig meg kell tenniük a szükséges intézményi lépéseket – például vagyonkezelő hivatalok létrehozásával – annak biztosítására, hogy a befagyasztott vagyonok ne veszítsenek értékükből tényleges elkobzásukat megelőzően.

Ezzel párhuzamosan a Bizottság 2013-ban iránymutatást ad majd ki az azzal kapcsolatos bevált módszerekről, hogy hogyan előzhető meg, hogy a bűnöző csoportok ismét hozzájussanak az elkobzott vagyoni eszközökhöz. A tagállamok elsődleges szerepet játszanak e célkitűzés koordinált és hatékony erőfeszítéseivel történő megvalósításában, melyet teljes mértékben támogat a Bizottság, és amelyeket a terrorizmus elleni küzdelem uniós koordinátora segít.

3.2.2. A virtuális tér biztonságának növelése a polgárok és a vállalkozások számára

Az információk és az informatikai hálózatok biztonsága alapvető eleme a jól működő információs társadalomnak. Az új információs technológiák gyors fejlődése és alkalmazása a bűnözés újformáit is életre hívta. A számítástechnikai bűnözés olyan globális jelenség, amely jelentős károkat okoz az EU belső piacának. Míg az internet jellegénél fogva nem ismer határokat, a számítástechnikai bűnözéssel kapcsolatos bűnüldözési joghatóság továbbra sem terjed túl a nemzeti határokon. A tagállamoknak uniós szinten kell összefogniuk erőfeszítéseiket. Az Europol csúcstechnológiát alkalmazó bűnözéssel foglalkozó központja máris fontos koordinációs szerepet játszik a bűnüldözés szempontjából, de további fellépésre van szükség.

³⁰ A Tanács 2001/500/IB kerethatározata a pénzmosásról, valamint a bűncselekményhez felhasznált eszközök és az abból származó jövedelmek azonosításáról, felkutatásáról, befagyasztásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról.

³¹ A harmadik felektől való elkobzás a gyanúsított, terhelt vagy elítélt személyek által továbbadott vagyoni eszközök elkobzása.

³² A kiterjesztett elkobzás olyan vagyontárgyak elkobzását is lehetővé teszi, amelyek nem állnak közvetlenül a bűncselekményből származnak, így tehát nem szükséges bizonyítani a kapcsolatot a vélelmezhetően bűncselekményből származó vagyon és egy konkrét bűnös magatartás között.

³³ Nem előzetes bírósági ítéleten alapuló eljárások lehetővé teszik a vagyonon befagyasztását és elkobzását függetlenül attól, hogy tulajdonosukat ezt megelőzően büntetőeljárársban elítélték-e

³⁴ A 2007/845/IB tanácsi határozat azt írja elő valamennyi tagállam számára, hogy területükön legalább egy vagyonvisszaszerzési hivatalt állítsanak fel.

3.2.2.1. Kapacitásépítés a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás terén

Az EU a létező struktúrákon belül 2013-ra számítástechnikai bűnüldözéssel foglalkozó központot fog létrehozni, amelyen keresztül a tagállamok és az EU intézményei képesek lesznek operatív és elemzési kapacitásokat építeni a nyomozásokhoz és a nemzetközi partnerekkel való együttműködéshez. A központ javítani fogja a meglévő megelőző és nyomozati intézkedések értékelését és nyomon követését, támogatni fogja a bűnüldözési és igazságszolgáltatási képzés és tudatosságnövelés fejlesztését, együttműködést teremt az Európai Hálózat- és információbiztonsági Ügynökség (ENISA) keretében, és kapcsolódási pontot teremt a nemzeti/kormányzati számítástechnikai katasztrófaelhárító csoportok (CERT³⁵) hálózata számára. A számítástechnikai bűnüldözéssel foglalkozó központnak ezért Európa számítástechnikai bűnüldözés elleni küzdelmének kapcsolattartási pontjává kell válnia.

Nemzeti szinten a tagállamoknak gondoskodniuk kell azon közös normákról, amelyeket a rendőrség, a bíróság, az ügyészség és az igazságügyi nyomozók alkalmaznak a számítástechnikai bűncselekmények kivizsgálása és a kapcsolódó büntetőeljárások során. A tagállamokat arra ösztönzik, hogy az Eurojust-tal, CEPOL-lal és Europol-lal kapcsolatot tartva 2013-ig fejlesszék ki saját nemzeti számítástechnikai bűnüldözéssel kapcsolatos tudatosságnövelő és képzési képességeiket, és hozzanak létre kiválósági központokat nemzeti szinten, vagy más tagállamokkal partnerségben. E központok szorosan együtt kell, hogy működjenek a tudományos és ipari körökkel.

3.2.2.2. Együttműködés az iparral a polgárok eszközökkel való felruházása és védelme érdekében

Minden tagállamnak gondoskodnia kell arról, hogy az emberek könnyen jelenthessék a számítástechnikai bűncselekmények eseteit. Ezt az információt – értékelését követően – becsatornáznák a nemzeti, és adott esetben az európai számítástechnikai bűnüldözésre figyelmeztető egységhez. A **Biztonságosabb internet** program keretében végzett értékes munkára építve a tagállamoknak azt is biztosítaniuk kell, hogy a polgárok könnyen hozzáférjenek a számítástechnikai fenyegetésekkel kapcsolatos iránymutatásokhoz, és az alapvető óvintézkedésekhez, amiket meg kell tenniük. Ennek az iránymutatásnak ki kell térnie arra, hogy az emberek hogyan védhetik az interneten magánéletüket, fedezhetik fel és jelenthetik a gyermekek elcsábításának eseteit, hogyan vértézhetik fel számítógépeiket alapvető vírusirtó szoftverekkel és tűzfalakkal, hogyan kezeljék jelszavaikat, és hogyan ismerhetik fel az adathalászat (phishing), egy honlap forgalmának hamis weboldalra történő illegális átirányítása (pharming), vagy más támadások eseteit. A Bizottság 2013-ban valós idejű központi adatbázist fog létrehozni a tagállamok és az ipar erőforrásainak és bevált módszereinek megosztására.

A magán- és az állami szektor közötti együttműködést európai szinten is meg kell erősíteni az ellenállóképesség javításáért felelős köz-magán partnerségen (EP3R³⁶) keresztül. Innovatív intézkedéseket és eszközöket kellene továbbfejleszteni a hálózati és információs infrastruktúrák, köztük a kritikus infrastruktúrák biztonságának és ellenálló képességének javítására.

3.2.2.3. A számítástechnikai támadások kezelésére irányuló képességek javítása

Számos lépést kell tenni a számítástechnikai támadások vagy zavarok megelőzése, felderítése és az azokra való gyors reagálás javítása érdekében. Először is minden tagállamnak, és maguknak az uniós intézményeknek is, 2012-re jól működő számítástechnikai katasztrófaelhárító csoportokat (CERT) kell kialakítani. Fontos, hogy – amint létrejöttek – valamennyi CERT együttműködjön a bűnüldöző hatóságokkal a megelőzés és a reagálás terén.

³⁵ Computer Emergency Response Team – Nemzeti Hálózatbiztonsági Központ

³⁶ European Public-Private Partnership for resilience

Másodsor, a tagállamoknak Európa felkészültségének javítása céljából 2012-re hálózattá kell összekapcsolniuk nemzeti/kormányzati CERT-jeiket. Ez az intézkedés abból a szempontból is nagyon fontos lesz, hogy a Bizottság és az ENISA támogatásával 2013-ig a szélesebb nyilvánosság számára is elérhetővé váljon az európai információ megosztási és figyelmeztető rendszer (EISAS³⁷), valamint hogy kapcsolati pontok hálózata alakuljon ki az érintett szervek és a tagállamok között. Harmadszor a tagállamoknak az ENISA-val együtt nemzeti vészhelyzeti terveket kell kialakítaniuk, és rendszeresen nemzeti és európai biztonsági eseményreagálási, valamint a rendszer összeomlás utáni helyreállítására vonatkozó gyakorlatokat kell tartaniuk. Az ENISA támogatást fog nyújtani e tevékenységekhez azzal a céllal, hogy emelje a CERT-ek színvonalát Európában.

3.2.3. A biztonság megerősítése a határigazgatás útján

A személyek mozgásával kapcsolatban az EU az integrált határigazgatási stratégia célkitűzéseiként kezelheti a *migrációkezelést* és a *bűncselekmények elleni küzdelmet*.

A stratégia három pilléren nyugszik:

- a határellenőrzések új technológiáinak fokozott használata (Schengeni Információs Rendszer második generációja (SIS II), Vízuminformációs Rendszer (VIS), a határregisztrációs rendszer és a regisztráltutas-program)
- a határőrizet új technológiáinak fokozott használata (az európai határőrizeti rendszer – EUROSUR) a GMES³⁸ biztonsági szolgáltatásainak támogatásával, és az EU tengeri területeire kiterjedő közös információ megosztási környezet fokozatos létrehozása³⁹;
- a tagállamok közti fokozott koordináció a Frontex keretében.

³⁷ European Information Sharing and Alert System

³⁸ Global Monitoring for Environment and Security

³⁹ A Bizottság közleménye: „Úton a tengerfelügyelet integrációja felé: Az EU tengeri területeire kiterjedő közös információmegosztási környezet”, COM (2009) 538.

4. A SZERVEZETT BŰNÖZÉS FENYEGETÉSE AZ EURÓPAI BIZTONSÁGRA

Az Europol 2011. évi szervezett bűnözés általi fenyegetettségi értékelése⁴⁰ (EU OCTA) egyértelművé teszi, hogy a szervezett bűnözés továbbra is jelentős veszélyt jelent az EU biztonságára.

A szervezett bűnözés folyamatosan változó jelenség, az általa alkalmazott módszerek és csoportszerkezetek, valamint a társadalomra gyakorolt hatása egyre változatosabb képet mutatnak. Új bűnügyi földrajzi felállás van kialakulóban a mobil és rugalmasan szerveződő csoportok megjelenésével, amelyek eltérő jogi környezetben és bűnözési területeken működnek a széles körben elterjedt illegális internethasználat segítségével.

A szervezett bűnözői csoportok tevékenysége az EU-ban öt bűnözési csomópontban összpontosul:

- északnyugatiban,
- északkeletiben,
- délnyugatiban,
- déliben
- délkeletiben.

Ezek közül a délkeleti csomópont bővült a legerőteljesebben az elmúlt években: a balkáni tengely mentén bonyolódik az illegális árucikkek, és bizonyos mértékig az illegális bevándorlók forgalma az Európai Unióba. Az új földrajzi felállás miatt a bűnözésre adott hagyományos válaszok, amelyek egyedi bűnözési szektorokra és kis földrajzi területekre koncentrálnak, kevésbé hatékonyak.

Rugalmasabb és holisztikusabb műveleti megoldásokra van szükség, amelyek egyidejűleg célozzák meg a bűnözői hálózatokat, és a mögöttük álló üzleti infrastruktúrát. A fokozott regionális együttműködés, különösen a fent leírt öt regionális bűnügyi csomópontban, valamint a Nyugat-Balkánnal és Észak-Afrikával való szorosabb operatív együttműködés ugyancsak fokozhatják a bűnözés elleni küzdelem hatékonyságát.

A szervezett bűnözés kritikus üzleti infrastruktúrája tovább gyengíthető hatékonyabb eszközök alkalmazásával és kifejlesztésével a **számítógépes bűnözés elleni küzdelem és a vagyonvisszaszerzés területén.**

Preventív és igazgatási eszközök szélesebb körének – a szervezett bűnözés lehetőségeinek szűkítése céljából adók, szabályozási és önkormányzati eszközök – **hatékony alkalmazásával** fokozható e törekvések hatékonysága. A PPP konstrukcióban rejlő lehetőségek kihasználása további távlatokat nyithat a szervezett bűnözés elleni küzdelemben.

Az illegális árucikkek megjelenése, beleértve a szintetikus drogokat és a hamis gyógyszereket, valamint az üzleti szférában rejlő lehetőségek kiaknázása, úgymint az emisszió kereskedelem olyan proaktív megközelítést igényel, amellyel eleve meghatározhatók a bűnügyi kizsákmányolás lehetőségével különösen veszélyeztetett piacok.

⁴⁰ 1 8709/11 sz. tanácsi dokumentum

II. KIEGÉSZÍTŐ MEGKÖZELÍTÉSEK ÉS INTÉZKEDÉSEK A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSE ÉS AZ ELLENE VALÓ KÜZDELEM ÉRDEKÉBEN

A hagyományos, büntető megközelítés mellett a kiegészítő intézkedések és beavatkozások alkalmazásának fontosságát a szervezett bűnözés megelőzése és kezelése érdekében számos aktuális stratégiai dokumentum hangsúlyozza. A Stockholmi Program leszögezi, hogy „a bűnözés szintje leginkább a bűnmegelőzést célzó (...) hatékony intézkedésekkel csökkenthető, *olyan multidiszciplináris megközelítést követve, amely az adminisztratív intézkedések meghozatalát, valamint a hatóságok közötti együttműködés előmozdítását is magában foglalja. (...)* A tagállamok különböző bűnmegelőzési módszereket dolgoztak ki, és bátorítani kell őket *tapasztalataik és a legjobb gyakorlatok megosztására*, hogy ezáltal növeljék az általános ismereteket és azok hatékonyságát és eredményességét, így elkerülve a párhuzamos munkavégzést.”⁴¹

A Belbiztonsági Stratégia alapján „A biztonságpolitikáknak, és különösen a megelőzésre irányulóknak, olyan széles körű megközelítést kell alkalmazniuk, amely nem csak a bűnüldöző hatóságokat vonja be, hanem a nemzeti és helyi szintű intézményeket és szakembereket is.

Ezért a fiataloknak a bűnözéstől való visszatartása érdekében együttműködésre kell törekedni más ágazatokkal is, például iskolákkal, egyetemekkel és egyéb oktatási intézményekkel. *A magánszektor – különösen a pénzügyi tevékenységekben való részvétel esetében – szintén hozzájárulhat a csalárd tevékenységek és a pénzmosás megelőzését szolgáló mechanizmusok kidolgozásában és hatékony működtetésében. A civil társadalmi szervezetek társadalmi figyelemfelkeltő kampányok szervezésében vehetnek részt.*”⁴²

2010. decemberében a Tanács következtetéseket fogadott el a mozgó (vándorló) bűnözői csoportok által elkövetett bűncselekmények elleni küzdelemről, amelyekben felhívta a tagállamokat, hogy a megelőzés, a *bűnüldözés és az igazságszolgáltatás eszközeit kiegészítendő, dolgozzanak ki közigazgatási megközelítést a bűnözés kezelésére, például közigazgatási intézkedések alkalmazásával a találkozóhelynek vagy rejtékhelynek használt épületek bezárására, vagy a mobil bűnözői csoportok tevékenységének visszaszorításával bizonyos tranzakciók regisztrációhoz kötésével, a regisztráció ösztönzésével*, valamint azáltal, hogy egyedi jelzéssel lássák el a megszerzett vagy eladott nagy értékű tárgyakat⁴³.

1. HORIZONTÁLIS MÓDSZEREK A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSÉRE ÉS KEZELÉSÉRE

1.1. ADMINISZTRATÍV MEGKÖZELÍTÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSÉRE ÉS KEZELÉSÉRE⁴⁴

Az adminisztratív megközelítés olyan *integrált ágazatokat átfogó kormányzati szemlélet*, amely kiegészíti a preventív, igazságszolgáltatási és kényszeralapú megközelítéseket. Ennek alapvető tétele, hogy a *nemzeti és a helyi közigazgatási szervek* (önkormányzatok, belügyi, pénzügyi, munkaügyi és szociális minisztériumok) *kiemelt szerepet játszhatnak a szervezett bűnözés megelőzésében és kezelésében.*

⁴¹ OJ C 115, 2010. május 4., 1. o

⁴² 7120/10 sz. tanácsi dokumentum

⁴³ Tanácsi következtetések a mozgó (vándorló) bűnözői csoportok által elkövetett bűncselekmények elleni küzdelemről, amelyet a Tanács 2010. december 2-án és 3-án fogadott el.

⁴⁴ lásd még: Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlataiból (a továbbiakban: Összeállítás), EU Tanácsa, 10899/11., 2011. június, 11. o.

Az adminisztratív megközelítés központi eleme, hogy az érintett szerveket olyan eszközökkel kell felvértezni, amelyekkel elháríthatóak mindazon tevékenységek, amelyek a szervezett bűnözés céljait szolgálják vagy annak számára hasznosak lehetnek, és amelyek segítségével felvehető a harc mind a bűnözés különböző formáival, mind pedig a bűnözői csoportok elkövetési módszereivel szemben. Fontos hangsúlyozni, hogy ez egy olyan multidiszciplináris látószög, amely nem alternatívája, azaz nem helyettesítheti a büntető igazságszolgáltatási válaszokat, hanem egy a bűnözői csoportokkal szemben a büntetőjog eszközei mellett alkalmazható kiegészítő eszköz. Az adminisztratív megközelítés maga is tartalmaz mind megelőző, mind kényszerítő (reagáló) elemeket.

Az európai Unió tagállamai számos nem büntetőjogi eszközt alkalmaznak, amelyek mind módszereikben, mind szerkezetükben változatos képet mutatnak.

A használt eszközök különösen:

- *engedélykiadási és –bevonási eljárások,*
- *az átvilágítás,*
- *az információcsere,*
- *a megfigyelés és az ellenőrzés*
- *üzleti tevékenység folytatásának megtiltása*
- *regisztrációs mechanizmusok és intézkedések*

Az adminisztratív megközelítés kényszerítő elemei között a helyi hatóságok visszavonhatnak működési engedélyeket vagy elrendelhetik a kriminális háttérrel rendelkező üzletek bezárását.

A megközelítés megelőző elemei között az engedélykérők korai átvilágítása említendő példaként.⁴⁵

A közigazgatási hatóságok számára további eszköz lehet a bűnözés körébe vonható tevékenységek visszaszorítására, ha bizonyos *kritikus tranzakciók nyilvántartási bejegyzéshez kötését* nemzeti szintű jogszabályban vezetik be (Belgiumban például regisztrációs mechanizmust működtetnek a fémek újrahasznosításának nyomon követésére, hogy visszaszorítsák a fémlopást és az illegális fémkereskedelmet). Az Európai Unió Tanácsa a közelmúltban fogadott el következtetéseket e témával kapcsolatban⁴⁶.

Franciaországban, Lengyelországban, Belgiumban és Finnországban *kötelező átvilágítást*, ún. „háttérellenőrzést” végezni egyes különösen érzékeny szektorokban vagy bizalmas munkakörökre való alkalmazás esetén. Olaszországban az engedélykérőknek ún. „maffiaellenes bizonyítvánnyal” kell rendelkezniük. Írországban a rendőrség megtagadhatja bukmékerek és taxisofőrök engedélyének kiadását bűnügyi okokra hivatkozva.

Az adminisztratív megközelítés sikere jórészt az adminisztratív hatóságok és a közbiztonság fenntartásáért felelős egyéb partnereik számára a bűnözéssel kapcsolatban hozzáférhető információk körétől függ.

Elengedhetetlen követelmény a *felek közötti hatékony információcsere*. A gyakorlatban általában a jogi természetű információknak az önkormányzati hatóságokkal történő megosztása jelent problémát. Hollandiában például regionális információs és szakértő központokból (RIEC) álló országos hálózat működik, amelynek tagjai, a rendőrség, az ügyészség, az önkormányzatok, a különleges nyomozószervek az adóhatóságok, az igazságszolgáltatási és közigazgatási információk megosztásával aktívan együttműködnek a szervezett bűnözés megelőzése céljából.

A svédországi Göteborgban szervezett bűnözés elleni tudásközpont működik. A központ az érintett szervezetek széles körének (ügyészség, rendőrség, adóhatóságok, önkormányzat) biztosít a keretet a szervezett bűnözés elleni együttműködéshez. A tudásközpont célja, hogy a szervezett bűnözés infrastruktúrájával szemben lépjen fel.

⁴⁵ Hollandiában az úgynevezett BIBOB-törvény (Közigazgatási Integritási Átvilágítás) szolgáltat jogi alapot az ilyen ellenőrzések lefolytatására, lehetővé teszi továbbá a hatóságok számára, hogy átvilágítsák az engedélykérő üzleti partnereinek és pénzügyi támogatóinak bűnügyi hátterét.

⁴⁶ 10 Ld. 13460/2/09 sz. tanácsi dokumentum.

Az üzleti tevékenységtől folytatásától való eltiltás célja, hogy az üzleti életbe vetett általános bizalom megőrzése érdekében megakadályozzák a helytelen és káros üzleti tevékenységek folytatását. A cél a hitelezők, a szerződő felek és a közpénzek megvédése közigazgatási eszközökkel, egy egészséges gazdasági versenykörnyezetben. Az üzleti tilalmak nem minősülnek büntetőjogi szankciónak.

Az adminisztratív szankciók alkalmazását Finnországban az üzleti tilalmakról szóló törvény teszi lehetővé.⁴⁷ Ez a törvény felhatalmazza a hatóságokat arra, hogy magánszemélyeket üzleti tevékenység folytatásától eltiltó határozatot hozzanak, és azok végrehajtását érvényesítsék. Az eltiltás egyfelől ideiglenes bírói intézkedésként szabható ki a tárgyalás előtti nyomozási szakban, ha az üzleti tevékenység során súlyos gondatlanság vagy bűncselekmény gyanúja merül fel, másfelől kiszabható a bírósági eljárás során is a törvényben felsorolt bűncselekmények (beleértve a megvesztegetést) miatti elítéléshez kapcsolódóan.

Eltiltás azzal szemben alkalmazható, aki üzleti tevékenysége során gondatlanságból nem tesz eleget törvényi kötelezettségeinek, vagy ha olyan, csekélynek nem tekinthető bűncselekményt követ el, amely egészében nézve káros a hitelezőkre, a szerződéses partnerekre, a közpénzekre vagy a piac egészséges működésére.

Az ügyész legfeljebb két alkalommal kérheti, hogy a bíróság a tárgyalás előtt az üzleti tevékenység folytatásától való ideiglenes (alkalmanként legfeljebb hat hónap tartamú) eltiltást rendeljen el.

A büntetőeljárás bírósági szakaszában az ügyész 3–7 évig terjedő eltiltás elrendelését kérheti a bíróságtól, ha a vádlottal szemben az üzleti tilalmakról szóló törvényben felsorolt bűncselekmény miatt elmarasztaló ítéletet hoznak.

Üzleti tevékenység folytatásától való eltiltás kizárólag természetes személyekkel szemben alkalmazható. Emellett a bíróság az üzleti tevékenység során jogi kötelezettség súlyosan gondatlan megszegése esetén is rendelkezhet eltiltásról.

Az eltiltás megszegése pénzbírsággal vagy (legfeljebb két év tartamú) szabadságvesztéssel büntethető.

Az eltiltásokat és az azokban foglaltak betartását a Jogi Nyilvántartó Központ regisztrálja. A rendőrség feladata az eltiltás rendelkezései betartásának nyomon követése. Minden eltiltás hatály alatt álló személyt egy arra kijelölt ellenőrző tiszt felügyel – az ebben rejlő lehetőségeket a gyakorlat még messze nem aknázza ki teljesen. Ellenőrzést eddig általában csak azzal szemben végeztek, akinek a neve pénzügyi bűncselekménnyel kapcsolatos nyomozás során merült fel.

Ilyen célirányos nyomozás különböző szervezett bűnözői csoportok ellen irányulhat, mint például az építőiparra vagy a palliatív ellátásra szakosodott motoros bandák. A Finn Nemzeti Nyomozóiroda 2005-ös jelentése szerint a motoros klubok főleg kábítószerrel kapcsolatos, erőszakos jellegű vagy pénzügyi bűncselekményeket követnek el. További új szempontok merülhetnének felé az eltiltás rendelkezései betartásának ellenőrzésekor azokban az esetekben, amikor az eltiltás elrendelésének előfeltételeit megállapították és a bíróság elrendelte az eltiltást. A rendőrségen belül az ellenőrző tisztek országos hálózata kész lenne az azonosított személyek ellenőrzés alá vonására.

Minden eltiltás hatálya alatt állónak külön aktája van. Az aktát akkor készítik el, amikor az eltiltás jogerőre emelkedik azt követően, hogy a kérdéses személy számára elegendő időt hagytak az eltiltás hatálya alá eső tevékenység befejezésére. Az eltiltás rendelkezései ellenőrzésének alapját ez az akta képezi, az eltiltottak is az akták és a kapcsolódó háttér-információ által meghatározott sorrendben vannak nyilvántartva.

Az akta tartalmazza annak leírását, hogy az egyén hogyan kísérelt meg eltérni a jogszerű üzleti gyakorlattól, mennyi a jövedelme az eltiltáskor és miből fog megélni az eltiltás hatálya alatt. Az ellenőrző tisztek szakmai készségeit az alapján mérik fel, hogy a kérdéses személlyel folytatott beszélgetés során hogyan képesek ezeket a körülményeket feltárni. Az akta elkészítése során az ellenőrző tisztek felhasználhatják a tárgyalás előtti nyomozás során összegyűlt anyagokat, az ítéletben foglalt és a rendőrségről szóló törvény alapján hozzáférhető egyéb információkat.

⁴⁷ Az Üzleti Tilalmi Törvény (1985.12.13/1059, módosítva a 1220/1997 és a 1107/2006 számú törvényekkel).

Az eltiltásnak Finnország területén kívül nem hatályos, ahogyan a külföldön kiszabott eltiltás sem hatályos Finnországban, ha a konkrét tagállammal nem áll fenn ezzel ellentétes megállapodás. Az üzleti tevékenység folytatásától való eltiltásokkal kapcsolatos információcsere 2009 tavaszán kezdődött Finnország és Észtország között. Az információcsere célja, hogy megakadályozza, hogy egyik országban eltiltott személy a másik országban (ahol vállalkozását esetlegesen bejegyezték) üzleti tevékenységet végezzen.

Az üzleti tilalmakról szóló törvény értelmében az eltiltás hatálya alatt álló személy nem folytathat üzleti tevékenységet Finnországban más országban bejegyzett vállalkozás nevében sem. Ezért az eltiltott személy így sem közvetítőként, sem külföldön bejegyzett cég képviselőjeként nem folytathat kereskedelmi tevékenységet Finnországban.

A nyilvántartásba vett eltiltás ténye hozzáférhető a hatóságok, a vállalkozások, a bankok, az egyéb hitelezők vagy az egyéb érintett felek részére. Az üzleti tevékenység folytatásától való eltiltás rendelkezéseinek megszegését a rendőrség állapítja meg és vizsgálja ki. A hatályos eltiltások ellenőrzésével kapcsolatos feladat lehetővé teszi a rendészeti hatóságok számára, hogy ezt az eszközt adatgyűjtési célokra használják a súlyos és a szervezett bűncselekmények megelőzése érdekében.

1.2. MULTIDISZCIPLINÁRIS MEGKÖZELÍTÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSÉRE ÉS KEZELÉSÉRE⁴⁸

1.2.1. Integrált belbiztonsági program (Finnország)⁴⁹

Finnországban egy átfogó Belbiztonsági Programot dolgoztak ki, melynek általános célkitűzése, hogy Finnország 2015-re Európa legbiztonságosabb országa legyen. A program szerint a belső biztonság a társadalom olyan állapota, amelyben mindenki élvezheti a jogállam által biztosított jogokat és szabadságokat, és a társadalom biztonságban és a bűnözéstől, zavargásoktól, balesetektől és egyéb jelenségektől való félelem nélkül élhet.

A Belbiztonsági Program az alábbi beavatkozási területeken határoz meg célkitűzéseket és feladatokat:

- Az otthoni biztonság javítása, szabadidős tevékenység és közlekedés biztonságának javítása;
- A bevándorlók és etnikai kisebbségek biztonságának javítása;
- Az erőszak csökkentése;
- A versenyképesség növelése az üzleti élet biztonságának fejlesztésével;
- A nagyobb balesetek és környezeti katasztrófák megelőzése;
- Határbiztonság, az illegális bevándorlás megelőzése, vámbiztonság, emberkereskedelem és hasonló bűncselekmények megelőzése;
- A szervezett bűnözés elleni küzdelem, a számítógépes bűnözés és az internetes bűncselekmények megelőzése, terrorizmus elleni küzdelem, valamint a szélsőséges tevékenységek és az erőszakos radikalizáció megelőzése.

A program 73 intézkedést tartalmaz, amelyek célja, hogy fenntartsák és javítsák a biztonságot Finnországban. Az intézkedések a belbiztonsági terület jövőbeni kihívásaira vonatkozó előrejelzéseken és az alapvető fejlesztési szükségleteken alapulnak. Valamennyi intézkedésnél nevesítve vannak a főfelelősök és a végrehajtásba bevonni szükséges felek, valamint meg van határozva a végrehajtás ütemterve. A program a minisztériumok, szervezetek és az üzleti szféra szereplői közötti széleskörű együttműködésben készült és valósult meg. Az érintett minisztériumok elkészítik saját végrehajtási tervüket, amelyek összehangolásáért és nyomon követéséért a Belügyminisztérium és a program titkársága felel. A végrehajtással kapcsolatos információkat és az eredményeket rendszeresen közzé teszik a Belügyminisztérium honlapján.

A szervezett bűnözésre vonatkozóan a program célkitűzései:

- a szervezett és egyéb súlyos bűnözési formák működési potenciáljának csökkentése;
- a szervezett bűnözői csoportba történő toborzás vonzerejének csökkentése;
- a szervezett bűnözés terjedésének megakadályozása, valamint a súlyos bűncselekmények társadalomra gyakorolt negatív hatásainak enyhítése.

Az intézkedések magukban foglalják a hatóságok közötti országos és nemzetközi együttműködést a szervezett bűnözés elleni küzdelem érdekében. A megvalósítás alapelemei a következők:

- széleskörű, valósídejú szituációs ismeretek,
- együttműködés a célpontok kiválasztására irányuló eljárások során és az összekötő tisztai hálózat megfelelő használata;
- ágazati együttműködés a vállalkozásokkal;
- a szervezett bűnözés és korrupció üzleti szférába való beépülésének megelőzése a vállalkozások kapacitásainak és a szervezett bűnözés elleni küzdelemben való részvétellel kapcsolatos elkötelezettségének fejlesztésével;

⁴⁸ Összeállítás, 16. o.

⁴⁹ Összeállítás, 16. o.

- fenyegetettségi elemzések készülnek, és a hatóságok és az érintett szektorok vállalkozásainak képviselőiből álló közös munkacsoportok tervezik meg és készítik elő a szükséges megelőző lépéseket;
- a pénzügyi bűnözés megelőzését a pénzügyi bűncselekményekkel kapcsolatos fenyegetettségről készülő ágazatközi elemzések segítségével teszik hatékonyabbá;
- a bűnügyi nyomozásban közreműködő személyek védelmét a tanúk, a szakértők és egyéb tanácsadók, valamint a nyomozásban résztvevő hivatásosok védelmét ellátó országos központ létrehozásával teszik hatékonyabbá.

A versenyképességnek az üzleti élet biztonsága növelésével történő fejlesztésére a program számos intézkedést tartalmaz. Az üzleti élet biztonságára vonatkozóan egységes kritériumrendszer hoztak létre az üzleti és a közösségi biztonsági eljárások egységesítése, valamint az önellenőrzés és független ellenőrzés fejlesztése céljából. Ezek a kritériumok segítenek megbizonyosodni az üzleti partner megbízhatóságáról annak érdekében, hogy csökkentsék a szervezett bűnözés esélyeit a jogszerű ügyletek megtételére és kiaknázásra.

A program végrehajtása során a hatóságok és a magánszektor közötti együttműködés jelentős mértékben fejlődött. A kormány célja, hogy folytassa a program végrehajtását. Finnország az EU Belbiztonsági Stratégiáját és cselekvési tervére is figyelemmel valósítja meg hazai belbiztonsági szakpolitikáit.

1.2.2. Integrált megközelítés a szervezett bűnözés megelőzésére és kezelésére (Svédország)⁵⁰

A svédországi gyakorlat jól illusztrálja a szervezett bűnözés elleni küzdelem horizontális szempontjait.

Három elemet vázolunk fel:

- *Egy szervezeti felépítést (lásd: 1. pont)*, amely a szervezett bűnözés sokoldalúságának és így a multidiszciplináris reagálás szükségességének felismerésén alapul; (Nemzeti Hírszerző Központ)
- *Egy perspektívát (lásd: 2. pont)*, amely a szervezett bűnözés, a szervezett mobil bűnözés és a szervezeti felépítés közötti szoros kapcsolatra világít rá;
- *Egy módszert (lásd: 3. pont)*, amely a stratégiai döntéshozók és az operatív tevékenységek közötti hatékony kapcsolat kiépítését segíti elő a szervezett bűnözés elleni küzdelem érdekében.

A három pont egy háromlépcsős logika alapján kapcsolódik egymáshoz:

- A szervezett bűnözésben résztvevő elkövetők bűncselekmények széles skáláját követik el; ezért multidiszciplináris megközelítésre van szükség;
- A szervezett bűnözésben résztvevő elkövetők profit megszerzésére törekednek, és a mobil bűnözés nagyon magas profittal járhat. Esetenként a szervezett bűnözés és a szervezett mobil bűnözés közötti határvonal meglehetősen vékony;
- A szervezett bűnözés egyéni bűnelkövetőkből épül fel. A szervezett bűnözés – csak úgy, mint bármely bűnözési forma – elleni küzdelem is egyéni bűnelkövetők elleni küzdelem, akik jelen kontextusban a bűnözői hálózatok keretében működnek.

1.2.2.1. A Nemzeti Hírszerző Központ

A szervezett bűnözésben résztvevő elkövetők bűncselekmények széles skáláját követik el. Ezért multidiszciplináris megközelítésre van szükség. A szervezett bűnözés sokoldalúságának és így a multidiszciplináris reagálás szükségességének felismerésén alapuló szervezeti megoldást 2009-ben vezették be Svédországban.

⁵⁰ Összeállítás, 18. o.

A szervezet operatív irányító testülete, a Közös Stratégiai Végrehajtó Tanács az alábbi szervek képviselőiből áll:

- Parti őrség;
- Vámhivatal;
- Gazdasági Bűnözés Elleni Hatóság;
- Végrehajtói Szolgálat;
- Bevándorlási Bizottság;
- Rendőrség;
- Büntetés-végrehajtási és Pártfogó Felügyelői Szolgálat;
- Ügyészség;
- Biztonsági Szolgálat;
- Társadalombiztosítási Ügynökség;
- Adóhatóság.

A Közös Stratégiai Végrehajtó Bizottság fő feladata, hogy ellássa a szervezett bűnözés elleni küzdelem jegyében végzett közös tevékenységek stratégiai irányítását. A döntéshozatal a részt vevő hatóságok egyéni stratégiai helyzetjelentései alapján készülő közös nemzeti helyzetjelentésen alapul. A közös nemzeti helyzetjelentés tényleges elkészítése az egyesített Nemzeti Hírszerző Központon (NIC) belül történik. Regionális szinten a Regionális Hírszerző Központok segítik a NIC munkáját.

A Közös Stratégiai Végrehajtó Tanács alá tartozik a Közös Operatív Tanács. Ez a fórum dönt a műveleti iránymutatásokról és akciókról. A hangsúly az akciókon van, mivel e kooperációs struktúra kifejezetten műveleti tevékenységek végzése céljából jött létre. A műveleteket vagy közösen, vagy pedig egy vagy több ügynökség együttműködésével lehet végrehajtani.

Kulcsfontosságú, hogy a stratégiai és a műveleti irányítás a résztvevő szervek közössége által meghatározott, és valamennyi résztvevő szervre egyénileg is vonatkozik. A résztvevő szervek széles körére is tekintettel elmondható, hogy operatív sikerek érhetőek el, és számos szinten került is már sor sikerekre, a hagyományos rendőrségi nyomozáson kívül.

1.2.2.2. (Súlyos) szervezett bűnözés és szervezett (mobil) bűnözés kapcsolata

A szervezett bűnözésben résztvevő elkövetők profit megszerzésére törekednek, és a mobil bűnözés nagyon magas profittal járhat. Esetenként a szervezett bűnözés és a szervezett mobil bűnözés közötti határvonal meglehetősen vékony. A szervezett bűnözés, a szervezett mobil bűnözés és a szervezeti felépítés közötti szoros kapcsolatra irányuló szemlélet Svédországban jelenleg is terjesztés alatt áll. Ez a következő definíción alapul: „A mobil (vándorló) bűnözői csoport olyan elkövetők szövetsége, akik lopással vagy csalással rendszeresen vagyonszerzésre törekednek, változatos műveleteket hajtanak végre és nemzetközi szinten aktívak.”⁵¹

A definíció kulcselemei: a szövetségben elkövetett változatos műveletek; amelyek nemzetközi szinten is megjelennek. Mindkét szempont kezelése határon átnyúló együttműködést igényel, és a bűnszövetkezetek egyéb – nevezetesen a súlyos szervezett bűnözés – formáival, való összejátszás lehetőségét is magukban hordozzák.

Kulcsfontosságú megint a probléma közös megértésén és – a rendőroktól a magánszektor szereplőin keresztül – változatos műveleti eszközök bevonásán alapuló stratégiai vezetésen át megvalósuló műveleti siker. A projekt szoros, valamennyi érintett fél közötti megállapodáson alapuló együttműködést igényel a külső partnerekkel, többek között az ügyészséggel, első sorban annak érdekében, hogy a szervezett mobil bűnözés elleni harc prioritássá váljon és megfelelő forrásokat és szervezeteket rendeljenek ehhez a konkrét feladathoz.

⁵¹ Tanácsi következtetések a mozgó (vándorló) bűnözői csoportok által elkövetett bűncselekmények elleni küzdelemről, amelyet a Tanács 2010. december 2-án és 3-án fogadott el.

Ez a szemlélet nem foglalkozik a szervezett bűnözés általános definíciójával, amely a tizenegy kritériummal írható le. De mind stratégiai, mind műveletileg olyan megközelítések felé nyit, amelyek a közös fellépést olyan társulásokkal szemben is lehetővé teszik, amelyek ugyan nem felelnek meg mind a tizenegy kritériumnak, de hatalmas pénzüsszegeket juttatnak a súlyos szervezett bűnözői hálózatoknak. Továbbá, mivel a szervezett mobil bűnözés gyakran nagyon is jól érzékelhetően és közvetlen módon hat az állampolgárokra, a szervezett bűnözés elleni küzdelem is még kézzelfoghatóbb és érzékelhetőbb vállalkozássá válik hétköznapi szinten, amely sokak bevonódását igényli és biztonságot nyújt mindenki számára.

1.2.2.3. A bűnügyi arborisztikus (fakertészeti) módszer

A bűnügyi arborisztikus módszert a Svéd Nemzeti Nyomozóiroda fejlesztette ki és alkalmazza. A módszer lényegét az alábbiakban ismertetjük.

Hagyományosan a szervezett bűnözést a bűnözői hálózatok, bűnözői csoportok, bűnszervezetek, családok, klánok, stb. fogalmaival írják le. A jelen módszer által alkalmazott szempont különbözik a hagyományostól, mivel szükségesnek tartja az egyéni perspektíva alkalmazását a bűnügyi hálózatok szerkezetének és alakulásának megértéséhez és megmagyarázásához. A bűnügyi világ kiterjedt mérete ellenére minden bűnözőt a résztvevő személyek egy korlátozottabb köre kapcsol, köt össze egymással. Együtt alkotják a bűnözői hálózatot: a szervezett bűnözést. Ez a felfogás Stanley Milgram „Hat lépés távolság” elnevezésű hipotéziséből ered.⁵²

A hat lépés arra utal, hogy mindenki átlagosan hat lépésre van egy másik személytől a Földön, tehát egy „barát-barátja” láncan keresztül bármely két személy hat vagy annál kevesebb lépésből összekapcsolható egymással.

Ennek megfelelően a szervezett bűnözés felépítésén belül a stratégiai fontosságú személyek azonosítására kell koncentrálni. Ennek illusztrálására a fametszés szolgálhat metaforaként. Ha egy kertész rosszul metszi meg a fát, gyengítheti a fa túlélési esélyeit. A kertésznek ezért pontosan tisztában kell lennie azzal, hogy mely ágakat metszheti meg a fa túlélésének veszélyeztetése nélkül. Ugyanez az elv alkalmazandó megfordítva rendészeti szempontból.

Mindazok a személyek, akik stratégiai szerepet töltenek be egy szervezett bűnözői csoportban, a azon fa ágai, amelyeket feltétlenül el kell távolítani.

Az elemzés az egyéni perspektíván alapul és célja, hogy megértse a bűnözői kapcsolatok tartósságát és jellemzőit. A kapcsolati háló két kategóriába osztható: egy belső és egy külső körre. A bűnöző belső köréhez tartozó személyek között szorosabb kapcsolat van, azaz jobban megbíznak egymásban, és hosszabb időn keresztül rendszeres kapcsolatban állnak egymással.

A külső kör képlékenyebb természetű, alacsonyabb szintű bizalom és sporadikusabb kapcsolatok jellemzik. A tanulmány bemutat egy mátrixot, amely a kapcsolatháló feltérképezésére és annak megállapítására szolgál, hogy az adott bűnözői kapcsolat a belső körhöz tartozik-e. A módszer szempontjából a vizsgált bűnöző külső körének nincs jelentősége.

A módszer célja elsősorban, hogy jogi eljárásokat kezdeményezzen a stratégiai szerepet játszó bűnözőkkel szemben vagy legalább zavarják meg ezek tevékenységét, másodsorban hogy jogi eljárásokat kezdeményezzenek a stratégiai szerepet játszó bűnözők belső köréhez tartozó személyekkel szemben vagy az ő tevékenységüket zavarják meg.

Szintén fontos cél, hogy a lehető legnagyobb mértékben iktassák ki a szervezett bűnözést. Az erőforrások lehető leghatékonyabb felhasználása érdekében szükséges felmérni a stratégiai szerepet játszó bűnelkövetők kapacitását, és rangsorolni kell a lehetséges célpontokat. A kapacitás felmérése és a célpontok rangsorolása modelljének használatával minden bűnöző és belső körének kapacitása, valamint a társadalomra jelentett veszélye is felmérhető. Amikor a kapcsolatok belső köre meg van határozva, a stratégiai szerepet játszó bűnelkövető számára közvetett módon, a belső köréhez tartozó személyeken lehet kárt okozni, és ezáltal is csökkenthető a kapacitása.

⁵² Milgram, Stanley (1967): "Kicsi-világ" elmélet. In: Mai Pszichológia 2 (1967), o 60-67

Az arborisztikus módszer akkor alkalmazható, ha feltételezhető a bűnözők közötti együttműködés szükségessége, így nem használható például sorozatos nemi erőszakot elkövetők ellen, vagy családon belüli erőszak esetén.

Ma számos svéd rendőrség használja ezt a módszert. Az adóhatóság, többek között, szintén készül átvenni ezt a módszert. A Svéd Nemzeti Nyomozóiroda körülbelül egy éve alkalmazza ezt a módszert. Az arborisztikus módszer használatának köszönhetően a hatóságok sokkal tisztább képpel rendelkeznek a svédországi szervezett bűnözés nagy bűnözői hálózatit, megalapozó kapcsolati hálókról. Ezt a megközelítést használják a Nemzeti Hírszerző Központban is, amely a bűnüldöző hatóságok nemzeti szintű együttműködési mechanizmusa.

Ez a módszer helyi szinten is használható. Erre jó példa volt, amikor egy svéd rendőrségnek sikerült beazonosítania a helyi kábítószer-használó fiatalokat, akiket azelőtt ismeretlenek voltak a rendőrség számára. A drogtesztben pozitívnak talált, adott területen élő serdülőkorúak kapcsolati hálóját feltérképezték. Miután ezeket a kapcsolati hálókat beillesztették egy adatbázisba, a rendőrség kielemezte az illető személyek kapcsolati hálóját alkotó közösségi hálózatot. Ezen keresztül azonosítani tudták azokat a személyeket, akiknek a legtöbb pozitív teszteredménnyel rendelkező fiatal szerepelt a kapcsolati hálójukban, de ők maguk addig ismeretlenek voltak a rendőrség számára. Ez segítette a rendőrséget, drogteszt elvégzése céljából egyes további fiatalokat válasszon ki. A módszer alkalmazásának eredményeként jelentősen nőtt a pozitív tesztet produkáló fiatalok aránya, tehát teljesebb képet kaphattak a hatóságok a droghasználó fiatalokról.

Az arborisztikus módszer a fenti példákon kívül is számos egyéb célból alkalmazható, például a „rejtett” bűnözők azonosítására az informátorok toborzása és alkalmazása során, a módszer ugyanis objektív alapot biztosít napi műveletek irányításához és levezetéséhez, az utánkövetéshez és a hatásvizsgálathoz.

1.2.3. A bűnözői csoportok felszámolása szervezatközi együttműködéssel (Finnország)⁵³

Ez a rész kettő, egymáshoz szorosan kapcsolódó megoldást kínál a különböző rendészeti hatóságok közötti együttműködés fokozására a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén, különös tekintettel a bűnügyi adatfeldolgozásra. *Az első egy szervezeti elrendezés*, amelyben a finn rendőrség, vám- és pénzügyőrség, valamint a határőrség (a továbbiakban PCB) ugyanabban az irodában működik, és folytat bűnügyi adatfeldolgozást és elemzést.

A második megoldás pedig egy adminisztratív eljárás, amelynek során a PCB hatóságok *értékelik és kiválasztják azokat az egyes bűnügyi célpontokat, amelyek különösen igénylik az együttműködést.*

1.2.3.1. A rendőrség, a vám- és pénzügyőrség és a határvédelem koordinációja

A PCB bűnügyi adatfeldolgozási és elemzési alapszervezete a Nemzeti PCB Bűnügyi Adatfeldolgozó és Elemző Központból és nyolc PCB bűnügyi adatfeldolgozó és elemző egységből áll. A PCB Bűnügyi Adatfeldolgozó és Elemző Központ a Nemzeti Nyomozó Irodához tartozik. A központ felelőssége a nemzeti szintű bűnügyi adatfeldolgozás koordinálása és irányítása. A büntetés-végrehajtási szervezet képviselője is tagja a PCB központnak.

A PCB bűnügyi adatfeldolgozó és elemző egységek az egész országot lefedik azáltal, hogy minden központhoz egy nagyobb földrajzi terület van rendelve, amelyek szorosan követik a megyehatárokat. Ezek az egységek a bűnügyi adatfeldolgozó és elemző tevékenységek fókuszpontjai. Minden PCB egységhez több rendőrségi, vám- és határvédelmi osztály tartozik külön bűnügyi adatfeldolgozó és elemző funkcióval. A (regionális) PCB bűnügyi adatfeldolgozó és elemző egységek tartják a kapcsolatot a regionális rendészeti szervek képviselőivel és biztosítják a folyamatban levő nyomozások közötti lehetséges átfedések, párhuzamosságok kiküszöbölését.

⁵³ Összeállítás, 24. o.

A PCB keretében megjelenő koordináció és integráció segíti a különböző hatóságok szerepének összehangolását a súlyos bűnesetek megelőzésében, az átfedések és a kevésbé hatékony forráselosztás elkerülését. A PCB együttműködésnek számos formája van, a PCB bűnügyi és elemző szervezet csupán egy ezek közül: ez a központi eleme a szervezett bűnözés elleni munkának. Ebben a szerkezetben három rendészeti hatóság ül egymás mellett ugyanabban az irodában, akik jogosultak az információk egymással történő megosztására és a nyilvántartások adatainak felhasználására.

Noha a három hatóság a PCB Bűnügyi Adatfeldolgozó és Elemző Egységben fizikailag ugyanott dolgozik, *nem alkotnak egységes szervezetet. Ez inkább egy együttműködési struktúrának nevezhető, mivel abban a részben saját szervezetük által felügyelt három hatóság működik együtt.* A napi műveleti parancsokat és a stratégiai célpontra vonatkozó döntéseket ezzel szemben a PCB struktúra és a különböző irányító felek adják, illetve hozzák. Ez a kompromisszum a parancsadási gyakorlatban kielégítőnek bizonyult, még ha a különböző rendészeti hatóságok eltérő céljai miatt folyamatos egyeztetésre van is szükség.

Az adott régió jellemzőitől függően a PCB bűnügyi adatfeldolgozó és elemző regionális egységei részt vehetnek a nyomozásokban; Észak-Finnországban a kisebb a népesség és a kisebb mértékű bűnügyi aktivitás lehetővé teszi a PCB egységek számára, hogy integrálják a műveleteiket a helyi őrök műveleteivel. A fővárosi régióban a helyi rendőrorosok nagyobbak és eléggé önállóak, ezért a PCB egységek jellemzően távol maradnak a nyomozásoktól és inkább a koordinációs feladataikra koncentrálnak.

A PCB bűnügyi adatfeldolgozó és elemző egységek tisztjeinek megállapodás alapján közvetlen hozzáférésük van más PCB hatóságok aktáihoz és adatbázisaihoz. A törvény alapján az adatszolgáltatás kizárása a PCB hatóságok között lehetséges, ha az adott esetben veszélyeztetné a bűncselekmények felderítését és a nyomozás sikerét. Közös eset-specifikus emlékeztetők készítése a bűnügyi nyomozásról és adatfeldolgozásról engedélyezett.

1.2.3.2. A célpont-kiválasztási eljárás

A célpont-kiválasztási eljárás, amely a második fontos eszköz a súlyos bűncselekmények megelőzésében, egy olyan adminisztratív eszköz, amellyel egyes bűnözői csoportok vagy bűnelkövetők a „súlyos bűnügyi célpont” státuszban részesíthetők. *Ahhoz, hogy egy bűnelkövető vagy bűnözői csoport megkapja ezt a státuszt, arra van szükség, hogy több rendészeti hatósági egység vegyen részt a súlyos bűncselekmény miatt indult nyomozásban.*

A résztvevő egységek ilyen esetekben extra támogatást kaphatnak, hogy rendes forrásaikhoz képest további forrásokat fordíthassanak az adott ügy kezelésére. A PCB bűnügyi adatfeldolgozó és elemző rendszere azzal járul hozzá ehhez az adminisztratív eszközhöz, hogy felméri az illetékes rendészeti szervek és egységeik érdekeltségét a nyomozásban való részvételben. A „célpont” ebben a kontextusban tehát a bűnöző egyén vagy csoport. A „kiválasztási eljárás” a „súlyos bűnügyi célpont” státusz hozzárendelése egy bűnöző egyénhez vagy csoporthoz. A kiválasztás legfontosabb kritériumai, hogy a szóban forgó cselekmény súlyos bűncselekmény legyen, amelynek felderítése rendészeti szerveken belül több egység vagy rendészeti szervek közötti együttműködést igényel.

A célpont-kiválasztási eljárást már 9 éve használják, története során 300 súlyos bűnügyi célpontot azonosítottak (regionális, nemzeti és nemzetközi szinten). A célpontok többsége kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményekkel volt összefüggésben, de voltak erőszakos bűncselekményekhez (emberölés, súlyos testi sértés), vagyon elleni bűncselekményekhez (orgazdaság, lopás súlyosabban minősülő esetei) és az utóbbi időben gazdasági bűncselekményekhez (adócsalás súlyosabban minősülő esetei, pénzmosás, stb.) kapcsolódó ügyek is.

Ez a két „eszköz”, vagyis a PCB bűnügyi adatfeldolgozó és elemző funkció, valamint a hozzá kapcsolódó célpont-kiválasztási eljárás vertikális és horizontális műveleteket is magában hordoz: összekapcsolja a különböző rendészeti szerveket, a legalsó szinten álló végrehajtó beosztottaktól a parancsnokokig, akik a forráselosztásért és a célképzésért felelősek.

1.2.4. Folyamatos megfigyelés (Egyesült Királyság)⁵⁴

A „folyamatos megfigyelés” koncepcióját az Egyesült Királyság Súlyos Szervezett Bűnözés Elleni Ügynöksége (SOCA) 2006-ban dolgozta ki. Noha a bűnelkövetők felügyeletét a különböző rendőri erők, illetve az egyéb rendészeti és kormányzati szervek korábban is változatos módokon ellátták a SOCA létrejötte előtt, a többféle eszköz és technika egységes megközelítés alkalmazása céljából történő kombinálásának ötlete a bűnelkövetők felügyeletére korábban nem merült fel.

A súlyos szervezett bűnözésben résztvevő bűnelkövetők folyamatos megfigyelésének módszerének célja, hogy tevékenységüket folyamatosan nyomon kövessék, és megtalálják a lehetőséget, hogy akár büntetőjogi úton, akár nem-hagyományos beavatkozási módokon keresztül fel tudjanak lépni velük szemben.

Az Egyesült Királyságban a súlyos szervezett bűnözésben résztvevő bűnelkövetők folyamatos megfigyelését a SOCA Centurion csoportja végzi. A Centurion számos eszközt és módszert használ a bűnelkövetők megfigyelése és annak megakadályozása céljából, hogy további bűncselekményeket kövessenek el a bűnözői pályafutásuk során, akár büntetlenek, akár szabadságvesztésük végrehajtása alatt vagy szabadulás után állnak.

A folyamatos megfigyelés céljaira használt eszközök és módszerek magukban foglalják a büntetőeljárás befejezésekor kiszabható kiegészítő rendelkezéseket, a bevándorlási hatóságok rendelkezésére álló eszközöket, valamint a szabadságvesztés és a pártfogó felügyelet során alkalmazható eszközöket.

Az Egyesült Királyságban a büntetőbíróságok széles körben alkalmazhatnak további rendelkezéseket ítéleteikben, ezek közé tartoznak a különböző kiegészítő rendelkezések, amelyek célja, hogy a gyanúsítottak ne kövessenek el újabb bűncselekményeket a jövőben. A Centurion által a bűnözők folyamatos megfigyelése részeként alkalmazott három fő rendelkezés:

- Pénzügyi jelentéstétel elrendelése (FRO)
- Utazási tilalom elrendelése (TRO)
- Súlyos Bűncselekmény-megelőzés elrendelése (SCPO)

A SOCA tesz javaslatot kiegészítő rendelkezés alkalmazására az ügy a bírósághoz kerülésekor. A SOCA minden esetben szorgalmazza a kiegészítő rendelkezés stratégiájának alkalmazását. Vagyis a SOCA dönti el, hogy melyik gyanúsított ellen milyen kiegészítő eszközt kell – ha egyáltalán kell – alkalmazni a büntetőeljárás befejezésekor.

⁵⁴ Összeállítás, 26. o.

1.2.4.1. Pénzügyi jelentéstétel elrendelése

Pénzügyi jelentéstétel (FRO) hivatalos bírói végzéssel rendelhető el, amely kötelezi a gyanúsítottat, hogy pénzügyeivel számoljon el. A pénzügyi jelentéstétel elrendelése a bíróság diszkrecionális jogkörébe tartozik, és inkább preventív (megelőző), mint punitív (büntető) jellegű kötelezettség. Cél a gyanúsított anyagi helyzete alakulásának figyelemmel kísérése az ítélethozatal időpontjától újabb bűncselekmény elkövetésének megelőzése érdekében. A bírósági ítéletben foglaltak mellett kiegészítő eszközként használható függetlenül minden más lehetséges vagyonekhozási eljárástól.

Akkor rendelhető el, ha a gyanúsítottat az Egyesült Királyság bűncselekményekből származó bevételekről szóló törvényében (2002) meghatározott bűncselekmény miatt ítélték el. Továbbfeltétel annak magas kockázata, hogy a gyanúsított újabb meghatározott bűncselekményt követ el. Ebből a szempontból figyelembe kell venni a korábbi elítéléseket, bünszervezetben betöltött státuszt, az összeesküvésekben való szerepvállalást, az eltitkolt vagyont és a bűnözői életmódot.

1.2.4.2. Utazási tilalom elrendelése (TRO)

Az utazástól való eltiltást a bíróság rendelheti el, hogy az drogkereskedelem miatt elítélt személyek ne hagyhassák el az Egyesült Királyság területét szabadulásukat követően. Az ítélethozatal alkalmával rendelhetik el, és a szabadulást követően legalább két évre szól.

TRO azzal az elkövetővel szemben alkalmazható:

- akit az Egyesült Királyság bármely bírósága kábítószer-kereskedelemért elítélt és legalább négy év szabadságvesztéssel büntetett;
- akinek az elkövetett bűncselekménye és utazási szokásai között összefüggés van;
- szükséges a rendszeres ingázás tényének bizonyítása egy vagy több kábítószer-származási országba.

A kábítószerhez nem kapcsolódó ügyekben az utazási tilalom az SCPO keretében rendelhető el.

1.2.4.3. Súlyos Bűncselekmény-megelőzés elrendelése (SCPO)

A súlyos bűncselekmény-megelőzés elrendelésének (SCPO) lehetőségét a súlyos bűncselekményekről szóló törvény (2007) vezette be az Egyesült Királyságban. Ezek bűnmegelőzési eszközök, nem pedig büntető jellegűek. Két fajta SCPO létezik: a Királyi Bíróság és Legfelsőbb Bíróság által elrendelt.

A Királyi Bíróság azzal a személlyel szemben alkalmazhat SCPO-t, aki súlyos bűncselekmény elkövetésében bűnösnek vallotta magát, vagy akinek abban való bűnösségét megállapították (de büntetést vele szemben még nem szabtak ki) a Királyi Bíróság előtti eljárásban. A SOCA-nak több mint 50 ilyen esete van. Ezeknek körülbelül a fele van jelenleg hatályban, a többi akkor lesz hatályos, ha az elkövetőket szabadulnak a börtönből. A Legfelsőbb Bíróság akkor alkalmazhat SCPO-t, ha megállapítást nyert, hogy az illető személy részt vesz súlyos bűnözésben, még ha emiatt nem is ítélték el.

A SCPO-k számos szabályt tartalmaznak, amelyeket az elkövetőknek be kell tartaniuk. Ezek vonatkozhatnak például az utazásaikra, kommunikációjukra, üzleti ügyeikre vagy kapcsolataikra. A szabályok elrendelhetik egyes tevékenységek megelőzését vagy korlátozását, illetve azokkal kapcsolatban jelentéstételi kötelezettséget írhatnak elő.

1.2.4.4. A SOCA lehetőségei külföldiekkel szemben

Bevándorlással kapcsolatos jogkör alkalmazása

A SOCA széles körben élhet a bevándorlással kapcsolatos jogkörével azokkal a nem brit állampolgárokkal szemben, akik súlyos szervezett bűncselekményt követnek el. Ilyen intézkedések a kitoloncolás, a kitiltás, az állampolgársági kérelem elutasítása, és a brit állampolgárságtól való megfosztás.

Kitoloncolás

A kitoloncolás a külföldi állampolgár eltávolítása az Egyesült Királyság területéről. A külföldi állampolgár bűnelkövetők a bíróság bűnösséget megállapító ítéletének meghozatalát követően toloncolhatók ki az Egyesült Királyság területéről. Nem EGK-országok állampolgárai esetében ehhez legalább 12 hónap tartamú szabadságvesztés büntetés kiszabása szükséges, EGK-országok állampolgárai esetén legalább 24 havi szabadságvesztés kiszabása a feltétel.

Kitiltás

A külföldi állampolgársággal rendelkező bűnelkövetőknek az Egyesült Királyság területéről történő kitiltásáról az Egyesült Királyság belügyminisztere dönt.

Ha a belügyminiszter úgy ítéli meg, hogy egy bizonyos személynek az Egyesült Királyságterületére való belépése a közösség érdekei szempontjából nem kívánatos, hatalmában áll hivatalosan kitiltani az Egyesült Királyság területéről. A SOCA szorosan együttműködik az Egyesült Királyság határvédelmi hatóságával (UKBA) azon tengerentúli külföldi állampolgárok kitiltására vonatkozó döntéseknek az előkészítésében, akik részt vesznek az Egyesült Királyságra hátrányosan ható súlyos szervezett bűnözésben.

A kitiltás erős és hatékony eszköz. Az Egyesült Királyság területére való belépés megtiltásával felszámolható a bűnözői magatartás és világos üzenet közvetíthető arra vonatkozóan, hogy az Egyesült Királyság nem tűri külföldi állampolgárságú bűnelkövetők jelenlétét és tevékenységét a területén.

Állampolgársági kérelem elutasítás vagy a brit állampolgárságtól való megfosztás A brit állampolgárság megtagadása a külföldi állampolgárságú bűnözőktől megakadályozza bűnözői tevékenységük meghonosítását. A belügyminiszter jogosult elutasítani annak a személynek az állampolgársági kérelmét, aki súlyos bűncselekmény elkövetésében vett részt, azzal az indokkal, hogy az a közösség érdekei szempontjából nem minősül kívánatosnak. Az állampolgársági kérelem azon az alapon is elutasítható, hogy a kérelmező büntetett előéletű, a jelleme nem megfelelő, vagy valódi körülményeit illetően hazudott.

Az állampolgárságtól való megfosztás azokra a külföldi bűnözőkre alkalmazható, akik előzőleg már megkapták a brit állampolgárságot. A belügyminiszter jogosult megfosztani állampolgárságától az illető személyt, ha bebizonyosodik, hogy az a közösség érdekei szempontjából nem kívánatos és ez nem jár az egyén hontalanná válásával.

1.2.4.5. Lehetőségek a büntetés-végrehajtási intézetekben

A SOCA szorosan együttműködik a Nemzeti Bűnelkövetőket Felügyelő Szolgálat (NOMS) szervezetében működő Büntetés-végrehajtási Szervezettel, a szigorú börtönkörnyezet kialakításában, amelynek célja a bűnözői tevékenység folytatásának megnehezítése a szabadságvesztés letöltése során a folyamatos megfigyelés hatálya alatt álló elkövetők számára.

E célból a SOCA biztonsági besorolásukkal és megfelelő intézetben történő elhelyezésükkel kezdeményezi az újonnan letartóztatott vagy elítélt bűnözők hatékony folyamatos megfigyelését annak érdekében, hogy a bűnelkövető által jelentett kockázatra megfelelő szinten reagáljanak.

A SOCA folyamatosan törekszik a maga és partnerszervezetei számára kiemelt célpontot jelentő elítéltekre vonatkozó adatfeldolgozási lehetőségek azonosítására. Ezután gondoskodik az információk összegyűjtéséről vagy a megszerzett információk továbbadásáról.

Engedélyezési feltételek

Az Egyesült Királyságban számos elkövető tölti börtönbüntetésének fele részét külön engedéllyel a börtön területén kívül. Ez azt jelenti, hogy egy sor feltételnek kell megfelelniük és szabályokat kell betartaniuk addig az időpontig, amikor az engedélyben meghatározott időtartam vagy a feltételes szabadságra bocsátás tartama lejár. Ezeknek a bűnelkövetőknek az ellenőrzése a Nemzeti Bűnelkövetőket Felügyelő Szolgálat (NOMS) szervezetében működő Pártfogó Felügyelői Szolgálathoz tartozik. A SOCA szorosan együttműködik a NOMS-szal, hogy segítse a szervezett súlyos bűncselekményt elkövetők megfigyelését az engedély hatálya alatt.

Míg számos általános feltétel a jó magaviseletre vonatkozik, lehetséges olyan további, személyre szabott előírásokat meghatározni, amelyek célja a konkrét bűnelkövető a bűnözői tevékenységtől való visszatartása, elrettentése vagy annak megakadályozása. A SOCA bizonyítékokat gyűjt a személyre szabott feltételek előírásának megalapozására és értesíti a NOMS-ot, ha tudomást szerez az előírások be nem tartásáról.

Az előírások betartásának ellenőrzése

A SOCA biztosítja, hogy az elkövető folyamatos megfigyelése kiterjedjen a vele szemben alkalmazott eszközök és módszerek betartásának ellenőrzésére is, ezáltal bizonyosodva meg azok hatékonyságáról.

A SOCA számos módszert alkalmaz a rendelkezések érvényesülésének ellenőrzésére és mind kormányzati, mind nem kormányzati partnerekkel együttműködik. A SOCA minden eszközt felhasznál, hogy az ellenőrzés hatékony legyen. Szorosan együttműködik valamennyi hazai és tengerentúli rendészeti szervekkel. A SOCA más kormányzati szervekkel is együttműködik (például UKBA, NOMS, HMRC, stb.), valamint megbízható kapcsolatai vannak a magánszférában, akik segítenek az előírások betartásának nyomon követésében.

Amikor a SOCA az előírások megszegését észleli, bizonyítékokat gyűjt, és a bíróság elé terjeszti azokat. Elengedhetetlen a folyamatos megfigyelés koncepciójának „megtámogatása” az előírások betartásának ellenőrzésével. Ha az ellenőrzés elmarad, vagy nem hatékony, az a folyamatos megfigyelés hatékonyságát is aláaknázza.

A folyamatos megfigyelés a szervezett bűnözés elkövetőivel szembeni küzdelem hatékony eszköze, mivel biztosítja azok tevékenységének folyamatos nyomon követését és valamennyi adódó lehetőség kihasználását a bűnözői tevékenységek megghiúsítására. A SOCA tapasztalatai azt mutatják, hogy a koordinált megközelítés, a szoros partneri együttműködés és az előírások betartásának hatékony ellenőrzése a kulcstényezők a szervezett bűnelkövetők folyamatos megfigyelésének sikerében.

1.2.5. Bűnmegelőzési ellenőrzés története (esetleges jövője) Magyarországon

A rendszerváltást megelőzően a rendészeti szervek bűnmegelőző tevékenységük körében, államigazgatási hatáskörben, bírói kontroll nélkül rendelték el a rendőrhatalmú felügyeletet (REF), a kitiltást, valamint a titkos határozattal történő veszélyes bűnözővé nyilvánítást és ellenőrzést. Ezek az intézkedések már messze túlmutatottak a demokratikus jogállam alkotmányos határain, miként a bíróság által elrendelhető szigorított őrizet jogintézménye is.

A bűnmegelőzési ellenőrzés intézményét a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény vezette be, 1999. szeptember 1-ei hatállyal. Az intézmény bevezetésének célja az volt, hogy a potenciális bűnelkövetők rendészeti eszközökkel történő ellenőrzésére – a társadalom fokozott védelme érdekében – szervezett keretek között kerüljön sor.

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény alapján a rendőrség bűnmegelőzési célból ellenőrizhette azt, aki a háromévi szabadságvesztésből szabadult, feltéve, ha az általa elkövetett bűncselekmény elbírálásakor a törvényben meghatározott körülmények bármelyikét megállapították és a büntetés végrehajtása során tanúsított, a bűnöző életmód folytatására, a bűnöző kapcsolatok felújítására utaló magatartásából alaposan következtetni lehetett arra, hogy ismét bűncselekményt fog elkövetni. A bűnmegelőzési ellenőrzést az elítéltet szabadító büntetés-végrehajtási intézet székhelye szerint illetékes *rendőr-főkapitányság a szabadulást megelőzően egy hónappal kezdeményezte a büntetés-végrehajtási intézet székhelye szerinti megyei (fővárosi) bíróságon működő büntetés-végrehajtási bírónál.*

Az alkotmánybíróság a 47/2003. (X. 17.) AB határozatában a rendőrségi törvényben szabályozott jogintézményt megsemmisítette.

Az Alkotmánybíróság határozatában hangsúlyozta, hogy a közrend, a közbiztonság védelme mint alkotmányosan elismert államcél *indokoltta teheti rendészeti eszközök és eljárások alkalmazását, s ennek szükségszerűségéről a jogalkotó dönthet.* Az ilyen célból létrehozott jogintézmények szabályozása során azonban az Alkotmány tételes rendelkezéseinek maradéktalanul érvényesülniük kell. A jogi szabályozással szemben alapvető kívánalom *a jogbiztonság, a normavilágosság, a kiszámíthatóság követelményeinek megtartása, az alapjogok korlátozásával kapcsolatban a szükségesség és arányosság követelményének szem előtt tartása, az eljárási garanciák kiépítése, az adott jogintézményre vonatkozó normák összhangjának kialakítása a hatályos jogrend egészével.*

Az alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy a bűnmegelőzési ellenőrzés szabályai nagymértékben kidolgozatlanok voltak, és igen tág teret adtak a szubjektív, akár az önkényes jogértelmezésnek. A jogszerű keretek között nagy számú értelmezhetetlen fogalmat tartalmazó elrendelési feltételek, a részletszabályok, az eljárási garanciák hiánya, a jogorvoslati jog kiüresítése, a meglévő szabályoknak a büntetőjogi, büntető-eljárásjogi s a büntetés-végrehajtási jogi jogszabályokkal való gyakori ütközése a jogintézmény működését kiszámíthatatlanná és ellenőrizhetetlenné tette.

Az alkotmánybírósági határozatok tükrében, a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés érdekében – figyelemmel az Európai Unióban alkalmazott folyamatos figyelés jogintézményére is – a jövőre nézve megfontolandó lehet a jogalkotás számára a büntetés kiszabása előtti, vagy a büntetés kiszabását követő *bíróság által elrendelhető bűnmegelőzési célzatú,* de nem un. „készletező jellegű”, határozott időtartamú, jogszabályokban pontosan körülhatárolt adatgyűjtési lehetőségek (pl. elkövetői pénzügyi beszámoló) kodifikálása, melynek végrehajtása a rendőrség vagy az erre a célra kijelölt más szervezet feladata lenne.

1.2.6. A szociális hálózat elemzése (SNA Europol)⁵⁵

Egy adott szociális hálózat a konkrét szereplőkből és a közöttük fennálló kapcsolatokból (kommunikációs, információcserére szolgáló, rokonsági fokok) áll. Minden szociális hálózatnak megvan a saját szociális szerkezete, és a Szociális Hálózat Elemzés (SNA) segít felderíteni és értelmezni a rejtett kommunikációs, interakciós és viselkedési mintákat. Az SNA a hálózat szereplőinek adataival (kapcsolatok és jellemzők) dolgozik; azaz, egyénekkal, csoportokkal, szervezetekkel és teljes hálózatokkal. A bűnözői hálózat megismeréséhez a kutatók a bűnözői kapcsolatok szerkezetét próbálják megérteni. A kiindulópont az, hogy ki kapcsolódik kihez. A következő lépés, valamennyi vagy egyes fontosnak talált hálózati szereplők tulajdonságainak vizsgálata.

Az SNA módszer számos előnnyel szolgálhat a rendészeti és az adatfeldolgozó szervek számára a különféle bűnügyi és terroristákra vonatkozó adatok elemzése során. A változatos SNA-technikák alkalmazásával az Europol elemzők feltérképezhetik és felmérhetik a bűnözői és terrorista hálózatok szerkezetét és képet kaphatnak a hálózatok összetettségét. A felmérések segítségével, az eredmények vizuális vizsgálatával és az eredmények értelmezésével az elemzők hatalmas adatbázisokból szűrhetnek le következtetéseket és fedezhetnek fel addig rejtett összefüggéseket.

⁵⁵ Összeállítás, 32. o.

A láthatatlan bűnözői szerkezeteket láthatóvá téve az SNA segít a hálózat sebezhető pontjainak azonosításában és a hálózatok hatékony kezelését célzó stratégiák megtervezésében. Az SNA felhasználható azonosításra, sorrend felállítására, valamint gyanúsítottak vagy bűnözői csoportok céltételezésére. Speciális betekintést nyújt az adatokba és segíti az elemzések minőségének javítását.

Konkrét műveleti projektek készíthetők elő jelentős mértékben az SNA rendszerre alapozva.

Az SNA kompatibilis a rendészeti és adatfeldolgozó szervek által szerte a világon használt hagyományos kapcsolati elemzés koncepciójával és eszközeivel.

Az SNA bizonyított és költséghatékony megoldás, amely alkalmazásának gyakorlati haszna messze meghaladja a rendszer működtetésének költségeit.

Az Európa a legkorszerűbb SNA-módszert alkalmazza, amely innovatív módon segíti a bűnözői és a terrorista hálózatokkal szembeni adatfeldolgozó elemzést és jelentősebb nyomozásokat. Az elemzők így képesek összetett és kiterjedt adathalmazok kezelésére és ezáltal másként rejtve maradó központi szereplők, gyanúsított-csoportok vagy egyéb mintázatok gyors azonosítására. Az SNA a többi elemzéstípust kiegészítő értékes módszer, amely javítja a felderítési jelentések minőségét és segíti a rendészeti és a felderítési prioritások kialakításában. Ebből világosan látszik, hogy a hálózati elemzés lehetőséget teremt a hálózat megismerésére. A bemutatott jó gyakorlat átvétele céljából a rendészeti és adatfeldolgozó hatóságok számára ajánlott befektetni az SNA-programokba és technológiákba, hogy javítsák a bűnügyi adatfeldolgozó elemzések és vizsgálatok hatékonyságát és hatásosságát.

1.2.7. Bűnözői csoportok elleni fellépés (Magyarország)

1.2.7.1. A szervezett bűnözés Magyarországon

A bűnözést és annak alrendszerének tekinthető szervezett bűnözést determinálja az adott „gazdatársadalom” gazdasági, politikai, társadalmi fejlettségének szintje. Magyarország az elmúlt évtizedek során plurális demokráciát alakított ki, annak előnyeivel és hátrányaival egyaránt.

Ezek, a társadalom életében jelentős változások, szükségképpen okai voltak a bűnözés strukturális átalakulásának, a szervezett bűnözés megjelenésének és stabilizációjának. Kiepültek a horizontális és vertikális hierarchiák. Megindult a legális gazdasági rendszerbe történő erőteljes bevonulás a politikai, gazdasági, társadalom elittel való kapcsolatépítés.

- ***A szervezett bűnözés általános ismérvei***

A szervezett bűnözést, illetve annak célrendszerét, főként a gazdasági életből átvett fogalmi ismérvekkel határozhatjuk meg.

Extraprofit elérése

szervezettségi szinttől, mérettől, tevékenységtől függetlenül valamennyi bűnszervezett, extraprofit realizálására törekszik. Ezen cél elérésének van alárendelve, a szervezett kialakításának modellje, a végrehajtandó bűncselekmények kiválasztása, a résztvevők létszáma, az infrastruktúra kiépítése, valamint a szervezeten belüli elosztási viszonyok meghatározása.

Monopol helyzet kialakítása

alapvető gazdasági törvényszerűség, hogy aki az adott piacon monopolhelyzetet élvez, lehetősége nyílik a kereslet-kínálat viszonyának befolyásolására, ezáltal az árak meghatározására. A monopolhelyzet torzítja, esetenként kizárja a piacgazdaságra jellemző, nagyjából azonos esélyeken alapuló versenyhelyzet létrejöttét. A monopolhelyzet szándékos kialakítása során találkozhatunk, leggyakrabban a bünszervezet erőszakos arculatával. A legális piaci szereplő számára az ilyen esetekben válik nyilvánvalóvá, hogy bűnözői csoporttal került kapcsolatba.

Legális gazdasági struktúrák felhasználása

nyilvánvaló tény, hogy a szervezett bűnözés mélyen konspirál, valódi természetének elfedése érdekében, viszont létkérdés számára, hogy a bűnös úton szerzett javakat, a legális gazdaságba átmentve, azt tisztára mossa, illetve újabb extraprofitra tegyen szert, az immár legálisan működő gazdasági vállalkozásai nyomán. Az így létrejövő gazdasági egységek a Bt-től, a transzkontinentális nagyvállalatig terjedhetnek.

Strukturált bűnözés

a szervezett bűnözés, mint ahogyan a nevében is szerepel, minden esetben egyfajta struktúrát, hierarchikus feltételt eredményez. A szervezeti struktúra tagoltsága függ a bünszervezet fejlettségi szintjétől, a részt vevők létszámától, illetve a tevékenységi körtől. Jelentős hatása van a bünszervezet működési hatékonyságára un. holdudvarnak, mely olyan külső támogatókból áll – jogászok, pénzügyi- gazdasági szakemberek, kormányzati, közigazgatási szférában részt vevők – akik nem tagjai a bünszervezetnek, de magas fokú képesítésük, képességük, széleskörű kapcsolatrendszerük felhasználásával támogatják a bünszervezetet annak stratégiai céljai elérésében.

E négy általános jellegű ismérv segítségével, behatárolhatóak azok a bűnözői csoportok, melyek átléptek egy szervezési szintet és velük szemben mélyebb, részletesebb vizsgálatra van szükség annak érdekében, hogy eldönthető legyen valóban szervezett bűnözői csoporttal állunk szemben.

• *Európai Unió ismérvek*

Az EU szakértői csoportja (PC–S–CO) az azonosítás elősegítése érdekében egy részletesebb 11 pontból álló kritériumi rendszert dolgozott ki, mely kötelező és esetleges szempontok meglétéhez kötötte a szervezett bűnözésben való részvétel megállapíthatóságát.

Kötelező elemek:

- három vagy több személy együttműködése
- hosszú távú vagy meghatározatlan időre szóló együttműködés
- súlyos bűncselekmények gyanúja, vagy ezek elkövetése
- anyagi haszonszerzés és/vagy hatalmi pozícióba kerülési cél

Esetleges kritériumok

- minden egyes résztvevőnek meghatározott feladata vagy szerepe van
- valamely belső fegyelmi vagy ellenőrzési forma használata
- megfélemlítés céljából erőszak vagy egyéb eszközök alkalmazása

- befolyás kiterjesztése a politikusokra, médiára, közigazgatásra, rendészeti szervekre, az igazságszolgáltatásra, illetve a gazdasági élet szereplőire, korrupció vagy bármi más módszer alkalmazásával.
- kereskedelmi, vagy üzleti struktúrák felhasználása
- részvétel pénzmosásban
- nemzetközi szinten együttműködés

A bűnszervezet meghatározásához az EU ajánlása szerint a négy kötelező kritérium mellett további két esetleges ismérv jelenléte is szükséges. A felsorolt jellemzők segítségével már sokkal árnyaltabb képet kapunk egy csoport működését illetően a tekintetben, hogy eldönthessük az adott alakulat szervezett bűnözői csoport.

• *Magyarországi jogi szabályozása*

A szervezett bűnözés kriminológiai leírása mellett szükséges a jogi fogalom meghatározása, mely biztosítja a büntetőjog szankcionáló lehetőségének felhasználását.

A szervezett bűnözés jogi definícióját a Btk 136. szakasz 8. pontja állapítja meg. A jogszabály négy kritérium esetén teszi lehetővé a bűnszervezet megállapítását.

- ***három vagy annál több személyből álló*** – A három vagy annál több személy a minimális létszámot jelöli, mely adódik továbbá a Btk 137. szakasz 13. pontjából (csoportos elkövetés). A bűnszervezet megállapításához nem szükséges az állandó létszám fenntartása és az sem feltétel, hogy a bűnszervezetben részt vevők tettesi minőségben legyenek felelősségre vonhatóak, illetőleg a személyi összetétel hosszabb távon azonos legyen.
- ***hosszabb időre szervezett*** – A hosszabb időre vonatkozó jogszabályi utalás a bűnszervezeti struktúra, viszonylagos állandóságát határozza meg követelményként és nemcsak a múltban elkövetett bűncselekményeket értékeli, hanem a jövőben elkövetni szándékozott cselekményeket is.
- ***összehangoltan működő csoport*** – Az összehangolt működés a csoporton belüli viszonyokat jelzi. A hierarchikus felépítést, a stratégiai döntések meghozására jogosult személyek körét, valamint a vezetői, végrehajtoi szint elkülönülését. Nem hagyható figyelmen kívül a holdudvarral való kapcsolat formája sem. Ez az interperszonális együttműködés minden esetben a bűnszervezet stratégiai vezetői és az adott holdudvar szakértői között zajlik.
- ***melynek célja 5 évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmények elkövetése*** – A bűnszervezeti cél a gyakorlatban, a megtervezett és a végrehajtott – legalább előkészületi szakba jutott – bűncselekmények körét jelzi. A bűnszervezet megállapításához a törvény legalább két bűncselekmény elkövetését szabja feltételül, melyek közül az egyik súlyos bűncselekménynek, tehát 5 évet meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett cselekménynek kell, hogy minősüljön.

A jogalkotó önállóan bünteti, aki a bűncselekményt bűnszervezet keretein belül követi el.

A bűnszervezetben való részvételt, a Btk 263/C szakasz 1. pontja határozza meg:

„aki büntettnek, bűnszervezetben történő elkövetésére felhív, ajánlkozik, vállalkozik, a közös elkövetésben megállapodik, vagy az elkövetés elősegítése céljából az ehhez szükséges, vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, illetőleg a bűnszervezet tevékenységét egyéb módon támogatja, büntettnet követ el és 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Jól látható, hogy a Btk.-ban máshol előkészületi magatartásként szereplő cselekmények, amennyiben bűnszervezet működésével kapcsolatba hozhatóak, önálló büntettnek tekinthetőek. A cselekmény privilegizált esete a hatóságnál történő feljelentés és az elkövetés körülményeinek feltárására, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna.

A jogalkotó a társadalomra veszélyesség mértékét, a büntetési tétel súlyosításában is kifejezésre juttatja a Btk 98 szakasz (1) bekezdése alapján:

„azzal szemben, aki az 5 évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény bünszervezetben (137. szakasz 8. pont) követte el, a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik, de a 20 évet nem haladja meg. Halmazati büntetés esetén a 85. szakasz (2) bekezdése szerinti büntetési tételt, a tárgyalásról lemondás esetén, a 87/C szakasz szerinti büntetési tételt kell alapul venni.”

A büntetési tétel felső határának kétszeresére emelése mellett, további súlyosítás, hogy az elítéltnak a szabadságvesztését fegyházban kell letöltenie, nem bocsátható feltételes szabadságra, illetve vele szemben kötelező a vagyonek Kobzás.

- **Szervezett bűnözők és szervezett bűnözői csoportok**

Alapvető kriminológiai és jogi kérdésként merül fel, mi az oka annak, hogy egyes bűnöző csoportok olyan fejlődési pályán indulnak meg, melyek eredményeként bűnözői szindikátus jön létre, míg más hasonló kvalitásokkal rendelkező csoportoknál hiányzik ez a rendezői elv. Erre akkor kapunk választ, ha megvizsgáljuk a bünszervezetté válás folyamatát. A hangsúly, a folyamaton van, illetve az egymást követő és az egymásból következő láncolatán.

A bünszervezet kialakulását alapvetően három közvetlen fő elem határozza meg, a munkamegosztás minősége, a vezető személyek kvalitásai és a lokális környezeti hatások.

Munkamegosztás a csoporton belül az egyes feladatok elkülönülnek, specializálódnak, esetenként a csoporttaggá válás feltétele az egyedi adottság, vagy tudás. A speciális felkészültség egyben meghatározója, a csoport hierarchiáján belüli pozíció elfoglalásának.

Vezető személye a szervezett bűnözői csoport vezetésére az aspirálhat legnagyobb eséllyel, aki képes az eltérő feladatokat összehangolni, stratégiai célt tud kitűzni a csoport elé, a konkrét végrehajtást – bűnelkövetést – megszervezi, a zsákmány elosztását a csoport közmegelegedésére elvégzi. Kiepíti a bünszervezet hatékonyságát segítő holdudvart és azzal konstruktív kapcsolatot tart.

Lokális hatások jelentős mértékben befolyásolja a bünszervezeti csoport tevékenységét, az a lokális gazdasági, társadalmi közeg, melyben létrejött és tevékenységét kifejti. Konkrét befolyásoló tényezők lehetnek a környezet kriminalitása, infrastrukturális állapota, a helyi szabályzók minősége, a rendvédelmi szervek aktivitása.

A három elem közül kiemelt figyelmet érdemel a vezető személye, hiszen az ő kvalitatív adottságain múlik szinte teljes egészében a bünszervezet sikere. A vezető az, aki a stratégiai döntések meghozatala mellett kialakítja és felépíti a struktúrát. Kézben tartja a csoport valamennyi tagjára kötelezően kiható szankciórendszert. Dönt a bűnös úton szerzett extraprofit elosztásáról. Ebből következően a zsákmány legnagyobb hányada a vezetőt illeti, ezért válik ő egyre inkább vagyonossá és törekszik arra, hogy pénzének tisztára mosásával a legális üzleti életben esetenként állami, önkormányzati szervezetekben, civilszervezetekben, magas presztízstű pozíciót érjen el.

	Regisztrált bünszervezetek	Megszűnt bünszervezetek	Aktív bünszervezetek
2008	50	13	37
2009	53	24	29
2010	47	5	42

Forrás: ORFK

A magyarországi bünszervezetek vezetők jelentős része – 52,5 százalék – a 31–40 éves korosztályból kerül ki. Iskoláikat tekintve, az általános iskolai, illetve a szakmunkás végzettség dominál. Elenyésző a diplomások száma.

Kriminalitási szempontból megállapítható, hogy szinte valamennyi vezetővel szemben büntetőeljárás van folyamatban, mely a jövőre nézve felveti szabadságvesztés büntetés kiszabásának lehetőségét.

A bünszervezet nagysága meghatározó tényező tevékenységükre és társadalmi veszélyességükre nézve.

	10 fő alatt	10–50 fő	51–100 fő	100 fő felett
2008	19	29	1	1
2009	27	19	4	3
2010	15	29	2	1

Hazánkban a leggyakoribb létszám összetételű bűnözői csoport 10–50 fő között mozog. E csoportokon belül a stratégiai döntéseket a vezető vagy a vezetőt is magába foglaló 1–3 főből álló központi mag hozza. Ezáltal biztosított a teljes körű döntési centralizáció. A vezető, illetve a központi mag felelős a csoport céljainak kijelöléséért., a bűncselekmények végrehajtásának megszervezéséért, a szervezett stabilitásának fenntartásáért, illetve a holdudvarral történő kapcsolat folyamatosságáért. Ez utóbbi biztosítja a csoport gazdasági, jogi természetű problémájának kezelését, illetve „bűnözői innováció” biztosítását.

A központi magban elhelyezkedők alatt állnak a csoportvezetők, akik a konkrét végrehajtást irányítják. Ők rendelkeznek az ún. katonákkal, akik magát a bűncselekményt elkövetik.

Ezen operatív tevékenységet végző csoportok (sejtek) önálló egységet képeznek, és esetenként földrajzilag is távol esnek a vezetőktől, vagy központi magtól. E sejtek vagy csoportok bűnös tevékenysége nem minden esetben függ össze az anyaszervezet főbb célkitűzéseivel, de azzal nem is ellentétes. Viszonylagos önállóságuk mellett, lehetőségük van „saját üzlet” lebonyolítására is. A sejtyszerűen felépített bünszervezeteknél megfigyelhető, hogy időnként egyes csoportok leszakadnak a központi magról és másik bünszervezet központi magjához csatlakoznak vagy önálló bünszervezetet hoznak létre.

A szervezett bűnözői csoportok legstabilabb része, mérettől és szervezeti szinttől függetlenül a vezető és a központi mag. Leggyakrabban a katonák körében tapasztalható fluktuáció, akiknek nincs valós kapcsolata a központi maggal, számos esetben egymást is csak beceneven ismerik.

A legnagyobb gazdasági károkat okozó és ezáltal társadalmi veszélyességet magába rejlő csoportosulások a 100 fő körüli, vagy ezt meghaladó bünszervezetek. Bár számuk csekély, ám anyagi potenciáljukat figyelembe véve jóval erősebbek a náluknál kisebb szervezetek összességénél. Működésüket vizsgálva itt jelenik meg a legfejlettebb szervezeti alapforma a divizionális szervezet vagy holdingok, konszernek.

Érdekérvényesítő képességüket szintén a legerősebbek, Ennek egyik oka a kiemelkedően erős holdudvar hatása. A legfejlettebb csoportoknál tapasztalható, hogy a holdudvar gazdasági és jogi szeptét a bünszervezet magába olvasztja, annak részévé válik.

A lobbisták száma viszont megnövekszik, jelentőségük felértékelődik.

A fejlett vállalati formát mutató bünszervezetek működése során, szükségképpen megjelenik a nagytőke is akár lokális, akár globális szinten. A nagyarányú tőkekonzentráció mellett a legnagyobb veszélyt a közhatalomba, politikai szférába, igazságszolgáltatás működésébe történő behatolás történik.

A szervezett bűnözés magas szintjét jelenti, amikor olyan befolyással rendelkeznek, hogy egyes törvények, önkormányzati intézkedések, bírói ítéletek, vagy más peres ügyekben hozott döntések egy szűk bűnözői kör anyagi, hatalmi, egzisztenciális érdekeit szolgálják.

- ***A bünszervezetek főbb tevékenységi területe***

A különböző bűnözői csoportok tevékenységét áttekintve, igen széles palettát észlelhetünk.

Bűnös tevékenység	Csoportok száma		
	2008	2009	2010
Kábítószer bűnözés	23	32	28
Bankok, magánvállalkozások elleni csalás	12	13	8
Közérdek, közintézmények elleni csalás (ÁFA)	12	15	8
Pénzhamisítás	2	3	3
Okirat hamisítás	19	16	20
Fegyveres rablás	3	5	2
Zsarolás	20	19	24
Gépjárműlopás, lopott járművel kereskedés	5	8	7
Lopás, orgazdaság	7	14	8
Illegális lőfegyver, robbanóanyag kereskedelem	5	7	6
Árucikk illegális előállítás, csempészete	4	7	8
Embercsempészet	10	7	15
Szexuális célú emberkereskedelem	5	6	8
Prostitúció	19	10	11
Pénzmosás	11	11	12

Forrás: ORFK

Célpontjai vagyunk mind az erőszakos, mind az intellektuális bűnelkövetőknek. A bűnszervezetek életünk szinte valamennyi szegmensébe behatolnak, emellett milliárdos károk érik az államot, a be nem folyt adók révén, illetőleg, a szervezett bűnözés sajátosságaiból fakadó gazdasági verseny torzulásai miatt.

- *Befektetési, pénzmosási ágazatok*

A közepesen vagy magas szinten szervezett bűnözői csoportok számára létkérdés a megszerzett javak befektetése, tőkésítése, tisztára mosása. Ennek színtere a nemzetgazdaság, ahol jó megkonstruált pénzügyi manőverekkel milliárdok tüntethetők el, hogy később valamely legális vállalkozás keretében újból felbukkanjanak.

Befektetési ágazat	Csoportok száma		
	2008	2009	2010
Pénzmosásban érintett	11	10	12
Off-shore vállalatok	5	4	5
Biztonsági cégek	7	10	14
Kaszinók, szerencsejáték	6	9	6
Turizmus, szállodák, éttermek	6	7	4
Éjszakai klubok, szex ipar	11	8	9
Építési vállalatok	8	11	10
Szállítási vállalatok	4	3	5
Export-import kereskedelem	3	4	5
Ingatlanközvetítés	3	3	6
Ingatlan üzlet	8	12	8
Autókereskedés, kölcsönzés	4	9	6
Kiskereskedelmi vállalkozások	6	6	5

Forrás: ORFK

A bünszervezetek leggyakoribb befektetési hajlandóságot a szolgáltató szektor területén mutatják. Ennek egyik oka lehet az ágazatra jellemző, gyorsabb pénzmozgással járó, jól konspirálható pénzmosás realizálhatósága, kevésbé tőkeigényes befektetések megvalósíthatósága. Fő érvként említhetjük a gazdasági szabályzók könnyű kijátszhatóságának lehetőségét.

A biztonsági cégekbe történő befektetés szintén kedvelt forma, mivel kiváló teret biztosít a bűnös vagyon tisztára mosására és szinte tökéletes fedést tesz lehetővé az illegális akciók lebonyolítására. A legnagyobb részvétel az ingatlankereskedelem és az építőipar területén jelentkezik. Amellett, hogy befektetési lehetőségek tekintetében is kiváló a szektor, teret ad újabb bűncselekmények elkövetésére.

- *A szervezett bűnözés elleni fellépés lehetőségei*

A szervezett bűnözés elleni harc hatékonysága alapvetően stratégiai kérdéseken múlik. A szervezeten elkövetett bűncselekményekre a mély konspiráció, tervezés, szakszerű, időben elhúzódó végrehajtás jellemzi.

Ennek megfelelően a válaszlépéseknek ezekre a bűnüldözési kihívásokra kell megfelelő és hatékony választ találni.

A hagyományos nyomozások lefolytatásakor az eljáró nyomozó, ügyész a hatóság tudomására jutott bűncselekmény tényállási elemeinek a tisztázására, a tényállás helyes minősítésre, illetve a minősítő körülményekre fókuszál. Ezzel szemben a szervezett bűnözés felderítése során első lépésként magát a jogsértést, a sokszor tudatosan leplezett vagy más okból látenciában lévő (pl. korrupciós jellegű) bűncselekményt kell felkutatni. Gyakorló szakemberek tisztában vannak azzal, hogy ez esetenként bonyolult és hosszú felderítő tevékenységet igényel.

A konkrét nyomozati cselekmények végrehajtása előtt szükséges annak megállapítása is, hogy a bűncselekményeket aprólékosan megtervező, tudatosan leplező bűnelkövetői csoportok közül melyek rendelkeznek azon jellemzőkkel, melyek alapján bünszervezeti státuszba sorolhatóak. A bünszervezetek számbavételét követően további fontos feladat egyfajta sorrendiség, illetve prioritás felállítása. Elsődleges célpontként minden esetben a legmagasabb szinten szervezett csoportok kerülnek meghatározásra. E kérdésben autentikus adatokkal rendelkezik a Szervezett Bűnözés Elleni Központ (SZBKK), mely működteti a szervezett bűnözéssel összefüggő adatkezelési rendszert.

Az SZBKK által készített értékelések, tanulmányok jelentős mértékben segítik saját adataik mellett a bűnüldöző szervek azon stratégiai terveik elkészítését, mely a szervezett bűnözői csoportok prioritásának meghatározására és felszámolásuk végrehajtására irányul.

Hasonló módszer figyelhető meg a Finnországi Nemzeti Nyomozó Iroda tevékenységében.

Célpont-kiválasztási eljárást alkalmaznak, mely célja olyan személyek, csoportok azonosítása akik, amelyek „súlyos bűnügyi célpont” státuszban részesíthetők. A kiválasztás legfontosabb kritériuma, hogy a cselekmény súlyos bűncselekmény legyen, melynek felderítésére több egység együttműködésére is szükség van a rendészeti szerven belül, vagy több rendészeti szerv között.

A bűncselekmények felderítését a haza bűnüldözésben a titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés törvényi szinten szabályozott lehetőségei segítik.

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény VII. fejezete biztosítja a jogszabályi alapot a nyílt nyomozás, a büntetőeljárás elrendelését megelőzően, bűncselekménnyel összefüggésbe hozható személyekre, csoportokra irányuló titkos információgyűjtés folytatásához.

E tevékenységet nevezhetjük egyfajta előkészítő műveletnek, melynek célja a bűncselekmény elkövetésének megelőzése, felderítése, megszakítása, elkövető kilétének megállapítása, elfogása, körözött személy tartózkodási helyének megállapítása, bizonyítékok beszerzése.

A titkos információgyűjtés során beszerzett adatok a bünszervezeti csoportok feltérképezésével segítenek feltárni a résztvevő tagok személyét, számát, a csoportban elfoglalt hierarchikus helyüket, tevékenységüket, valamint a csoport által megszervezett és elkövetett bűncselekményeket és a megszerzett javak elosztását, gazdasági szervezeten belüli tisztára mosását, befektetését⁵⁶.

⁵⁶ 42/2000. ORFK Intézkedés

A titkos információgyűjtés e szakaszában alapvető feladat a bűnöző szervezet strukturális, funkcionális szempontok szerinti feltérképezése, a stratégiai döntést hozók – központi mag – azonosítása. A gyenge pontok felmérése és a támadási lehetőségek meghatározása.

A támadás lehetőségei többnyire személyhez kötöttek, hiszen a leggyengébb láncszem megtalálása a cél. Ebből következően az információgyűjtés a szervezett bűnözői csoportban résztvevő egyénre fókuszál.

Ez az elv képezi lényegét a Svéd Nemzeti Nyomozó Iroda ún. arborisztikus (fakertészeti) módszerének.

A svéd modell szerint a szervezett bűnözés egyéni bűnelkövetőkből épül fel, így a szervezett bűnözés elleni küzdelem valójában az egyének elleni harc, akik egy jól felépített bűnözői hálózat keretében működnek. A stratégiai döntést hozók és az operatív végrehajtók közötti kapcsolat hatékony felderítésére épül az arborisztikus módszer, melynek végső célja a stratégiai szempontból fontos szereplők kiiktatása, akik egy fának azon ágai melyeket feltétlenül el kell távolítani.

A szervezett bűnözés elleni fellépés másik sarkalatos jogi szabályozását a Büntető eljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény adja, mely az egyéb adatszerző tevékenység titkos lehetőségeit, a titkos adatszerzést, valamint a titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés során beszerzett eredmény felhasználási lehetőségeit szabályozza.

A titkosan történő adatszerzés célja az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítására, elfogására, valamint a bizonyítási eszközök beszerzésére irányul.

A felderítés, nyomozás titkos lehetőségei során törekedni kell olyan bizonyítékok, információk beszerzésére melyek alapján a nyílt nyomozás elrendelhető, illetve a folyamatban lévő büntetőeljárás sikere biztosítható. Jelentős mértékben növelheti a bűnüldöző szerv munkájának hatékonyságát és egyben biztosíthatja a büntetőeljárás, a szervezett bűnözés elleni fellépés sikerét a titkos információgyűjtés, illetve adatszerzés során törvényesen beszerzett információk, bizonyítékok felhasználhatósága.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem folyamatos felderítői munkát igényel, tekintettel arra, hogy a bűnszervezetek és azok vezetői foglalkozásszerűen hosszú távra tervezve követik el bűnös cselekményeiket. Ennek egy esetleges szabadság elvonással járó büntetés sem képes gátat szabni, mivel számos példa mutatja, hogy egy fejlett bűnszervezetet, annak vezetője büntetés végrehajtási intézetből is képes irányítani. Mindezekből következően külső (bírói) engedélyezéssel és kontrollal biztosított folyamatos ellenőrzésre, felderítésre van szükség a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépés érdekében.

E jelenségre felfigyelve az Egyesült Királyság súlyos Szervezett Bűnözés Elleni Ügynöksége 2006-ban dolgozta ki a folyamatos megfigyelés koncepcióját, mely kiterjed az érintett személy pénzügyi körülményeire, mobilitására.

A szervezett bűnözés elleni harc sarkalatos pontja a bűnös úton szerzett vagyon elvonása. E terület igényli a legszélesebb körű horizontális együttműködést, itt jelentkezik leginkább a bűnüldözés multidiszciplinális jellege. Amennyiben sikerül megakadályozni a bűnös vagyon felhalmozását, a legális gazdasági életbe történő átpumpálását és tisztára mosását, jelentős lépést tettünk az adott bűnszervezet felszámolása érdekében.

1.3. BŰNÜGYI VESZÉLYEZTETETTSÉGI TANULMÁNYOK ÉS A BŰNMENTESÍTÉS⁵⁷

1.3.1. Vállalkozások vizsgálata a szervezett bűnözés általi veszélyeztetettség szempontjából (Belgium)

A szervezett bűnözéssel kapcsolatos nemzeti és a nemzetközi felmérések azt mutatják, hogy a legális és az illegális tevékenységek nem egymással párhuzamosan működnek, hanem sok egyéb szállal kötődnek egymáshoz. Mivel *a profit a szervezett bűnözés fő mozgatóereje Európában*, a gazdasági szféra a kutatások és a nyomozások fő célpontja. A vállalkozásokat és a gazdasági ágazatokat nemcsak a bűncselekmények áldozatainak tekinthetjük, de azok elősegítőinek és olykor elkövetőinek is.⁵⁸

Különböző elméleti kutatásokat folytattak a legitim vállalkozások és a szervezett bűnözés közötti interakció megfigyelésére. A legitim üzleti struktúrák (LBS) használata egy ellenstratégia az illegális tevékenységek eltitkolása és megerősödése ellen. Illegális szolgáltatások vagy termékek előállításához, vagy bűnügyi tevékenységből származó vagyontisztára mosásához a szervezett bűnözői csoportok (OCG) LBS-eket használnak. Néhány elméleti modell megkísérli a gazdasági ágazatok és egyes bűncselekmények közti kapcsolat meghatározásával *előre jelezni azokat a magas kockázatú üzleti felállásokat, amelyek teret engedhetnek bűncselekmények elkövetésének*.

A szervezett bűnözés elemzése nem csak a szervezett bűnözői csoportok tevékenységére és felépítésére vonatkozik, hanem a gazdasági környezetre is, amely lehetőséget biztosít mindenféle illegális üzleti tevékenységre.

A Hágai Program zárónyilatkozata szerint az Európai Bűnügyi Hírszerző Modell (ECIM) a szervezett bűnözés elleni harc alapja lehet. Az ECIM a reaktív szemlélettől az elemzés irányába képvisel hangsúlyeltolódást, amelynek *alapja a problémamegoldás, cselekvési tervek készítése (a bűnmegelőzésre és a bűnüldözésre koncentrálva), bevonva a magán- és a közszféra számos szereplőjét*.

A gazdasági ágazatok sebezhetőségi tanulmányozása olyan gazdasági lehetőségekre hívja fel a figyelmet, amelyeket a szervezett bűnözés kiaknázhathat. Jó példa erre a bűnmegelőzésre és bűnüldözésre irányuló problémamegoldó megközelítés. A büntető igazságszolgáltatási megközelítésnek megvannak a határai. Ennek hagyományos megközelítését kiegészítve a *sebezhetőségi tanulmányok a rendészeti szerveken kívüli szereplőket is bevonva fejleszti a hatóságok kockázatelemzési és bűnmegelőzési stratégiák kialakítására vonatkozó képességeit*.

A „sebezhetőség” kifejezés tömören a szervezett bűnözés számára az egyes gazdasági ágazatok jogi környezete (például a szabályozási környezet vagy az alkalmazandó szabványok) által teremtett visszaélési lehetőségek elemzésére utal. A szervezett bűnözés és a gazdasági ágazatok közötti kapcsolat nem egyirányú. Olykor a legitim vállalkozások keresik a kapcsolatot a bűnözéssel, amely miatt e viszony reflexív. A gazdasági ágazatoknak is lehetnek olyan jellemzőik, amelyek miatt különösen vonzóak lehetnek egyes bűncselekménytípusok számára; mégsem szükségszerűen „sebezhető” a bűnözés számára.

⁵⁷ Összeállítás, 48. o.

⁵⁸ Ez a rész a „Legitim vállalkozások és bűnügyi sebezhetőség” című, Tom Vander Beken és Stijn Van Daele által írt tanulmány alapján készült (Nemzetközi Kriminológiai Kutatóintézet, Gent Egyetem, Gent, Belgium), és az International Journal of Social Economics című magazinban jelent meg, 35. évfolyam, 10. szám, 2008.

A sebezhetőségi tanulmányok hatással voltak *a szervezett bűnözés kockázatalapú megközelítésének fejlődésére*. Ezen tanulmányok módszertanát a Genti Egyetem dolgozta ki. A megközelítést mind nemzeti, mind EU-szinten olyan ágazatokban használták, mint a gyémántipar, a szállítmányozás, a zeneipar, a gyógyszeripar, a divatszakma, a taxizás, a hulladékgazdálkodás, valamint a szálloda- és vendéglátóipar. Egy közelmúltban végzett kutatási projektben⁵⁹ utánkövetési tanulmányt is előkészítettek, amelyben a sebezhetőségi tanulmányokat az elkövetői és károkozási megközelítésekkel kombinálják a különböző megközelítések integrálása céljából.

Az Ágazatok Sebezhetőségének Felmérési Módszertana (MAVUS) egy olyan átvilágítási módszer, amely azonosítja az ágazatok gazdasági, társadalmi és kriminológiai gyengeségeit, amelyek bűnözési célú kizsákmányolás tárgyai lehetnek. Ennek eredményeként egy olyan elemzést kapunk, amely leíró és elemző szakaszból áll. Adott gazdasági ágazat konceptuális modellje három változóra összpontosít:

- a köztes szinten lévő ágazat,
- a makro-szintű ágazat körüli csoportosulás és
- a mikro-szintű üzleti folyamatok.

A leíró elemzés e három szintről nyújt adatokat. Az elemzői szakaszban valamennyi, a leíró szakaszban összegyűjtött információt kiértékelnek a sebezhetőségi mutatókhoz viszonyítva. Az eredmény a sebezhetőségi profil, amelyből következtetéseket lehet levonni és ajánlásokat lehet felvázolni.

Az ágazatnak a bűnözés részéről fenyegető kizsákmányolásával szembeni sebezhetőségének felmérése mind gazdasági, mind kriminológiai adatokat magában foglal, ezért nem a rendészeti szervek alkotják a kizárólagos információforrást, mint a szervezett bűnözői csoportok okozta fenyegetettség elemzésének esetében. A sebezhetőségi tanulmányok fontos információkkal szolgálhatnak a fenyegetettség elemzések számára is.

Az ágazati sebezhetőségi tanulmányok jó eszközt nyújtanak a hatóságok és az érintett gazdasági ágazat közötti párbeszéd kialakítására. Ezek a tanulmányok lehetőségeket adnak az ágazaton belüli szereplőknek arra, hogy megfelelő lépéseket tegyenek a bűnözői beépüléssel szembeni sérülékenység csökkentésére.

1.3.2. Bűnmentesítés⁶⁰

A jogi szabályozás pusztán figyelmetlenségből bűnalkalmat nyújthat az elkövetőknek. Az ilyen esetek elkerülése céljából alapvető fontosságú, hogy alternatívákat kínáljunk fel a törvényhozók és a rendészeti szervek számára. A bűnmentesítés megfelelő eszköz lehet a törvényhozásban használt bűnözéskontrollra mind európai uniós, mind nemzeti szinten.⁶¹ A jogalkotás bűnmentesítése viszonylag új koncepció, és segíthet felmérni a jogalkotásnak a bűnözés általi kizsákmányolással szembeni sebezhetőségét.⁶²

A bűnmentesítés mélyen a kockázatkezelésben gyökerezik. Ez magában foglalja az azonosítást, az értékelést, és a bűnmegelőzés szempontjából releváns kockázatok rangsorolását.

A bűnmentesítés célja a bűnelkövetési lehetőségek csökkentése.

⁵⁹ A "VESZÉLY - A szervezett bűnözés veszélyének felmérése" elnevezésű projekt 2008-ban indult és egy nemzetközi és egy egyetemek közötti kutatócsoport dolgozta ki, amely a Genti Egyetem, a Leuveni Katolikus Egyetem és a rotterdami Erasmus Egyetem kutatóiból állt, a Belga Szövetségi Tudományos Törvényhozó Iroda égisze alatt, a „Társadalom és Jövő” program keretében.

⁶⁰ Összeállítás, 51. o.

⁶¹ 25 COM(2000)786 A Bizottság kommunikációja a Tanácsnak az Európai Parlamentnek.

Bűnmegelőzés az Európai Unióban. A Közösség anyagi támogatási javaslataira és közös irányelveire vonatkozó reagálás. Savona, Ernesto V. és Mignone, Mara (2010) Bűnügy és technológia: a szabályozás új határai, rendészet és kutatás, Springer, 25. o.

⁶² Tampere Európai Tanács, 1999. október 15-16.

1980-ban az ún. Gabert-jelentés kiemelte, hogy fontos a szervezett bűnözői csoportok legális gazdaságba való beszivárgásának megfigyelése. *A jogi szabályozás sokszor olyan bűnözői magatartásokat motiválhat*, mint pl. a csalás. A Gabert-jelentés célja az volt, hogy kiküszöbölje az Európai Közösségek jogi szabályozásának egyébként bűnalkalmakkal kecsegtető hiányosságait.

1999-ben a Tamperei Európai Tanácsi következtetések megerősítették, hogy szükséges a bűnmegelőzés megfelelő elemeinek, így a bűnmentesítésnek is a jogalkotásba történő integrálása.⁶³ Az Európai Bizottság kiemelte, hogy a bűnmentesítés erős eszköz, amellyel megelőzhető a bűn, és amely minimalizálhatja a lehetséges veszélyeket az EU-szintű döntéshozásban.⁶⁴ A Tampere-program értékelése megerősítette, hogy szoros kapcsolat áll fenn a bűnmegelőzés és a bűnmentesítés között: *„A bűnmegelőzés érdekében erőfeszítéseket kell tenni, hogy az áruk és a szolgáltatások kevésbé legyenek sebezhetőek a bűnözéssel szemben.* A bűnmentesítésnek ebben fontos szerepet kell játszania.”⁶⁵ A bűnmentesítés a bűnmegelőzés alapelemeként még az EU bűnmegelőzési stratégiájában is helyet kapott. Egy európai bűnmegelőzési szakértői csoport alkotta meg a bűnmentesítési kézikönyvet az EU tisztviselői számára 2005-ben.⁶⁶

1. esettanulmány (Magyarország)

A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központot, amely egy szakosodott rendészeti szerv, a magyar kormány 2000-ben hozta létre. 2008-ban az egyik legnagyobb bünszervezet egyik vezetője új gazdasági tevékenységbe kezdett Magyarországon. A bűnügyi felderítésnek a Központ számára eljuttatott hírei szerint ez a csoport egy sportközpontba kívánt befektetni. A beruházás jelentős pénzüsszegeket igényelt, és a csoport 11 millió eurós állami hitelgaranciát kért. A helyi közösség, a sportrajongók, de még a politikusok is úgy ismerték a céget, mint társadalmi felelősséget vállaló, jótékony adományozót. A központ megvizsgálta a projekt előrehaladását, és kiegészítő kockázati felmérést is végzett. A felmérés kimutatta, hogy a céggel kötött szerződés nagyon kockázatos, ennek köszönhetően az állam visszavonta a bankgaranciát. A vonatkozó igazgatási szabályokat is megváltoztatták, hogy csökkentsék a bűnözők, különösen a szervezett bűnözői csoportok gazdasági lehetőségeit. Ebben az esetben egy egyszerű kockázatfelmérés sikeresen megakadályozta, hogy bűncselekmény történjen és megváltoztatta a jogi környezetet, megerősítve azokat a gazdasági tevékenységeket, amelyek különösen sebezhetőek voltak a bűnügyi beépülés szempontjából.

2. esettanulmány (Magyarország)

Napjainkban Magyarországon terjed az uzorakölcsönök száma, emiatt szükségessé vált a megfelelő jogi keret kidolgozása a jelenség ellen. 2009-ben a központ felkérést kapott, hogy elemezze egyes magyarországi régiók uzorakölcsönök okozta kockázatait. A rendőrség, szoros együttműködésben a civil szervezetekkel, intenzív bűnmegelőzési kampányt indított a médiában, az uzorakölcsönök kockázataival kapcsolatos figyelemfelhívás céljából. Mivel az uzorázásnak nem volt megfelelő büntetése a Btk-ban, a központ kockázatelemzése eredményeként új paragrafusban rendelkezett a törvény az uzorakölcsönökről.⁶⁷ A vonatkozó rendelkezések mind az uzora megelőzését, mind megbüntetését előírják, ennek köszönhetően a rendészeti szervek ma már hatékonyabban léphetnek fel ez ellen a riasztó társadalmi jelenség ellen.

⁶³ COM(2000)786

⁶⁴ COM(2004) 401 A Bizottság kommunikációja a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek. Szabadság, biztonság és igazság: A Tampere-program értékelése és a jövő-orientáltság.

⁶⁵ COM(2000)786

⁶⁶ A kézikönyv Savona, Ernesto V., Maggioni, Mario, Calderoni, Francesco és Martocchia, Sara munkája: Bűnmentesítési tanulmányok – "Evaluation of Crime Risk Implications of the European Commission's Proposals Covering a Range of Policy Areas", Transcrime, Olaszország

⁶⁷ Büntető törvénykönyv 330/A §.

1.4. A KÖZ- ÉS MAGÁNSZFÉRA EGYÜTTMŰKÖDÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A PPP PROJEKTEKRE (BELGIUM)⁶⁸

1.4.1. Korai jelzőrendszer működtetése a köz- és a magánszféra együttműködésével

A felmerülő veszélyek felderítése és megelőzése fontos lépés a szervezett bűnözés elleni harcban. A magánszféra nem mindig van tudatában annak, hogy maga is aktív szerepet tudna betölteni a szervezett bűnözés megelőzésében és a szervezett bűnözés elleni küzdelemben. Ezért a magán- és közszféra közötti szoros együttműködés rendkívüli fontosságú. Szükséges azonban az adatmegosztás jogi akadályainak átlépése az ilyen együttműködések hatékonyságának biztosításához. **A korai jelzőrendszer** része lehet egy ilyen együttműködési keretnek a szerepek és a feladatok pontos meghatározása mellett. Ez olyan platform lehet, amely elősegíti az új veszélyek korai felderítését a szervezett bűnözés terén.

A korai jelzőrendszer célja, hogy garantálja a gyors információáramlást az érintett szereplők között a lehetséges szervezett bűnözési veszélyeket illetően. Az információáramlás teszi lehetővé az egyes biztonsági kockázatok korai felismerését. A közhatóságok és a magánszektor szereplői tudják, hogy ez mennyire fontos, és hogy mennyire értékes az együttműködés. *Ez olyan csatornák kiépítését teszi szükségessé, amelyek biztosítják, hogy a helyileg beszerzett információkat gyorsan tovább lehessen adni a közhatóságoknak.* Fontos, hogy az információáramlást megindítását igénylő területeket, ügyeket és bűnözési jelenségeket előre meghatározzák. Az összefüggésekre vonatkozó információk, mint például a trendelemzések, és az észlelt jelzések esetén megtehető intézkedések listájának összeállítása ugyancsak növelhetik az ilyen információcsere hatékonyságát.

A korai jelzőrendszer elméleti alapja Belgiumban az a követelmény, hogy tiszta csatornákon továbbítsák az információt úgy, hogy az megfelelő időben a megfelelő helyre kerüljön. Az információ helyi szintről nemzeti szintre kerül és fordítva. A Szövetségi Belügyminisztérium illetékes egységének (a magánbiztonsági nemzeti kapcsolattartó pont) van joga összegyűjteni a vonatkozó információkat és elősegíteni, támogatni és megfigyelni az adatmegosztó folyamatot.

Amikor a vonatkozó információ megjelenik helyi szinten, a helyi cég és a helyi rendőrség elkezdik az információcserét, megteszik a szükséges lépéseket és mindezt jelentik a nemzeti kapcsolattartó pontnak (nemzeti szintű kommunikáció). Amikor az információ elérhető nemzeti szinten, a nemzeti kapcsolattartó pontoknak vissza kell küldeniük az információt a helyi egységnek.

1.4.1.1. Fenyegetettségi indikátorok jelzése a magánszektorból a hatóságok felé

A magánszférában felfedezett kockázati indikátoroknak el kell jutniuk a közszférába is. Amikor egy cég felderít valamilyen információt (például gyanús viselkedést észlel), akkor kapcsolatba kell lépnie a helyi rendőrséggel a helyzete felmérése céljából (klasszikus rendőrségi munka). Ha ez az előzetes értékelés azt mutatja, hogy a gyanús helyzet a kockázatos területekre vonatkozatható, az információkat a rendőrségi csatornákon keresztül nemzeti szintre kell juttatni (magánbiztonsági központi kapcsolattartó pont). A cégnek is el kell küldenie az információt a nemzeti kapcsolattartó pontnak a saját csatornáján keresztül. Ezek az adatok nemzeti szinten összevethetők.

⁶⁸ Összeállítás, 54. o.

1.4.1.2. Az általános kockázatok jelzése a magánszektor felé

A nemzeti szintű fenyegetettséget felmérő egységek különböző jelentéseket készítenek, mint például a **fenyegetettségi elemzések, a trendelemzések vagy a jó gyakorlatok leírásai**. A sebezhetőségi tanulmányok is ebbe a körbe tartoznak. Fontos, hogy ezek a jelentések eljussanak a magánszférába, a megfelelő (preventív) intézkedések megtétele céljából. A magánbiztonsági nemzeti kapcsolattartó pontnak ebben is sarkalatos szerepe van. Amikor felmerülő veszélyt észlel, az információt elektronikus úton jelzi az érintett szereplőnek. Ha olyan ágazatokban azonosítanak (helyi) veszélyeket, amelyek nem kapcsolódnak, vagy amelyeket nem képviselnek a magánszféra nemzeti kapcsolattartó pontjai, a hatóságnak közvetlenül kell kapcsolatba lépniük a magánszektor szereplőivel.

A közhatóságok (Igazságügyi és Belügyminisztérium) és a magánszféra között ajánlatos protokollt kialakítani. A rendszernek lehetőleg ugyanazokkal a szereplőkkel kell működni huzamosabb ideig. Az információ átadását egy egységnek kell végeznie (Belgiumban ezt egy országos operátor végzi, weboldal, sms és email használatával). Ha szükséges, az információcsere csak bizonyos számú gazdasági ágazatra korlátozódjon.

A magánszféra képviselőivel való találkozás négyhavonta történik, vagy néha még gyakrabban, hogy elemezzék a legutóbbi időszak incidenseit, megosszák ismereteiket és bemutassák az új trendeket és jó gyakorlatokat.

1.5. A BŰNÜGYI ELEMZÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI HATÉKONY FELLÉPÉS ÉRDEKÉBEN (MAGYARORSZÁGON ÉS AZ EU-BAN)

Az EU Belbiztonsági Operatív Együttműködési Állandó Bizottsága mellett létrehozott Szervezett Bűnözés Elleni Projektcsoport által készített tanulmány több fejezetében is kitér a bűnözéssel kapcsolatosan keletkezett információk értékelésének és elemzésének szükségességére, különös tekintettel a bűnözés egyes kiemelt fenyegetettségű területeire (súlyos és szervezett bűnözés, terrorizmus, illegális migráció, pénzmosás, számítógépes bűncselekmények stb.).

Annak ellenére, hogy meghatározott logikája van e tevékenységnek egyes fejezetrészekben történő ismertetésére, a hazai (esetleg nemzetközi) képzés szempontjából didaktikailag célszerűbb ezt egy blokkban tárgyalni a jobb áttekinthetőség érdekében.

A kérdéskör horizontális megközelítése alapján megállapítható, hogy a bűnözés mérése, struktúrájában és dinamikájában bekövetkező változások időbeli érzékelése, a szakpolitikai és szakmai vezetés számára történő prognosztizálása az INTERPOL munkatervében szereplő programként már a 90-es évek elején ajánlás szintjén lett megfogalmazva a tagországok számára.

Az ajánlás – a legjobb gyakorlat elveként – a szervezet saját maga által alkalmazott módszert kínálta fel tanulmányozásra és hasznosításra, hiszen a nemzetközi bűnügyi együttműködést – az adminisztratív és műveleti jellegű feladatokat – az információelemző háttérrel támogatott munkacsoportokban működő összekötő tiszti hálózat hajtja végre

A bűnüldöző világszervezet által akkor kibocsájtott elemzési kézikönyv már a stratégiai és operatív bűnelemzés metodikai és technikai lehetőségeit foglalta össze az egységes értelmezés és hasznosítás érdekében.

Míg a stratégiai bűnelemzés elsősorban a bűnügyügyi statisztikai adatok felhasználásával készít értékelő jelentéseket és előjelzéseket a rendőri és belügyi vezetés számára, addig az operatív elemzés az egyes konkrét ügyek, nyílt és operatív forrásból származó információk rendszerezésével készít bűncselekményhez, elkövetői csoporthoz kapcsolódó értékelő jelentést, megkönnyítve a felderítést, bizonyítást, a nemzeti és nemzetközi szintű koordinációt igénylő bűnügyi (nemzetbiztonsági-, határőrizeti-, vám-, továbbá igazságügyi) együttműködést.

Az Unió keretében működő EUROPOL hatáskörét tekintve az Európai Unió tagállamaira kiterjedő nemzetközi bűnüldöző szervezet, mely az INTERPOL-hoz hasonlóan adminisztratív és nemzetközi koordinációt igénylő műveleti feladatokat lát el. A keretében tevékenykedő összekötőtiszti hálózat tevékenységét szakmai munkafájlokat kezelő és célirányosan feldolgozó elemzői szervezet támogatja.

Tevékenysége elsősorban az Unió területére irányul, azonban a biztonság széles értelemezett integrált megközelítése megköveteli, hogy a bűnözés és arra hatást gyakorló politikai, gazdasági és társadalmi viszonyok pontos megismerése érdekében képes legyen az EU-n kívüli területekre is kitekinteni. Vizsgálati módszerének fontos eleme a nemzetközi dimenzió elemzése, mely ismeretek nélkül a Közösséget érintő politikai-gazdasági és biztonsági hatások eredményesen nem detektálhatók és nem értelmezhetők.

Ezt a törekvést segíti elő a különböző nemzetközi együttműködés az Unión kívüli más európai, illetve a kontinensen túli területekkel, szervezetekkel.

Az Europol az Unió belső biztonsági stratégiájának kidolgozásában és megvalósításában fontos szerepet tölt be. Ahhoz, hogy e szerepkörének képes legyen megfelelni szüksége van egyrészt a bűnözést elősegítő és befolyásoló nyílt és minősített adatokra, a tagállamok információira, másrészt olyan metodikákra, melyek leginkább segítik az elemzési és bűnüldözési feladatok teljesítését.

Ez a felismerés és törekvés érhető tetten – a Stockholmi Program elődjeként – az Európai Unió Tanácsa által 2005-ben kidolgozott koncepcióban.⁶⁹ A Közösség biztonságpolitikáját jelentős mértékben meghatározó uniós norma és végrehajtására készített akcióterv összegezte, egyben súlyozta a Közösség biztonságát leginkább fenyegető tényezőket.

⁶⁹ The Hague Programme (2005/C 53/01)

Ez a program vezette be azt a gyakorlatot, hogy prioritási rangsort állított fel, az Unió biztonságát leginkább fenyegető tényezőkről, egyben meghatározta a megelőzésükre és kezelésükre alkalmazandó közösségi és tagállami feladatokat.

Az integrált fellépés egyik fontos eszköze a szervezett bűnözés helyzetének értékelését biztosító új módszertan bevezetése volt.⁷⁰

A prioritások között kiemelt kockázatként megjelölt szervezett bűnözés mérésére bevezetett új metodika, lényeges szemléleti változtatást hozott a bűnözés ezen minőségileg magasabb formája és azt megvalósító bűnszervezetek tevékenységének értékelésében. Az OCTA mozaiknéven bevezetett értékelési modell két vonatkozásban is lényegi változást hozott.

Az új fenyegetettség értékelési metodika (Organised Crime Threat Assessment=OCTA) egyrészt szemléletbeli változást igényelt. Szakított a korábbi időszakban alkalmazott éves szinten – egyszeri pillanatfelvételnél – visszatekintő jellegű helyzetértékelésekkel (OCR), a proaktív, jövőbe mutató, a biztonsági kockázatokat feltáró és egyben a megoldási javaslatokat is tartalmazó tematika pilléreit rakta le.

Jelentős változást hozott azzal is, hogy lényegesen szélesebb körből meríti az információit, felhasználja valamennyi tagállam szervezetének bűnügyi statisztikai és műveleti adatait, kiegészítve az EU ügynökségeinek értesüléseivel, továbbá a civil szektor, illetve az írott és elektronikus média felületein hozzáférhető információkkal.

A proaktív megközelítés alkalmazásával, az aktuális és potenciális biztonsági kockázatok feltárásával lényegesen dinamikusabb pozíciót biztosít a nemzetbiztonsági és rendvédelmi szervek számára a szervezett bűnözés elleni stratégiai és taktikai intézkedések megtervezésére és kivitelezésére.

Bevezetésével az Europol a minőségi műveleti információkra épülő értékelési mechanizmus irányába szorgalmaz elmozdulást annak érdekében, hogy mind nemzeti, mind pedig nemzetközi szinten előrelépés történjen a határokon átnyúló bűnözés elleni harcban.

Az OCTA módszertana kockázatelemzés alkalmazásával a vizsgált bűnszervezetek és alacsonyabb szervezettségi szintű bűnöző struktúrák tevékenységének politikára, gazdaságra, társadalomra és a műszaki életre (Political, Economical, Social, Technological = PEST) gyakorolt hatásmechanizmusára koncentrálnak.

A szervezett bűnözés által támadott célpontok gyors bővülését jelzi, hogy a raster-rendszer 2006-ban kiegészült további két vizsgálati területtel: környezeti (Environmental) és jogi (Legal) szempontok – PESTEL.

E témába tartozó kutatásról magyar példa alapján is be lehet számolni. 2010-ben a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen publikáltak egy olyan tanulmányt, mely a szervezett bűnözés egészségügyi területre gyakorolt hatásait vizsgálta, különös tekintettel a honvédségi és rendészeti állományra kifejtett fenyegetésre. A cikk egy eddig kevésbé vizsgált új potenciális támadási területre irányította rá a figyelmet, sőt ajánlásaiban éppen az OCTA adatgyűjtési szempontrendszerének ezirányú bővítésére tett javaslatot.⁷¹

A szervezett bűnözésnek az államszervekre, társadalomra, gazdaságra és természetesen egyénre gyakorolt hatásait a megtámadott célpontok és a támadó struktúrák erősségének és gyengeségeinek, továbbá a beavatkozás lehetőségeinek és veszélyeztetettségeinek (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats = SWOT) függvényében praktikus vizsgálni a szervezeti kockázatelemzés módszertanának felhasználásával.

A bűnügyi kockázatelemzés egy a fenti elveknek megfelelő speciális változatát dolgozta ki a belga Genti Egyetem, melyet „sebezhetőségi vizsgálatnak” neveztek el. A sebezhetőség a legális gazdaság jogi szabályrendszerének gyenge vagy joghézagosan megalkotott területeit kutatja, mely lehetőséget adhat a szervezett bűnözés számára a bűnözéssel szerzett javak egyes gazdasági ágazatokba történő beáramoltatására.

⁷⁰ Action Plan Implementing the Hague Programme (2005/C 198/01)

⁷¹ A szervezett bűnözés egészségbiztonsági aspektusai ZMNE Hadmérnök 2010/6 szám

A hivatkozott kutatás rámutat arra is, hogy a folyamat kétirányú, sokszor egyes vállalkozások keresnek lehetőséget bűnügyileg érintett gazdasági háttérű szervezetekkel vagy közvetlenül szervezett bűnözői csoportokkal befektetési célból.⁷² A tanulmány a legjellemzőbb érintkezési területeket is nevesíti: vendéglátás, szórakoztató ipar, személyszállítás, hulladékgazdálkodás stb.

Az egyetemekkel kapcsolatos két példa jól tükrözi azt, hogy az elemzés kutatásnak, képzésnek és a továbbképzésnek meg kell találni a helyét a formálódó rendészeti képzés rendszerében, a felhasználó és szoftverfejlesztő területekkel való szoros együttműködés lehetőségével együtt. Az elemzés metodikája és technikája a módosuló biztonsági és bűnügyi igényeknek megfelelően állandó változásban van. Nem önálló tudomány, hanem számos tudományterület (jog, kriminológia, kriminalisztika, matematika, statisztika, informatika, térképészt stb.) peremén mozgó, azokkal szoros kapcsolatban lévő – az EU tanulmány által multidiszciplinálisnak nevezett – az elemző szakma által konvergálónak tekintett módszertan. Kutatása, fejlesztése és célirányos alkalmazása a modern bűnüldözés egyik fontos eszköze.

A Genti Egyetem által kidolgozott módszertannak egy módosított változata jelent meg a Tamperei Programban 1999-ben, mely a bűnmegelőzés és a **bűnmentesítés** szempontjait kívánta érvényesíteni a tagállami és közösségi jogalkotás szintjén egyaránt. Első olvasatra igen elvontnak és bonyolultnak – ezáltal nehezen alkalmazhatónak tűnik – azonban a fordítás okozta bonyolultságtól elvonatkoztatva igen egyszerű elvet ismerhetünk meg.

A bűnmentesítés a kockázatértékelés egyik típusaként ideális kiindulópontja a bűnmegelőzésnek. A Határokon Átnyúló Bűnözés Közös Kutatási Központja (Transcrime) kifejlesztett egy módszertant az európai bizottsági javaslatok által implikált bűnügyi kockázatok elemzésére.⁷³

A Transcrime által kifejlesztett Bűnügyi Kockázatelemzés (CRA) három lépésből áll:

- A kezdeti átvilágítás (IS) azt vizsgálja, hogy egy javaslat tartalma beleillik-e a kockázatosnak ítélt kategóriába.
- Az Előzetes Bűnügyi Kockázatelemzés (PCRA) értékeli a szakpolitikai lehetőségekben rejlő valamennyi nem szándékolt bűnügyi kockázatot.
- Ha a PCRA fázisban legalább egy kockázat felmerül, sor kerül a Kiterjesztett Bűnügyi Kockázatelemzésre (ECRA) a kockázati opciók szakértők segítségével történő felmérése céljából.

A normaalkotás mechanizmusát leíró szabályok legtöbb uniós országban – így hazánkban is – megkövetelik a hatástanulmány készítését egy-egy új jogszabály készítésekor.⁷⁴ Az ajánlás ezzel kapcsolatban csupán azt szorgalmazza, hogy a jogi norma hatástanulmányozási szempontjai közé a tagállamok iktassák be a szervezett bűnözésre gyakorolt hatásnak a vizsgálatát is, annak érdekében, hogy a készített jogszabály ne adjon lehetőséget a bünszervezetek, szervezett bűnözői csoportok számára politikai, gazdasági, műszaki vagy egyéb területeken bármilyen aktivitás elősegítésére.

A fentiekén kívül több EU direktíva – köztük az integrációs időszak büntetőjog politikáját szabályozó ET Miniszteri Bizottság R (96) 8. számú ajánlása – javasolta, a kormányzati biztonságpolitikai döntések előkészítő folyamatába az információ- és bűnügyi elemzés módszertanának alkalmazását.

A Hágai Program által meghirdetett szemléletváltozás szorosan kapcsolódik az EU általunk feldolgozott Kiegészítő Ajánlásaiban megfogalmazott integrált megközelítéshez, ugyanis a szervezett bűnözés fenyegetettség értékelését már nem kizárólag bűnügyi információkra alapozta, hanem figyelembe vette az államigazgatás más területeinek, továbbá a civil szféra (tudományos és kutatóintézetek, a gazdasági és pénzügyi rendszer, média stb.) értesüléseit, vonatkozó megállapításait.

⁷² "Legitim vállalkozások és bűnügyi sebezhetőség" című, Tom Vander Beken és Stijn Van Daele által írt tanulmány alapján készült (Nemzetközi Kriminológiai Kutatóintézet, Gent Egyetem, Gent, Belgium), és az International Journal of Social Economics című magazinban jelent meg, 35. évfolyam, 10. szám, 2008.

⁷³ A Transcrime kifejlesztett egy módszertant az Európai Bizottság javaslataiban szereplő nem-szándékolt bűnügyi kockázatok felmérésére (szerződés szám: DG.JAI-D2/2004/05).

⁷⁴ A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 17. §.

Tekintettel arra, hogy a szervezett bűnözés igen széleskörű politikai, társadalmi, gazdasági, földrajzi viszonyokra épülő jelenség, az OCTA éppen ezért a fenyegetettség értékeléshez felhasználja a tagállamok, továbbá a harmadik országokat magába foglaló közeli és távoli térségekre vonatkozó, diplomáciai kapcsolatain keresztül elérhető valamennyi releváns információt.

Végül a Prágai Program mutatott rá arra, hogy a megváltozott bűnözéssel szemben új bűnügyi hírszerzési módszertant célszerű alkalmazni, az Unió tagállamaiban. Ennek érdekében javaslat született, az információelemzésre szorosan ráépülő, azzal interaktív viszonyban lévő, úgynevezett **Európai Bűnügyi Hírszerzési Modell (ECIM)** kidolgozására és bevezetésére.

Az új típusú bűnügyi hírszerzés és információelemzés kombinációjának a szervezett bűnözés elleni harc területén történő eredményes hasznosulására az Unión belül számos tanulmányozásra és hasznosításra alkalmas gyakorlat található. A stratégiai cél szinte minden esetben a szervezett bűnözés jogi, pénzügyi és humán mozgásterének csökkentése. A bűnügyi felderítő szervek információi, egyéb államigazgatási ellenőrző és engedélyező szervezetek adatai alapján, az elemző szervek meglehetősen pontos csoport- és tevékenységelemzést képesek készíteni a bűnszervezetként azonosított struktúráktól.

Az elemzési támogatás magába foglalja az operatív elemzés teljes eszköztárát, képesnek kell lenni az elkövetői struktúra elemzésre, az ügyelemzésre, de a kommunikációs kapcsolatok feltárására vagy éppen a pénzügyi tranzakciók elemzésére is.

A feldolgozott Uniós tanulmány több fejezetében tér ki a szervezett bűnözés gazdasági-pénzügyi aspektusaira, mind a legális gazdasági szférával való veszélyes kapcsolódás, mind a pénzmosás, mind pedig a bűnszervezetek felszámolásának stratégiája vonatkozásában. Az elmúlt évtizedekben több szervezet – többek között az ENSZ és EU szakosított szervezetei – és számtalan neves szakértő foglalkozott a szervezett bűnözés rendkívül összetett gazdasági hatásaival. Legfőbb megállapításaik között a legális gazdaságra gyakorolt torzító hatását említik, mellette a bűnözésből származó dollár-milliárdok be és kiáramlásának veszélyére hívják fel a figyelmet. A **szervezett bűnözés** ugyanis **gazdasági**, egyben **gazdaságbiztonsági tényező**, mely szempont különösen felértékelődik a recesszióba zuhant világ gazdaságban.

Magyarország viszonylatában is megállapíthatjuk, hogy a szervezett bűnözés – mint bűnözői vállalkozási forma – jelentős gazdasági-pénzügyi tényező. A hazai kimutatások szerint **az éves szinten regisztrált 30–50 bűnszervezet által a bűnügyi statisztika rendszerében okozott kár 12–15 milliárd forint**, melyet vagyon elleni bűncselekményekkel és jövedéki termékek csempészetével, illegális forgalmazásával okoznak.

Ez tehát a mérhető kár és csupán a felderítés-nyomozás alá vont bűnszervezetek által elkövetett érték, nem az egész szervezett bűnözési szektor éves bevétele, melyre csak becsült értékeink vannak, melyek több százmilliárdos hasznot feltételeznek. Ennek egy része azonnal visszaforgatódik a hazai bűnözésbe, egy jelentősebb része a külföldi anyaszervezetekhez áramlik, a további pénzmenyiség bonyolult pénzmosási manőverek segítségével a legális gazdaságba áramol vagy értékes vagyontárgyakká alakul.

Az eredményes felderítés és későbbi bizonyítás tehát megköveteli a bűnszervezetek, illetve alacsonyabb szervezettségi szintű csoportok gazdasági hátterének pontos feltárását, a bűncselekményekből származó pénzek és azok befektetéseiből származó javak azonosítását, mely folyamatos elemzői támogatást, speciális metodikák és szoftverek alkalmazását igényel.

A számítástechnika és az internet felhasználásával elkövetett bűncselekmények vonatkozásában az elemzés egyben digitális nyomkutatást, nyombiztosítást is jelent. A modern bűnözés egyik ismérve, hogy egyre kevesebb nyom található a fizikai környezetben, ezzel szemben egyre több nyom rögzíthető a virtuális világban. Ez a változás a bűnildőzés és nyomkutatás egy új dimenzióját nyitotta meg, ahol közvetlenül érintkezik a felderítő és elemző tevékenység.

Napjainkban már korszerű metodikák és szoftverek segítik a tűzfalak vizsgálatát vagy a különböző számítógépes adathordozók tartalomelemzését.

A **Stockholmi Program** keretében az EU már egy már szilárd alapokra helyezett biztonságpolitikai koncepciót vitt és fejlesztett tovább, alakította a folyamatos változásban levő biztonsági kockázatokhoz.

A Program újrafogalmazta az integrált belbiztonsági programból fakadó feladatokat és egyben lehetőségeket, ennek egy igen jó gyakorlatát mutatja be a feldolgozott dokumentum többek között Finnország példáján keresztül. A vizsgált ország 2015-ig olyan 73 pontból álló, szorosan egymásra épülő intézkedéssorozatot állított össze, mely az egyszerű napi alapfeladatoktól (mint az otthonok biztonsága) a különös feladatokig bezárólag (mint az illegális migráció vagy a szervezett bűnözés egyéb jelenségei) a vállalkozások, beruházások ezáltal, az ország magasabb színvonalú gazdaságbiztonságát, egyben nemzetközi versenyképességét, kívánja megvalósítani.⁷⁵

Az új stratégia központi magját a nemzeti és nemzetközi partnerszervek még szorosabb együttműködése, a párhuzamosságok megszüntetése, ezáltal a bűnmegelőzés jobb hatásfokának kialakítása képezi a szervezett bűnözés, illetve az olyan új fenyegetettségi területeken, mint a számítógépes bűnözés, a hálózatok biztonsága elleni támadások.⁷⁶

Megoldásként a nemzetközi példák alapján a gyors reagálás biztosítására két megoldás is kívánkozik. Egyik a bűnözés kiemelten veszélyes területeire egy olyan úgynevezett **Korai Figyelmeztető Rendszer** kiépítése, mely egyrészt a nemzetközi környezetből származó értesülések, másrészt a hazai nyílt és operatív forrásokból nyerhető információk naprakész feldolgozásával és elemzésével lehetőséget biztosít a bűnüldöző (nemzetbiztonsági) és igazságszolgáltatási szervek számára bármely új bűnügyi jelenségre történő azonnali reagálásra.

Ez a módszer jól alkalmazható egyes terjesztéssel járó bűncselekményekre (kábitószerek-kereskedelem, pénzhamisítás, hamis pénz forgalomba-hozatala, továbbá a csalás egyes formáira, bankkártya-hamisítás, számítógépes hálózatok elleni bűncselekmények esetében. Ebben a rendszerben fontos szerepet töltenek be az összekötőtiszti hálózatok, a bűnügyi kutatóintézetek, továbbá a rendőrségen kívüli szervezetek pl. a nemzeti bankok emissziós részlegei, vagy a kereskedelmi bankok biztonsági szervei.

A korai figyelmeztetés elve alkalmazható a bűnszervezetek, alacsonyabb szervezetségi szintű struktúrák csoportképződési mechanizmusának jelzésére is. A tanulmány több ország példájának bemutatásával keresi a választ arra, melyek a legjobban bevált gyakorlatok a szervezett bűnözés utánpótlásának megakadályozására.

Ugyanez a probléma foglalkoztatja a nemzetbiztonsági és rendőri szerveket a másik jelentős biztonsági kihívás a terrorizmus esetében. Miután a bűnözésen belül a bűnszervezeti/terrorizmus szervezeti tagságot a deviancia egy speciális formájaként azonosítjuk, léteznie kell olyan indikátoroknak, melyek a deviancia egy korábbi szakaszában azt a folyamatot előjelzik.

Hasonló elvekre épül a Kanadai Rendőrség által kifejlesztett – azóta a világ számos országában eredményesen alkalmazott – VICLAS elnevezésű jelentőrendszer, mely a szexuális aberráció miatti bűnelkövetői „életút” megtörésére nyújt lehetőséget.

Tekintettel arra, hogy a már bűnszervezetté (bizonyos szintjén már maffiaszervezetté) alakult szervezett bűnözői csoport lényegesen nagyobb erőfeszítéssel, humán, anyagi és időbeli ráfordítással számolható fel – nem beszélve a társadalomra és gazdaságra gyakorolt morális és pénzügyi vonatkozásairól – a bűnüldözés alapvető érdeke ezen struktúrák szerveződésének, újraszerveződésének megakadályozása.

Ennek is vannak nemzetközileg bevált példái, Svédországban az arra hajlamos bűnöző egyének csoportszerveződését próbálják megakadályozni az **arborisztikus módszer alkalmazásával** a fametszés elvét alkalmazva.

A finnek a „**célpontkiválasztás**” elvét használják a vezetői képességekkel rendelkezők vagy súlyozottan veszélyesnek minősített csoportok kiszűrésére és semlegesítésére.

Az Egyesült Királyságban a Súlyos Szervezett Bűnözés Elleni Ügynökség (SOCA) 2006-óta a „**folyamatos figyelés**” módszerét hasznosítja, mely gyakorlatilag a szervezett bűnözés kategóriájába sorolt személy teljes körű fizikai és pénzügyi kontrollját jelenti.

⁷⁵ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzésére és az ellene való küzdelem érdekében 16. oldal.

⁷⁶ OJ C 115, 2010. május 4., 1. o

Hazánkban is történtek lépések a szervezett bűnözésre alkalmas előjelző rendszer kidolgozására a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ adatbázisának és számítógépes elemző programjának felhasználásával, egy speciális kockázatelemző módszerrel kombinálva. Az alkalmazni kívánt módszer funkciója, hogy bizonyos feltételrendszer együttes fennállása esetén jelezze a szervezett bűnözői csoportosulás bünszervezetté válásának potenciális veszélyét.⁷⁷

Az előjelző rendszer melletti másik megoldás az **összevont nemzeti hírszerző ügynökségek** létrehozása, elsősorban olyan bűncselekmények esetén, mely több nemzeti szerv hatáskörét, feladatkörét érinti: illegális kábítószer-kereskedelem, jövedéki termékek csempészete, embercsempészet, emberkereskedelem vagy éppen a pénzmosás. Tekintettel arra, hogy a bünszervezetek tevékenysége igen széles spektrumot ölel fel és az ellene való fellépés is több nemzeti szerv feladatkörét képezi Európa több országában alakultak Nemzeti Hírszerző Központok e probléma eredményes kezelésére.

Svédországban 10 nemzeti szervezetet foglal magába, köztük az adóhatóságot, bevándorlási hivatalt és az ügyészséget is. A szervezet tevékenységét Közös Stratégiai Végrehajtó Tanács irányítja.⁷⁸

A bűnüldözési hatáskörrel felruházott bűnüldöző szervek közötti párhuzamosságok megszüntetésének igénye magába foglalja a feladatkörök és információk összpontosítását, erre az elvre épülnek az úgynevezett „**Fúziós Központok**”.

Kialakulásukat az Egyesült Államok elleni 2001. évi terrortámadás tapasztalatai segítették elő. A terrortámadás okait és körülményeit feltáró szakmai vizsgálatok rávilágítottak arra, hogy a nemzeti ügynökségek közötti rivalizálás, az információáramlás központosításának és időbeli elemzésének, visszacsatolásának hiánya döntően hozzájárult a tragédia bekövetkezéséhez.

Megoldásként az olyan homogén feladatkörrel rendelkező központok létrehozása kínálkozott megoldásként, mely egyrészt megszünteti a párhuzamos hatáskörökből fakadó rivalizálást és egysátozottsá teszi az információáramlást.

A kristálytisztá elvek ellenére számos formája alakult ki a világban és az EU-ban is a fúziós központoknak. Három alapvető típus különböztethető meg:

- amely a kizárólag a kormányzati tájékoztatási funkcióját tölti be,
- amely csak információ elemző és koordinatív tevékenységet tölt be,
- amelyik az információszerző és elemző feladatok mellett, teljes körű beavatkozó jogkörrel is rendelkezik.

Magyarországon a 90-es évek közepére a szervezett bűnözés a fejlődési stádiumának második szintjére lépett. A bűnözés különböző üzletágaiból megszerzett vagyonokat a legális gazdaságba próbálta befektetni, mely a bünszervezetek közötti területek és érdekeltségek újraosztását eredményezte, ami leszámolásokban, robbantásokban nyilvánult meg. E mellett tömeges méreteket öltött az illegális jövedékcsempészet és az utcai prostitúció.

Az állam reagált, 1999-ben megalkotta a szervezett bűnözés elleni törvénycsomagot, mely a hatálybalépésekor legjellemzőbb bűncselekmények visszaszorításához adott jogi kereteket. Hatására rövid időn belül visszaszorult az utcai prostitúció, kialakítva a nem közterületi változatait. A jogszabály igen fontos mérföldkő volt megalkotásakor a szervezett bűnözés elleni harcban. Az eltelt több mint tíz év óta a norma – a módosítások ellenére – kiüresedett, a szervezett bűnözés hazai és nemzetközi változásait figyelembe vevő aktualizálása indokolt.

A szervezett bűnözés elleni harc következő állomásaként, 2001-ban – a hatáskörrel és feladattal rendelkező nemzeti bűnüldöző, határőrizeti, vám, nemzetbiztonsági, valamint ügyészi szervek tevékenységének összehangolására – a magyar állam létrehozta a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központot, melyet a törvény elemzési és koordinatív funkcióval ruházott fel. Hasonló szervezet működött a szervezet létrehozásakor az Egyesült Királyságban és Olaszországban.

⁷⁷ Istvanovszki László.-Kenedli Tamás: Új értékelési módszerek alkalmazása a szervezett bűnözésre (Magyar Rendészet 2007/1-2)

⁷⁸ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzésére és az ellene való küzdelem érdekében 18. oldal.

Az együttműködésre kötelezett szervek munkatársakat vezényeltek a Központba, ezzel egyidejűleg a törvény által a szervezett bűnözés kategóriájába sorolt ügykörben megkezdte a titkos információgyűjtésből, illetve büntetőeljárásból származó információk fogadását, feldolgozását és elemzését.

A feladatkörét meghatározó norma összetett feladat ellátásával ruházta fel a magyar nemzetbiztonsági és rendészeti rendszerben sokáig testidegenként kezelt szervezetet. Mintegy 30 bűncselekményfajta nyílt és titkos eljárásaiban fogadta az felderítő és nyomozó szervek információszolgáltatásait. A jogszabály által meghatározott megőrzési időig tárolta a beküldött adatokat. Az információk alapján rendszeres elemzéseket készített (magyar OCTA jelentés), stratégiai és operatív elemzésekkel látta el egyrészt a kormányzat tájékoztatását, döntés előkészítő munkáját, másrészt támogatta az érintett rendészeti, nemzetbiztonsági és ügyészi szervek operatív és nyomozati tevékenységét. Napi szinten végezte az információk alapján szükségessé váló koordinációt.

Tevékenységevel közvetve és közvetlenül sok esetben járult hozzá több jelentősebb bűnszervezet felszámolásához, egy-egy szervezett bűnözési jelenség visszaszorításához.

Alkalmazandó jó gyakorlatként említhetjük a Budapesti Rendőr-főkapitánysággal folytatott egyik közös munkát. A BRFK 2007-ben egy igen gyorsan és agresszívan terjeszkedő etnikai alapon szerveződött bűnszervezet felderítését végezte, mely a területszerző harcok során több emberölést, emberölés kísérletet követett el, részesedést szerzett az illegális cigarettacsempészetben, az újra alakuló utcai prostitúcióban.

A sikeres felderítő és nyomozati tevékenység eredményeként a 25 fő ellen indult eljárás bűnszervezetben elkövetett emberölés és más bűncselekmények miatt. Az ügyészség nem tartotta megalapozottnak a bűnszervezet bizonyítottságát. Ekkor a nyomozó szerv ismét a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ támogatását kérte, mely az eljárás elemzésével, az EU tanácsának bűnszervezetekre megállapított kritériumrendszerének és a Btk. bűnszervezeti definíciójának igazolásával bizonyítani tudta a csoport bűnszervezeti jellegét.

A Központ több mint tízéves működésének tapasztalatai rámutattak több problémára, mely szükségessé tette az információszolgáltatás automatizálását, egyes államigazgatási nyilvántartások, más adatbázisok közvetlen elérhetőségének biztosítását. Ma már egyértelműen hiányossággént kezelhetjük, hogy a SZBEKK nem rendelkezhetett semmilyen külföldi kapcsolattartással, ami egyrészt helyesen zárta ki az információ külföldre szolgáltatásának lehetőségét, mely esetben szükséges az „egyablakos rendszer,” de egyben ellehetetlenítette a nemzetközi szintű szakmai együttműködést is.

Ezen módosításokat és kibővített feladatkört tartalmazza a 2011-es NIBEK törvényjavaslat, mely a kormányzat döntése alapján a megváltozott hazai és nemzetközi biztonsági kihívások eredményesebb kezelése céljából alakítja át a szervezetet.

Nemzetközi példák és a SZEBEK működéséből szerzett tapasztalatok felhasználásával a fúziós központ egy másik típusa jött létre 2010-ban a Terrorrelhárító Központ felállításával. A szervezet a rendőrség speciális egységeként rendelkezik mindazon hatáskörrel és homogén feladatkörrel ami alkalmassá teszi a terrorizmus elleni hatékony fellépésre. A törvény kizárólagos hatáskört biztosít számára a terrorcselekmények felderítésére, felszámolására és nyomozására. Rendelkezik saját műveleti-beavatkozó egységgel, elemző részleggel és nemzetközi kapcsolattartó apparátussal.

A fúziós elven működő szervezetek létrehozásával a szervezett bűnözés és terrorizmus elleni harc területén a nemzeti szintű együttműködés problémái, akadályai vélhetően elhárulnak.

A horizontális együttműködésben további előrelépést jelentene az igazságszolgáltatási szervekkel történő együttműködési képesség javítása. Az elmúlt évek több hazai példája mutatott rá arra, hogy a bűnszervezetek jogi és kriminológiai megítélésében eltérő értelmezések mutatkoznak a nemzetbiztonsági szervek, rendészeti szervek és az igazságszolgáltatás szervei között.

Másrészt a bűnszervezetek, szervezett bűnözők elleni büntetőeljárások elhúzódnak az igazságszolgáltatási szakban, ami több esetben eredményezte a bűnszervezeti vezető szabadlábra helyezését, az előzetes letartóztatás további törvényi lehetőségének megszűnése okán.

Az eljárások rámutattak arra, hogy ezen kiemelt ügyek esetén célszerűnek látszik egyrészt az ügyészi-bírói szervek specializálódása (több nemzetközi példa alátámasztja), másrészt ezen eljárások elemzői támogatása legalább az elsőfokú ítélet meghozataláig.

E fejezet zárógondolataként talán érdemes leszögezni, hogy a szervezett bűnözés elleni tevékenység, a legtöbb nyelvben „harcként” jelenik meg. A harc eredményessége megköveteli az egységes képzés és arra épülő stratégia, taktika, technológia, technika alkalmazását.

1.6. VAGYONVISSZASZERZÉS⁷⁹

1.6.1. A vagyon nyomon követése és visszaszerzése a maffiaellenes törvény alapján (Olaszország)

Olaszországban a maffiaellenes törvényeket kiegészítő komplex szabályozási mechanizmus működik, amely speciális nyomozati technikákat és innovatív szakmai és jogi eszközöket biztosít az illegálisan szerzett javak visszaszerzésére.

A vagyontárgyak nyomon követésére és visszaszerzésére vonatkozó olasz jogi szabályozást a „kétpályás” rendszer jellemzi, amely lehetővé teszi a rendészeti szervek számára a szervezett bűnözésből származó illegális bevétel lefoglalását és elkobzását.

Ez a két pálya a büntető eljárásjogi rendszer és a nem-büntető eljárásjogi intézkedések.

Egyrészt a hagyományos büntető eljárásjogi rendszer célja a szervezett bűnözés üldözése egyes bűncselekmények miatti büntetőjogi felelősség megállapításával a beszerzett bizonyítékok alapján. A maffiaszerű bűnszervezetben történt elkövetés miatti elítélés esetén a bűncselekmény elkövetéséhez használt vagy arra szánt eszközöket és felszereléseket, illetve a bűncselekményből származó jövedelmet elkobozzák.

Másfelől az 1950-es évektől kezdve létezik Olaszországban a megelőző célú nem-büntető eljárásjogi rendszer, amely teljesen független a büntető rendszertől és egyéni megelőző intézkedések érvényesítését teszi lehetővé⁸⁰ olyan személyekkel szemben, akik a társadalomra veszélyesnek minősülnek, függetlenül az általuk elkövetett bűncselekménytől. Az 1960-as években az egyéni megelőző intézkedéseket kiterjesztették azokra a személyekre is, akiket maffiaszerű bűnszervezetben való részvétellel gyanúsítanak. Az 1980-as években ezeket további, vagyoni jellegű megelőző intézkedésekkel (lefoglalás és elkobzás) egészítették ki.

A megelőző intézkedések alkalmazásának *bizonyított tényeken kell alapulniuk*, a pusztán gyanú nem elég (például ha a többszöri rendőri ellenőrzés során kiderül, hogy az alany korábbi bünelkövetőkkel tart fel kapcsolatot, ez közvetett bizonyíték arra, hogy a személy rendszeresen érintkezik bűnözői körökkel).

A közelmúltban elfogadott jogszabályi változások értelmében megelőző intézkedéseket nemcsak a maffiaszerű bűnszervezetben való részvétellel gyanúsított személyekkel szemben alkalmazhatnak, hanem olyanokkal szemben is, akiket más súlyos, szervezett jellegű bűncselekmény (például emberkereskedelem, emberrablás váltságdíjért, kábítószer-kereskedelem) elkövetésével gyanúsítanak, vagy akiket vagyontárgy tisztességtelen kereskedelmével vagy jogtalan birtoklásával gyanúsítanak – vagyis olyan bűncselekményekkel, amelyek gyakran a maffia legális gazdaságban való jelenlétéhez kapcsolódnak.

Továbbá olyan rendelkezések születtek, amelyek *lehetővé teszik a lefoglalást és elkobzást a célszemély halála esetén is* (ebben az esetben az eljárás az örökösökkel vagy a vagyon kezelőjével szemben folytatódik), valamint az egyéni megelőző intézkedések érvényesítését a vagyoni jellegű intézkedésektől elkülönítve. Azt is rögzítették, hogy utóbbi intézkedések az egyén társadalomra jelentett fenyegetésére való tekintet nélkül is alkalmazhatók.

Az új szabályok lehetővé teszik, hogy *az elítélt bünelkövető vagyonából bármely – akár harmadik személyen keresztül – rendelkezésére álló vagyontárgy lefoglalható a bűncselekmény termékének, hasznának vagy bevételének megfelelő mértékéig*.

A megelőző intézkedések alkalmazása céljából egy ad hoc eljárást kell indítani („megelőzési eljárás”), amely igazságszolgáltatási természetű és büntetőeljárás garanciák (védelemhez való jog, kereszkérdés lehetősége, többszintű jogorvoslat) jellemzik. Ezért annak a lefoglalt vagyonnak az elkobzása, amelynek törvényes eredete nem bizonyított (a bizonyítási teher fordított), csak a lehetséges fellebbezéseket is elbíráló jogerős ítéletekkel válik végrehajthatóvá.

⁷⁹ Összeállítás, 35. o.

⁸⁰ Ide tartozik például a szabad mozgás és a tartózkodás jogának korlátozása (pl. különleges közbiztonsági megfigyelés, lakhelyelhagyási tilalom vagy helyben maradási kötelezettség).

A maffiaellenes kerületi ügyész vagy a Maffiaellenes Nyomozó Igazgatóság vezetője kérésére az eljáró Megelőző Bíróság rendelheti el a maffiaszerű bünszervezetben való részvétellel gyanúsított személy számára közvetlenül vagy közvetve hozzáférhető vagyontárgyak lefoglalását, ha azok értéke nem arányos a gyanúsított bevallott jövedelmével vagy üzleti tevékenységével, azaz ha elegendő közvetett bizonyíték van arra, hogy az érintett vagyon illegális tevékenységből származik vagy annak helyébe lépett.

A vagyon elérhetőségének nem feltétlenül kell hivatalos jogi alapon nyugodnia, elég, ha a gyanúsított azt tulajdonosként használja, akkor is, ha harmadik személyhez tartozik. A gyakorlatban a házastárs, a gyerekek és az öt évnél hosszabb ideje együtt élő partner vagyona is hozzáférhetőnek vélelmezendő. A jövedelmi aránytalanságot vagyonvizsgálat keretében állapítják meg, amelynek célja az évek során az illető személy és családtagjai által bevallott jövedelem, üzleti tevékenységek, üzleti forgalom, a megvásárolt vagyontárgyak, valamint a pénzeszközök hozzáférhetőségének vizsgálata és összehasonlítása a valós viszonyokkal.

A megelőző eljárás három szintjének a végén az olasz *jogi szabályozás lehetővé teszi az elkobzott vagyon intézményi és szociális jellegű felhasználásának a lehetőségét* egyrészt abból a célból, hogy visszajuttassa a szervezett bűnözés által elvett vagyont a közösségnek, másrészt hogy gyengítse a bűnözők hatalmát és rontsa megítélésüket helyi szinten. Az említett jogi szabályozás alapján a vagyon állami tulajdonban maradhat igazságügyi, közrend-védelmi, polgári védelmi vagy egyéb közhasznú célra, illetve annak az önkormányzatnak, megyének vagy régióknak a tulajdonába adható, ahol az ingatlan megtalálható.

Az önkormányzat kezelheti a vagyont közvetlenül vagy továbbadhatja közösségeknek, hatóságoknak, nagyobb helyi civil szervezeteknek, önkéntes szervezeteknek, kábítószer-rehabilitációs központoknak és környezetvédelmi szervezeteknek. Ha a vagyont nem lehet közcélra felhasználni, eladható.

Az Igazságügyi Alapot a büntető és megelőző eljárások során lefoglalt pénz és az elkobzott vagyonból származó nyereség összegyűjtésére hozták létre. A Belügyminisztérium felügyelete alatt létrehozták továbbá a Szervezett Bűnözésből Lefoglalt és Elkobzott Vagyon Kezeléséért és Felhasználásáért Felelős Nemzeti Ügynökséget a hatékony vagyonkezelés biztosítására.

Az olasz maffiaellenes törvények hatékonysága és a bizonyítási teher megfordításának jogintézménye a megelőző intézkedések keretében nagy hatással volt az olasz tapasztalatokra az illegális vagyon visszaszerzésért folytatott küzdelemben. Különösen innovatív jellegére tekintettel, a vonatkozó jogi szabályozást az alkotmányosság és jogszerűség szempontjából hazai szinten általában pozitívan értékeli. *Az olasz megelőző intézkedési rendszer alapvetően megfelel az Emberi Jogok Európai Egyezményében fogalt alapelveknek.*

1.6.1.1. A vagyonnal kapcsolatos nyomozások modellje

A vagyoni és pénzügyi nyomozások célja, hogy megállapítsák a gyanúsított valós vagyoni helyzetét, pénzeszközeihez való (akár közvetlen, akár harmadik félen keresztül) hozzáférését, valamint a vagyonának eredetét annak érdekében, hogy a felmérje a lefoglalás eljáró bíróságnál való kezdeményezésének lehetőségét az ezt esetlegesen követő vagyonelkobzás lehetőségére is tekintettel.

Az említett nyomozás nem csak a megelőző intézkedéssel érintett személyre vonatkozik, hanem azokra a személyekre is, akik fedezhették a vagyon illegális forgalmát, ideértve a házastársat, gyermekeket és az egy háztartásban élőket, a természetes és jogi személyeket, cégeket, konzorciumokat és szervezeteket, amelyek vagyona részben vagy egészben, közvetve vagy közvetlenül hozzáférhető az illető személy számára. Az ellenőrzés célja, hogy a személy valós jövedelmének feltárása, és a ténylegesen rendelkezésére álló jövedelem bevallott jövedelemhez viszonyított aránytalanságának kimutatása, annak érdekében, hogy elkobozzák vagyont, amelynek törvényes eredete nem bizonyítható.

A vagyon elrejtése is lehetséges az érintett személy maffiaszerű környezethez fűződő közeli és szerves kapcsolatainak köszönhetően. A lefoglalásra és elkobzásra irányuló eljárások kezdeményezésének mérlegelésekor számolni kell az illegális vagyon gyors elidegenítésének magas kockázatával. A büntetőeljáráshoz szükséges bizonyítékok beszerzése után általában a vagyonra irányuló vizsgálat következik, amely során az alábbiakat térképezik fel:

- életvitel;
- pénzeszközök hozzáférhetősége;
- vagyon;
- üzleti tevékenység

Az életvitel a személy teljes gazdasági háttérét jelenti (megtakarítás, vagyonhasználat és szolgáltatások igénybevétele), amelyre a vagyonosság külső megjelenési formáiból lehet kikövetkeztetni, például bizonyos luxuscikkek birtoklásából, vásárlásából és azok fenntartásából (például nagyteljesítményű luxusautó, hajó, jacht, repülőgép, versenylovak);különösen nagy értékű lakóingatlan vagy második ingatlan birtoklása és megvásárlása (például villa üdülőterületen); föld birtoklása és vásárlása; szerencsejáték-helyek, luxushotelek, éttermek és éjszakai klubok látogatása; ékszerek, értékes festmények, bundák és egyéb luxuscikkek megvásárlása).

A pénzeszközök hozzáférhetőségének vizsgálata általában a banki ellenőrzések útján történik, és magában foglalja a részvények, valuta, pénz, hitelek, a tőkenyereségből és spekulatív tranzakciókból (kölcshűtőke, bankbetétek és bankszámlák, üzletrészek, kötvények és egyéb értékpapírok, stb.) származó nyereség vizsgálatát.

A vagyonvizsgálat során a banki ellenőrzések megbízható nyomozati eszköznek számítanak. A hitelintézetek azok a helyek, ahol a pénzt és az értékeket végső sorban elhelyezik és ahol lehetséges valamennyi tranzakcióhoz kapcsolódó dokumentum nyomon követése. A bank jelentheti a kapcsolatot a „legális” és az „illegális” szféra között az illegális finanszírozási tranzakciók mechanizmusaival.

A vagyon mindazoknak a vagyontárgyaknak az összessége, amelyek a célszemélyhez tartoznak, és az erre irányuló nyomozás célja a vagyonnövekedés megállapítása.

A vagyon állhat nem nyilvántartott ingóságokból (például műalkotások, ékszerek, drágakövek, összevont járadékok), amelyeket nem kell nyilvántartani és nem nyilvánosak. Ezért az erre vonatkozó elemzést egyéb nyomozati eredmények alapján kell elkészíteni (biztosító társaságoknál vagy egyéb intézményeknél végzett ellenőrzéssel).

A nyilvántartás-köteles ingóságok és ingatlanok (jármű, hajó, épület, föld) esetében a nyilvánosságnak köszönhetően a vagyon felmérése könnyebb és a megismert adatok alapján további információk is beszerezhetővé válnak. Az ingatlanok esetében (föld, épület) nem elegendő az adatbázisok adatainak ellenőrzése; közvetlenül kell vizsgálni az esetleges időközi változásokat (felépítmény a földterületen, épület bővítése, stb.).

Az üzleti tevékenység vizsgálata termékgyártással és kereskedelemmel foglalkozó üzleti vállalkozásokra, szolgáltató cégekre, szakmai tevékenységekre vagy bármilyen más tevékenységekre irányul, amelyet akár gyanúsított, akár családtagjai, vagy a nyomozás során azonosított társai végeznek. Így lehetséges teljes képet kapni a gyanúsított anyagi helyzetéről mind statikus (adott pillanatban a gyanúsított által birtoklott vagyon), mind dinamikus (jövedelemforrások, amelyek az idő előre haladtával növelték a személy vagyonát, a megfigyelt áruk mennyisége és minősége) szempontból.

A vagyonvizsgálatok a szükséges (a rendőrség vagy kereskedelmi intézmények által kiadott) engedélyek birtoklására is vonatkoznak, jogosítványok, koncessziók (közterületi vizek, vagyon vagy bányá használatára, kiaknázására), vállalkozói vagy kereskedelmi engedélyek, szakmai nyilvántartási regisztrációk (mérnök, földmérő, orvos) és nyilvántartások (közművek vagy közszolgáltatások szerződő felei, stb.). A vizsgálat irányulhat pénzügyi hozzájárulásokra, alapokra és kölcsöntőkére, valamint bármely hasonló állami, önkormányzati vagy európai uniós támogatásra, amelyben az érintett személy részesült.

El kell végezni a személy vagyontörténetének kronológiai rekonstrukcióját a személyes és bűnügyi vonatkozású események elemzésével, amelyekre a rendőrségi és bűnügyi nyilvántartások tanulmányozásával lehet következtetni; az igazolt ismeretségek, a személyes szokások elemzésével, valamint általában a családi és egyéb kapcsolatok feltérképezésével.

Ezért fontos bizonyos dokumentumok megismerése, úgymint a személyes iratok tartalma; bírósági intézkedések; lehallgatott beszélgetések; megfigyelésből és fedett nyomozásból származó; a különböző bűnügyi eljárások során szerzett bizonyítékok forrásainak elemzése; az összegyűjtött nyomozati anyag; valamint a titkos információgyűjtésből származó tevékenységből származó anyagok, amelyek célja az illegális tőke újrahasznosítását szolgáló rejtett csatornák azonosítása.

1.6.1.2. Nyomozati módszerek és források

Nyomozati szempontból az *adatfeldolgozás* különösen fontos eszköze a pénzügyi nyomozásnak. Ennek három szakasza van:

- A környezeti kapcsolat alapos feltérképezése, amely egyértelműsít bizonyos helyzeteket, amelyek további mélységi elemzésnek vethetők alá. Például bizonytalan vagy ismeretlen forrásból származó új, bizonytalan vagy ismeretlen eredetű pénzügyi kezdeményezések elfogadása; kereskedelmi tevékenységgel szembeni káreset vagy megfélemlítés; olyan egyének jelenléte, akik bünszervezet képviselőjének számítanak, és ezért felelősek valamennyi kapcsolódó pénzügyi tevékenység ellenőrzéséért;
- A gyanúsítottak, családjaik és velük egy háztartásban élők személyes adatainak ellenőrzése, a nyomozás alá vont személyek „barátainak” és társainak azonosítását célzó óvatos és diszkrét adatfeldolgozással együtt;
- Előzetes és bizalmas pénzügyi nyomozás az illető személy vagy a vele közvetett vagy közvetlen kapcsolatban álló természetes vagy jogi személyek számára hozzáférhető bevételi forrásokra, személyes vagyonra és ingatlanokra vonatkozó adatok és információk összegyűjtésére.

Felbecsülhetetlen értékű információforrás lehet a pénzügyi ellenőrzés számára az *informatikai rendszereken keresztül valós időben lekérdezhető adatbázis*. Általánosságban a vagyoni nyomozás műveleti eljárásai a nyomozás alá vont személyétől függően különbözőek lehetnek.

Természetes személy esetében a nyomozók az alábbiakat ellenőrzik:

- A jövedelem típusát. Egyidejűleg az adóügyi helyzetét is vizsgálják a jövedelemadó, az áfa és egyéb adók szempontjából, illetve ellenőrzik, hogy korábban folytattak-e vele szemben adóval vagy vagyonnal kapcsolatos vizsgálatokat vagy bűnügyi nyomozást;
- A személy birtokában lévő és nyilvántartott ingatlant és vagyont, valamint a hitelező cégeknél, hitelintézeteknél, a postahivatalokban és brókereknél rendelkezésre álló pénzeszközöket (betétek, számlák, részvények, kötvények, befektetési alapok);
- Az illetékes szerveknél (prefektúra, questore, kereskedelmi kamara, szakmai nyilvántartások, önkormányzatok) hozzáférhető adatokat, amelyek felelősek engedélyek, meghatalmazások, jogosultságok kiadására vállalkozói vagy kereskedelmi tevékenység céljából, valamint a szakmai és nyilvános nyilvántartások bejegyzéseit.

Végül összehasonlító elemzés készül a jövedelem- és a vagyonvizsgálati ellenőrzésekről annak érdekében, hogy megállapítsák a különbségeket és eltéréseket a feltárt és a bevallott jövedelem között.

A nyomozások sokkal összetettebbek az olyan vállalkozások esetében, amelyek közvetve vagy közvetlen módon kapcsolódnak egy vagy több személyhez, akik bünszervezetben vagy olyan szervezetben való részvétellel gyanúsíthatók, amelyekre jellemző olyan személyek jelenléte részvényesi vagy finanszírozói szerepben, akik bűnözői körökkel tartanak fenn kapcsolatot, vagy köztudottan részt vesznek illegális kereskedelembe; vagy akik rokonságban, üzleti vagy baráti kapcsolatban állnak a fenti személyekkel.

Ebben az esetben a következőképp alakul az eljárás:

- A vállalkozás gazdasági, vagyoni és pénzügyi helyzetét vezetési és költségvetési kérdésekre összpontosítva vizsgálják, valamint elemzik az aktuális profitot, a veszteséget és a pénzügyi számlákat, beleértve a gyanús kereskedelmi műveletekkel kapcsolatos adatokat;
- Természetes vagy jogi személy üzleti partnerek befektetéseinek és hozzájárulásainak (kezdőtőke-befizetések, utólagos tőkeemelés) vizsgálata a megszerzett profithoz és a lehetséges további finanszírozáshoz, befektetéshez, állami vagy magánjellegű támogatáshoz képest;
- Az üzleti partnerek, pénzügyi támogatók és fő befektetők jövedelmének és vagyonának vizsgálata befektetési kapacitásuk ellenőrzése céljából;
- A banki ellenőrzés, amelyet nem csak a nyomozás alá vont vállalkozással, és annak képviselőivel, hanem a pénzügyi támogatókkal kapcsolatban is végrehajtják, ha szükséges. Egy cég esetében a bűnözői környezethez közel álló partnereket is megvizsgálják azért, hogy teljes képet kapjanak a cég tőkéjéről, annak forrásairól és eredetéről.

A nyomozási modellnek az illegális vagyonok eltitkolására használt, egyre innovatívabb módszerek ismeretén kell alapulnia. Ezen jövedelemforráshoz olyan megbízható egyéneket építenek be a legális gazdaságba a strukturáltabb bűnözői csoportok, akik gyakran nem is tagjai a maffiaszerű szervezetnek, így veszélyes szinergia jön létre. Ha egy adott szervezett bűnözői csoport képes arra, hogy beépüljön a legális pénzügyi rendszerbe, szükségessé válik egy modern adatfeldolgozás-alapú szemlélet kifejlesztése. Az általános megelőző és kezelő stratégiának rendkívül fontos eszköze szerint a maffiaszerű szervezetek vagyonának visszaszerzése – hagyományos nyomozási technikák mellett.

1.6.2. A polgári jogi vagyonvisszaszerzés és adóhatósági jogkör gyakorlása (Anglia, Wales, Észak-Írország)

Angliában, Walesben és Észak-Írországban a polgári jogi vagyonvisszaszerzés egy nem büntetőjogi rendszerben működő vagyonelkobzás, amely *abban az esetben alkalmazható, ha nincs lehetőség a büntetőjogi felelősség megállapítására vagy vagyonelkobozásra. A cél az olyan tulajdon vagy annak helyébe lépett tulajdon visszaszerzése, amelyet jogsértő magatartás következtében szereztek meg. Az eljárást vagyon, és nem személy ellen lehet elindítani*, és a bizonyítási teher a valószínűségek egyensúlya szerint alakul. Egyes esetekben a Szervezett Súlyos Bűncselekmények Elleni Ügynökség (SOCA) is átvehet általános adóhatósági jogköröket

Öfelsége Adó- és Vámügyi Hivatalától, ha adófizetési kötelezettség keletkezik a terhelhető jövedelem vagy a bűnözői magatartásból származó nyereség után.

Alapfeltételek a legalább 10 000 fontot érő vagyon, bizonyíték rendelkezésre állása nyereségvágyból elkövetett bűncselekményre vonatkozóan; és a vagyon eredetét magyarázó legális hiánya.

A Lorenzo művelet során a SOCA fent leírt jogkörét gyakorolta egy kábítószer-kereskedelemben és pénzmosásban részt vett bűnelkövetővel szemben. A bűnözőt korábban már ítélték el pénzmosásért (2007-ben), és az elkobzás tárgyában tartandó tárgyalás 2008 májusára volt időzítve; ezzel egyidőben kellett volna bíróság elé állnia kábítószer-kereskedelem miatt is. 2008 áprilisában holtan találták a cellájában, öngyilkosságot követett el. Emiatt az elkobzásra irányuló eljárás nem indulhatott meg, és családja birtokában jelentős vagyon maradt. Megállapították, hogy a bűnöző vagyona szerencsejáték-bevételből és sikeres részvényügyletből származik. Habár azt állította, hogy taxifőőr, ebből nem származott volna elegendő jövedelme a szerencsejátékra feltett összegek fedezésére vagy a részvények megvásárlására. Londonban 2009 decemberében tárgyalást tartottak, amelynek során a SOCA azt állította, hogy a vagyont a bukmékerek által elkövetett bűncselekményekből és részvényügyletekből származó jövedelem tisztára mosásával szerezték. A bűnöző özvegye és lánya azt állították, hogy az elhunyt sikeres szerencsejátékos volt és a pénz legális nyeresémből származik.

2010 márciusában a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a vagyon valójában bűncselekményből származik, és az 1 250 000 fontra becsült vagyont a SOCA részére át kell adni.

A vagyon polgári jogi visszaszerzése és az adóhatósági jogkör olyan bűnözőkkel szemben alkalmazható, akik ellen nem indult korábban büntetőeljárás és mentesek maradtak a vagyoneklobzástól. Az elkövető elhalálozásának esetei mellett olyan esetek is ide tartoznak, amikor a vád nem állta meg a helyét vagy nem volt elegendő bizonyíték a büntetőeljárás lefolytatásához; amikor a bűnöző megszökött vagy külföldön tartózkodott; és amikor bűnöző társai vagy családja tulajdonában van a törvénytelen eredetű vagyon. A vonatkozó jogi szabályozást a Büntetőeljárásokról szóló törvény (2002) 5. és 6. része tartalmazza. Ez egy erős és hatékony rendszer, amelyet sikerrel alkalmaznak nagy értékű vagyon visszaszerzésére.

1.6.3. A vagyonvisszaszerzés európai uniós szinten

Az Europol erősen elkötelezett amellett, hogy a bűnözőket megfossza illegális nyereségüktől. A bűnözői gazdaság mérete és kiterjedése sok éve témája a nemzetközi szakértők és munkacsoportok között zajló vitának. A bűncselekményekből származó bevétel becsült értéke a GDP 1 és 10 százaléka között van, a gazdaság méretétől függően. Az a tény, hogy bűncselekményből hatalmas bevétel származik, egyértelművé válik, ha alaposabban megvizsgáljuk a bűnelkövetés fő motivációs tényezőit. A kutatások szerint az összes bűncselekmény kb. 70 százalékát nyereségvágyból követik el. Ezért a rendészeti szervek által kivizsgált ügyek többségének egyetlen közös nevezője van: a pénzügyi indíték a bűncselekmény elkövetésére. Az Europol szerint, ha a bűncselekményből származó jövedelmet támadják, akkor a bűnöző sokkal nehezebben éri el a végső célját, amely nem más, mint a saját személyes pénzügyi nyereségének növelése. Ez a stratégia segíthet az áldozatoknak is igazságot szolgáltatni kompenzáción keresztül, valamint elősegíti az igazságszolgáltatásba vetett bizalom növekedését.

Az Europol a vagyonvisszaszerzés elősegítése céljából létrehozta a Bűnügyi Vagyon Irodát (ECAB), amelynek fő feladata a tagállamok támogatása a bűncselekményekből származó bevételek felkutatásában és lefoglalásában. Az ECAB egyik aktuális prioritása az EU 2007/845/IB számú tanácsi határozattal létrehozott Vagyon-visszaszerzési Hivatalai (ARO) közötti együttműködés támogatása, azáltal, hogy az Europol SIENA rendszerén keresztül biztosít számukra lehetőséget a biztonságos kommunikációra. Ez lehetővé teszi az ARO-k számára, hogy EU-szerte közvetlenül együttműködjenek partnereikkel. Az is előre látható, hogy ez jelentősen felgyorsítja a jövőben a bűncselekményekből származó vagyonok nyomon követését és lefoglalását az EU-n belül.

Az ECAB-hoz tartozik a CARIN Hálózat állandó titkársága, amely 49 ország és kilenc nemzetközi szervezet vagyon-visszaszerzési szakembereiből álló hálózat, az EU-n túlmutató hatáskörrel.

Ezen keresztül az Europol segítséget tud nyújtani a vagyonok globális szintű lenyomozásában.

A CARIN célja, hogy szervezetközi együttműködéssel növelje tagjai munkájának hatékonyságát a bűnözők illegális profittól való megfosztásában. A CARIN fő célkitűzései:

- Kapcsolattartó pontok hálózatának kialakítása;

- A bűncselekményekből származó bevételekre összepontosítani, a nemzetközi kötelezettségek keretein belül;
- Szakértői központként működni a bűnelkövetésből származó bevételekre vonatkozóan;
- Az információcsere és a jó gyakorlatok átvételének elősegítése;
- Ajánlások kidolgozása az Európai Bizottság és az Európai Unió Tanácsa számára, a bűnelkövetésből származó bevételek elleni küzdelem minden szempontjára tekintettel;
- Tanácsadó csoportként működni egyéb érintett hatóságok felé;
- Szorgalmazni, ahol lehetséges, a képzést a bűnözésből származó bevételek elleni küzdelem minden szempontjára tekintettel;
- A magánszférával való együttműködés jelentőségének hangsúlyozása a cél elérése érdekében;
- A tagok ösztönzése nemzeti vagyonvisszaszerző hivatalok létrehozására.

1.6.4. Vagyonvisszaszerzés az EU-ban és Magyarországon

1.6.4.1. Általános háttér

Az elmúlt évtizedek statisztikai adatai szerint a magyarországi bűnözés több mint kétharmadát a vagyon elleni és gazdasági bűncselekmények teszik ki. A két bűncselekmény-kategóriában 2009-ban az okozott kár hozzávetőleg 143 milliárd forint volt, az okozott károk biztosítási mutatója pedig 7,3% körül mozgott.

Az elkövetett és felderített bűncselekmények megvalósulása nyomán keletkezett hatalmas összegű kár megtérülésének igénye egyre erőteljesebben körvonalazódik, hiszen egy piacgazdaságra épülő társadalomban akár megélhetési kérdés is lehet a bűncselekmény révén szerzett vagyon visszaszerzése, vagyis az eredeti állapot helyreállítása.

A vagyon elleni és gazdasági bűncselekmények felderítése és bizonyítása során felmerülő magyarországi problémák azonosságot mutatnak az Európai Unió több államában tapasztaltakkal, és párhuzamosság fedezhető fel az ezeket a bajokat orvosolni próbáló egyre jelentősebb és időszerűbb vagyon-visszaszerzési intézkedések bevezetésével.

Az előbbieket mellett további azonos tapasztalatként fogalmazható meg, hogy a bűnügyekben eljárók nem fordítanak kellő időt a bűnösen szerzett, vagy később annak helyébe lépő vagyon útjának követésére, felderítésére. Ezt a problémát felismerve számos ország változtatott a koncepcióján, amelynek célja, hogy a nyomozó hatóságokat, szerveket, nyomozókat olyan kényszerhelyzetbe hozza, hogy készség szinten, automatikusan tudják alkalmazni a vagyon-felderítési és -visszaszerzési szabályokat, metodikákat, ennek lehetőségét kötelesek legyenek vizsgálni az egyes nyomozások során és képesek legyenek megfelelő intézkedéseket hozni.

A fentiek körvonalaznak egy olyan irányú tevékenység felé való elmozdulást és annak intézményesülését, amely akár a büntetőeljárástól függetlenül is hatékonyan képes az illegális jövedelmet felkutatni és a megfelelő kényszerintézkedést kezdeményezni, illetve végrehajtani.

Minden rendőri szerv, így a magyar Nemzeti Nyomozó Iroda (a továbbiakban: NNI) szervezeti egységei is törekednek a minél nagyobb arányú kármegettérülésre, a bűnös vagyon elvonására. Az NNI-nél 2008-ban megközelítőleg 4 milliárd HUF értékű vagyoni kényszerintézkedésre (biztosítási intézkedés, lefoglalás, zár alá vétel) került sor, melynek jelentős része készpénz. Ezen felül az NNI jelzései alapján 2008–2009-ben az adóhatóság jegyzőkönyvezve összesen 11,8 milliárd forint adóhiányt állapított meg.

Az Európai Unióban szintén kiemelt téma a kárenyhítés, kármegtérülés, ezért a tagállamok közötti ez irányú együttműködést erősítendő 2004. szeptember 22-én Hágában sor került a CARIN-hálózat (Camden Assets Recovery Inter-Agency Network – Camden Vagyonvisszaszerzési Ügynökségek Közi Hálózat) létrehozására. A CARIN-hálózat tevékenységének célja a szervezett bűnözői csoportok illegális vagyonának elvonása; valamint a bűncselekményből származó javak felkutatására és lefoglalására irányuló nemzetközi bűnügyi együttműködés elősegítése, mely a tagállamokban lévő kontaktszemélyek (1 fő rendőri, 1 fő ügyészi) közötti közvetlen információcsere lévén valósul meg.

A CARIN-hálózatnak jelenleg 48 ország tagja illetve megfigyelője, és 11 nemzetközi szervezet vesz részt tevékenységében. Magyarország a megalakulás évében csatlakozott a hálózathoz. A CARIN-hálózat éves munkáját a 9 tagállamból, valamint az Europol és az Eurojust képviselőiből álló Irányító Csoporton keresztül szervezi, mely évente háromszor ülésezik, illetve minden év szeptemberében-októberében az összes tag részvételével plenáris ülésre is sor kerül. Az Irányító Csoport évről évre saját tagjai közül választja meg az elnökség feladatait betöltő tagállamot.

A CARIN-hálózat tevékenysége is hozzájárult ahhoz, hogy „az Európai Unió felismerte, hogy a határon átnyúló szervezett bűnözés fő indítéka az anyagi haszonszerzés. Tekintettel arra, hogy az így szerzett anyagi haszon a még nagyobb nyereség érdekében a bűnözés további folytatására ösztönöz, ezen tevékenységek pénzügyi nyomainak felderítéséhez és elemzéséhez biztosítani kell a tagállamok közötti azon információk gyors és hatékony cseréjét, amelyek a bűncselekményből származó jövedelmek és az egyéb bűnözői tulajdon felkutatását és lefoglalását eredményezhetik. Szoros együttműködésre van szükség a tiltott tevékenységből származó, esetlegesen elkobozható jövedelem vagy egyéb tulajdon felkutatásában is, ezért biztosítani kell az ilyen jellegű hivatalok közötti közvetlen kommunikációt”.⁸¹

1.6.4.2. Az Európai Unió vagyon-visszaszerzési jogszabályai

A fenti célkitűzés elősegítése céljából az **Európai Unió Tanácsa** 2007. december 06. napján **2007/845/IB számon határozatot** (továbbiakban: Határozat) fogadott el „a tagállamok vagyonvisszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről. A határozat kötelezi a tagállamokat arra, hogy 2008. december 18-ig hozzák létre, vagy jelöljék ki saját nemzeti vagyonvisszaszerzési hivatalukat (továbbiakban: hivatal), amelyekkel szemben különböző elvárásokat támasztottak”.⁸²

- ***Együttműködés*** (2. cikk)

A Határozat rendelkezése alapján – a nemzeti hivatal kijelölésén túlmenően – a tagállami vagyonvisszaszerzési hivatalok, így a magyar is, feladata az együttműködés a társhivatalokkal, illetve a megkeresések teljesítése. A Határozat szerint a tagállamok gondoskodnak arról, hogy vagyonvisszaszerzési hivatalaik az 1. cikk (1) bekezdésében meghatározott célok érdekében az információk és a legjobb, bevált gyakorlatok cseréje révén akár megkeresésre, akár megkeresés nélkül együttműködjenek egymással (2. cikk (1) bekezdés). Az egyes hivatalok kijelöléséről, illetve létrehozásáról tájékoztatni kell az Európai Unió Bizottságát, – amelynek tényéről Magyarország is értesül, így az Egység már összeállított egy táblázatot, amely minden elérhetőséget tartalmaz a már kijelölt, illetve létrehozott nemzeti hivatalokról –, amely nagymértékben megkönnyíti a rendszeresen folytatott együttműködést.

- ***Megkeresés és információcsere*** (3. cikk)

⁸¹ 2007/845/IB EU Tanács Határozata (1) bekezdés

⁸² Az EU Tanács 2007/845/IB Határozatának cikkei

A Határozatban említett együttműködés magában foglalja az információ-szolgáltatás iránti megkeresést is (3. cikk (1) bekezdés). A megkeresések vonatkozásában, konkrét ügyekben az információcsere az **EU Tanácsának 2006/960/IB számú Kerethatározatában** előírt formanyomtatvány kitöltésével történik, mely meghatározza a tájékoztatás-kérés tárgyát, indokait és az eljárás természetét. Továbbá adatokat ad meg a célzott vagy keresett tulajdonnal (bankszámlák, ingatlan, gépjármű, egyéb nagy értékű tárgyak) és/vagy a vélhetően érintett természetes vagy jogi személyekkel kapcsolatban /pl. név, cím, születési idő és hely, bejegyzés időpontja, részvényesek, székhely/ (Határozat 3. cikk (2) bekezdés).

- ***Kérelem nélküli információcsere*** (4. cikk)

A Határozat lehetőséget biztosít arra, hogy a vagyon-visszaszerzési hivatalok vagy a bűncselekményből származó jövedelem felkutatásának és azonosításának elősegítésével megbízott egyéb hatóságok az alkalmazandó nemzeti jogszabályok keretein belül és az arra irányuló megkeresés nélkül információcserét folytathatnak, amennyiben azt szükségesnek tartják ahhoz, hogy egy másik hivatal az 1. cikk (1) bekezdésében meghatározott célokból következő feladatait teljesítse (4. cikk (1) bekezdés). A Határozat hozzáteszi, hogy ebben az esetben is be kell tartani a 3. cikk rendelkezéseit, azaz a formanyomtatványt ki kell tölteni. Véleményünk szerint ez a szabály hasonlatos a büntetőeljárásokban alkalmazott halaszthatatlan nyomozati cselekményekhez, mivel mindkét jogi megoldásnál utólag pótolni kell a vonatkozó iratok elkészítését és megküldését.

- ***Kapcsolat a már meglévő együttműködési szabályokkal*** (7. cikk)

A Határozat nem érinti a kölcsönös jogsegélynyújtásra vagy a bűnügyek tekintetében a határozatok kölcsönös elismerésére vonatkozó európai uniós eszközökből, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti két- vagy többoldalú, kölcsönös jogsegélynyújtásról szóló megállapodásokból vagy egyezményekből eredő kötelezettségeket. Tehát egyes, meghatározott adatok, információk továbbra is kizárólag jogsegély útján szerezhetőek be, például a büntetőeljárásban szabályozott nyomozati cselekmények, mint a tanúkihallgatás, házkutatás, lefoglalás.

Egyébiránt a Határozat alapján minden évben 3 alkalommal összehívják Brüsszelbe az EU tagállamainak vagyon-visszaszerzési hivatalainak Platform Ülését az Európai Bizottság pénzügyi támogatásával. Az üléseken való részvétel rendkívül fontos, hiszen a hivatalok elsődleges feladata a külföldi társszervekkel történő kapcsolattartás és az új javaslatokról, irányokról való értesülés.

A szélesebben értendő EU-s jogalkotás vagyon-visszaszerzéssel kapcsolatos elemei a következők:

- 2001/500/IB számú EU Tanács Kerethatározat „A pénzmosásról, valamint a bűncselekményhez felhasznált eszközök és az abból származó jövedelmek azonosításáról, felkutatásáról, befagyasztásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról”;
- 2003/577/IB számú EU Tanács Kerethatározata „A vagyonnal vagy bizonyítékkal kapcsolatos biztosítási intézkedést elrendelő határozatoknak az Európai Unióban történő végrehajtásáról”,⁸³
- 2005/212/IB számú EU Tanács Kerethatározat „A bűncselekményből származó jövedelmek, vagyon és az elkövetéshez használt eszközök elkobzásáról”;
- 2006/783/IB számú EU Tanács Kerethatározata „A kölcsönös elismerés elvének a vagyoneklobzást elrendelő határozatokra történő alkalmazásáról”;
- 2006/960/IB számú EU Tanács Kerethatározat⁸⁴ „Az EU tagállamainak bűnüldöző hatóságai közötti információ és bűnüldözési operatív információ cseréjének leegyszerűsítéséről”.

1.6.4.3. A hazai szabályozás

⁸³ A Kerethatározat jelentős előnye, hogy a 4. cikk szerint A kibocsátó igazságügyi hatóság végrehajtás céljából közvetlenül a hatáskörrel rendelkező igazságügyi hatósághoz továbbítja az kerethatározatban meghatározott, biztosítási intézkedést elrendelő határozatot és az előírt tanúsítványt.

⁸⁴ A vagyon-visszaszerzési hivatalok közötti információcsere hivatalos formanyomtatványát tartalmazó kerethatározat.

A szakmai felkészítést követően 2009. elején a Magyar Kormány módosította „A Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről” szóló **329/2007. (XII. 13.) Korm. rendeletet**, amely szerint a Nemzeti Nyomozó Iroda teljesíti a 2007/845/IB Határozatban foglalt kötelezettségeket⁸⁵. A Kormányrendelet 2009. március 2-án lépett hatályba, tehát a Nemzeti Nyomozó Iroda Gazdaságvédelmi Főosztály Pénzügyi Visszaélések Elleni Osztálya egyik alosztálya (Vagyon-visszaszerzési Egység) ettől a naptól jogosult a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti megkeresések lebonyolítására. Ez azt is jelenti, hogy az Egység rendőri, tehát bűnüldöző szerv, amely az általános hatásköri szabályok szerint önállóan is folytathat nyomozást, illetve alkalmazhat adott esetben vagyoni kényszerintézkedést.

A hatályos jogszabályok szerint az egység, mint nemzeti hivatal (nemzeti ARO) kizárólagos jogkörrel tarthat kapcsolatot az EU más tagországainak Vagyon-visszaszerző Hivatalaival, valamint szolgáltató tevékenységet végez a Magyarországon nyomozati jogkörrel rendelkező hatóságok felé.

Ez elsősorban a külföldre irányuló vagyonkutatások, vagyis az EU tagállamokban működő Vagyon-visszaszerzési Egységekkel történő információcserében nyilvánul meg, de egyéb segítséget is ad a hozzá megkereséssel fordulóknak (pl. TAKARNET lekérdezés; nemzetközi céginformációs rendszer működtetése és abban történő keresés; a hazai CARIN kontaktpontokkal történő kapcsolattartás; internetes honlap működtetése a mindenkor hatályos jogszabályok, eseti döntések és esettanulmányok segítségével).

Összességében olyan segítséget és információt tud nyújtani a magyar nyomozóhatóságoknak, hogy a náluk indult büntetőeljárásokban milyen lehetőségek merülhetnek fel a bűncselekményből származó külföldön elhelyezett vagyon felkutatására, de ezen felül ebben a felkutatásban a magyar ARO aktívan közre is tud működni.

A nemzetközi bűnügyi együttműködéssel kapcsolatban alapvetően két törvény szabályozza az információcserét:

- „A bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről” szóló 2002. évi LIV. törvény⁸⁶ és
- „Az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről” szóló 2003. évi CXXX. törvény⁸⁷

A külföldön folyamatban lévő büntetőeljárásokban küldött megkeresések tekintetében korlátozottak a lehetőségek, mert Magyarországon ennek alapján büntetőeljárást nem lehet elrendelni a Be. rendelkezései szerint⁸⁸. A külföldi megkeresések teljesítése során a **„Közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól” szóló 2004. évi CXL. törvény** (Ket.) alapján járnak el.⁸⁹ A megkereséseket azonban kizárólag közigazgatási szervezeteknek küldhetik meg, pénzügyintézetekre ez a törvény nem vonatkozik.

Kivétel mégis akad a bankszektortól bekérhető adatok tekintetében, ugyanis az EU tagállamai VVH-inak megkeresései végrehajtásánál „A Hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról” szóló **1996. évi CXII. törvény** (Hpt.) alapján lehet adatokat bekérni⁹⁰ korlátozott terjedelemben, mivel csak kábítószerrel való visszaélés, terrorcselekmény, robbanóanyaggal vagy robbantószerrel való visszaélés, lőfegyverrel vagy lőszerrel való visszaélés, pénzmosás, bűnszövetségben vagy bűnszervezetben elkövetett bűncselekmény, bennfentes kereskedelem vagy piacbefolyásolás bűncselekmények gyanúja miatt indult külföldi büntetőeljárások esetén teljesíti a megkereséseket a pénzügyintézet titoktartási záradék ellenében.⁹¹

⁸⁵ 329/2007 (XII. 13.) Korm. rendelet 8. § (2) bekezdés

⁸⁶ 16/F. § (1) bekezdés és a 16/G. § (1) bekezdés

⁸⁷ 50/C. § (1) bekezdés

⁸⁸ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 6. § (2) bekezdés

⁸⁹ Ket. 26. § (1) bekezdés (belföldi jogsegély szabályai)

⁹⁰ Hpt. 51. § (7) bekezdés b) pont

⁹¹ Hpt. 51. § (7) bekezdés b) pont, 52. §

A Büntetőeljárásról szóló **1998. évi XIX. törvény** 2009. augusztus 13-tól hatályos 71/B. § (2) bekezdése megkönnyítette a magyar VVH hazai ellenőrző munkáját, ugyanis a jogszabályhely szerint: „Törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződéssel, illetőleg az Európai Közösségek jogi aktusával létrehozott szerv megkeresésére – a szerv nemzetközi szerződésben vagy az Európai Közösségek kötelező jogi aktusában meghatározott feladatainak ellátásához szükséges mértékben és időtartamban – a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság a büntetőügyről – indokolt esetben az érintettek személyes adatainak közlésével – felvilágosítást ad, a büntetőügy irataiba betekintést engedélyezhet, a büntetőügy iratairól hiteles másolatot ad át.”

A magyar vagyon-visszaszerzés területén kiemelten fontos jogszabály „A bűncselekményekből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb javak felkutatása, azonosítása és a kármegeterülés érdekében teendő rendőri feladatokról” szóló **45/2010. (OT 25.) ORFK Utasítás**, amelynek alapján a büntető-eljárásjog szabályai alapján elrendelt nyomozás során a magyar rendőri szerveket az alábbi általános és konkrét kötelezettségek terhelik:⁹²

- a hatékonyabb kármegeterülés biztosítása;
- a bűnisméltés megelőzése;
- vagyoni kényszerintézkedés alkalmazásának vizsgálata;
- polgári jogi igény előterjesztésére jogosultnak a jogára történő kioktatása;
- közvetítői eljárás törvényei feltételei fennállásának vizsgálata;
- kötelező vagyonfelderítés az 50 millió Ft feletti elkövetési értékű ügyekben;
- vagyon-visszaszerzésre vonatkozó kapcsolattartásért felelős személy kijelölése;
- félévente kármegeterülési összefoglaló jelentés küldése a magyar VVH részére.

A büntetőeljárás nyomozati szakában a lehetséges vagyoni eszközök sokszínűsége, elhelyezkedésük és fellelhetőségi helyük széles volta miatt az alábbi szerveknél vezetett nyilvántartások lekérdezése javasolt különösen:

- rendőrségi nyilvántartások⁹³
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal;
- Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletével;
- cégbíróságok;
- pénzügyi intézmények és pénzügyi szolgáltatók;
- földhivatalok;
- Nemzeti Közlekedési Hatóság (úszó és légi jármű nyilvántartás);
- Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (nagy értékű műtárgyak, kulturális javak);
- bírósági vagy önálló bírósági végrehajtók;
- települési önkormányzatok jegyzői.

1.6.4.4. A Vagyonvisszaszerzési Hivatal tevékenységével kapcsolatos feladatok

A vagyonvisszaszerzési feladatokhoz igazodva a magyar VVH szervezete multidiszciplináris felépítésű, amely magában foglalja a sok éves rendőri gyakorlati tapasztalattal rendelkező hivatásos rendőrtiszteken kívül a pénzügyi nyomozókat, revizorokat és idegen nyelven jól beszélő kapcsolattartókat.

Tekintettel a fentiekre a Magyarországon kijelölt VVH hatékonyan képes ellátni feladatát, országos hatáskörrel fogadja és küldi a vagyon-visszaszerzéssel kapcsolatos megkereséseket hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt. A magyar bűnügyi együttműködéssel kapcsolatos jogszabályok alapján átadhatja a bűnügyi, banki, céges és egyéb, a vagyonra vonatkozó információt a külföldi VVH-k részére, függetlenül attól, hogy azok nemzeti jog szerinti jogállása alapján közigazgatási, büntetőeljárás vagy igazságügyi hatóság részét képezik-e.”⁹⁴

⁹² 45/2010. (OT 25.) ORFK Utasítás, 3-18., illetve 23-26. pontok

⁹³ bűnügyi nyilvántartás, gépjármű-nyilvántartás, személynyilvántartó, Robotzsaru, útlevel-nyilvántartás

⁹⁴ Ennek felel meg a 2002. évi LIV. Törvény már hivatkozott 16/F. § (1) bekezdése

A pontos és egyértelmű feladatok és hatáskörök tisztázása érdekében a magyar VVH jogszabály-módosító javaslatokat is előterjesztett a különböző adatfajtákhoz való hozzáférés céljából, de a legnagyobb nehézség a központi bankszámla-nyilvántartás hiánya, ezért egy ilyen központi adatbázis létrehozására irányuló törvényalkotási javaslatot is megfogalmazott az alábbi szakági törvényeket érintő kezdeményezések mellett:

- A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény
- Az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény
- A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény
- A biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény
- Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény

A magyar VVH a tevékenységével, illetve a 2007/845/IB Határozatban foglalt feladatokkal és kötelezettségekkel kapcsolatban létrehozott egy rendőrségi intranetes **honlapot**⁹⁵, amelynek célja, hogy állandó és naprakész információk jussanak el minden rendőri szervhez, illetve nyomozóhoz. A honlapon az általános tudnivalók mellett a vonatkozó hazai és nemzetközi jogszabályok, tapasztalatok és elérhetőségek kaptak helyet.

A Határozat ugyan nem szól a rendszeres vagy eseti statisztikai adatszolgáltatásról, mégis általánosan elvárható és nélkülözhetetlen ezek összeállítása, hogy a vagyonvisszaszerzés és a kármegtérülési mutatókról minél hitelesebb képet kapjunk. A magyar VVH statisztikai a megkeresések tükrében:

	2009.	2010.	2011. (december 8-ig)
Külföldről bejövő megkeresések	8 db	18 db	29 db
Hazai szervektől bejövő megkeresések	27 db	136 db	94 db

1.6.4.5. Prognózis

Amennyiben a javasolt jogszabályi változások hatályba lépnek, a magyar VVH szinte minden, a vagyonvisszaszerzés szempontjából fontos nyilvántartáshoz hozzá fog férni. Emellett folyamatosan figyelemmel kíséri a nemzetközi trendek változásait és próbálja azokat adaptálni a hazai jogrendszerbe (pl. a központi bankszámla-nyilvántartás, központi bűnjelkezelő hivatal létrehozása), elkerülve ugyanakkor azokat a hibákat, amelyeket más államok a hivatal felállításával és a működésük megkezdésével kapcsolatban követtek el.

Hosszú távú stratégiai célként pedig a Magyar Rendőrség meghatározta – az Európai Unió célkitűzésével összhangban – a bűncselekményekkel okozott kár megtérülési arányának 2–3%-kal történő növelését.

⁹⁵ A honlap címe: <http://intra.police.hu/nnivvh>

1.7. BŰNÜGYI KÖNYVVIZSGÁLAT, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KÖZBESZERZÉSEKRE (OLASZORSZÁG)⁹⁶

1.7.1. A közbeszerzési pályázatok bűnügyi megelőző vizsgálata

A közbeszerzési pályázatok bűnügyi megelőző vizsgálatára vonatkozóan az olasz törvényhozás kötelezővé tette, hogy a szerződést kötők maffiaellenes tanúsítványt kérjenek a közmunkákra, szolgáltatás nyújtására vagy beszerzésekre vonatkozó közbeszerzési szerződések, illetve az e célokból kötendő alvállalkozói szerződések aláírása előtt.⁹⁷ Az idézett jogszabály értelmében a közigazgatási szerveknek és a kormány által felügyelt vagy ellenőrzött szerveknek és cégeknek, valamint a *közmunkák elvégzésére engedéllyel rendelkezőknek ún. „prefektusi jelentéseket” kell beszerezniük a szerződések és alvállalkozói szerződések aláírását és jóváhagyását megelőzően.*

A prefektusi jelentés az Speciális Inter-force Csoportok által végzett ellenőrzések eredményei alapján készül el a vállalkozókról, és valamennyi, a cég döntéseit vagy stratégiáját meghatározó személyre vonatkozhat. Néhány esetben egyszerű ellenőrzés is elég annak megállapításához, hogy egy személy nincs előzetes letartóztatásban, nem áll büntető eljárás vagy súlyos bűncselekmény miatt kiszabott büntetés hatálya alatt. Más esetekben a jelentés prefektusi értékelést tartalmaz a bűnözői beépülési kísérletről, ha a megszerzett információ alapján bizonyíték van arra, hogy a szervezett bűnözés beszivárgott az adott cégbe. Ha a szervezett bűnözés cégben való jelenlétére a szerződés aláírása előtt fény derül, a közigazgatási szerv tiltó utasítást kap a prefektustól (azaz információt a gyanúsított cégről), amely alapján sem szerződést nem írhat alá, és sem felhatalmazást nem adhat alvállalkozói szerződés aláírására.

A közigazgatási szervek kaphatnak prefektusi tiltást azután is, hogy a szerződést aláírták vagy felhatalmazást adtak alvállalkozóval való szerződés aláírására. Ez azért fordulhat elő, mert a közigazgatási szervek 45 nappal a maffiaellenes információkérés után vagy sürgős esetekben a kérés után azonnal jogosulttá válnak szerződést kötni annak ellenére, hogy nem kapták meg a kért információt. Ilyen esetben a közigazgatási szervek jogosultak, de nem kötelesek visszalépni a szerződéstől, vagy visszavonni az alvállalkozói szerződés aláírására jogosító engedélyt saját belátásuk szerint, ebben az esetben jogkövetkezmény nélkül a már elvégzett munka értékének kifizetésére és a megmaradó munkák elvégzésére kifizetett költségek visszatérítésére. Ugyanez vonatkozik arra az esetre is, amikor bizonyíték van arra, hogy bűnözők kíséreltek meg beszivárogni az adott vállalkozásba azt követően, hogy a szerződés vagy alvállalkozói szerződés aláírására vonatkozó felhatalmazást megkapta. Ha valamely Speciális Inter-force Csoport prefektusi parancsra épület-megfigyelést végzett a maffiaellenes jelentés elkészültét megelőzően, az eljáró prefektus vizsgálatot indíthat az érintett személyek ellen. A Speciális Inter-force Csoportok általi vizsgálat után kiadott prefektusi adminisztratív tiltó utasítás közigazgatási bíróságon támadható meg.

⁹⁶ Összeállítás, 45. o.

⁹⁷ Ld. 252/1998. számú elnöki rendelet.

Műveleti szempontból az ellenőrzést azért kell végrehajtani, hogy kiderüljön, hogy a közszerződésben résztvevő cégekbe kíséreltek-e meg beszivárogni bűnözők; erre utaló jel lehet az előzetes letartóztatás bírói elrendelése, a büntetőeljárás megindítása, vagy a meghatározott bűncselekmények miatt kiszabott büntetés.⁹⁸ A fentiek kísérlétére utalhat a kért vagy alkalmazott vagyonhoz kapcsolódó megelőző intézkedés a maffiaszerű bünszervezetben részt vevő gyanúsított ellen vagy a prefektus által elrendelt ingatlanvizsgálat vagy ellenőrzés.⁹⁹ A bűnözői beépülési kísérletek általában a meglévő adatbázisokban való kutatás során leleplezhetők. Ingatlan átvizsgálása közben külön figyelmet kell fordítani az ott dolgozók dokumentációjára és az építkezéseknél használt járművekre. Ezeket a vizsgálatokat a prefektúrán belül létrehozott speciális Inter-force Csoportok végzik. Ezeknek a csoportoknak a feladatuk, hogy olyan közfeladat ellátásában résztvevő cégeket ellenőrizzenek annak megállapítása céljából, hogy a cégben érdekelt egyének kapcsolódnak-e közvetve vagy közvetlenül a szervezett bűnözéshez. Ha bizonyítékot találnak arra, hogy bűnözői beépülés történt, a prefektus megtilthatja, hogy a gyanús cégek közfeladatot lássanak el.

A megelőző könyvvizsgálati rendszer kétféle tevékenységet végez:

- Mély háttérellenőrzés a közfeladatokat végző cégek tulajdonosaira és irányítására vonatkozóan. Az ilyen ellenőrzések célja az elérhető adatbázisok átvizsgálása és adatfeldolgozás annak megállapítására, hogy a pályázó szegett-e meg maffiaellenes törvényt, amely megvalósulhat maffiaszerű szervezettel kapcsolatot fenntartó személyek titkos részvételével a cég irányításában, vezetésében, vagy cégeknek megfélemlítés vagy megtorlás útján meghatározott stratégia követésére kényszerítése;
- Helyszínek átvizsgálása a szerződő fél, az alkalmazottak és a közfeladat ellátásában részt vevő járművek ellenőrzése céljából, függetlenül attól, hogy milyen adatok szerepelnek vonatkozó dokumentumokban.

Az ilyen meglepetésszerű ellenőrzések, amelyek célja a gyanús cégek leleplezése, hatékony eszköz a beépülési kísérletek megelőzésében.

A vizsgálatok során összegyűjtött adatok elemzése további rendőrségi nyomozáshoz vagy az adatok kereszt-ellenőrzéséhez vezethet, amelyek következményeként a maffiaellenes törvény alapján kérhető a megelőző intézkedések alkalmazása. Ilyen adminisztratív tevékenységek szélesebb körű nyomozási fejlemények elindítását is elősegíthetik.

A bűnügyi könyvvizsgálati rendszer javítása és a közszerződésekbe történő bűnözői beszivárgás megakadályozása érdekében a 2010. évi 136. számú törvény megalkotásának a célja a pénzügyek átláthatóságának a megeremtése volt. A törvény előírja, hogy minden közfeladat ellátásban érdekelt szerződő és alvállalkozó köteles a pénzügyi tranzakciókat bankon vagy postautalványon keresztül intézni, ha nem is kizárólagosan, az ilyen projektek teljesítése esetén. A teljes átláthatóság érdekében a pénzügyi tranzakciókat bankon, átutalással vagy egyéb transzparens fizetési módon kell intézni. Készpénzes fizetéssel nem rendezhető az ilyen munkák ellentételezése. A törvény lehetővé teszi pénzügyi szankció alkalmazását, ha a nyomon követhetőség követelményeinek nem tesznek eleget. Az adóhatóság adatbázisa is felhasználható a pályázó által adott banki és aktuális postai számlákra és betétekre vonatkozó információ ellenőrzése céljából.

⁹⁸ Ilyen bűncselekmény lehet: zsarolás, uzsorahitelezés, pénzmosás és illegális eredetű pénz vagyon vagy profit újrabefektetése; munkára kényszerítés és kényszerszermunka fenntartása, emberkereskedelem, bünszövetség a fenti bűncselekmények elkövetésére, maffiaszerű bünszervezet, emberrablás váltságdíj szerzése céljából, kábítószer és pszichotróp anyagok kereskedelmére szakosodott bünszervezet.

⁹⁹ A prefektus regionális szintű kormányzati képviselő

1.8. A MÉDIA ÉS A CIVIL TÁRSADALOM BEVONÁSA (EGYESÜLT KIRÁLYSÁG)¹⁰⁰

1.8.1. Együttműködés/ a Crimestoppers-szel az Egyesült Királyságban és a tengerentúl

A Crimestoppers egy független közhasznú szervezet, amely nemzetközi szinten együttműködik a rendészeti szervekkel és a médiával, segít megtalálni a bűnelkövetőket és felderíteni a bűnügyeket. A Crimestoppers-szel együttműködve a SOCA az Egyesült Királyságban sajtó-, hirdető- és levélkampányt folytat, és értékes információkhoz jut a Crimestoppers anonim telefonvonalán keresztül. Az ilyen kampányok közzé teszik a bűnözőket és a tevékenységeiket, segítenek az állampolgárok figyelmét felkelteni, és információt szerezni a keresett személyek megtalálásához. Ez a megközelítés segíthet a bűnözői tevékenységek felszámolásában mind az Egyesült Királyságban, mind pedig külföldön.

A Crimestoppers anonim telefonszolgálatát bárki felhívhatja, hogy bűnesetet jelentsen be, illetve bárki bejelentkezhet, és online információt oszthat meg a Crimestoppers honlapján. A hívónak nem kell megadnia a nevét vagy egyéb személyes adatát, és a hívások nem kereshetők vissza. Akik ilyen módon adnak információt, azoknak nem kell rendőrségi feljelentést tenniük vagy megjelenniük a bíróságon.

6–8 hetes bevezető időszak szükséges a különböző kampányok előkészítéséhez. A Crimestoppers minden felmerülő esetet és feladatot mérlegel annak érdekében, hogy a legmegfelelőbb eseteket tudja kiválasztani, mivel nem minden eset kezelhető a rendelkezésre álló eszközökkel. Ennek érdekében konzultál mind a célországban, mind hazai terepen konzultációt a helyi és nemzeti szintű kulcspartnerekkel (igazságszolgáltatási, kormányzati, rendészeti szervek, és a média) a kulcspartnerekkel az Egyesült Királyságban.

A kampány egyik típusa, amikor nyilvánosságra hozzák a bűnözők tevékenységét elítélésüket követően, és felhívják a figyelmet a súlyos szervezett bűnözés jelenségeire a helyi közösségeken belül. Ez még nehezebbé teszi az igazságszolgáltatás elől rejtőzködők működését a környéken, és az adatfeldolgozás is folyamatos a bűnesetekkel kapcsolatban a Crimestoppers információs vonalán keresztül. A kampányokat úgy időzítik, hogy egybeessenek a büntetőeljárást lezáró ítélelhozattal, hogy ezáltal is maximalizálják a hatást és a felderítés lehetőségét.

Nemzetközi kampányokat annak érdekében indítanak, hogy veszélyes, hírhedt szökevények tartózkodási helyét próbálják meg azonosítani, amikor a hagyományos eszközök eredménytelenek. A kampányok ezen fajtája felhívja a figyelmet a súlyos bűnelkövetőkre, akik nemzetközi közösségekben, külföldön élnek. A kampányok úgy vannak időzítve, hogy maximális nyilvános figyelmet kapjon a célország, és az emberek névtelenül továbbíthatják az információt a Crimestoppers-en keresztül, telefonon vagy a „Most Wanted” weboldalon keresztül.

A Captura műveletet, amely 2006 októberében indult Spanyolországban és az Egyesült Királyságban, már hat alkalommal hirdették meg a spanyol és a brit médiában. Hatvan olyan személy nevét adták ki a médiának és tették közzé a Crimestoppers honlapján, akik ellen európai elfogatóparancs van érvényben. Eddig 43 személyt tartóztattak le.

2010 márciusában hasonló kezdeményezést (Visszatérés művelet) indítottak Hollandiában és az Egyesült Királyságban hat körözött személy nevével a brit és az amszterdami médiában. Közülük eddig hármat fogtak el.

¹⁰⁰ Összeállítás, 56. o.

2. ÁGAZATI MÓDSZEREK A SZERVEZETT BŰNÖZÉS MEGELŐZÉSÉRE ÉS KEZELÉSÉRE

2.1. KÁBITÓSZER-KERESKEDELEM¹⁰¹

2.1.1. Jogi háttér

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) a közegészség elleni bűncselekmények között, a XVI. Fejezet IV. címében szabályozza azokat a tilalmazott magatartásokat, amelyeknek tárgya a kábítószer.

Ha a jogszabály dogmatikai felépítését vesszük figyelembe, akkor ez azért kell különlegesnek tekinteni, mert nincs még egy olyan büntetőjogi tényállás, amelynek négy alapeseti tényállása lenne, és amely közül a negyedik – többek szerint – a specialitás viszonylatában áll a többi hárommal, és továbbmenve olyan tényállás sincs több, amely egyaránt megkülönböztet az elkövetési magatartások veszélyességi foka, az elkövetés helyszíne, az elkövetők és a sértettek életkora, az elkövető különleges minősége, az elkövetési tárgy mennyisége és az elkövetés különböző módja szerint, eltérő büntetési tételeket megállapítva.

A tényállás külön rendelkezik a forgalmazásnak nem minősülő magatartásokról (282. §), a terjesztői magatartásokról (282/A. §), a 18. életévüket be nem töltött személyekkel kapcsolatos tettekről (282/B. §), a kábítószerfüggőkről (282.C. §).

A bűncselekmény jogi tárgya az egészség megóvásához, a szervezetre ártalmas hatást is kiváltani képes növényi eredetű vagy szintetikus anyagok rendeltetésszerű használatához és forgalmához fűződő társadalmi érdek.

Az elkövetés tárgyát, a kábítószer a Btk. 286/A. §-ának (2) bekezdése határozza meg.

Az elkövetési magatartások 4 csoportja:

1. nem forgalmazási magatartások (önmagukban más személy kábítószerhez jutását nem teszik lehetővé): termesztés, előállítás, megszerzés, tartás, behozatal, kivitel, az ország területén történő átvitel.

2. forgalmazási magatartások (közvetlenül is lehetővé teszik más személy kábítószerhez jutását): kínálás, átadás, forgalomba hozatal, kereskedés

3. önálló tettesi alakzatként szabályozott előkészületi, ill. bűnsegédi tettek: az első két csoportba tartozó tettek elkövetéséhez anyagi eszközök szolgáltatása, valamint kábítószerrel visszaélés elkövetését elősegítő anyagok, berendezések készítése, forgalmazása.

4. kábító hatású anyag élvezetéhez történő segítségnyújtás, illetve rábírti törekvés felnőtt által, 18. életévét be nem töltött személy sérelmére.

Minősített esetei, ha

1. a forgalmazásnak nem minősülő magatartásokat üzletszerűen, bűnszövetségben, kábítószerfüggő személy felhasználásával, jelentős mennyiségű kábítószerre követik el,

2. a terjesztői magatartásokat bűnszövetségben, kábítószerfüggő személy felhasználásával, hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva; a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek vagy a büntetés-végrehajtási szervezet létesítményében, jelentős mennyiségű kábítószerre követik el,

3. 18. életévét betöltött személy 18. életévét be nem töltött személynek kábítószerrel kínál vagy átad, ill. ilyen személy felhasználásával kábítószerrel forgalomba hoz vagy azzal kereskedik; ha az elkövető oktatási, köznevelési, gyermekjóléti és gyermekvédelmi, közművelődési feladatok ellátására rendelt épület területén, ill. annak közvetlen környezetében kábítószerrel kínál, átad, forgalomba hoz vagy azzal kereskedik; a bűncselekményt bűnszövetségben, jelentős mennyiségű kábítószerrel, hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként e minőséget felhasználva követik el; a kábítószerfüggők üzletszerűen, bűnszövetségben, vagy jelentős mennyiségű kábítószerrel követik el a bűncselekményt.

Csak **szándékosan** követhető el a bűncselekmény.

¹⁰¹ Összeállítás, 58. o.

A törvény egyaránt bünteti a forgalmazói és a nem forgalmazói magatartások **előkészületét**.

Nem büntethető kábítószerrel visszaélés miatt, aki

- csekély mennyiségű kábítószer saját használatra termeszt, előállít, megszerez, vagy tart;
- az a kábítószerfüggő személy, aki jelentős mennyiséget el nem érő mennyiségű kábítószer saját használatra termeszt, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz;
- az a kábítószerfüggő személy, aki a fenti bűncselekménnyel összefüggésben 2 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő más bűncselekményt követ el, feltéve ha az elsőfokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben, kábítószer-használatot kezelő más ellátásban részesült, vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson vett részt.

Btké. 23. §-a határozza meg a minősítés szempontjából fontos csekély és jelentős mennyiséget.

Bizonyos anyagok esetében meghatározza pontosan a mennyiséget, míg más anyagok esetében a csekély mennyiséget a morfin bázis élettani hatásához viszonyítva adja meg és a jelentős mennyiség pedig ennek a hússzorosa. Abban az esetben amikor konkrét mennyiség van megadva, akkor a vegyészszakértő meg tudja határozni a csekély, illetve a jelentős mennyiséget, de azokban az esetekben, amikor ez nincs meg, akkor orvosszakértőt kell kirendelni a meghatározásra.

A magyarországi kábítószerhelyzetről általánosságban állást foglalni nem lehet, tekintve, hogy egyes kábítószer típusokra vonatkozóan, nemcsak a felhasználói oldalon mutatkoznak eltérő tendenciák, trendek, hanem a terjesztői oldalon az elkövetői körök, elkövetési magatartások, illetve az értékesített anyag különbözősége miatt a sajátosságok változnak. Mindezen okokból a az aktuális szituációt és a jellemző magatartásokat kábítószer-típusonként, azok előfordulási gyakoriságuk sorrendjében vizsgáljuk.

A **Cannabis** a hazai kábítószerpiac legjellemzőbb, és fogyasztói oldalról is legkeresettebb kábítószer típusa, mely kapcsán az elrendelt büntetőeljárások 80%-a indul.

A rendszerváltást követő több mint másfél évtizedben a kínálatot szinte teljesen lefedte a Nyugat Európából elsősorban Hollandiából, majd Belgiumból csempésztett marihuána, mely mellett elenyésző számban, és általában gyenge minőségben került piacra hazánkban termesztett kábítószer. Jelentős változást hozott, hogy 2007 évtől bekapcsolódtak az értékesítésbe azok a hazánkban tevékenykedő vietnámi szervezett bűnözői körök, melyek korábban szinte kizárólag a heroin hazai értékesítésében tevékenykedtek.

Ma már a marihuána jelentős részben hazai illegális ültetvényekről származik. 2008. év második felében kezdte meg tevékenységét hazánkban egy Csehországból áttelepült vietnámi állampolgárokból álló, és onnan irányított szervezett csoport, mely cannabis-termesztésre szakosodott. A csoport felderítését-felszámolását 2009 év elején kezdte meg a magyar rendőrség. 2009. február 19-én került sor az első vietnámiak által üzemeltetett ültetvény felszámolására. Ezt követően a mai napig már több mint 50 professzionálisan felszerelt ültetvény felszámolására került sor, amelyeken országosan kb 35 000–40 000 tő cannabis növény lett lefoglalva. Az ültetvények technikai kidolgozottsága, és a növények minősége is professzionális volt, a botanikus szakértő véleménye szerint egy töről kb. 100 gramm marihuánát lehetett szüretelni.

A magyar rendőrség gyors reakciójának köszönhetően az megakadályozásra került, hogy Magyarország a vietnámi szervezett körök cannabis-termesztő fellegvára legyen, azonban az ültetvényekből realizálható anyagi haszon miatt a tevékenység folyamatos felderítést igényel.

Bár hazánkban a *cannabis sativa* vagy *indica* növény kültéren is megtermeszthető a beltéri termesztésre kell koncentrálnunk, tekintve, hogy az elkövetői körök is ezt teszik, mivel egyrészt beltérben magasabb THC (a cannabis hatóanyaga) szint érhető el, másrészt a technikai eszközök helyes alkalmazásával, a tavasz (rövid nappal) nyár (hosszú nappal) ősz (rövid nappal) ciklus modellezésével az érési idő 2–3 hónapra rövidíthető, ezért évi 4–5 „szüretre” ad lehetőséget.

Melyek azok a feltételek, technikai eszközök melyek ehhez szükségesek? Az gyakorlatilag kijelenthető, hogy a fóliasátortól, konténertől az üzemcsarnokon keresztül a családi házakig bármely olyan ingatlan alkalmas lehet a termesztésre, mely egyrészt a valós tevékenységet leplezni tudja, illetőleg valamilyen mértékben hőszigetel. Tapasztalataink alapján a magyar nemzetiségű elkövetők általában a gazdasági célú ingatlanokat preferálják, míg a vietnámi nemzetiségűek nagyméretű családi házakat használnak a bűncselekményhez. Speciális nagy energiaigényű halogén izzókat alkalmaznak az elkövetők, melyek fémburával vannak borítva, mely izzók rendkívül erős fényt termelnek ezért fontos, hogy az ablakokon ne szűrődjön ki ez a fény. A legtöbb magyarországi ültetvényen normál virágföldet alkalmaznak az elkövetők, de több esetben találkoztunk már a Hollandiában kifejlesztett vízi növénykultúrával, mely esetben üvegyapot tápkockákban folyamatos csepegtető rendszerrel, tápoldattal termesztik a növényeket. Az ültetvényeken kiépített levegőztető rendszereknek kettős szerepe van. Egyrészt a növények fejlődéséhez az ideális levegőmozgatás, cserélés, melyhez adott esetben nagy számban használnak ventilátorokat a helyiségekben, másrésztől aktív szenes szűrőket alkalmaznak annak érdekében, hogy a cannabis jellegzetes, erős szaga a környezetbe kerülve ne okozza az ültetvény felfedését. Ezen szűrőrendszeren keresztüljutva a szabadba kivezetett levegőn nem érezhető a marihuána szaga.

Tekintve, hogy ezen vietnámi csoportok a hazai keresletet saját ültetvényeikről fedezni nem tudják, ezért azt nagy mennyiségben csempézik hazánkba Szlovákiában, Csehországban és Lengyelországban szintén vietnámiak által üzemeltetett ültetvényekről. A Marihuánát általában 1,2,5 kg-os csomagokban, ezüstsínű légmentesen lezárt tasakokban szállítják, így az anyag jellegzetes szaga nem érződik. A futárok szinte minden esetben szintén vietnámi állampolgárok. Személygépkocsi esetében jellemzően két gépjármű érkezik hazánkba. Az egyik járműben a futár van, aki szállítja a marihuánát, a másikban érkezik a szállítmány eladója, vagy szervezője kettős céllal. Egyrészt biztosítja a futárgépjármű mozgását, másrészt lebonyolítja az átadást a mennyiségi viták elkerülése érdekében. Átadási helyszínnek általában nyilvános helyet választanak, ilyenkor vagy nagyon forgalmasat pl. áruházparkoló, ahol tevékenységük nem tűnik fel, vagy rendkívül nyugodtat, ahol a környezetet, az esetleges rendőri jelenlétet kontrollálhatják. Vasút, vagy menetrendszerinti autóbusz is kedvelt módszer, tekintve, hogy a schengeni határokon belül ezen járműveken ellenőrzés nincs. A futár nagyméretű sporttáskában, utazóbőröndben szállítja a marihuánát, sok esetben személyes holmi nincs is nála. Nagyon gyakran alkalmazzák, hogy nem a végállomásig, általában Budapestig utaznak ezen járműveken, hanem egy köztes országhatáron belüli állomáson leszállnak, és onnan belföldi járással továbbutazva érik el végcéljukat.

Az **amfetamin származékok** továbbra is elsősorban Hollandia irányából érkeznek hazánkba közúton személygépkocsiban vagy autóbuszon, illetőleg vasúton. A közúti szállítás során megállapítható, hogy általában nem a szállítmány megrendelője az aki a futár tevékenységet végzi, hanem erre célra, rosszabb anyagi körülmények között élő ismerősét kéri fel. Ennek következtében a futáráutó szinte sohasem a futár néven található, azt kölcsönzi, vagy kölcsönadási szerződéssel használja. A gépjármű kölcsönzési helye sok esetben Hollandia, vagy Németország, tekintve, hogy a német autópálya-szakaszon a magyar rendszámú gépjárműveket, melyeket fiatalabb sofőr vezet előszeretettel ellenőrzik. A gépjárművek ellenőrzése során gyanakvásra okot adó körülmény is lehet, a rendkívül rövid külföldön tartózkodás igazán elfogadható indok nélkül. Ezen adatra az autópálya-matricából, tankolási, esetleg szálloda számlákból is következtetni lehet.

A gépjárművekben, tekintettel a határellenőrzés hiányára, sok esetben nem is rejtik a kábítószer. Amennyiben mégis, úgy a könnyen megbontható helyeket választják, így ajtó, illetve csomagtartó kárpitok, pótkerék, lökhárító, levegőszűrő helye, műszerfal, légzsákok helyei. Ezen esetekben a rögzítő patentok lazasága, csavarok kopottsága, illetve az ilyen alkatrészek elhasználódása lehet árulkodó jel. Sok esetben külföldön megvásárolt gépjárműben, tréleren hozzák be a kábítószer. Ilyen szituációkat sokszor az a körülmény árul el, hogy a gépjármű vételára (mely a dokumentumokban szerepel) és a szállítási költség együttesen nem éri meg az utat.

Tömegközlekedési eszközökön történő szállítás esetében vagy egyszerűen a poggyászbba helyezik el a kábítószer, vagy a ruházat dupla bélésébe, illetőleg a bőrönd dupla falába rejtik el. Az utóbbi esetekben árulkodó lehet a bőrönd mérete, és a benne elhelyezett ruhák, illetve egyéb holmik mérete közötti aránytalanság.

Az extasy tablettát az utóbbi években szinte teljesen kiszorították a piacról az **új pszichoaktív szerek** előbb 2010-ben a mefedron, majd annak kábítószerre minősítését követően más katinon származékok. Ezen új szerek főleg még nem illegális korszakukban egy új típusú kereskedelmet mutattak be, „smartshop”-okon keresztül és az Internetes piactéren lehet beszerezni őket.

Kokain vonatkozásában az utóbbi években egyértelmű, erőteljes növekedést tapasztalunk, mind a fogyasztók számában, mind a terjesztőkében, melyet a lefoglalt mennyiség növekedése is egyértelműen jelez. A kokain csempészet és nagybani elosztás terén jelentős szerepet töltenek be hazánkban menekültként tartózkodó afrikai országok – elsősorban Nigéria – állampolgárai, akik a csempészetre rossz anyagi körülmények között élő magyarokat vesznek rá., de egyre több magyar nemzetiségű korábban szintetikus kábítószer terjesztésével foglalkozó csoport áll át ennek az anyagnak a terjesztésére a növekvő kereslet miatt. Szintén nagy mennyiségben foglalkoznak kokain csempészetrel, és értékesítéssel albán nemzetiségű elkövetők, akik elsősorban a Fekete-tenger és a Földközi-tenger kelet-európai kikötőiből csempészik hazánkba a kábítószer.

A Nigériai elkövetők tevékenységére jellemző, hogy előszeretettel alkalmaznak magyar futárokat Európa-szerte, illetve akár Dél-Amerikában a kábítószer csempészetére. Tevékenységüket jellemzi az is, hogy hetente (esetenként hetente többször) kerülnek elfogásra afrikai származású, vagy általuk alkalmazott futárok a Vám és Pénzügyőrség munkatársai által a Ferihegyi repülőtéren.

Heroin vonatkozásában amellet, hogy hazánkban értékesített mennyisége, illetve fogyasztóinak száma kismértékben folyamatosan csökken az országon átmenő mennyiség tekintetében is csökkenést tapasztalunk, sőt ezen tendencia mutatkozik a középső Balkán útvonal minden országában. A heroin nagybani terjesztésével hazánkban leginkább török, albán és vietnámi származású személyek foglalkoznak, míg annak utcai kereskedelmét vietnámi és magyar állampolgárok végzik.

A kábítószer területén az utóbbi évek legjelentősebb változása a **dizájner drogok** (designer drugs-ok, legal highs-ok, új „listán” nem szereplő, a visszaélés szempontjából veszélyes pszichoaktív anyagok) megjelenése volt. Ez komoly kihívás elé állította a jogalkalmazókat, illetve a jogalkotókat hazai és nemzetközi szinten egyaránt, mivel a megjelenésükkel a jelenlegi szabályozási rendszer rugalmatlansága egyértelműen megmutatkozott.

Az elmúlt néhány évben az EU tagállamaiban és Magyarországon is megjelentek azok az üzletek, melyek ezeket a készítményeket úgy árúsítják, hogy legalisak és nem veszélyesek. A „legalitás” a felmérések alapján mind nemzeti, mind nemzetközi szinten megtéveszti a fogyasztókat, mert úgy gondolják, hogyha már boltokban kaphatóak, akkor nem is igazán veszélyesek.

Ezeknek az üzleteknek a felszámolása, bezárása a jelenlegi jogszabályi környezetben csak igen nehezen valósítható meg. A probléma kezelésében az érintett szervek szoros együttműködése szükséges mindaddig, ameddig a jogszabályok módosítása meg nem történik. A szabályozás elégtelensége miatt a Rendőrség csak akkor tudta ezeket az üzleteket az önkormányzatok segítségével bezáratni, az anyagokat lefoglalni, ha bizonyítható volt, hogy a boltban árusított termékeket 18 éven aluli személynek is átadták.

Felismerve ezeknek az anyagoknak a fogyasztókra – elsősorban a fiatalokra – gyakorolt egészségügyi veszélyeit, a helyi és területi rendőri szervek az üzletek feltérképezését követően az érintett társhatóságokkal közösen kezdeményezték az ellenőrzéseket. Ezekbe az érintett rendőri szervek bevonták az Önkormányzat jegyzőjét, a Népegészségügyi Intézetet, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és a Fogyasztóvédelmi Felügyelőség munkatársait. Az ellenőrzések megkezdése előtt a várható jogi következmények miatt egyeztetéseket kezdeményeztek az illetékes Ügyészség munkatársaival is.

Ennek következtében 2011. decemberéig 15 üzletet zártak be. Ezek száma azonban folyton változik, mivel amint megnyílik egy új üzlet, a Rendőrség az eredményes információgyűjtést követően törekszik azok bezárására.

2011. év végén az Országgyűlés elfogadta az egyes egészségügyi törvények módosításáról szóló 2011. évi CLXXVI. törvényt, melyben bevezetésre kerül az új pszichoaktív anyagok definíciója és ezen anyagok listára kerülésének szabályai. Ennek végrehajtási szabályaként többek között módosítani szükséges a kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal végezhető tevékenységekről szóló 142/2004. (IV. 29.) Korm. rendeletet, mely egy új, ún. „C” Jegyzékkel fog kiegészülni.¹⁰²

Ezen az új jegyzéken lesznek azok az új pszichoaktív anyagok, illetve vegyületcsoportok, melyekkel bármilyen tevékenység csak korlátozott mértékben és engedéllyel lesz végezhető. Az engedély nélkül végzett tevékenység büntetőjogi szankciója pedig a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénybe kerül be.

A kábítószer-kínálat csökkentése érdekében, minden kábítószer-típus vonatkozásában a küzdelemben be kell vonni a civil szférát, az állampolgárokat, illetve gazdasági társaságokat. A **Cannabis**-termesztés elleni fellépés során az állampolgárokat, a potenciális ingatlan-bérbeadókat kell olyab helyzetbe hozni, hogy felismerhessék mi folyik szomszédjukban, illetve esetlegesen saját ingatlanjukban. Ugyanakkor egy szoros együttműködést kell kiépíteni a közműszolgáltatókkal. A **szintetikus-kábítószerek**, és azok illegális laboratóriumai elleni fellépés során szoros kapcsolatot kell kiépíteni a prekursorok és pre-prekursorok forgalmazóival, illetve a logisztikai hálózattal, ezáltal akadályokat létesítve az előállításnak. A kokainkereskedelem kapcsán hazánk szempontjából, tekintve, hogy tengerparttal nem rendelkezünk kiemelt jelentőségű az együttműködés a légitársaságokkal illetve gyorsposta szolgáltatókkal.

2.1.2. Összefoglalás konklúzió:

A kábítószeres termesztése előállítása és világméretű kereskedelme elleni fellépés folyamatos információgyűjtést, elemzést kvázi tanulást követel meg az ezen szakterületen dolgozó rendőri állománytól, hisz a piac és az útvonalak állandó mozgásával együtt, mely során az elkövetők keresik a számukra legbiztonságosabb üzletet maga a szubsztancia is folyamatosan változik.

2.1.3. Prognózis

Cannabis-termesztés és nagykereskedelem szempontjából továbbra is a vietnámi szervezetek dominanciája jósolható az elkövetkezendő időszakban, sőt megjelenhetnek a szintetikus drogok piacán is, hisz Csehországban a vietnámi csoportok jelentős számban állítanak elő metamfetamin tartalmú kábítószeret. Az előzőek miatt, illetve a már 2011-ben szaporodó amfetamin laboratóriumok számából következően mindenképpen fel kell készülnünk arra, hogy jelentős számban kell szembe néznünk illegális kábítószer-laborokkal, illetve azok veszélyeivel.

¹⁰² A pszichotróp anyagok listája további 8 vegyülettel bővült. A pszichoaktív anyagok deffiniálásával [2011. évi CLXXVI. törvény 79. § (4) bekezdés] válik lehetővé az egyes vegyületcsoportok tiltó listára vétele. Hatályba lépése 2012. március 1.

2.2. EMBERKERESKEDELEM ÉS ILLEGÁLIS BEVÁNDORLÓK CSEMPÉSZÉSE¹⁰³

2.2.1. Illegális bevándorlás

Hazánk Európai Unióhoz való csatlakozásából, valamint a 2007. december 21-én történt teljes jogú Schengen taggá válásából eredően megváltozott geopolitikai és nemzetközi jogviszonyai meghatározó tényezőként hatottak a szervezett bűnözés alakulására. A Schengen taggá válásból fakadóan a korábbi korlátozások megszűntek a személyek, az áruk és a szolgáltatások tagállamok közötti szabad áramlását illetően, viszont ezek a változások a határokon átnyúló szervezett bűnözés előtt is kaput nyitottak. E körben kiemelt tényként kell kezelni a belső határokon a totális ellenőrzés megszűnéséből eredően a hatósági felfedések lehetőségének leszűkült keresztmetszetét, továbbá az ellenőrzésekből származó, bűnügyileg releváns információk kiesését.

A megváltozott körülmények hozzájárultak a szervezett bűnözés intenzitásának növekedéséhez. A szervezett bűnözői körök által működtetett embercsempész-hálózatok az illegális migrációra építve minimális ráfordítással és lelepleződési kockázattal, viszonylag rövid idő alatt hatalmas profitra tesznek szert. Az illegális migráció és a köré szerveződött bűnelkövetés a bűnözés új formái között említhető, mégpedig a transznacionális szervezett bűnözés egyik húzóágazataként. Magyarország schengeni csatlakozásával a hazánkat érintő illegális migrációs útvonalak nem változtak, a változás – a belső határokon történő ellenőrzés megszűnésével – az elkövetési módszereknél figyelhető meg. Az elkövetői körök szinte napi pontossággal áttértek a schengeni övezetbe való beutazás feltételeit kielégítő illegális háttér biztosítására. Az ún. hagyományos embercsempészési módszerek mellett – gépjárművekben való megbújás, zöldhatáron történő tiltott határátlépés mellett napjainkban olyan speciális és kifinomult elkövetési módszereket is alkalmaznak, melyek jelentősen megnehezítik a hatóságok munkáját, a jogsértő cselekmények felfedését.

A Magyarországot aktuálisan érintő illegális migráció jellemző állampolgársági kategóriái: koszovói albán, szerb, török, pakisztáni, iraki, iráni, afgán, algériai, libanoni, koszovói, palesztin, szómáliai és újabban marokkói, tunéziai. Ez jelentős közbiztonsági és nemzetbiztonsági kockázatot is hordoz magában. Az illegális migráció motivációjában a megélhetés, és a jobb élet reménye mellett megjelent a bűnelkövetési célzat, a terrorizmus veszélyének növekedése.

Magyarország még mindig tranzit országgént szerepel a nemzetközi illegális migráció útvonalában. A célországok körében főként Ausztria, Olaszország, Németország, Spanyolország, Anglia, Franciaország, Svájc és Svédország jelenik meg, a kiutazás céljaként pedig túlnyomó többségben a munkavállalási (gazdasági) cél jellemző.

Az illegális migrációhoz kapcsolódó bűnüldöző munka során elkövetőként látó körbe került személyek kapcsán megállapítható, hogy állampolgárság szerint koncentrálnak, zárt közösséget alkotnak. Alapvetően jellemző állampolgársági kategóriaként jelenik meg a szír, egyiptomi, török, iraki, koszovói albán, szlovák, szerb, vietnami, kínai, román, afgán. Magyar elkövetők az ügyek többségében jelen vannak, viszont megállapítható, hogy alacsony számban, és a bűnszervezetek struktúrájában a közép szint alatt, végrehajtói szerepet betöltve (szállító, tippadó, pénzáttalásokat bonyolító, gépjárművet kölcsönadó). Az embercsempészes kapcsán jellemzővé vált az ún. utazó bűnözés, miszerint egyes elkövetői körök kizárólag a bűncselekmény elkövetésének idejére érkeznek Magyarország területére.

¹⁰³ Összeállítás, 69. o.

2.2.1.1. Jogsabályi háttér:

A Btk. 218. §-a szerint *aki államhatárnak más által engedély nélkül, vagy meg nem engedett módon történő átlépéséhez segítséget nyújt, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az embercsempészt vagyoni haszonszerzés végett, vagy államhatár átlépéséhez több személynek segítséget nyújtva követik el. A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az embercsempészt a csempészett személy sanyargatásával, fegyveresen vagy üzletszerűen követik el. Aki embercsempészsre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

A törvényi tényállásból kitűnik, hogy a magyar büntetőjog az embercsempészes büntetést nem köti valamely konkrét állam határához, így a bűncselekmény megvalósulhat bármely állam határának vonatkozásában. Korábban a törvényi tényállás tartalmazta a Magyar Köztársaság határát, de az Európai Unió jogharmonizációs folyamat részeként ez a kvázi korlátozás kikerült a szövegből. Ez a kedvező változás lehetővé teszi a magyar bűnüldöző hatóságok számára, hogy olyan elkövetőkkel szemben is fellépjenek, akik olyan – a Magyar Köztársaság államhatárán jogszerűen átlépett – személyeknek nyújtanak segítséget, akik más állam területére beutazni nem jogosultak.

A törvényi tényállás szerint az elkövetési magatartás a *segítségnyújtás*, így annak megadásával a cselekmény befejezetté válik. A segítségnyújtásnak kétféle – külön-külön megvalósuló – tényállásszerű magatartáshoz kell társulnia. Az egyik ilyen magatartás az államhatár *engedély nélküli* átlépése, mely valamennyi államhatár tekintetében megvalósulhat, még akkor is, ha az egy schengeni belső határ, melynek őrzése és ellenőrzése megszűnt. A másik magatartás a *meg nem engedett módon* történő átlépés, mely megvalósulhat akkor is, ha az azt végrehajtó személy rendelkezik az adott államhatár átlépéséhez szükséges engedéllyel. A schengeni övezet belső határain ez a cselekmény értelmezhetetlen.

A Magyarországon megjelenő illegális migránsok túlnyomó többsége embercsempészek segítségével jut be, illetve továbbutazásuk – így az ország mélységében történő mozgásuk – hátterében is embercsempészek állnak.

2.2.1.2. Az elkövetési módszerek csoportosítása

1. Embercsempészek segítsége nélkül, önállóan történő illegális beutazás, tartózkodás:

Az egyes elfogott migránsoknál előkerülnek kézzel rajzolt, és írott térképek útmutatók, leírások, valamint mobiltelefonokban lementett Google térképek, melyek alapján végig mennek az útvonalakon. Az útvonalak egészen városnevekre lebontva jelennek meg. A migránsok többsége a zöldhatáron érkezik az ország területére, majd ad-hoc vagy honfitársuk által korábban igénybevett kapcsolataik továbbszállítják őket Budapestre, vagy közvetlenül valamely nyugat-európai országba. Amennyiben Budapestre érkeznek, néhány napot követően indulnak csak tovább, addig valamely hotelben, vagy más egyéb szálláshelyen tartózkodnak.

2. Hamis okiratokkal elkövetett illegális határátlépés, jogszerűtlen tartózkodás, továbbutazás:

Amennyiben tehetősebb személyekről van szó, úgy inkább jellemző a migránsok profi minőségű hamis okmányokkal történő ellátása, és ezzel való utaztatása a célországig. Egy hamis okmány elkészítéséért önmagában akár 1000–2000 euró közötti összeget is elkérnek a csempészek, és ezen felül történik még a szállításért kifizetendő összegek meghatározása.

A hamis személyazonosság igazolására átadott okmányban foglalt valótlan adatok megerősítése céljából más, szintén valótlan személyazonosságot tartalmazó iratokat, okmányokat (jogosítvány, személyi igazolványnak megfelelő okmányok, anyakönyvi kivonat) is felmutatnak.

A hamis okiratokkal elkövetett embercsempészés körébe sorolható, a beutazási és tartózkodási szabályok kijátszására alkalmazott azon módszer, melynek során a vízumok megszerzésének a folyamatában nyújtanak be a valós szándékukat (illegális beutazás és tartózkodás) leplező dokumentumokat, úgymint hamis szállásfoglalások, hamis szakképesítést igazoló okmányok, hamis meghívólevelek. Az illegális migrációhoz kapcsolódó okmányhamisítás körében tendenciaként tapasztalható az ún. legális rendszerekkel való visszaélések úgymint a vízumok csalárd módon történő megszerzése, menekültügyi eljárások kihasználása, érdekházasság, színlelt tanulmányi célú vízumszerzés.

- **Vízumok csalárd módon történő megszerzése:** Főként vietnami, kínai, egyiptomi, pakisztáni állampolgárok körében jellemző azon módszer miszerint Magyar Konzulátusokon a külföldiek részére benyújtott rövid időtartamú, egyszeri beutazásra jogosító C típusú vízum igénylése során nyilvánvalóan hamis jogalapot (meghívólevél formájában) jelenítenek meg. A vízumigényléshez benyújtott meghívólevelek, illetve gazdasági, turisztikai, tanulmányi jogviszonyt, együttműködést igazoló papírok mögött tényleges tevékenység és tartalom nincs, a vízumigénylés célja, hogy a megszerzett Schengeni vízum birtokában a külföldi állampolgárok a Schengeni Egyezményt aláíró országok meghatározott területére lépjenek, majd ott vízumuk érvényességének letelte után jogellenesen maradjanak.
- **Menekültügyi eljárás kihasználása:** Az illegális migrációhoz kapcsolódó embercsempész tevékenység egyik jellemző módszereként jelenik meg az, hogy a Magyarország területére illegálisan érkezett külföldiek magyarországi tartózkodásuk legalizálására menekült státusz iránti kérelmet nyújtanak be. A menekültügyi eljárás kezdetével időt nyernek ahhoz, hogy valamelyik Nyugat-Európai országba történő illegális továbbutazásukat megszervezzék embercsempészek közreműködésével.
- Ehhez a tárgykörhöz kapcsolódik az **ún. érdekházasságok** jelensége is, melynek hátterében szintén észlelhető az a tendencia, miszerint amennyiben valamely oknál fogva egy adott személy menekültkérelme elutasításra kerül, rövid időn belül házassági szándékot jelent be. A tartózkodás jogának megszerzése érdekében a *harmadik ország állampolgára*¹⁰⁴ magyar állampolgárral köt házasságot, így *családtaggá*¹⁰⁵ válik, ezzel tartózkodási jogosultságot szerez az Európai Gazdasági Térségbe (a továbbiakban: EGT). Az Szmtv. végrehajtásáról szóló 113/2007. (V. 24.) Korm. rendelet 24. § (1) bekezdése alapján a családtagi jogállás házassági anyakönyvi kivonattal igazolható. Az érdekházasság elleni fellépés egyfelől az idegenrendészeti és menekültügyi hatóságok, valamint az anyakönyvi hivatalok és a külképviseletek nyilvántartásainak összehangolásával, az anyakövezést végző hivatali munkatársak képzésével, továbbá a házassági szándék bejelentése és a házasságkötés időpontja közti – a házasságkötés körülményeinek vizsgálatára kiterjedő – hatósági ellenőrzés lehetőségének megteremtésével lenne lehetséges. Másfelől szükség volna egy olyan büntetőjogi törvényi tényállás megalkotására, mely az érdekházasság szankcionálást célozná. A célok megvalósítását a nemzetközi jog lehetővé teszi, hiszen az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve preambuluma 28. bekezdése szerint a tagállamoknak lehetőséget kell biztosítani olyan intézkedések elfogadására, amelyek az érdekházasság elleni védelmet szolgálják.

¹⁰⁴ A szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény (a továbbiakban: Szmtv.) 2. § a) pontja harmadik ország állampolgárságával rendelkező személy: a magyar állampolgár kivételével minden olyan személy, aki nem EGT-állampolgár, ideértve a hontalant is. EGT tagországok: az Európai Unió tagállamai és Lichtenstein, Izland, valamint Norvégia (Agreement On The European Economic Area).

¹⁰⁵ Szmtv. 2. § b) pont bb) alpont: családtag a magyar állampolgár házastársa.

3. Gépjárműben megbújva elkövetett illegális határátlépés és jogszerűtlen tartózkodás, továbbutazás:

Ezt az elkövetési módszert azon illegális migránsok körében alkalmazzák, akik nem rendelkeznek a konspiráltabb módszerek megfizetéséhez szükséges összeggel. A módszer alkalmazása többségében nagyforgalmú, tehergépjárművek, kamionok forgalma számára nyitva álló határátkelőhelyeken jellemző, így a román határszakaszon Ártánd, Nagylak, Gyula, illetve a szerb szakaszon Röske, Kelebia határátkelőhelyen görög, lengyel, német, bolgár, szlovák honosságú személyautóban, lakóautóban, tehergépkocsikban, kamionban megbújva, kialakított búvóhelyeken történik. A gépkocsik vezetői görög, lengyel, szlovák, bolgár állampolgárok, akik Görögországban lévő arab szervezők megbízására hivatkoznak, illetve arra, hogy nem volt tudomásuk az illegális migránsokról.

2.2.1.3. A Magyarország területén történő mozgás, illetve a továbbszállítás tapasztalatai:

Az embercsempész elkövetői körök jogellenes tevékenységük leplezésére lehetőség szerint minimálisra csökkentik a migránsokkal való közös helyszínen tartózkodás idejét, kizárólag csak a konkrét szállítások során mutatkoznak együtt. Egy esetleges hatósági intézkedés esetére előzetesen betanult legendát adnak elő, miszerint a találkozásuk véletlenszerű, előzetes ismeretségük nincs. Az ország mélységében történő mozgás, továbbá az államhatár közelébe való lejutás során több alkalommal használnak tömegközlekedési eszközöket (nemzetközi forgalomban közlekedő vonatok és távolsági buszok), illetve azokat taxikkal, vagy beszervezett sofőrök által vezetett magántulajdonban lévő személygépkocsikkal, vagy kölcsönzött személyautókkal, kis áruszállító gépjárművekkel kombinálják. A migránsok átszállása előre meghatározott találkozó pontokon (benzinkutak, bevásárló központok, vasútállomások, autóbusz pályaudvarok, hotelek) történik.

2.2.1.4. A Magyarországot érintő illegális migráció nemzetközi útvonalai:

Magyarország földrajzi elhelyezkedésénél és közlekedési infrastrukturális jellemzőinél fogva 3 befelé irányuló migrációs csatornát fókuszál. Ezek közül az egyik Oroszország, Ukrajna felől, az ukrán-magyar határszakaszon éri el hazánkat, és továbbhúzódik Ausztria, valamint másik ágán Szlovákia felé Németország irányába.

A hazánkat elérő másik fontos illegális migrációs csatorna Törökországból kiindulva Bulgárián, Románián keresztül húzódik Magyarország felé. Budapesten kétfelé ágazik az egyik irány Szlovénia, Dél-Ausztria, Észak-Olaszország, a másik Ausztria, Németország, Hollandia, Anglia felé folytatódik.

A harmadik migrációs útvonal az úgynevezett klasszikus balkáni út, ami Törökországon, Bulgárián keresztül Szerbiába vezet. Ezek a bűnözői körök nemcsak embercsempészetrel, hanem a „zöld határon” keresztül nagy értékű gépjárművek kicsempészésével, továbbá jövedéki termékek szesz, cigaretta csempészésével is foglalkoznak.

2.2.1.5. Az illegális migrációhoz kapcsolódó szervezett bűnözés elleni fellépés lehetőségei:

Az előzőekben körvonalazott csoportok vonatkozásában kiemelt szerepet kell tulajdonítani a titkos információgyűjtésnek ezen belül a bírói engedéllyel alkalmazható eszközöknek, módszereknek. A klasszikus felderítő munkát akadályozza a csoportok állampolgársági kategóriák általi behatároltsága, zártsága ezáltal a humán források alkalmazásának szűk keresztmetszete. A titkos információgyűjtés és a büntetőeljárások szoros összhangját kell megteremteni, ezáltal az előzetesen beszerzett információkra építve kell a nyomozási cselekményeket tervezni, a kihallgatási taktikákat felépíteni. Fokozott szerepet kapnak a jogsegély keretében történő együttműködések, illetve a bizonyítékként történő felhasználások gyakorisága, ezek az eszközök elengedhetetlenül szükségesek a megalapozott bizonyításhoz, illetve a bünszervezetben történő elkövetés megállapításához. Az ezekhez társuló magasabb büntetési tétel jelentős visszatartó erőt demonstrálhat.

Az illegális migrációhoz kapcsolódó bűnüldözési feladatok eredményes és hatékony végrehajtása csak úgy biztosítható, hogy a probléma kezelése összhangban van az EU által előtérbe helyezett és az aktuális kihívások elleni fellépés hatékonyságát célzó megelőzésen és a hírszerzésen alapuló rendészeti megközelítéssel. A megoldást a határrendészeti szolgálati ágak célirányosan erre a területre koncentrált felderítési információkkal történő támogatása jelentheti. Ehhez szükséges egy olyan specializált felderítő és bűnügyi tevékenység, amely kiaknázza a komplex határbiztonsági rendszer által biztosított információkat, együttműködési lehetőségeket és ezáltal képes hatékony, represszív és preventív fellépésre a szervezett bűnözés ellen.

2.2.1.6. Következtetések és a várható tendenciák az illegális migráció és a hozzá kapcsolódó szervezett bűnözés területén:

Az Európai Unió továbbra is kiemelt célként kezeli a szabálytalan bevándorlás elleni küzdelmet, ami kiemelt felelősséget jelent a külső határral rendelkező országok határellenőrzéssel foglalkozó szervei részére. Az illegális migráció aktuális tendenciái reális helyzetének értékelése kapcsán fontos figyelembe venni a célországok által tapasztalt körülményeket, tendenciákat. Ezek a jelenségek rávilágítanak arra, hogy az illegális migrációt és a köré szerveződött bűnözést nem lehet kizárólag a hazai rendészeti és bűnügyi statisztikai adatok alapján megítélni. A tapasztalatok, jelenségek, tendenciák nemzetközi keretek között történő értékelése kapcsán kiemelt tekintettel kell lenni az ellenőrzés megszüntetésének eredményeként megjelenő, a migrációs útvonalak tekintetében realizálódó ún. terelő hatásra is. Ennek lényege, hogy a döntés előkészítésénél nemcsak Magyarország szomszédos országokkal közös határszakaszainak adatait kell alapul venni és értékelni. Románia teljes jogú schengeni tagságát követően a román-magyar szakaszon megszüntetett ellenőrzést követően a hatósági ellenőrzés kiesése miatt az ukrán-román, valamint a szerb-román szakasz is aktivizálódhat. Az illegális migránsok és a más jogsértő cselekményeket elkövetők ezeken a határokon a schengeni területre bejutva már jelentősen lecsökkent kockázattal számolhatnak az esetleges hatósági ellenőrzéseket illetően. Erre való tekintettel is előtérbe kell helyezni a határellenőrzés megszüntetéséből származó biztonsági deficit kompenzálását célzó intézkedéseket.

Fontos kihangsúlyozni, hogy a fentiekben vázolt kockázati tényezők és veszélyforrások nemcsak, és közvetlenül az illegális migráció és az azzal szoros összefüggésben álló embercsempészés, hanem az annak negatív hatásaiként megjelenő más jogsértések kapcsán is jelentkeznek. Így különösen figyelembe kell venni az emberkereskedelmet, melynek kapcsán az illegális migránsok a célországba történt kiérkezésüket követően elsősorban szexuális célú kizsákmányolás áldozataiként kényszerülnek ledolgozni illegális utaztatásuk költségeit, ami 10 000 EUR összeg is lehet. Az arab országokból származó és a vietnami nemzetiségű illegális migránsok között szoros összefüggés mutatható ki a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények (lásd: marihuána ültetvények) elkövetése terén. Az albán migránsok fokozottan jelen vannak az autópályákon elkövetett ún. „trükkös lopások”, valamint Budapesten és Európa szerte elkövetett vagyon elleni bűncselekmények elkövetői körében. Az említett állampolgársági kategóriák és az általuk elkövetett bűncselekményekkel összefüggésben álló kockázati tényezőként értékelhetők továbbá a pénzmosás, az okmányhamisítások és a korrupciós cselekmények.

A kockázati tényezők és veszélyforrások körében az egyik legmeghatározóbb elem a terrorizmus. Az illegális migráció kibocsátó országaként felmerülő állampolgársági kategóriák többségében alapvetően megegyeznek a terrorizmus tekintetében meghatározó és rizikó faktorként számon tartott nemzetiségekkel (iraki, iráni, afgán, algír, pakisztáni stb.).

Ezen migráns kategóriákra fokozottan jellemző, hogy az általuk kiválasztott célországokba történő kijutást követően különböző hamis, hamisított okmányokkal igazolják ott tartózkodásuk jogszerűségét. Valós személyazonosságuk, továbbá az adott országban való tartózkodásuk is ismeretlen marad, ezáltal fokozottan kell számolni e személyek vonatkozásában, mint potenciális elkövetőkkel különféle súlyos és erőszakos bűncselekmények elkövetése kapcsán is.

Az illegális migráció, a szervezett bűnözés és az egyéb kapcsolódó jogsértések kevésbé láthatóak és előre jelezhetőek, továbbá nem egymástól elkülönülten, hanem egyszerre és egymást erősítve jelentkeznek, ezért fokozott kockázati tényezőként kell kezelni a biztonság garantálásának komplex feladatrendszerében.

A most aktuális tendenciák középtávon alapvetően nem fognak megváltozni, továbbra is jellemző elkövetés lesz a gépjárműben megbújás elsősorban Afgán, török, szómáliai migránsok tekintetében. Románia és Bulgária Schengen csatlakozását követően elsődleges érdekünk a bűnügyi együttműködés révén az operatív, illetve a nyílt nyomozások során történő információcsere fokozása, a műveleti együttműködés területeinek szélesítése.

Az illegális migráció elleni nemzetközi harcban Magyarországnak az Európai Unió tagállamai és állampolgárai részére is megnyugtató szinten kell szavatolnia a biztonságot elsősorban a külső határokon előforduló jogsértések megelőzésével, megszakításával, felderítésével. Az előzőekben ízelítőként ismertetett elkövetési módszerek rávilágítanak arra, hogy az illegális migráció háttérében lévő bűnözői csoportok jelentős kihívás elé állítják a hatóságokat. A szervezett bűnözés egyik húzóágazataként megjelenő embercsempészés ellen csak jól felkészült, speciális ismeretekkel rendelkező szakemberek vehetik fel a versenyt, egymással szorosan együttműködve hazai és nemzetközi keretek között.

2.2.2. Az emberkereskedelem

Az emberkereskedelem gyakran határokon átívelő jelenség, amely általában szervezett formában jelenik meg. Azonban az ember a határ átlépése nélkül is emberkereskedelem áldozatává válhat. A kényszerített prostitúció, a munkavállalók kihasználása és a szervkereskedelem mind az emberkereskedelem formái. Maga az emberkereskedelem jelen lehet minden gazdasági szektorban: a vendéglátásban, a mezőgazdaságban, az építőiparban, a szállításban, a wellness iparban, a prostitúcióban és a takarítási üzletágban is. Sok kormányzati szerv szembesülhet ezzel a jelenséggel, amikor a gazdaság ezen szektoraival kerül kapcsolatba. Számos részleg rendelkezik az ehhez kapcsolódó információkkal és a lehetőségek széles skálájával. Az emberkereskedelem helyes megközelítése az e részlegek közötti jó együttműködésen alapszik.

Az emberkereskedelem elleni harcban a holland hatóságok az ún. akadály-modellt alkalmazzák. Az akadály-modell egy olyan módszer, amely meghatározza, hogy a társszervezetek milyen korlátokat állíthatnak a bűncselekmények elkövetésével szemben. Az emberkereskedelem minden összetevőjének szempontjából megvizsgálják, hogy melyik partnerszervezet a legalkalmasabb arra, hogy a bűnszervezetek vagy személyek jogsértő magatartását megakadályozza. A különböző korlátok jelzéssel szolgálnak azokon a pontokon, ahol kormányzati szervek és a civil szervezetek kapcsolatba kerülhetnek emberkereskedelemben érintett személyekkel vagy szervezetekkel, ezen pontokon a kormányzati szervek és civil szervezetek jelzéssel élhetnek hatóságok felé. Az érintett szervezetek a rendőrség és az igazságszolgáltatási szervek, az adóhatóság és az önkormányzatok. Az önkormányzatokon belül az olyan egységek, mint az engedélyezési osztály, a vizsgálati osztály vagy az anyakönyvi hivatal fontos információkkal rendelkeznek, amelyek szintén utalhatnak emberkereskedelemre.

A különböző akadályok, amelyeket az emberkereskedelem terén azonosíthatóak a hatósági beavatkozáshoz a személyazonossághoz, lakhatási, munkaügyi és pénzügyi helyzetekhez kapcsolódnak. Minden akadály beavatkozási lehetőséget biztosít a kormányzati szervek számára, amely során jelzéseket kaphat és továbbíthat, vagy szükséges intézkedéseket tehet.

Példaként említhető, hogy az önkormányzati tisztviselő aki a lakásokkal, lakhatással van kapcsolatban, megállapítja, hogy sokkal több ember lakik az adott ingatlanban, mint ahányan oda be vannak jelentve – ezt továbbítva a bűnüldöző szervek felé értékes információkat nyerhetünk.

Magyarországon az emberkereskedelem bűncselekményét a Büntetőtörvénykönyv 175/B. §-a szabályozza. Fontos azonban megjegyezni, hogy a bűncselekmény kérdéskörébe azonban az ezen szakaszban foglalt tényálláson kívül az európai szemlélet alapján további bűncselekmények is tartoznak.

Az emberkereskedelem törvényi tényállásának 1999-es hatályba léptetése nyilvánvalóan egy addig mellőzött bűncselekményi körre koncentrált, ugyan akkor lényegesen leszűkítette a tevőlegesség körét a konkrét adás-vételre és az ahhoz szorosan kapcsolódó tevékenységekre.

Az emberkereskedelemmel azonban együtt járnak további kapcsolódó bűncselekmények is, melyek a sértettek kizsákmányolását célozzák. Ezek magyarországi viszonylatban jellemzően szexuális kizsákmányolásra irányuló cselekmények, de emellett előfordulhat kényszermunka, vagy kényszerkoldultatás is, továbbá az emberi test tiltott felhasználása (közkeletű nevén a szervkereskedelem), noha ezen cselekmények száma csekély.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a Magyarországon előforduló „szervkereskedelmi” ügyek inkább az orvosi eljárási szabályok megszegésével állnak összefüggésben.

A Nemzeti Nyomozó Iroda Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály Emberkereskedelem Elleni Osztálya a 3/2008. (I. 16.) IRM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről alapján a nemzetközi vonatkozású kerítés és kitartottság továbbá az emberi test tiltott felhasználása valamint az emberkereskedelem előkészülete eseteiben jogosult eljárni.

Az emberkereskedelemhez szorosan kapcsolódó más bűncselekményekre történő hatáskör kiterjesztést az az európai szemlélet indokolja, miszerint a nyugat-európai szóhasználatban alkalmazott „human trafficking” (szó szerinti fordításban emberkereskedelem) nem csak és kizárólagosan a személyekkel való kereskedést takarja, hanem sokkal inkább az adott személyek szexuális- és/vagy munkacélú kizsákmányolását célzó tevékenységeket. Ennek megfelelően az európai országok többségében az egyébként a magyar törvényi tényálláshoz hasonló szabályozások kiegészülnek a kizsákmányolási célzatra, vagy az azt leíró tevékenységekre történő utalásokkal.

A nemzetközi vonatkozás viszonylatában pedig kiemelendő, hogy az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztályának állásfoglalása alapján ez alapvetően az olyan eseteket jelenti, amikor a bűncselekményt több államban követik el; a sértett, vagy az elkövető külföldi illetősége önmagában nem alapozza meg a nemzetközi elkövetést, úgyszintén az sem, ha a bűncselekményt egy külföldi államban követik el.

Az NNI Emberkereskedelem Elleni Osztálya 2004-ben alakult meg, a Nemzeti Nyomozó Iroda létrejöttével egyidejűleg. Az Osztály jelenleg 12 fős nyomozói állománnyal rendelkezik, akik a külföldi társzervekkel történő napi kapcsolattartás és az ezekből fakadó rendszeres jogsegélykérelmek teljesítése mellett mind titkos nyomozásokat, mind nyílt büntetőeljárásokat folytatnak.

A belföldi vonatkozású emberkereskedelem vonatkozásában a megyei (budapesti) rendőr-főkapitányságok, míg a kerítés és a kitartottság vonatkozásában a városi (kerületi) rendőrkapitányságok jogosultak eljárni.

Maga a kerítés is a szexuális kizsákmányolás egy formájának tekintendő, és mint ilyen az európai értelemben vett emberkereskedelem része.

Ez a nemzetközi viszonylatban zajló adatcsere során sok esetben jelentős számbeli eltéréseket eredményez, hiszem Magyarországon külön statisztikai számot képez az emberkereskedelem bűncselekménye, és külön számot a kerítés, vagy a kitartottság, míg külföldi országokban egy bűncselekményi kategóriaként, egységesen kezelik őket, legtöbb esetben még egy büntető törvénykönyvi szakaszban is szabályozzák őket.

2.2.2.1. A jogszabályi háttér

Az emberkereskedelem és kapcsolódó bűncselekmények vonatkozásában az elsődleges jogszabályi háttér az **1978. évi IV. törvény a Büntető törvénykönyvről**.

Sajnálatos módon az egyébként szorosan összefüggő bűncselekmények szabályozására különböző fejezetekben került sor. Míg a **Btk. 173/I., 175. és 175/B. §-okba** foglalt emberi test tiltott felhasználása, személyi szabadság megsértése és emberkereskedelem, *a szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények* körében, addig a **Btk. 205., 206. és 207. §-ba** foglalt üzletszerű kéjelgés elősegítése, kitartottság és kerítés *a nemi erkölcs elleni bűncselekmények* körében található.

Ráadásként a munkacélú kizsákmányolás, mint önálló tényállás hiányzik a Btk-ból, ehelyett több bűncselekmény minősített eseteként került szabályozásra [Btk. 175. § (2) bek. 2. fordulata, Btk. 175/I. § (2) bek. c) pontja].

A belföldi prostitúciós tevékenység szabályozása kapcsán ki kell emelni az 1999. évi LXIX. a szabálysértésekről szóló törvényt. Ennek egyes szakaszai határozzák meg – pontosabban zárják ki, hogy milyen kerek között nem – folytatható prostitúciós tevékenység. A vonatkozó szakaszok – **Szvtv. 143. §** tiltott kéjelgés, **144. §** szexuális szolgáltatásra való felhívás tilalma **145. §** a szexuális szolgáltatás felkínálásának, hirdetésének tilalma – az *emberi méltóság, a személyi szabadság és a közrend elleni szabálysértések* fejezetben kerültek szabályozásra. Ugyanebben a fejezetben található még a **146. §**-ban foglalt gyermekkel koldulás, mely szintén a munkacélú kizsákmányolás egy fajtájaként értelmezhető.

2.2.2.2. A prostitúció megjelenési formái (trendek, jelenségek, konkrét ügyek)

Magyarország jellemzően származási- illetve tranzitország a prostituáltak vonatkozásában. Jellemzően magyar prostituáltak itthon vagy Nyugat-Európában dolgoznak, illetve a dél-kelet európai országokból is Nyugat-Európába mennek, vagy viszik dolgozni az ottani prostituáltakat. Ritkábban találkozhatunk olyan esettel, hogy a szomszédos, vagy délkelet-európai országokból származó prostituáltak Magyarországon dolgozzanak.

A külföldön folytatott prostitúciós tevékenység alapvetően 3 kategóriába sorolható:

- luxus prostitúció
- külföldön legális körülmények között folytatott prostitúció
- külföldön illegális körülmények között folytatott prostitúció

Luxus prostitúció

Az escort eredetileg kísérő szolgáltatás – szexuális szolgáltatások nélkül – amikor üzletemberek, vagy magánszemélyek mellé keresnek csinos hölgyeket egy-egy utazáshoz, tárgyaláshoz, vagy a szabadidő eltöltéséhez. Eredetileg a munka kizárólag a díszkíséret, vagyis az escortlány nem lépi át a hálószoba, az intimitás küszöbét.

A lefolytatott nyomozások szerint, az escort és hostess megnevezést leginkább a prostitúciót szépítő, prostitúció burkolt kifejezéseként használják, vagyis az escortok, hostessek nemcsak a rendezvényekre, hanem az ágyba is elkísérik ügyfeleiket, így nem meglepő, hogy a luxusprostituáltak tevékenysége is ezen elnevezés mögé került elrejtésre.

A luxusprostituált egy olyan személy, aki kiváltságos helyzetben lévő ún. felsőbb körök szexuális szükségleteinek kielégítésére szolgál, amiért kiváltságos anyagi elismerésben van része.

A velük szemben támasztott és megfizetett követelmények közül a legfontosabb a megbízhatóság és a diszkréció. Fontos az empátiás készség az ügyfél ki nem mondott igényeinek felmérésére, egy életszerű „barátnő-élmény” szolgáltatás legmagasabb szintű biztosítása.

Az eljárások során látókörbé került több olyan a mai divatvilág modelljei és a média világa által kreált celebek, akik megfelelő modell-, felkapott ismert sztárvilági nimbusz háttérrel rendelkeznek.

Egy iparág szerveződött kizárólagosan arra, hogy a kereslet és a kínálat mindenki számára a legkedvezőbb, leghatásosabb és legnyereségesebb módon találkozzon.

Külföldön legális körülmények között folytatott prostitúció

A szexuális kizsákmányolást elkövetők arra törekednek, hogy kis energia befektetéssel minél nagyobb profitot tudjanak begyűjteni, valamint a legkisebbre tudják csökkenteni a lebukás veszélyét. Azokban az országokban, ahol legális a prostitúció, a kizsákmányolt nőt konkrétan nem kell figyelemmel kísérni, az esetleges szabálysértése miatt nem fog intézkedni a rendőr, így nem fog bevételtől elesni a kerítő.

Külföldön kisebb a lebukás veszélye, ha a kerítő nem erőszakoskodik, nem zsákmányolja ki az áldozatát, akkor a külföldi hatóságnál nem kerül látótérbe, ezáltal a magyar bűnüldöző szervhez nem érkezik jelzés az általa elkövetett bűncselekményre.

Ahol legális a prostitúció, a kerítők valutában kapják meg a pénzüket a nőktől, melynek megfelelő beváltása esetén még további extraprofitra tudnak szert tenni.

A magyarországi prostitúció jelentősebb célországai: Hollandia, Svájc, Ausztria, Németország.

A célországok közötti szabad mozgás lehetőségével az elkövetők rendkívül gyorsan tudnak reagálni egy adott országban a prostitúció iránti kereslet növekedésére /például: labdarugó világbajnokság, Oktoberfest stb.), így az elkövetők a megfelelő kapcsolatrendszerrel könnyedén tudják bővíteni, szélesíteni a felügyelt területeket.

Külföldön illegális körülmények között folytatott prostitúció

A speciális megjelenési forma általános, egyedi jellegzetességei alapján a külföldön folytatott szexuális munka az adott ország törvényei alapján egyébként legálisan folytatható, de a szexuális munkavégzés konkrét helyén (pl.: hotelekben, szállodákban, egyéb nyilvános helyen) e tevékenység jogszabályba ütközik.

A tevékenység szervezését tekintve, amennyiben a prostituált személy saját akaratából, saját maga szervezésében folytat szexuális szolgáltatást a jogszabályban megengedett ún. türelmi zónában kijelölt területen, tevékenysége nem ütközik jogszabályba. Azonban jogszabálysértő, ha a prostituált személy illegális körülmények között végzi a szexuális tevékenységet.

A nyugat-európai országokba prostituáltat kerítő személyek elsősorban függőségi viszonyt alakítanak ki, érzelmileg próbálják magukhoz kötni a rendszerint lakó- vagy családi környezetükben élő fiatal nőt, majd magas kereseti lehetőséget és közös jövőt felvázolva veszik rá őket arra, hogy prostituáltként dolgozzanak nekik.

A külföldi példák megerősítik, hogy növekvő tendenciát mutat – a szabályozás ellenére – az illegális prostitúció száma:

- türelmi zónán kívüli lakás és hotel prostitúció
- türelmi zónán kívüli illegális utcai prostitúció

Ennek oka, hogy az aprólékos szabályozásnak köszönhetően egyes kerítők kiszorulnak a legális prostitúciós területekről, így a türelmi zónán kívül próbálják a bűncselekményt elkövetni.

2.2.2.3. Javasolt megoldások

A bűncselekmény bizonyítására – annak jellegéből fakadóan – jellemzően kevés bizonyíték áll rendelkezésre, amely elsősorban a tanúk vallomásából nyerhető. A sok esetben fennálló erős érzelmi kapcsolat azonban megakadályozza a prostituáltakat abban, hogy futtatójukkal szemben terhelő vallomást tegyenek

Ezért lehetőség szerint titkos nyomozást kell folytatni, olyan bizonyítékok beszerzése, melyek a nyílt büntetőeljárás során nem várhatóak (pl: tanúk nem terhelnék futtatóikat, de a cselekmény hanganyaggal bizonyítható).

Törekedni kell az áldozatok kiszakítására az elkövetői környezetből. Ha lehetséges shelterekben történő elhelyezésüket kell megoldani, hogy az érzelmi kötődés csökkenthető legyen.

Az előzetes letartóztatás elrendelését alátámasztó körülményeket részletesen fel kell térképezni. Az elkövetők– természetesen amennyiben a törvényi feltételei fennállnak – fogva tartásával a fenyegetettség érzet csökkenhet a sértettek részéről, akik az eljárás további szakaszában ezáltal együttműködőbbek lehetnek.

A vagyoni háttér részletes feltérképezése és elvonása az eljárás során. A vagyonelevonással az elkövetői csoportok további működése ellehetetleníthető, adott területen való befolyásuk és így nyomásgyakorló szerepük jelentősen csökken, ami a sértettek együttműködését is eredményezheti.

2.2.2.4. Eset bemutatások

Az NNI Emberkereskedelem Elleni Osztálya 2007. évben indított eljárást egy tiszafüredi csoporttal szemben. A nyomozást megelőző titkos információ gyűjtés során megállapítást nyert, hogy a csoport vezetője és 6 tagja magyar nőket utaztatnak Kölnbe, hogy ott prostituáltként dolgozzanak. Változó számban általában 6–8 nő dolgozott a csoportnak. Rendszerint 4 nő dolgozott Kölnben, 4 Tiszafüreden a csoport vezetője által üzemeltetett night clubban dolgozott két hetes turnusokban, majd cseréltek. A csoport a külföldön dolgozó nőktől – a napi kiadásokon felül – napi 1000 euró bevételt várt el. A kereset fele a csoport vezetőé lett, a másik felén az adott nőt felügyelő strici osztozott a prostituálttal. A külföldön dolgozó prostituáltakat telefonon keresztül ellenőrizték, illetve érzelmileg és mentálisan oly módon manipulálták őket, hogy egymást is folyamatosan ellenőrizzék, és bármilyen kihágást futtatójuknak, vagy a csoport vezetőjének azonnal jelezzenek. A csoport tagjai a megszerzett pénzeket nagy értékű ingatlanok és gépkocsik vásárlására fordították, a csoport vezetője pedig üzleti vállalkozásaiba – panzió, kőbánya, ingatlan forgalmazó cég – fektette ezeket az összegeket. Az elfogásokat megelőző vagyonfelderítésnek köszönhetően a csoport vezetőjéhez és tagjaihoz kapcsolódó ingatlanok, gépkocsik és üzletrészek is lefoglalásra kerültek, kb. 1 milliárd forint értékben.

2009. év folyamán indult eljárás két Eger környéki településen élő férfival szemben, akik prostituáltakat dolgoztattak Berlinben, valamint egyikük Ausztriában és Magyarországon is futtatott lányokat, köztük 18 év alattiakat. A nőket érzelmileg kötötték magukhoz, közös jövőt ígérve nekik. A prostitúciós tevékenységgel keresett pénzeket maradéktalanul elvették a nőktől, akiket több esetben fenyegettek illetve bántalmaztak is. Az egyik személy lakóhelyén jelentős bevételei miatt nagy mértékű befolyásra tett szert, több ingatlant felvásárolt és felújíttatott, a településen lakók féltek tőle. Az elfogást megelőzően ebben az esetben is vagyonfelderítésre került sor, mely során sikerült feltérképezni több olyan ingatlant is, melyet az egyik gyanúsított családtagjai nevére „játszott” át, hogy az esetleges vagyonosodási vizsgálatot kikerülje. Az eljárás során ezek, valamint további ingatlanok és nagy értékű gépjárművek, valamint jelentős mennyiségű készpénz került lefoglalásra.

2.2.2.5. Eredmény, innovatív megoldások

A határon átnyúló szervezett bűnözés fő indítéka az anyagi haszonszerzés. Tekintettel arra, hogy az így szerzett anyagi haszon a még nagyobb nyereség érdekében a bűnözés további folytatására ösztönöz, így ezen tevékenységek pénzügyi nyomainak feltérképezése elengedhetetlen, a bűncselekményből származó jövedelmek és az egyéb bűnözői tulajdon felkutatását és lefoglalását eredményezhetik.

A nyomozás során kiemelt figyelmet kell fordítani a vagyoni háttér felderítésére, mind a gyanúsítottak, mind családtagjaik körében hogy a bűncselekmény elkövetéséből származó vagyon lefoglalható és elkobozható legyen.

Figyelemmel kell kísérni a készpénz átutalási és továbbítási lehetőségek (WesternUnion, MoneyGram stb.) körét és azok bővülését, hogy a prostituáltaktól vagy közvetítőktől érkező bevételek útja kimutatható, ellenőrizhető legyen.

2.2.2.6. Együttműködések

A külföldről érkező, vagy oda tartó anyagi haszon felderítéséhez és elemzéséhez biztosítani kell az információk gyors és hatékony cseréjét más államokkal.

Szoros együttműködésre van szükség a tiltott tevékenységből származó, esetlegesen elkobozható jövedelem, vagy egyéb tulajdon felkutatásában is, ezért biztosítani kell ezen hivatalok közötti közvetlen kommunikációt.

Ennek legcélravezetőbb módja a tankönyv korábbi fejezetében tárgyalt vagyon-visszaszerzési egységek és a CARIN pontok igénybevétele.

Emellett nem nélkülözhető a nemzetközi rendőri szerveken (Europol, Interpol, Seci) keresztül történő kapcsolattartás sem.

Az Europol több bűncselekmény területen működtet úgynevezett AWF-eket (Analytical Work File – Elemzői Munka Fájl), melyek az elkövetői kör és kapcsolataik, valamint tevékenységük feltérképezésében segíthetnek. Az emberkereskedelem területén működő fájl megnevezése Phoenix AWF.

A nyomozás során beszerzett adatok az Europolhoz intézett egyszerű átirattal továbbíthatóak a munkafájlba, és ugyanúgy megkeresés útján kérhetőek onnan adatok is (akár adott személyre, vagy csupán egy telefonszámra is). Nagyobb ügyek esetében, illetve több ország által folytatott nyomozás során a beküldött, vagy az adatbázisban szereplő adatok értékelő elemzése is kérhető, melyet az Europol elemzői munkacsoportja készít el.

2.2.2.7. Összefoglalás, konklúzió

Összegezve elmondható, hogy az emberkereskedelem bűncselekménye nem önállóan jelenik meg, mindig van kapcsolódó bűncselekmény, mely a szexuális-, munka- vagy illegális szervfelhasználást célzó kizsákmányolásként jelenik meg.

Magyar viszonylatban jellemzően a szexuális kizsákmányolással járó, prostitúcióhoz kapcsolódó cselekmények jelennek meg. Ez alapján fontos megjegyezni, hogy a statisztikai vizsgálatok során a nyugat-európai szemléletet célszerű alapul venni, és a „human trafficking” fogalomkörének megfelelően az alá tartozó összes bűncselekményt kell számításba venni, így a szexuális célú kizsákmányolás területén az emberkereskedelem mellett az üzletszerű kéjteljes elősegítése, a kitarthatóság és a kerítés eseteit is.

Az ezáltal széles bűncselekményi területet lefedő szervezett bűnözői körök elleni harcban elengedhetetlen a vagyonfelderítés és vagyonelkobzás minél szélesebb körű érvényesítése.

2.2.2.8. Prognózis, trendek, jogszabályi változás

Megfigyelhető, hogy a szexuális kizsákmányolással járó cselekmények állandósultak. Kialakult egy olyan bűnözői réteg, mely megélhetését tartósan a prostitúcióhoz kapcsolódó bűncselekmények elkövetése révén fedezi, és jelentős vagyonokra tesz szert.

Ezen elkövetői kör jelentős része azonban a külföldön legális prostitúció, valamint az ott megszerezhető nagyobb profit miatt külföldön folytatja tevékenységét, illetve ott próbálja szervezői tevékenységét kifejteni.

Mivel sok külföldi országban a tevékenység legális az elkövetők egyre jobban figyelnek arra, hogy ne kerüljenek összetűzésbe a helyi hatóságokkal, így egyre inkább odafigyelnek a bűncselekményhez kapcsolódó minősített elkövetési módokra. Ezzel összefüggésben lehetőség szerint kerülnek a 18 év alatti prostituáltak külföldre vitelét, továbbá az általuk futtatott nőkkal szemben igyekeznek érzelmi függőséget kialakítani és kevésbé alkalmazni erőszakot vagy fenyegetést.

A törvényi tényállások változása vagy Btk.-beli helyének átszerkesztése nem várható, ugyanakkor az Európai Unió jogharmonizáció miatt az emberkereskedelem büntetési tételének emelkedése várható.

2.3 PÉNZHAMISÍTÁS ÉS KÉSZPÉNZ-HELYETTESÍTŐ FIZETŐESZKÖZÖK HAMISÍTÁSA¹⁰⁶

2.3.1. Pénzhamisítás

A pénzhamisítás történelmileg egyidős a pénz létezésével. Az utóbbi tíz évben hazánkban is egyre gyakoribbá váltak a jó minőségű valuta- és forinthamisítványok, melyek a valódi bankjegyek biztonsági elemeit már megtévesztésre alkalmas módon imitálják. Míg korábban többnyire a külföldiek által behozott dollár- és márkahamisítványok, addig újabban az euró hamisítványok keverednek a legális példányok közé. Mivel a pénzkibocsátás állami monopólium, a pénzhamisítás megkülönböztetett büntetőjogi súlyt képvisel; sérti a gazdálkodás érdekeit, a pénzforgalom és gazdálkodás törvényes rendjét, a pénzbe és pénzhelyettesítőbe vetett bizalmat; nagy mennyiségű vagy értékű pénz hamisítása pedig még súlyosabb következményekkel járhat: a forgalomban lévő pénzeszközök és az árualap egyensúlyát is veszélyeztetheti.

A pénzhamisítás aktualitását csak fokozza, hogy küszöbön áll az Eurózónához történő csatlakozásunk, mely során fontos, hogy visszazorítsuk úgy a nemzeti valutánk elleni bűncselekményeket, mint az euró elleni támadásokat, s ezzel jelezzük a tagországoknak: büntetőjogi-bűnüldözési szempontból is érettek vagyunk a csatlakozásra.

A pénzhamisítással kapcsolatos információk nemzeti szintű központosításáért, elemzés-értékelés útján történő feldolgozásáért, a nyomozások támogatásáért, valamint a nemzetközi bűnügyi együttműködésben való részvételért hazánkban az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Gazdaságvédelmi és Pénzhamisítás Elleni Osztály látja el, mely évente egy alkalommal átfogó helyzetértékelést végez a készpénzhamisítás magyarországi helyzetéről.

2.3.1.1. A jogi környezet

A pénzhamisítás és a pénzhamisítás elősegítése tényállását a Btk. XVII. fejezet II. címe fogalmazza meg.

A kapcsolódó szabálysértési alakzat a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény 163. §-ban nyert elhelyezést, amely a pénztánczatra¹⁰⁷ vonatkozó szabályok megszegését rendeli szankcionálni.

A hamis pénz kiadása a Btk.-ban sui generis bűncselekményként, a pénzhamisítás mellett mintegy kiegészítő jelleggel nyújt védelmet a hamis pénz forgalomba kerülésének megakadályozása érdekében.

A hazai nyomozó hatóságok előtt 2010-ben 298 elkövető vált ismertté a pénzhamisítás és hamis pénz kiadása bűncselekmények gyanúja miatt folytatott nyomozásokban.

A hamisítók általában üzletszerű elkövetésre rendezkednek be, cselekményükkel rendszeres jellegű haszonszerzésre törekednek.

2.3.1.2. Bankjegyhamisítás:

Az MNB készpénzszakértői 2010. évben összesen 7375 darab forint bankjegyet azonosítottak hamisként, és vontak ki a készpénzforgalomból. Pozitív tendencia, hogy 2010 negyedik negyedévében a hamisítványok számának az év elején kezdődött emelkedése megfordult, és jelentős mértékben csökkent.

¹⁰⁶ Összeállítás, 79. o.

¹⁰⁷ A fentiek *szempontjából* utánczatra minősül:

a) a magyar forint és az eurobankjegyek utánczatról szóló 2/2010. (I. 28.) MNB rendelet, valamint a forint és az euroérmék utánczatról szóló 3/2010. (I. 28.) MNB rendelet,

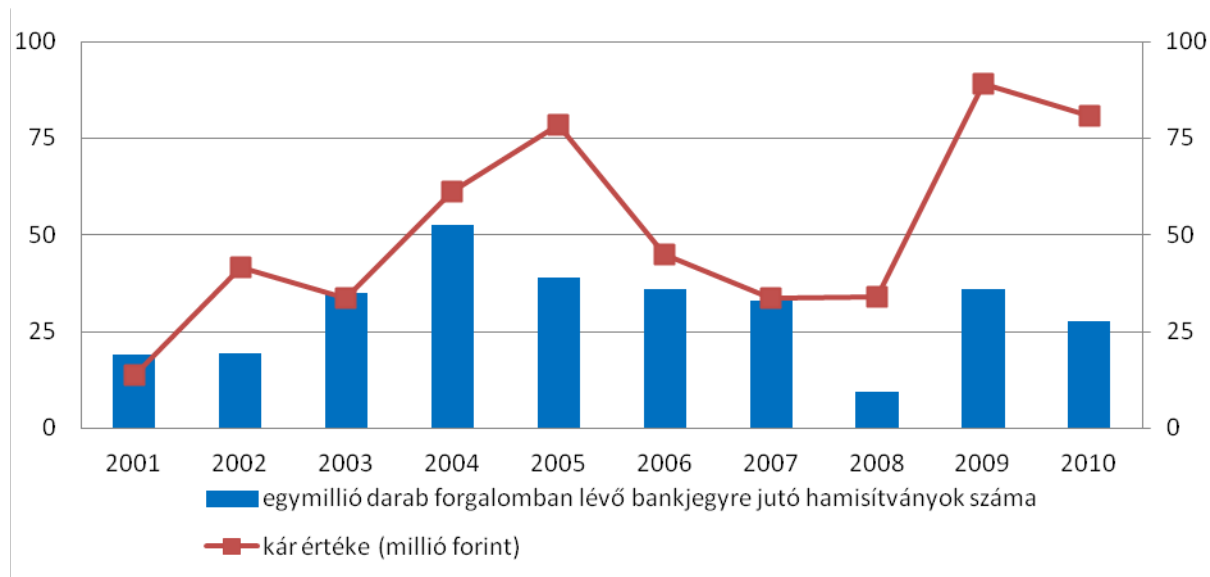
b) az eurobankjegyek címleteiről, technikai jellemzőiről, utánczatai készítéséről, cseréjéről és bevonásáról szóló, 2003. március 20-i, 2003/205/EK európai központi banki határozat,

c) az euroérmékhez hasonló érmekről és zsetonokról szóló, 2004. december 6-i, 2182/2004/EK tanácsi rendelet szerinti utánczatra, illetve euroérmékhez hasonló érem és zseton.

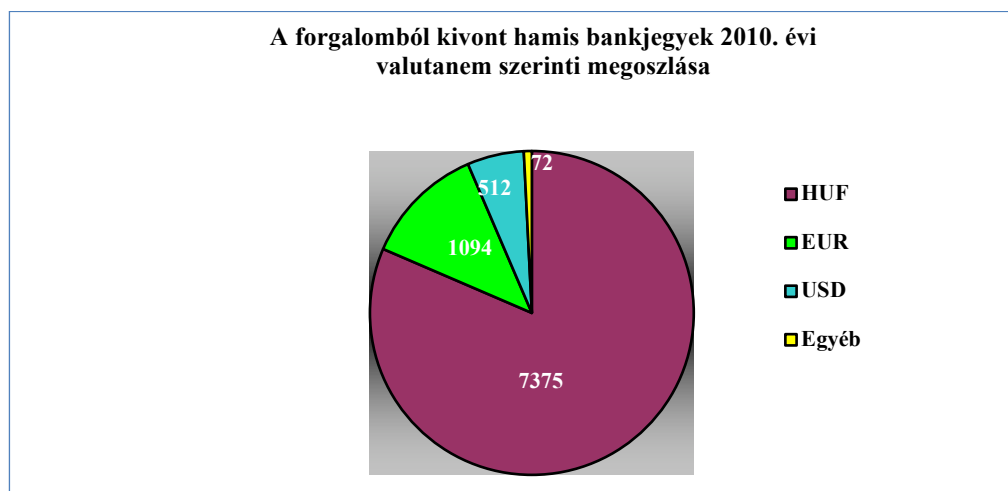
A 2009-ben detektált 9041 darabhoz viszonyított számbeli csökkenésben meghatározó szerepe volt az MNB rendőrséggel folytatott eredményes együttműködésének, amelynek köszönhetően 2010 októberében felderítették a korábbi emelkedő trendet egyértelműen meghatározó, a korábbiaknál megtévesztőbb 10 000 forintosokat ofszet eljárással előállító hamisítói kört.

Az alábbi ábrán látható az is, hogy a kár értéke drasztikusan megugrott, mely annak köszönhető, hogy a kisebb címletek helyett a nagyobb 10 és 20 ezer forintos bankjegyek hamisítására tértek át. Jelenleg az összes hamisítvány 83%-át ez a két címlet teszi ki.

Forint bankjegy hamisítás alakulása 2001. és 2010. között

A lefoglalt és forgalomból kivont valutahamisítványok mennyisége az elmúlt években lényegesen nem változott, az adatokban számottevő ingadozás nem figyelhető meg. A vezető hamis valuta továbbra is az euró és az amerikai dollár. A 2009-ben detektált 1347 db hamis euró bankjegyre viszonyítva a múlt évben 1094 darabot vontak ki a készpénzforgalomból (23,1%-os csökkenés), míg a dollár-hamisítványok száma a 2009. évi 461 darabról 512-re emelkedett (11%-os növekedés). A hamisítványok valutánemek szerinti megoszlását szemlélteti az alábbi diagram.

Forrás: MNB NKK

Az előfordulások tükrében Magyarország euró hamisítással kapcsolatos fenyegetettsége nem jelentős, de földrajzi elhelyezkedésünkre és az Euró zónához tervezett csatlakozásunkra figyelemmel e kockázatot nem szabad alábecsülni. Az Europol adatai szerint a „legveszélyesebb” hamisítványok ugyanis Bulgáriából származnak, ahonnan Románián keresztül zajlik az EU országaiba történő, forgalomba hozatali célú tranzitálás. Így a korábbiakhoz képest könnyített határellenőrzés a román határszakaszon, valamint e fenti tagállamok tervezett schengeni határokhoz történő csatlakozása komoly kockázatot jelenthet. Emellett jelentős mennyiségű hamisítványok származnak még Olaszországból is.¹⁰⁸

A terjesztés helyszínei egyelőre jellemzően az eurót elfogadó kereskedelmi egységekre (üzemanyagtöltő állomások, üzletek, szállodák, vendéglátó-ipari egységek) és a pénzváltóhelyekre korlátozódnak. A terjesztés lehetősége, egyben a hamisítványok forgalomba kerülésének az esélye a jelenlegivel szemben várhatóan negatív irányba változik majd meg az euró bevezetését követően.¹⁰⁹

A hamis bankjegyek elfogadása nagyrészt még mindig a lakosság rendkívül alacsony bankjegyismereti szintjének köszönhető; a nemzetközi tapasztalatokkal egybevágóan az „utca embere” általában nem ismeri az ellenőrzés módjait, ezért nem is alkalmazza azokat. A kereskedelmi és vendéglátó-ipari egységekben hivatásszerűen dolgozók már jobban felkészültek, esetükben inkább a figyelmetlenség, illetve az egyre jobb minőségű hamisítványok vonatkozásában a korszerű pénzvizsgáló készülékek (kombinált UV A/C lámpák) használatának a hiánya jelölhető meg okként.

A hamisítási módokat áttekintve elmondható, hogy a legegyszerűbb megoldások közé sorolható, mikor a 2000-Ft-os bankjegyekről a különböző oldószerekkel a festést lemossák, majd az így kapott alapanyagra a 20 000-Ft-os bankjegy képét nyomtatják rá. Másik, primitívebb megoldás, amikor csak az exelgram csíkot vágják ki a 2000 Ft-os bankjegyről és azt ragasztják rá az általuk kinyomtatott 10, illetve 20 ezer forintos bankjegyre. Mindkét esetben a hamisítás kevésbé „gazdaságos” a bankjegy hamis volta egyszerű vizuális módszerrel is megállapítható, azonban figyelembe kell vennünk, hogy ezek az esetek már túlmutatnak, az un. saját felhasználáson, az elkövetők azokat terjesztési céllal készítik.

2009. elején jelent meg egy újabb típusú hamis 10 000 Ft-os bankjegy, melynek nyomtatási kivitele továbbra is rossz minőségűnek volt tekinthető, azonban ezeknél az elkövetők már saját maguk által előállított exelgram csík imitációt alkalmaztak, melyeket utólagosan ragasztottak fel a bankjegyekre. Ez már előrevetítette annak lehetőségét, hogy a hamisítók ez irányú fejlesztése rövid időn belül bekövetkezik hazánkban, s az ilyen típusú hamisítványok megjelenése várható.

2009. őszén a kereskedelmi forgalomban megjelent az MNB által csak perfect 20 000-es névvel jelzett hamisítvány. Ebben az esetben a bankjegy nyomtatása inkjet (tintasugaras nyomtató) módszerrel történt, azonban a kivitelezése profi szakemberekre utalt. Az alkalmazott hologram hatású fólia utánzat az eredetivel nagymértékű hasonlóságot mutat, a metszet mélynyomtatást is megpróbálták imitálni, illetve UV „A” fényben az eredeti bankjeggyel megegyező tulajdonságokat mutatott. Ennek veszélyére hívta fel a figyelmet a sajtóban a Magyar Nemzeti Bank, ajánlva a kereskedők számára az UV AC lámpák használatát a hamisítványok biztos kiszűrése érdekében. A felhívás közzétételét követő hetekben azonban ezen hamisítványból megjelentek azok a típusok is, melyek UV C fényben is megegyező tulajdonságot mutattak az eredeti bankjeggyel.

¹⁰⁸ 2008-ban a hamis euró bankjegyek több mint ¼-ét Kolumbiából, közel ¼-ét pedig Algériából foglalták le. 2009-ben harmadik országok közül Szerbia, Svájc és Peru jelentette a legtöbb hamis eurót. Afrikában Tunézia, Marokkó és Algéria a sorrend, de jelentettek hamis eurót Jordániából, Izraelből és Hong Kong-ból is. Mindez pedig hatékonyabb kooperációt igényel a harmadik országokkal. OLAF Draft Report 2010. november 9., 8. o.

¹⁰⁹ Ez történt legutóbb pl. Szlovákia esetében is. A pénzhamisítás növekedési ütemével összefüggésben Ausztriában 2001-ig mindösszesen 2000 db körüli átlag volt tapasztalható, az euró bevezetésétől kezdődően azonban óriási emelkedés következett, melynek csúcsa 2007-ben 40 000 hamis példány volt. Forrás: ECEG soros ülés, Brüsszel, 2010.06.24.

A 2009-es év végén bukkantak fel az ofszet technikai eljárással készült 10 000 Ft-os bankjegyhamisítványok. A bankjegy veszélyességét az adta, hogy annak előállítására teljes egészében ofszet nyomdatechnikai eljárással történt, így azt nagy példányszámban alacsony költséggel tudták előállítani. A megtéveszthetőséget ebben az esetben is növelték az exelgram csík utánzásával, bár annak minősége nem érte el a tökéletes 20 000 Ft-os bankjegyéét. Az ofszet eljárásnak köszönhetően ezen bankjegy hamisítványt a játékgépek is elfogadták, illetve a régebbi típusú bankjegyszámláló berendezések sem ismerték fel.

A Magyar Nemzeti Bank kimutatása szerint a hamis bankjegyek közel kétharmada kereskedelmi pénztárakban került elfogadásra, ezért szükséges az ezen a területen dolgozó személyek folyamatos oktatása a hamis bankjegyek felismerése érdekében. A képzéseken felül szükségesnek látták ajánlás kibocsátását a kereskedelmi szférában dolgozó személyek részére, melyben a hamis bankjegyek észlelése esetén alkalmazandó magatartási formát adták közre.

Pénzhamisítás nyomozása során külön kell beszélnünk a saját felhasználásra készített egyszerűbb hamisítványokról és a professzionálisokról. Az előbbi esetében a házilag, gyenge kivitelezésű, minden biztonsági elemet nélkülöző hamisítványokat az elfogadóhelyeken könnyen észreveszik, így az elkövető azonnal ismertté válik, akinek a lakásán a hamisításhoz használt eszközök a legtöbb esetben elő is kerülnek.

Professzionális hamisítás esetében azonban a bankjegyhamisítás, a terjesztői hálózat működtetése, illetve a forgalomba hozatal egymástól teljesen elkülönül, sőt sok esetben az elkövetők részéről nagyfokú konspiráció tapasztalható. Ezek a csoportok sokszor a bűnszervezetek sajátosságait mutatják.

Velük szemben eredményes nyomozás sok esetben csak operatív eszközök és módszerek igénybevételével lehetséges, mely során elsődleges feladat az előállító műhely felderítése és felszámolása.

Egy-egy jó minőségű hamisítvány terjesztése az egész ország területét érintheti.

Ezen hamisítványok vonatkozásában folytatott nyomozások közös jellemzője, hogy azok rendkívül nyomszegények, mivel a hamis bankjegyek több körön keresztül jutnak a kereskedelmi forgalomba, a legtöbb esetben ezeket csak utólag, a bankjegyek feldolgozása során szűrik ki.

Ezekben az esetekben kiemelten fontos, hogy a nyomozó hatóság folyamatosan és a legrövidebb időn belül értesüljön a forgalomból kivont hamis bankjegyekről. Ebben a rendőrségnek minden esetben partnere a Magyar Nemzeti Bank. A bank által megküldött jegyzőkönyvek értékelése, tanúk felkutatása során nyílik lehetőség arra, hogy a eljuthassunk egy-egy olyan személyhez aki feltehetően már közvetlenül a terjesztői hálózat egyik tagjától jutott a hamis bankjegy birtokába, így rajta keresztül visszafelé nyomon követhető a hamis bankjegy-terjesztés folyamata.

Ezzel párhuzamosan a bevont hamis bankjegyeken alkalmazott biztonsági elemek imitációit, az alkalmazott eljárási módszereket és a felhasznált alapanyagokat is szükséges vizsgálni. Ebben a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Szakértői Intézete, illetve az Europol is segítséget tud nyújtani a rendelkezésükre álló technikai eszközökkel és szaktudással.

Az elkövetők által alkalmazott egyedi megoldások – exelgram utánzat kivitelezése, nyomtatási technológia – utalhatnak az elkövető szakismeretére, korábbi vagy jelenlegi foglalkozására. Érdemes ellenőrizni, a korábban hasonló bűncselekmények miatt eljárás alá vont személyeket, mert gyakran ugyanazon emberek folytatják ezt a tevékenységet sok esetben magasabb színvonalon.

Amennyiben az elkövetők a bankjegy nyomtatásához lézernyomatót alkalmaznak, a „nyomtatvány”-on fellelhető annak egyedi azonosítója is, az ún. „bitmap kód”. A kódot az Europolhoz eljuttatva információt kaphatunk a nyomtató gyártójára típusára és gyári azonosítójára vonatkozóan, mely szálon szintén folytathatjuk a nyomozást.

A fentiekben ismertetett módszereket együttesen, vagy külön-külön alkalmazva a nyílt és operatív eljárások során a „nyomda” közelébe juthatunk, valamint feltérképezhetjük a terjesztői hálózatot.

2.3.1.3. Érmehamisítás:

A közelmúltban általánosságban elmondható volt, hogy a forint érmék hamisítása mennyiségét és minőségét tekintve is elhanyagolható. Hazánkban külföldi érme vonatkozásában az elmúlt évben 69 darabot vontak ki a forgalomból, valamennyit euró valutánemben.

2.3.1.4. Nemzetközi együttműködés a pénzhamisítás elleni harcban:

Az Európai Unió tagállamaiban minden hitelintézet és az euró készpénz forgalmazásában résztvevő valamennyi szervezet köteles a forgalomból kivonni a hamisgyanús euró bankjegyet és -érmét. Minden tagállamban létrehozta az uniós struktúrákhoz illeszkedő olyan nemzeti szervezeteket, amelyek a hamisgyanús bankjegyek és érmék készpénzszakértői vizsgálatát végzik. Magyarországon ezt a feladatokat – úgy a bankjegy, mint az érme tekintetében – az MNB szervezeti keretei között működő Nemzeti Készpénzszakértői Központ végzi.

Az Európai Unió Tanácsa 2005/511/IB sz. határozatával az euró hamisítás elleni fellépés körében az Egyezmény alapján jelölte ki az Europolt Európai Központi Hivatallá. E szervezettel az NKH az ORFK NEBEK Europol Nemzeti Irodán keresztül tart kapcsolatot, és folytat rendszeres adatcserét.¹¹⁰

A pénzhamisítás miatt folytatott büntetőeljárások nemzetközi tapasztalatai alapján tényként rögzíthető, hogy e bűncselekményben érintett szervezett bűnözői csoportok az előállítást szigorúan elkülönítik a terjesztői oldaltól, amely nyilvánvalóan megnehezíti a nyomozó hatóságok számára a forrás feltárását.¹¹¹ Ebből kifolyólag a hamisítók felderítése is csak szoros nemzetközi együttműködés útján valósítható meg.

Euro bankjegyhamisítás tekintetében Magyarország helyzete kettős. Egyrészt célország, más tekintetben pedig tranzit országgént szerepel, ugyanis hazánk területén viszik át a külföldön előállított hamisítványokat az euro övezet tagállamaiba. Ezen hamisítványok jellemzője, hogy döntő többségében nyomdatechnikai eljárással és nagy darabszámban készülnek.

A hamis euro bankjegyek azonosítása érdekében az Európai Központi Bank egy osztályozási rendszert (Common Class) hozott létre, mely alapján nyomon követhető, hogy egy-egy hamisítvány melyik csoportba tartozik esetleg melyik, már korábban felszámolt nyomdából került ki.

Ennek az osztályozási rendszernek a jellemzője, hogy az ide sorolt hamisítványok valamilyen nyomdai technikával készülnek, vagy különösen jó minőségben, nyomtatóval, jelentős darabszámban előállított hamisítványok, melyek ebből kifolyólag több ország területén is felbukkannak.

Példa az un. Common Class –ba tartozó hamis Euró bankjegy besorolására:

EUA0050 P00023

EU – ez jelöli azt, hogy az osztályba sorolást az EKB végezte, tehát Common Class-ról van szó

A – ez azt jelöli, hogy az adott bankjegy melyik szériájáról van szó, A = első széria

0050 – a bankjegy címlete

P – printed – ez nyomdai technikával előállított bankjegyet takar

P helyett az alábbi jelölések lehetnek még:

C – Colour Copy – inkjet vagy pedig lézernyomtatóval előállított bankjegy

X – other -egyéb

00023 – ez egy az EKB által adott, folyamatos számozással generálódó szám, melyet a Common Class osztállyá nyilvánításakor adnak.

Tehát a fenti osztályba tartozó hamis bankjegy besorolási száma alapján elmondhatjuk, hogy egy EKB által besorolt – tehát több országot is érintő hamisítvány típus –, nyomdai technikával készült, 50-es címletű Euró bankjegy, mely a 23. az EKB által ezen címlettel kapcsolatban beazonosított bankjegy hamisítvány osztályok sorában.

¹¹⁰ Rendszeres az információcsere az Interpol nemzeti egységeivel is, amely megfigyelhető az egyre növekvő számú, az egyes Interpol társirodaktól érkező megkeresések teljesítése terén is.

¹¹¹ A terjesztők pedig általában nem tartanak maguknál nagy mennyiségű hamisítványt.

Ez egyszerűség kedvéért szakmai körökben ezt csak 50 P23-nak rövidítik, a továbbiakban ez alapján kerülnek megemlítésre az egyes hamisítvány típusok.

Osztályon belül még megkülönböztetünk un. variánsokat, melyek az adott osztály (un. anyaosztály) technikai tökéletesítéséből keletkeznek. Ezek a variánsok magukon hordozzák az anyaosztály sajátos elemeit, azonban azoktól egy-vagy több biztonsági elem más típusú – általában jobb minőségű – variációját alkalmazzák az elkövetők.

Így tehát az EUA 0050 P0023b, a fentiekben leírt 50 Eurós bankjegy egy továbbfejlesztett változatát, variánsát jelöli.

Az egyes euro bankjegyehamisítások egyszerre több országot is érintenek. Ezekben az esetekben még inkább kimutatható a bűnszervezetek megléte. Az eredményes fellépés érdekében jött létre az Europolon belül a „Soya” munkafájl, ahova a tagországok a birtokukba került információkat beküldik, illetve azokat a többi országgal megoszthatják. Több országot is érintő nyomozások esetén lehetőség van közös nyomozó csoportok létrehozására, melyet az Europol is támogat.

2.3.1.5. A pénzhamisítás és a szervezett bűnözés kapcsolata

A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ (SZBEKK) (2012. január 1-jétől Nemzeti Információs és Bűnügyi Elemző Központ – NIBEK) köteles fogadni, rendszerezni és elemezni az együttműködő szervektől érkezett adatokat, így a pénzhamisítás miatt indított felderítések és nyomozások adatait is. A feldolgozás és tárolás, valamint az elemzés során kiemelt kategóriaként kezelik a pénzhamisítás vonatkozásában keletkezett információkat. Elemzésük szerint a szervezett bűnözéssel kapcsolatba hozható, pénzhamisítással érintett személyek többsége magyar nemzetiségű, elenyésző hányaduk szlovák, román, nigériai, valamint szerbiai és montenegrói állampolgár. A pénzhamisítás visszaszorításában érintett szervezetek adatközlései és információi alapján pedig az alábbi, releváns megállapításokat tette:

A szervezett bűnözéssel kapcsolatban átadott pénzhamisításra vonatkozó információk alapján a bűnszervezeti formában megvalósuló pénzhamisítások tárgya a forint mellett gyakran az euró-, de a dollárhamisítványok is jelen vannak a hazai készpénzforgalomban.

A múlt évben több eljárás során is megállapítható volt, hogy azon bűnözői csoportok, melyek nagyobb mennyiségben forintot hamisítanak, előbb-utóbb az euró hamisításával is megpróbálkoznak, illetőleg más hamisítványokat (BKV–MÁV–VOLÁN bérleteket, étkezési jegyeket, vezetői engedélyeket, illetékbélyegeket és különböző bizonyítványokat) is előszeretettel készítenek. Mivel e tevékenység speciális szaktudást igényel, gyakran alkalmaznak nyomdai ismeretekkel rendelkező személyt.

Környező országbeli nyomda által készített hamisítványokat próbálnak Magyarországon terjeszteni, mely tevékenységhez külföldi állampolgárokat vesznek igénybe.

A Rendőrség bűnüldöző szervei a múlt évet 39 szervezett bűnözői csoport elleni küzdelemmel kezdték meg. Ezek közül négy csoport esetében jelölték meg a pénzhamisítást tevékenységükként, melyek közül csak 2 csoport kapott aktív státuszt. Az egyik elsődlegesen kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményekre szakosodott, a másik egy embercsempészetben aktív bűnszervezet volt.

2.3.1.6. Várható tendenciák

Az elmúlt évek arra utalnak, hogy a forintbankjegy hamisítás tekintetében jelentős változások nem várhatók. Továbbra is a 10 és 20 ezer forintos címletű bankjegyeket részesítik előnyben a bűnelkövetők. A hamisítványok jelentős részét az irodai módszerrel készített hamisítványok teszik ki.

2011-ben a forgalomba került hamis bankjegyek száma csökkent, mely döntően annak tudható be, hogy 2010 év végén felszámolásra került a fentiekben is említett ofset 10 ezer forintos hamisítványokat előállító elkövetői csoport, aki a 2010-ben a „piacot” jó minőségű hamisítványokkal terítette.

Várható azonban hogy kivonásuk nyomán felszabadult piacot más szereplők veszik át, akik ellen csak hatékony fellépéssel lehet védekezni. Ez mind a nyomozások szakszerűségében érvényesülhet, mind pedig a Magyar Nemzeti Bank által meghirdetett, jelentős készpénzforgalmi szűrő szerepet betöltő a kereskedelmi szektorbeli pénztárak támogatásával valósulhat meg.

A jövőre vonatkozóan az euró-zónához történő csatlakozásunkat megelőzően a nemzetközi tendenciák alapján, Magyarországon is a hamisítványok ugrásszerű és tömeges megjelenésére kell számítani, ugyanis a szervezett bűnözői csoportok az új fizetőeszköz bevezetésekor mindenütt maximálisan kihasználják a lakosság hiányos ismereteit az új bankjegyekről. Éppen ezért a bűnüldöző és bűnmegelőző szervezeteknek időben fel kell erre készülniük.

2.3.2. Készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel kapcsolatos bűncselekmények

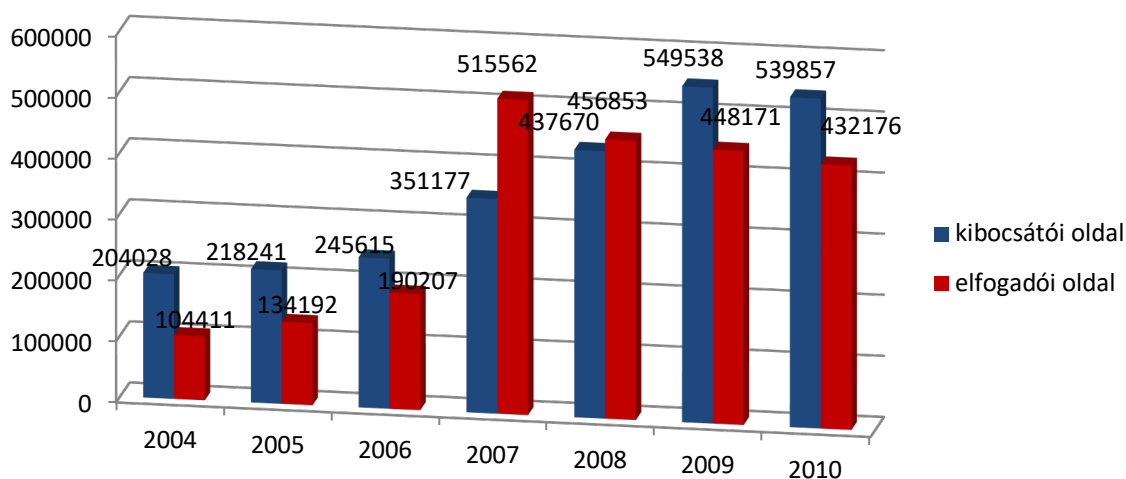
A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök jelentősége évről évre egyre nagyobb szerepet kap a mindennapi életünkben, a gazdasági folyamatokban és ez értelemszerűen magára vonta a bűnözők figyelmét is, felismerve benne a könnyű és gyors pénzszerzési lehetőséget, kihasználva az állampolgárok bankkártyába vetett bizalmát.

Annak ellenére, hogy egyre nagyobb fenyegetettséget jelent mind hazai mind világviszonylatban, sajnos azt kell tapasztalunk, hogy itthon a bűnüldöző állomány szakmai felkészültsége ezen a területen gyakran hiányos.

Nemzetközi szinten a „bankkártyához” köthető bűncselekmények súlyosságát már felismerték. Ezt mutatja az is, hogy az Európon belül létrehozták a Terminál munkafájlt, ami az elkövetők elleni hatékony és közös védekezést szolgálja.

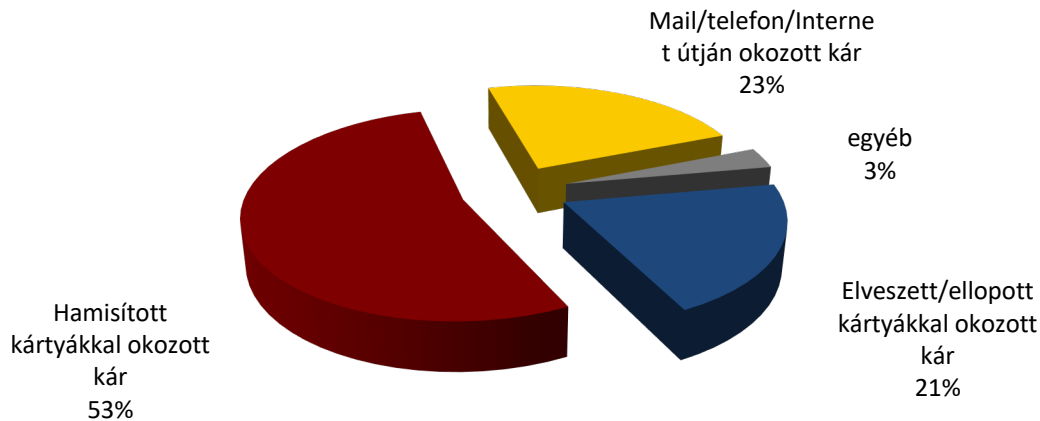
A készpénz-helyettesítő fizetési eszközökhöz kapcsolódó bűncselekményekből adódó károk hazai és nemzetközi szinten is növekvő tendenciát mutatnak, az egyre fejlődő biztonsági megoldások ellenére is.

Visszaélések során felmerült kár a bankkártya üzletágban Magyarországon (ezer forint)

A felmerült károk több mint felét a hamis bankkártyával történő visszaélések adják, azonban az internetes visszaélések előretörése várható a közeljövőben.

A kibocsátói oldalon felmerült károk %-os megoszlásában (2010-ben)

2.3.2.1. Jogszabályi háttér

Készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel kapcsolatos bűncselekményekkel a Btk. 313/B.–313/D. § foglalkozik, azonban ennek fogalmát a Btk. 313/E. §-a határozza meg. Azaz ide tartozik a külön jogszabályban meghatározott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz, továbbá az utazási csekk és a váltó, feltéve, hogy az a másolással, hamisítással vagy jogosulatlan felhasználással szemben védett. A külföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a belföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel azonos védelemben részesül.

A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök körét a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. Törvény 2. számú melléklete tartalmazza.

„5.1 Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz:

a) a csekk,

b) az elektronikus pénz,

c) a pénzforgalmi szolgáltató és az ügyfél közötti keretszerződésben meghatározott olyan személyre szabott dolog vagy eljárás, amely lehetővé teszi az ügyfél számára a fizetési megbízás megtételét,

5.2 Elektronikus pénz: az elektronikus pénz kibocsátójával szembeni követelés által megtestesített, elektronikusan tárolt – ideértve a mágneses tárolást is – összeg, melyet pénzeszköz átvétele ellenében bocsátanak ki a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló törvényben meghatározott fizetési műveletek teljesítése céljából, és amelyet az elektronikus pénz kibocsátóján kívül más természetes és jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság és egyéni vállalkozó is elfogad. Nem minősül elektronikus pénznek az e törvény 2. számú melléklet I. fejezete 9.1. pontjának k) alpontja szerinti eszközön tárolt vagy l) pontjában rögzített fizetési műveletekre használt érték.”

2.3.2.2. A bűncselekmény kategória főbb jellemzői, az elkövetők által alkalmazott módszerek

A „bankkártyás” visszaélések főbb jellemzői

- az elkövetők elsősorban az állampolgárok bankkártyába vetett bizalmát használják ki
- az elkövetés alapja a bankkártya adatok illegális megszerzése. Ez történhet skimming (másolás), vagy phishing (adathalászat) útján
- viszonylag kis kockázattal jár, mely jelentős haszonnal kecsegtet
- a visszaélésekben minden európai ország érintett, a bűnözők kiterjesztették működési körüket távolabbi területekre is (Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Távol-Kelet térségei)

- a hazai – illetve Europol – tapasztalatok azt mutatják, hogy az elkövetők többsége román, de megtalálható köztük, szerb, bolgár és kínai állampolgárok is, míg az orosz ajkú bűnözők elsősorban az internetes visszaélésekre specializáltak magukat
- jellemzően nagyobb létszámú elkövetői körhöz köthetők, hierarchikus felépítéssel, ahol az egyes feladatok végrehajtását – az adatszerző eszközök elkészítése, az infrastruktúra és technikai háttér biztosítása, az adatszerzés, a hamis bankkártyák és iratok elkészítése, a visszaélések elkövetése – az elkövetők egymás között megosztják
- az elkövetők a tevékenységüket huzamosabb időn keresztül – sokszor több éven át – bűnszervezetben folytatják
- jellemzően az adatszerzés és a visszaélés térben és időben elkülönül, s a bűncselekmények elkövetése nem korlátozódik egyetlen ország területére. Az internetnek köszönhetően a távolságok nem jelentenek akadályt, az adatszerzés és a visszaélés egymástól több ezer kilométer távolságra is történhet, azonban a kettő között az időbeli eltérés akár mindössze néhány óra.

Az elkövetők által alkalmazott módszerek:

1. Valódi bankkártyákkal történő visszaélések:

- Hamis adatokkal igényelt bankkártyák. – Ez ellen a banki ellenőrzések szigorításával lehet eredményesen védekezni.
- Lopott vagy vesztett bankkártyákkal történő visszaélés, amelyet gyakran megkönnyít a kártya mellett helytelenül tárolt PIN kód.
- A „libanoni” hurok módszerrel megszerzett bankkártyákkal történő visszaélés.
Az ATM bankkártya elfogadónyilására helyezik el az eszközt – általában videoszalagból kialakított hurkot – ami a bankkártyát az ATM-ben megakasztja, hibaiüzenetet generál. A kártyatulajdonos ebben az esetben felhívja az ATM-en található – az elkövetők által felhelyezett – telefonszámot, ahol a bejelentkező „ügyintézőnek” gyanútlanul megadják a kártyához tartozó PIN kódot, más esetekben a „segítőkész” elkövető jelenlétében üti be a sértett a kódot az ATM-en.

2. Skimming (másolás)

- „kézi” skimmerrel történő adatszerzés
Elsősorban benzinkutakon, éttermekben beszervezett emberekkel gyűjtetik az adatokat, melyeket – a PIN kód hiányában – üzletekben vásárlások során használnak fel.
- POS (Point of Sale) termálos adatszerzések
Az elkövetők az üzletekben található POS terminálokat manipulálják. Ez történhet az üzlet tulajdonosának, alkalmazottjának a bevonásával, betörés látszatának keltésével, vagy a POS terminált üzemeltető cég alkalmazottjának kiadva magukat.
- ATM-s (Automated Teller Machine) adatszerzések
*A bankkártya mágnescsík adatait a kártya elfogadónyilásra, a 24 órás zónába történő belépést biztosító kártyaolvasóra felhelyezett, az eredetire megszólalásig hasonlító eszközzel szerzik meg, míg a PIN kódot a lámpatestbe, vagy a mennyezetre felhelyezett „füstjelző” berendezésbe, billentyűzet takarólemezbe szerelik be, esetenként információs doboznak álcázzák.
*Automata üzemanyagtöltő állomásokon – elsősorban külföldön – az elkövetők az olvasóegységet és kamerát az ATM-en belül helyezik el, melyhez áramforrásként az ATM-et használják. Ezek az eszközök a szakavatott szemek elől is rejtve maradnak.**

2.3.2.3. Esettanulmány, ügyismertetés:

A Raiffeisen Bank munkatársai észlelték, hogy visszatérő jelleggel több bankfiókjukban, az ott található ATM-ekre adatmegszerző egységeket helyeztek el úgy, hogy a bankkártya mágnescsík olvasó egységet a 24 órás zónába történő bejutást biztosító beléptetőre, míg a kamera egységet az ATM előlapjára helyezték fel. A bankkártya adatokkal a felfedezés idejéig azonban visszaélések nem történtek.

Az esetről a rendőrséget értesítették.

A bank bankbiztonsági munkatársai, illetve a nyomozó hatóság tagjai az adatszerzésben érintett ATM-eket folyamatos jelleggel ellenőrizték, ennek során felfedezték, hogy a bankfiók zárása után az egyik ATM-re ismételten adatmegszerző eszközt helyeztek fel.

A megszervezett figyelés eredményeként a késő éjszakai órákban elfogásra került két román állampolgár azt követően, hogy az általuk korábban felhelyezett adatmegszerzőket eltávolították.

A tartózkodási helyként beazonosított szállodai szobában további adatszerző és számítástechnikai eszközök kerültek lefoglalásra, azonban korábban általuk megszerzett bankkártya adatok – már nem voltak megtalálhatóak ezeken az eszközökön. Az elkövetőkkel szemben a Btk. 313/D. §-ba ütköző és aszerint minősülő készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás elősegítése vétsége miatt gyorsított eljárásban a bíróság elmarasztaló ítéletet – felfüggesztett börtönbüntetés és kiutasítás – hozott.

A történetek után pár hónappal az adatszerzésben érintett bankkártyákkal romániai ATM-eken készpénzfelvételeket kíséreltek meg ismeretlen elkövetők végrehajtani, azonban eredménytelenül.

A fenti eset jól szemlélteti, hogy az elkövetők sikeres elfogásához nélkülözhetetlen a kereskedelmi bankok és a rendőrség szoros együttműködése, a gyors információáramlás. A bűncselekmény jelen ügyben megragadt az enyhébb büntetési tétellel fenyegetett készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás elősegítése vétségénél, azonban a bűnmegelőzési érdek miatt szükséges volt az azonnali fellépés az elkövetőkkel szemben. A megbízó a nyomozás során ismeretlen maradt. Ennek ellenére az adatmegszerző személyek azonnali elfogása helyes döntésnek bizonyult, tekintettel arra, hogy a beszerzett adatok szerint két nap múlva végleg távoztak volna az országból, így velük szemben alkalmazható felderítői munka nem vezetett volna eredményre.

A magyarországi kereskedelmi bankok elfogadói oldalon szintén érintettek a visszaélésekben. Ezek lehetnek külföldön megszerzett bankkártya adatok, de ugyanígy előfordul az is, hogy az itthoni adatszerzésből származó kártyaadatokat használják fel az elkövetők.

Mindkét (adatszerzés és visszaélés) magatartási eljárásnál elengedhetetlen a kereskedelmi bankok és a rendőrség hatékony és gyors együttműködése, az elkövetők által használt eszközök pontos ismerete.

Adatszerzés esetén a legtöbb esetben a bank, illetve a rendőrség utólag értesül a bűncselekményről, annak helyszínét és időpontját előzménykutatás során lehet beazonosítani. A gyors felismerés ebben az esetben is az eredményes felderítés kulcsa lehet, mivel egy-egy bűnözői csoport a legtöbb esetben egy adott típusú adatszerző eszközzel „dolgozik”, mely ebből adódóan nem minden ATM típusnál alkalmazható. Az ATM típusának, azok fizikai helyének ismeretében, a korábbi adatszerzések alapján a veszélyeztetett terület behatárolható. Ezen ATM-ek folyamatos ellenőrzése szükséges ezt követően a skimming eszközök felkutatása érdekében.

Az utólag észlelt adatszerzések és visszaélések esetében érdemes a helyszínre vonatkozóan cellainformációk beszerzése, ugyanis a végrehajtó személyek a bűncselekmény kivitelezése során sok esetben közvetlen telefonos kapcsolatban állnak a megbízóikkal, vagy a közelben tartózkodó biztosítást végző bűntársaikkal. Mivel azonban a rendőrség módszereivel ők is tisztában vannak, így számíthatunk arra, hogy egy-egy telefonszám és telefon egy-két hétnél nem él tovább.

2.3.2.4. Együtműködések

A bankkártya-hamisítás területén tevékenykedő nemzetközi bűnözői csoportok rendkívül mobilak, kihasználva az Európai Unió schengeni övezetének személyek szabad mozgásával járó előnyeit, könnyen és gyorsan változtatják tartózkodási helyüket. Általánosságban elmondható, hogy a profi bűnözői csoportok az adtaszerzés helyéhez képest másik országban élnek vissza a korábban megszerzett bankkártya adatokkal, sőt sokszor ezt több országban párhuzamosan, egyidejűleg teszik meg.

Az ilyen bűnszervezetek elleni hatékony fellépésben rendkívül fontos szerepet játszik a különböző hazai és nemzetközi rendőri erők közötti együttműködés, információ-csere. Azonban nem mindegy, hogy a bűnszervezet felszámolásához szükséges információk mennyi idő alatt jutnak el a konkrét intézkedésre készülő nyomozó szervhez. Az ezen a téren tevékenykedő bűnözői csoportok modern kommunikációs eszközöket, internetet használnak, és nagy mobilitással bírnak.

Ezek a tények rávilágítanak arra, hogy a modern technikai eszközöket felvonultató bűnszervezetek tevékenységeire adott rendőri válasz reakcióideje, az időfaktor rendkívül fontos tényező, melynek érdekében a lehető legszélesebb körben hatékony együttműködést kell kialakítani a különböző hazai és külföldi társszervekkel, pénzintézetekkel.

Hazai együttműködési formák

Itt kell kiemelni a rendőrség részvételét a bankok által havi rendszerességgel megrendezett „Fraud-meeting”-eken, ahol általában képviseltetve van valamennyi hazai bank bankkártya-biztonsági egysége, a Mastercard és AMEX kártyatársaság és a bankszövetség.

Ezekon a munkaértekezleteken lehetőség nyílik arra, hogy az adott hónapban történt bankkártyás visszaéléseket egymással megosszák, mely hasznos információkkal szolgál az elkövetési módokról, helyekről valamint magukról az elkövetőkről.

A hazai bankok rendelkeznek on-line monitoring rendszerrel, mellyel lehetséges az adott bankhoz tartozó valamennyi tranzakció figyelése, szűrése és ennek köszönhetően a csalás gyanús tranzakciók jelzése, megakadályozása. Ezt egy 24 órás ún. call-centeren keresztül üzemeltetik, mely – a bankbiztonság utasításai szerint – csalás esetén jelez az illetékes rendőri szerv felé. Fontos kiemelni hogy az illetékes rendőri szerv felé, tehát nem egy központi szervet keresnek meg, hanem az illetékes rendőrkapitányságot. Számos esetben volt már rá példa, hogy a bankkártya-csalókat vásárlás közben, vagy közvetlenül a készpénz-felvételt követően fogták el a kiérkező rendőrijárőrök, mely egyértelműen a fentiekben leírt rendszernek köszönhető.

Nemzetközi együttműködési formák

- **EUROPOL:** Az EU-tagországok vonatkozásában lehetőség van az EUROPOL Nemzeti Irodán keresztüli információ-cserére.
- **INTERPOL:** A nem EU-tagországok vonatkozásában (illetőleg azok, melyek nem társult országai az EUROPOL munkafájloknak) az INTERPOL hazai irodáját használhatjuk információ-cserére,
- **Összekötőtisztek:** Időnként összekötőtisztek révén is bonyolódik információ-csere.
- **Határtalálkozók:** Egyes konkrét, két országot érintő bonyolultabb nyomozásokban esetenként sor kerül határtalálkozókra, amelyek keretében megtárgyalják az eljárás során tapasztaltakat, az esetlegesen összehangolandó nyomozati cselekményeket.

2.3.2.5. Várható tendenciák

A bankkártyás visszaélések tekintetében bizonyos fokú átrendeződés tapasztalható a jövőben, mely már most is kezd megmutatkozni. A SEPA (Single Euro PaymentArea) előírása szerint az euró övezetben 2011. január 01-ig meg kell(ett) valósítani az EMV chipkártyák teljes integrációját. A VISA és a MASTERCARD ezt az előírást a magyarországi bankokra is kiterjesztette. A teljes integráció azt eredményezi, hogy hazánk a jövőben elsősorban az adatszerzések célterületeként fog szerepelni a bűnözői csoportok körében, míg az itt megszerzett bankkártya adatokkal a még nem integrált területeken fognak visszaéléseket végrehajtani. Másrészt –mivel a chipkártyás rendszer alkalmazása nem jelent védelmet az internetes visszaélésekkel szemben –, ezért a bűnözői csoportok a megszerzett bankkártya adatokkal a jövőben nagyobb arányban internetes vásárlások során fognak visszaélni.

2.4. *ÁFA CSALÁS*¹¹²

2.4.1. Az MTIC¹¹³ csalások vizsgálata avagy ÁFA csalás több Uniós tagország felhasználásával

2.4.1.1. *ÁFA csalási konstrukciók az Európai Unióban*

Az Európai Számvevőszék jelentése szerint évente csaknem 70 milliárd eurótól esnek el a tagállamok a különböző adóelkerülési technikák folytán – ez az összeg csak Magyarországon megközelítőleg 1000 milliárd forint körül lehet. Az ÁFA beszedésének hiányosságai egyrészt az adóalanyok által elkövetett adócsalásokra, másrészt az ÁFA kivetése körüli anomáliákra vezethető vissza.

Az Európai Unió 2004-es kibővülésével az újonnan belépett tagállamok a körhintacsalások szereplői számára nagy lehetőséget jelentettek, hiszen e tagállamok nem rendelkeztek a csalások elleni védekezésben kellő felkészültséggel.

Ma már elmondhatjuk, hogy Magyarország is célponttá vált a körhintacsalások hiányzó kereskedői (missing trader) számára, amit a Nemzeti Adó- és Vámhivatal valamint jogelőd szervei az APEH, illetve a Vám- és Pénzügyőrség által nagy számban felderített, különösen nagy kárt okozó adócsalások igazolnak.

Az egyes adócsalási formák egyre komplexebb keretek kialakítása irányába fejlődnek, sok esetben bővül a szereplők köre, a jelenleg 27 tagállamot magába foglaló Európai Unió még tágabb elkövetési teret nyújt a bűnelkövetők számára, egyre magasabb összegeket, újabb gazdasági, kereskedelmi ágazatokat, termékeket érint. A legújabb tendencia azt mutatja, hogy a termékértékesítés mellett a szolgáltatásnyújtásokra is egyre inkább kiterjednek a nemzetközi adócsalási típusok. Példa erre a széndioxid-kvóták adásvétele.

2.4.1.2. *A Közösségen belüli ÁFA csalások fő típusai*

A Közösségen belüli ÁFA csalások két fő típusa ismeretes. Az egyik az úgynevezett Közösségen belüli „**aquisition fraud**”, azaz visszatérítési típusú csalás, míg a másik, súlyosabb típus az úgynevezett „**caroussel fraud**”, azaz a körhinta csalás.

Aquisition fraud, azaz a visszatérítési típusú csalás:

Ahhoz, hogy lássuk a Caroussel típusú csalások veszélyességét, szükséges megismernünk az Aquisition típusú csalás működését. Az Aquisition típusú csalás esetében az 1. tagállamban bejegyzett A vállalkozás (conduit company - csatorna cég) a termékeket a Közösségen belül adómentesen értékesíti a 2. tagállambeli B. vállalkozás (missing trade - eltűnő kereskedő) részére. B vállalkozás ÁFA mentesen szerzi be az árut, majd ezt követően a hazai piacon értékesíti a terméket az ugyanezen tagállamban honos C vállalkozás (bróker) részére. A B vállalkozás beszedi az ÁFÁ-t a C vállalkozásnak (brókernek vagy ügynöknek) történő értékesítéskor, de nem fizeti be az adóhatóság részére, és rövid időn belül eltűnik. C vállalkozás levonja az ÁFÁ-t a B vállalkozástól történő beszerzéskor, majd a hazai piacon értékesíti az árut, felszámítva az ÁFÁ-t. Az ügylet során az ÁFA bevétel kiesés megegyezik a C vállalkozás által a B vállalkozásnak kifizetett ÁFÁ-val.

A B (hiányzó kereskedő) és C (bróker) vállalkozás közötti kapcsolat leplezése érdekében a B vállalkozás több „puffer”, ütköző vállalkozáson keresztül értékesíti a terméket C vállalkozás részére. A pufferek általában jogszerűen működnek, ezek azonban csak az ÁFA ellenőrzések félrevezetését szolgálják.

¹¹² Összeállítás, 86. o.

¹¹³ Missing Trader Intra-Community, MTIC, – azaz az eltűnő kereskedővel megvalósított csalás.

Carousel típusú csalások:

Az A társaság (csatorna cég) Közösségen belüli termékértékesítéseket végez a hiányzó kereskedő (missing trader) részére a hiányzó kereskedő tagállamától különböző 1. tagállamban. Hazai szállítóktól történő beszerzéseit terhelő ÁFA-t levonja, amelyet azok a költségvetésbe megfizettek. Másrészt ÁFA mentesen szerez be termékeket 2. tagországból, a C társaságtól.

A folyamat végén az árukat a bróker „vásárolja meg” a hiányzó kereskedőtől, legtöbbször közvetve, a kettejük közé szabályosan működő puffer cégeken keresztül. Attól függően, hogy csak hazai piacra szállít vagy más tagállamba, aquisition fraud, illetve carousel fraud történik. A bróker ez esetben a beszerzéseit terhelő levonható ÁFA-t visszaigényli, vagy a fizetendő és levonható adó egyenlegeként minimális pozitív elszámolandó adót fizet. A carousel típusú csalás esetében pedig újra nyitja a családi kört, miután a másik tagállamba bejegyzett csatorna társaságnak adómentesen „továbbértékesíti” a terméket.

A carousel csalásoknál felhasznált árukat bizonyos esetekben az Unión kívülről csempészett termékek legalizálására használják fel, továbbá a banki utalással ellentételezett termékeknél sokszor maga a pénzeszköz is bűncselekményből származik, így a csalás pénzmosással párosul. Igazolatlan eredetű áruk és szolgáltatások legalizálása mellett más esetekben jogszerű kereskedelmi forgalomban megszerzett áru értékét pedig az elkövetői körben mesterségesen gerjesztett forgalom útján sokszorozzák meg, a termék ÁFA tartalma pedig további haszonként realizálódik. Abban az esetben, amikor tényleges értékesítési láncolatba kapcsolnak be hiányzó kereskedőt, az igazi extra profit a meg nem fizetett ÁFA és a dömpingárak következtében történt piacszerzés a tisztességes kereskedők rovására. A visszatérítéses csalásoknál az áru végső soron a hazai piacokon kerül értékesítésre nagyon alacsony áron, míg a körhinta csalásnál nem kerül egyszerre az áru a végső fogyasztóhoz, hanem folyamatosan kering a körfolyamatban.

Az utóbbi esetben – mivel a hiányzó kereskedő rövid idő alatt fejt ki károsító tevékenységét egy adott tagállam adóalany nyilvántartásába kerülve, majd az adóhatóság látóköréből rövid idő alatt ki kell vonnia magát gyakori székhely vagy tulajdonosváltással – alapvető célja az elkövetőknek a csalásból származó profit mielőbbi maximálása, ezért a nagyobb összegű ÁFA visszaigénylés érdekében a beszerzések értékét mesterségesen megnövelik olyan beszerzéshez kapcsolódó – de ténylegesen nem nyújtott szolgáltatások- igénybevételeivel, melyeket költségként számolnak el. Meg kell jegyezni, hogy az értékesítő cég által okozott veszteség abban a tagállamban jelentkezik, amely felé az értékesítést végezte.

A csalások egyik leggyakoribb módja, amikor a láncolat elején a kereskedelmi tevékenységet végző, értékesítése után adóját elmulasztja bevallani és egyben befizetni, majd a láncolatban résztvevő további adózók közül sem mindenki teljesíti bevallási és befizetési kötelezettségét, az utolsó láncszem pedig már nagy összegű ÁFA-t igényel vissza, amelynek megfizetését az értékesítési lánc előző fázisában elmulasztották.

A láncolat ellenőrzése azért nagyon nehéz, mert vannak szabályszerűen adózók is, akik belekerülhetnek a folyamatba, sok esetben tudtuk nélkül. Az esetek nagy részében beléptetésük viszont szándékosan történik, melynek célja hogy a tevékenység legalizált voltát megvalósítsák.

Egyes esetekben előfordul, hogy az értékesítési lánc minden pontján sor kerül adófizetésre, de a levonási technika következtében csak az utolsó láncszem által megfizetett adó marad a költségvetésben.

Az Unión kívüli harmadik országok viszonylatában carousel csalás oly módon jelenik meg, hogy ugyanazon árut magas értéküként exportálják a kísérő iratok meghamisításával, és vesznek fel érte jelentős exporttámogatást, majd alacsony értéküként importálják, elkerülve ezzel a magas vámokat.

Ez a változat, a legsúlyosabbnak tekinthető csalás típust jelenti, mivel ebben az esetben – amíg „forog a körhinta”- az ÁFA csalásból származó ÁFA bevételkiesés korlátlan mértékű.

2.4.2. Eredmények

A *hiányzó kereskedő* elleni küzdelemben fontos lépést jelentett az európai uniós csatlakozással összefüggő egyes törvénymódosításokról, törvényi rendelkezések hatályon kívül helyezéséről, valamint egyes törvényi rendelkezések megállapításáról szóló 2004. évi XXIX. törvénnyel életbe lépett, Európai Csalásellenes Hivatallal kapcsolatos együttműködés. A speciális csalás elleni központ felállítása a koordinációs, központi adattárolási, feldolgozási, kockázatelemzési feladatokra, az OLAF-al való kapcsolattartás céljából került sor, azonnali ellenőrzés elrendelési joggal, amely jelenleg a Nemzeti Adó-és Vámhivatal szervezetén belül, de feladatkörében független koordinációs irodán keresztül (AFCOS) zajlik. Az iroda kizárólag összekötő szerepet lát el, sem hatósági jogkörrel, sem önálló jogi személyiséggel nem rendelkezik. Feladatkörében –többek közt- koordinálja az OLAF által helyszíni ellenőrzések során felmerülő feladatokat, valamint az OLAF által elrendelt egyedi vizsgálatokhoz, információkérésekhez kapcsolódóan 15 napon belül továbbítja az OLAF megkereséseit az érintett szervek felé. Az AFCOS vezetésével állandó tárcaközi munkacsoportot hoztak létre, amelyben az EU támogatásokkal kapcsolatba kerülő kormányzati szervek mellett a nyomozóhatóságok, a NAV és a Nemzetbiztonsági Hivatal is képviselteti magát.

2006. szeptember 15. óta eltelt idő, és a nagyszámú kiemelt felderítések igazolták, hogy a Nemzeti Adó és Vámhivatal bünyügyi szakága képes megfelelni a feladat, és a jogalkotók által támasztott követelményeknek. A legjelentősebb körhinta csalásos felderítések a Nemzeti Adó és Vámhivatal Központi Nyomozó Főosztályának Vizsgálati Osztálya és a Felderítési Osztály közös együttműködésével jöttek létre, de emellett nagy számban derült fény ilyen jellegű bűncselekményekre a Regionális Bünyügyi Igazgatóságok munkájának köszönhetően is.

Az Európai Bizottság 2009. szeptember 29-én új javaslatot fogadott el az unión belüli ÁFA csalások megnehezítésére. A javaslat értelmében a tagállamok ideiglenesen fordított adózást alkalmazhatnának meghatározott áruk és szolgáltatások esetén, például az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelmével kapcsolatban.

Ennek értelmében a végső felhasználó fizetné meg az áfát, az értékesítési lánc közbenső szereplőinek így nem áll módjában az adó-visszaigénylés lehetősége. Sajnálatos, hogy a javaslat csak a fordított adózás bevezetésének lehetőségét biztosítaná meghatározott, körhinta csalással leginkább érintett termékek – így a mikrocsipek, mobiltelefonok, illatszerek és nemesfémek mellett újabban megjelent a széndioxid kibocsátási kvótával kapcsolatban is- és szolgáltatás esetében, azt kötelezően nem írná elő és más tekintetben sem módosítaná alapvetően az Unió ÁFA-rendszert.

A megoldási javaslatok megvalósítása sajnálatos módon a közigazgatás és az Európai Unió működéséből adódóan már jó ideje várat magára, még mindig alkalmat adva hatalmas profit realizálására az adóztatási rendszer kijátszásán fáradhatatlanul munkálkodó személyek számára.

2.5. A PÉNZMOSÁS¹¹⁴

A pénzmosás elleni küzdelem jelentősége az 1980-as évektől kezdődően egyre inkább előtérbe került. Ebben az időben fejlődött ugyanis globálissá a nemzetközi pénzügyi rendszer. A pénzmosás elleni küzdelmet célul kitűző egyezmények létrejöttének alapja tipikusan az illegális kábítószer-kereskedelem elleni fellépés volt, azonban napjainkban a pénzmosáshoz kapcsolódó alapbűncselekmények köre jelentősen kibővült. Ebben a körben megjelentek a magas adótartamú árukkal elkövetett bűncselekmények – a könyvben már ismertetésre kerülő MTIC csalások – a jövedéki termékekre elkövetett csempészet, valamint a gazdasági életből kivont gazdálkodók végrehajtás alól elvont vagyonával kapcsolatos bűncselekmények is.

Az Országgyűlés döntése értelmében 2008. január 1-jei hatállyal a Nemzeti Adó-és Vámhivatal jogelődjének a Vám-és Pénzügyőrség hatáskörébe tartozik a pénzmosás (Btk: 303. §; Btk: 303/A. §) valamint a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása (Btk: 303/B. §) bűncselekmények nyomozása, illetve a Vám-és Pénzügyőrséget jelölte ki a pénzügyi információs egységként működő hatóság – nemzetközi terminológiában használt kifejezéssel: Financial Intelligence Unit, FIU) feladatait ellátó szervezetként.

2.5.1. Nemzetközi szervezetek a pénzmosás elleni küzdelemben

2.5.1.1 FATF

A pénzmosás elleni nemzetközi fellépésben a legjelentősebb nemzetközi szervezet a párizsi székhelyű Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF- pénzügyi akciócsoport), melyet az 1989. évben az akkor tartott G-7 párizsi ülésén hoztak létre. A FATF, mint partikuláris jellegű, speciális hatáskörű nemzetközi szervezet, egy független kormányközi testület – az OECD égisze alatt működik. Sokoldalú felügyeleti és áttekintési tevékenysége útján – a tagállamok beszámolóí alapján – éves jelentéseket készít a tagállamok pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni fellépéséről és jogi szabályozásáról. A FATF az ajánlások és az ezek követésének vizsgálatára szolgáló módszertan alapján minden tagállamról meghatározott rendszerességgel jelentést készít. A FATF –nak jelenleg 34 ország (Európa, Észak-Amerika és Ázsia pénzügyi központjainak országai) valamint két nemzetközi szervezet (az Európai Bizottság és az Öböl-menti Együtműködési Tanács) a tagja.

2.5.1.2. Moneyval

A FATF további bővülése helyett regionális FATF szervezetek létrehozását támogatja. Hazánk jelenleg nem tagja a FATF-nek, azonban a nem FATF tagok számára létrehozott fórumok közül a legjelentősebben, a PC–R–EV-ben (Select Comittee ont he Evaluation of Anti Money Laundering Measures) – jelenlegi elnevezése Moneyval – Magyarország is képviselteti magát. A PC–R–EV 1997. óta működik a FATF által kidolgozott az Európai Tanács által létrehozott programként. A Moneyval működésének alapvető célja az egyes tagállamok pénzmosással kapcsolatos jogalkotásának, gyakorlatának, intézkedéseinek értékelése – a FATF által alkalmazott módszerek alapján – ezen intézkedések fejlesztésének, harmonizálásának elősegítése, a nemzetközi együttműködés erősítése.

¹¹⁴ Összeállítás, 90. o.

2.5.1.3. Egmont Csoport

A magyar pénzmosás elleni egység tagja az 1995-ben alakult, több mint 108 ország pénzmosás elleni egységét – FIU: Financial Intelligence Unit – magába foglaló Egmont Group-nak, mely világméretű kommunikációs és információs hálózatot működtet a pénzmosás elleni egységek számára. A csoport elnevezését a brüsszeli Egmont-Arenberg palotáról kapta, ahol a csoport első ülését tartották. A csoport egyik legjelentősebb alapelve a nemzeti FIU egységek közötti bilaterális és multilaterális együttműködés a stratégiai elemzések területén. Az Egmont tevékenysége során szorosan együttműködik a FATF-val és a FATF regionális szerveivel. Az Egmont csoport tagságának kiemelt jelentőségét az adja, hogy ez a szervezet működteti azt a levelező hálózatot (ESW rendszer – Egmont’s International Secure Web System) amely lehetővé teszi a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása szempontjából „gyanús bejelentésekben” – suspicious report – foglalt információk és adatok gyors és biztonságos továbbítását a tagsággal rendelkező FIU egységek között.

Az EU tagállamok FIU egységei számára biztosít új lehetőséget az FIU.net hálózathoz történő csatlakozás, amely az egységek közötti adatcserét biztosító védett elektronikus hálózat.

2.5.2. A pénzmosás mint bűncselekmény

A szervezett bűnözés alapvető jellemvonása, hogy mérhetetlen mennyiségű készpénzbevételt eredményez. A legális gazdasághoz a piacgazdaság érrendszerét jelentő bank – és pénzügyi rendszeren keresztül vezet az út, így az ún. piszkos pénzek – az illegális bevételből származó pénzek – csaknem mindig felbukkannak a bankok és egyéb pénzügyi intézmények hálózatában. Ezért a pénzmosás büntetendővé nyilvánítása járulékosan védi a pénzügyi intézmények törvényes működésébe vetett bizalmat. Természetesen a bűnös úton szerzett pénzek nemcsak a szűkebb értelemben vett pénzügyi szektorban tűnnek fel, hanem ennél lényegesen tágabb körben, jellemzően még például az ingatlan vagy a szerencsejáték piacokon is.

2.5.2.1. A pénzmosás fogalma

A „pénzmosás” kifejezés minden olyan eljárást magába foglal, amely arra irányul, hogy **lehetetlenné tegye az illegálisan szerzett – bűncselekményekből származó – pénz eredetének** azonosíthatóságát és azt legális forrásból származónak tüntesse fel. A pénzmosás – mint ahogyan erről már többször is szóltam – nem önálló, hanem járulékos bűncselekmény. Minden esetben meg kell, hogy előzze valamilyen más bűncselekmény, de azok közül is kizárólag olyan delictum lesz tényállásszerű, ahol az alapcselekmény szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmény. Az elkövetők az ebből származó jövedelmüket igyekeznek legalizálni ezt próbálják meg tisztára mosni.

2.5.2.2. A törvényi tényállás

Anélkül, hogy a pénzmosásnak, mint törvényi delictumnak a részletesebb elemzésébe belemennénk egy pár szót mindenképpen kell szóljunk a törvényi tényállás szerkezetéről, annak különös részi sajátos elemeiről.

A pénzmosás lényege, hogy az előcselekmény során elkövetett bűncselekményből származó dolgot rendeli önállóan büntetni a törvény.

A védett jogtárgy különbözőségére való tekintettel a megelőző cselekmény elkövetője pénzmosás bűncselekmény elkövetése miatt is felelősségre vonható.

A pénzmosás dogmatikailag olyan törvényi tényállás, amely a bűnpártolás és az orgazdaság mellett a bűncselekmény külön új formáját jelenti.

Az előcselekmény a különös részi diszpozíció objektív tényállási eleme, melynek két feltételnek mindenképpen meg kell felelnie, nevezetesen szándékosan elkövetett bűncselekménynek kell lennie, melyet a Büntető Törvénykönyvünk szabadságvesztéssel fenyeget. Nem szükséges, hogy a pénzmosás alapcselekményének elkövetését jogerős bírósági ítélet mondja ki, sőt az sem akadály a pénzmosás megállapíthatóságának, ha az előcselekmény elkövetője azért nem büntethető, mert valamilyen büntethetőségi akadály ezt akadályozza. Közömbös, ha az előcselekmény elkövetője gyermekkorú vagy kóros elmeállapotú.

Ugyanakkor korántsem ilyen egyértelmű annak a megítélése, hogy mi van abban az esetben, ha az előcselekmény már elévült, hiszen a büntethetőséget megszüntető elévülés figyelmen kívül hagyása, teljességgel parttalaná tehetné a büntetőjogi felelősségre vonást. Mindebből következik az is, hogy az előcselekmény miatti büntetőeljárás lefolytatása nem olyan előzetes kérdés, amelynek marasztalással történő jogerős befejezéséig a büntetőeljárást fel kellene függeszteni.

A bűncselekmény nagyon rövid elemzésénél fontos megemlíteni, hogy a bűncselekményt kizárólag egy szabadságvesztéssel büntetendő dologra lehet elkövetni. A delictumban megfogalmazott elkövetési magatartás lényege, hogy a jogalkotó elkülöníti a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó dologra elkövetett pénzmosást valamint a saját maga által elkövetett cselekményből származó dolog eltitkolására, eredetének elleplezése céljából folytatott bűnös tevékenységet. A pénzmosás valamennyi fordulata immateriális bűncselekmény, amely az elkövetési magatartások kifejtésével befejezetté válik. Előkészületét nem rendeli büntetni a törvény, ugyanakkor nem kizárható, hogy valamely elkövetési magatartás megvalósítására irányuló előkészületi cselekmény önállóan büntetendő. A bűncselekménynek Magyarországon szabálysértési alakzata és alsó értékhatára nincsen. Bűnösség kérdésében elmondható, hogy a pénzmosás szándékosan és gondatlanul is elkövethető. A gondatlan alakzatnál meg kell említeni, hogy az kizárólag hanyag gondatlansággal követhető el. Az elkövető azért nem tud a pénz eredetéről, mert nem tanúsítja a tőle elvárt figyelmet vagy körültekintést. A törvényi tényállás minősített eseteinél meg kell jegyezni, hogy téves az irodalomban fel-fel bukkanó nézet miszerint a pénzmosás minősített esetei akkor is megállapíthatók, ha azok a szervezetek, amelyek a delictumban minősítő körülményként megjelennek ténylegesen nem léteznek, azt kizárólag az elkövetők állítják megtevésztésül. Hangsúlyozni kell, hogy az ilyen és ehhez hasonló értelmezések a kiterjesztő értelmezés tilalmába ütköznek – végső soron a nullum crimen sine lege alapvető rendelkezésébe.

2.5.3. Pénzmosás a gyakorlatban

A Moneyval az ország értékelései során már többször kiemelte, hogy nehezen tudják elképzelni, azt hogy a Magyar Köztársaságban, ahol olyan nagy arányú az adócsalások száma más bűncselekményekhez viszonyítva, csak ilyen csekély számban jelenne meg a pénzmosás bűncselekménye. A Nemzeti Adó – és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatóságán a pénzmosások adócsaláshoz viszonyított aránya nem éri el az 1%-ot, amihez nagyon sok minden hozzájárul, legjelentősebb mértékben azonban talán a rossz ügyészégi gyakorlat. Amikor olyan ügyészi álláspontokkal találja szembe magát a nyomozó hatóság, hogy az adócsalás mellett nincs pénzmosás, akkor igen nehéz bármit is mondani. Azt mindenki rendkívül jól tudja – kiváltképp, ha ezen a területen dolgozik – hogy az elcsalt adóforintokkal való mindenféle pénzügyi művelet végzése az már nem más mint egy bűncselekményből származó anyagi előny elrejtése, eltitkolása, elleplezése érdekében végzett tevékenység, és mint olyan pénzmosás elkövetési magatartása. Oktatásokkal, képzésekkel, közös összejövetelekkel a jelenlegi álláspontok közelíthetők egymáshoz a zökkenőmentes és eredményes ügyfeldolgozás, illetve hatósági együttműködés érdekében.

2.5.4. Integrált megközelítés a pénzmosás ellen (Hollandia)

Az *Emergo kísérleti projekt* 2007-ben indult el Hollandiában. A projekt keretein belül Amszterdam városa együtt dolgozik – többek között – a Városközpont Kerülettel, a rendőrséggel, az ügyészséggel és több kormányzati szervvel a szervezett bűnözés elleni megelőző, adminisztratív és büntetőjogi megközelítések hatékony érvényesítésén Amszterdam 1012-es postai irányítószámú, vagy közismertebb nevén piroslámpás negyedében.

Az együttműködést az Amszterdam történelmi városközpontjában jellemző, az alvilág és a legális vállalkozások közötti összefonódás miatt érzett aggodalom hívta életre. A kerület az ingatlanokon és a cégeken keresztül történő pénzmosás melegágya, és a szervezett bűnözés kiterjedt részvétele jellemzi a prostitúció, a *coffeeshopok*, *smartshopok* és a vendéglátás működtetésében. A jelenséggel való foglalkozást nehezíti a gyenge feljelentési hajlandóság a szóban forgó bűncselekményekre vonatkozóan. Az *Emergo projektnek* köszönhetően hatékony adminisztratív fellépés valósult meg intenzív büntető és pénzügyi intézkedésekkel kombinálva.

A különböző kormányzati szervek közötti kiterjedt együttműködés alapja a 2007. július 11-én az igazságügyi miniszter, a belügyekért és királysági kapcsolatokért felelős minisztere, a pénzügyi államtitkár, Amszterdam polgármestere, a kerület elnöke, a főügyész és a rendőrfőkapitány által aláírt *Emergo egyezmény*. A projektet kutatók is támogatták, akik (a hagyományos kutatások folytatása mellett) aktívan is részt vesznek az alprojektek kidolgozásában és megvalósításában a legújabb ICT módszerek és technikák felhasználásával.

A projekt lényege a (szervezett) szervezett bűnözés számára nyitva álló bűnalkalmak és lehetőségek struktúrájának feltérképezése a városközpontban ezt követően az azonosított szerkezet lehető leghatékonyabb lebontása. A projektet a Biztonsági és Igazságügyi Minisztérium, a WODC (a Biztonsági és Igazságügyi Minisztérium Kutatási és Dokumentációs Központja), Amszterdam városa, az Amszterdam-Amstelland rendőrség, Amszterdam Főügyészsége és az amszterdami régió adóhatóságai alkotta projektcsoport valósítja meg.

A projekt három részből áll: az első fázisban a nyomozás és a rendészeti intézkedések jelen helyzetét elemzik, és az érintett szervezetek rendelkezésére álló tudás- és ismeretanyag összegyűjtése zajlik. Ez az adatgyűjtés, amelynek keretében valamennyi közreműködőtől szerzett információnak a tagok közti minél szélesebb körű megosztására is törekednek, kiegészül a Wallen kerület teljes átvilágításáról szóló tanulmány elkészítésével. A cél, hogy a lehető legtisztább képet kapják a szervezett bűnözés lehetőségeinek szerkezetéről. A projekt ezen részét a WODC vezeti. Ezt követik a rendőrség, az ügyészség, az adóhatóságok, az önkormányzat és az egyéb szervezetek akciói. A büntetőjogi, pénzügyi és adminisztratív természetű lépések a bűnszervezetekkel szembeni fellépést célozzák. A harmadik fázis a hatásvizsgálatot, és a zárótanulmány elkészítését foglalja magába.

Amszterdam önkormányzata aktívan közreműködik a Főügyészséggel, a városi kerületi bizottságokkal, a rendőrséggel és számos egyéb állami intézménnyel az *Emergo projekt* megvalósításában, amelynek célja a 1012 irányítószámú amszterdami kerület (piroslámpás negyed) életminőségének javítása. Az önkormányzat széles körben használja a BIBOB-törvényben biztosított lehetőségeket. Minden szállodai és vendéglátási tranzakcióról BIBOB nyomtatványt kell kitölteni. Amszterdam sikeresen alkalmazta a BIBOB-törvényt a piroslámpás negyed és a Damrak terület megtisztításában. Ennek eredményeként már olyan intézményeket is bezártak, mint a Yab Yum nevű felsőkategóriás bordélyház. A bíróság ebben az ügyben megállapította, hogy az önkormányzat okkal feltételezte, hogy a helyi *Hells Angels* nevű illegális motoros banda egyik tagja vezető szerepet játszott a Yab Yum működésében. A kérdéses személy számos korábbi ügyel is kapcsolatba hozható volt, ezek elkövetése miatt vagy már elítélték, vagy gyanúsítottként folyt vele szemben eljárást. Megalapozott volt a gyanú, hogy mind a működési engedéllyel mind az Engedélyezési és Vendéglátási törvény alapján kiadott engedéllyel való visszaélés történt bűncselekmények elkövetése céljából, ezért a konkrét esetben az engedélyeket visszavonták.

2.6. HAMIS ÉS JÖVEDÉKI TERMÉKEK CSEMPÉSZETE¹¹⁵

2.6.1. Jövedéki termékek csempészete

Jelenleg Büntető Törvénykönyv 2011. január 1-jétől hatályos rendelkezései alapján a Nemzeti Adó és Vámhivatalnak kizárólagos jogosultsága van a Btk. 296. §-ba ütköző az áru hamis megjelölése bűncselekmény valamint a szerzői joggal kapcsolatos visszaélések vonatkozásában is. Ez azt jelenti, hogy az ilyen és ehhez hasonló jellegű bűncselekmények – nem szabad elfelejteni, hogy a jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvünkben szerzői joggal kapcsolatos és ahhoz hasonló 4 törvényi tényállás is szerepel – kizárólagosan a Nemzeti Adó és Vámhivatal kompetenciájába tartoznak függetlenül attól, hogy a feljelentést mely hatósághoz tették meg, vagy az esetleges visszaélést mely hatóság észlelte.

A jövedéki termékekkel kapcsolatos visszaélések nem új keletűek a magyar társadalomban. Elsődlegesen az extraprofit az, ami az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetőit motiválja.¹¹⁶ A visszaélés jövedékkel bűncselekmény már több, mint 50 éve része a jogrendszerünknek. E törvényi tényállást már az 1961. évi V. Büntető Törvénykönyv is ismerte és elkövetőit büntetni rendelte. A cselekmény pönalizációjára azonban az ezt követő évtizedek nem fordítottak nagy gondot, sőt 1996-ban az 1996. évi LII. törvénnyel ki is került a Büntető Törvénykönyvből a tényállás. Ezt követően azonban igencsak szükségessé vált a jövedékkel kapcsolatos visszaélések Büntető Törvénykönyvbeli szabályozása, tekintettel például a '90-es évek közepén fénykorát élő „olajozásra” és az ezekkel kapcsolatos visszaélésekre, amikor is a jövedéki adóval kapcsolatban elkövetett jogsértéseket, mint egy speciális adóra elkövetett csalást lehetett – adócsalásként – értékelni.

Az adócsalás és a visszaélés jövedékkel azonban – és ezt az elmúlt tíz év gyakorlata igazolni látszik – igen messze állnak egymástól. Abban mindkettő törvényi tényállásban közös, hogy megvalósulásukhoz adóhiány keletkezése elengedhetetlen, csak míg a Btk. 310. §-ba ütköző adócsalás esetében mire az adóhiány kialakul az egy hosszú több hónapig eltartó folyamat, hiszen a költségek csökkentése – vagy a házi pénztárból való pénz kivét érdekében – kiállított fiktív számla könyvelésben szerepeltetése és az így megállapított fizetendő adó adóbevallásban rögzítése, majd ezt követően egy hatósági aktív magatartás, az adó megállapítása szükséges, addig a visszaélés jövedékkel törvényi tényállása egy azonnal bekövetkező bűncselekmény.

Aki a jövedéki törvényben meghatározott feltétel hiányában jövedéki terméket előállít, megszerez vagy a Btk.-ban pönalizált más elkövetési magatartást követ el, azonnal eljárás alá vonható és vele szemben a büntető eljárás megindítható. ennél a bűncselekménynél tehát nem kell hosszú időt – akár hónapokat is – várni, hogy a törvényi tényállás elkövetési magatartása megvalósuljon, itt elég a tényállást megvalósító elkövetői magatartás felderítése és már is kezdődhet az eljárás. Nagyon nagy és lényegi különbség, melynek okán a visszaélés jövedékkel bűncselekmény törvényi szabályozása elengedhetetlen és ezt a szabályozást nem lehet olyan indokkal figyelmen kívül hagyni, hogy a visszaélés jövedékkel egy quasi speciális adófajtára elkövetett adócsalás és így a „lex specialis derogat legi generalis” elve a külön szabályozást akár szükségtelenné is teheti.

¹¹⁵ Összeállítás, 92. o.

¹¹⁶ Az „ilyen jellegű” megint nem elírás, hiszen 2001-től 3 jövedéki jelegű bűncselekményt is tartalmaz a hatályos Büntető Törvénykönyvünk.

A jövedéki termékekkel és a védett szerzői jogokkal kapcsolatosan a csempészet egy elkövetési magatartás forma, a többi igen sok megvalósítás mellett. E jegyzet keretei között ennek az elkövetésnek szentelünk kicsit több időt kiemelve azonban azt, hogy a többi elkövetési magatartás is ugyanolyan jelentőséggel bír és társadalomra veszélyessége egyáltalán nem kisebb egyiknek, mint másoknak. A jövedéki termékek csempészete – elsősorban a cigaretta – a '90-es évek második felétől nőtt meg nagyon jelentősen. A vámhatáron át, saját gépkocsijaikban 50–500 katon cigarettát átcsempésző ún. megélhetési bűnözőktől kezdve a több tízezer katon cigarettát kamionokban Nyugat- Európába juttatni kívánó elkövetőkig nagyon sokan próbálkoztak az ilyen jellegű elkövetési magatartásokkal. A vámhatáron naponta átjáró elkövetők túlnyomórészt saját és családjuk megélhetése érdekében cselekedtek, azonban a kamionnyi mennyiségű cigaretták meghatározott célba juttatása érdekében volt olyan is, hogy egy-egy állam legfelsőbb szintű vezetése is aktívan közre működött. Az elkövetőket az extraprofit mellett a Büntető Törvénykönyv meglehetősen alul szankcionált szabályozása sem tartotta vissza, hiszen az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetői sokkal kisebb büntetésre számíthattak esetleges lebukásuk esetén, mint például, ha kábítószer vagy más pszichotróp anyagot csempészték volna. Az ilyen lebukások során ritkák voltak az őrizetbe vételek és az azt követő előzetes letartóztatások, valamint a bírói ítékezésben is megfigyelhető volt egy sokkal nagyobb fokú „engedékenység”, mint például a kábítószerrel visszaélő elkövetők esetében. Így azok akik kockáztatták az esetleges lebukást tisztában voltak azzal, hogy tettükért a bíróság előtt nem kell majd olyan komolyan felelniük mint mondjuk, ha ugyanezt kábítószerre követték volna el.

2.6.1.1. Elkövetési magatartásformák

A legnépszerűbb elkövetési magatartás az volt, hogy a dohánygyárak valamelyik nagyobb az Európai Unióhoz közeli nem uniós tagállamban üzemelő tranzit területre szállították ki a jövedéki termékeket – a tranzit terület azért kellett, mert oda jövedéki adófelfüggesztéssel, tehát az adó tényleges megfizetésének hiányában – tudtak szállítani, az elkövetők pedig innen csempészték vissza a jövedéki terméket elsősorban az unióba.

Az sem volt ritka, hogy az elkövető, aki majdani csempészetet később a háttérből irányította, még a tranzit területi kitárolás előtt belföldön eladta a cigarettát majd ezt követően „megfuttatta” a dohányterméket és adómentesen visszacsempésztette az Európai Unió valamelyik tagállamába.

A csempészek legkedveltebb úti célja az Egyesült Királyság területe volt, hiszen ott volt a legmagasabb – egyébként napjainkban is ott a legmagasabb az unión belül – a jövedéki adótartam, így az elkövetési magatartás eredményeként realizálható profit is ott kecsgettett a legmagasabb eredménnyel.

A csempészés ilyen jellegű elkövetési magatartása napjainkban is folytatódik. A Nemzeti Adó-és Vámhivatalnál jelenleg az álláspont, hogy az elkövetőknél soha nem azt az embert kell a „rendszerből” kiiktatni, aki a cigarettát ténylegesen a vámhatáron áthozza. Ugyanis ő egy végrehajtó ember. Ha ő elbukik, lesz helyette másik, aki már lehet, hogy egy-két nappal később egy másik szállítmánnyal újra fog indulni. Jelenleg a NAV határozott álláspontja, hogy az elkövetői kört a vagyoni bázisától kell elvágni. Azokat az elkövetőket kell „kiiktatni” a rendszerből, akik a bűncselekményeket pénzelik. Akik a cigarettát megvásárolják, akik a szállítóeszközt biztosítják, akik újabb és újabb végrehajtó embereket keresnek és találnak bűnös céljaik megvalósítása érdekében. Jelenleg a hatóság figyelme rájuk – a szervezőkre – irányul és az elsődleges cél az ilyen elkövetők anyagi bázisának elvágása, ezáltal megszüntetve annak a lehetőségét, hogy a szervezet újjáéledjen, újra erősödjön és újabb bűncselekményeket kövessen el.

A tananyagban szándékosan nem lett kiemelve a többi jövedéki termék. Egyrészt azért nem, mert a jövedéki termékek csempészetes során a legjellemzőbb elkövetési tárgy a cigaretta. Más jövedéki termékek vonatkozásában nem akkora a profit valamint az elkövetési módszerek is teljesen mások – nehezkesebbek, bonyolultabbak (gondoljunk csak az olajt szállító tankerek beszerzésére és a hozzájuk tartozó engedélyek kiváltására) – így a gyakorlati életben a legjellemzőbb és a leggyakrabban előforduló elkövetési tárgy csempészetét igyekeztünk bemutatni.

A szerzői joggal kapcsolatos visszaéléseknél szinte teljes mértékben ugyanez volt a helyzet. A külföldön – elsősorban Kínában – a jogtulajdonos engedélye nélkül legyártott termékek először az Európai Unió valamelyik nagyobb tengeri kikötőjébe érkeztek meg. Onnan terjedtek szét nagyobb teherszállító járművekben az egész unióban.

Magyarországon az ilyen jellegű termékeket elsősorban nagyobb budapesti piacokon lehetett – lehet a mai napig – megvásárolni. A piacok megtisztítására a NAV vagy annak jogelőd szervezetei az Adó-és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal valamint a Vám-és Pénzügyőrség már több ízben szerveztek országos méretű akciókat. Ezek az akciók túlnyomórészt sikeresek voltak, azonban a szerzői jogsértések ilyen módon való kezelése ilyen szinten kizárólag csak tünetileg volt lehetséges.

Ma ott tartunk, hogy komoly bűnszervezetek szakosodnak arra, hogy a Magyarországra beérkező hamis – elsősorban játék és ruházati termékekre vonatkozó – szállítmányok olyan gazdasági társaságok nevére érkezzenek meg, akik a beérkezést követően a NAV illetékes hatóságai részére a szükséges import ÁFÁ-t sem fizetik meg. Így az elkövetői kör az ilyen jellegű termékek kereskedelmével duplán nyer. Egyrészt eredetinek ad el olyan termékeket, amik nem azok – így az eredeti termék árához közeli értéken – adja el a hamis termékeket, más részről pedig a ténylegesen teljesített import után a havonta vagy negyedévente fizetendő általános forgalmi adó fizetési kötelezettségüknek sem tesznek eleget, hiszen „strómanok” nevén lévő cégekre hozzák be az országba – importálják – az árukat. Olyan gazdasági társaságok nevében, mely gazdálkodók a termék beérkezését követően nem nyújtják be a szükséges adóbevallást illetve ha adnak is be adóbevallást az adóhatóságnak abban nem szerepeltetik az importot illetve az importból eredő ÁFA fizetési kötelezettségüket.

Látható tehát, hogy a fenti elkövetési magatartáson is rendkívül nagy profitja van az elkövetői körnek így ellenük a NAV illetékes egységei ugyanúgy igyekeznek eljárni, mint a jövedéki terméket csempésző elkövetők esetében. Ennél az elkövetési módnál is a finanszírozó bázis felderítése és a pénzügyi háttér elkövetői körtől való elvágása kell, hogy a főszerepet játssza. A két bűncselekmény elkövetése között azonban az alapvető különbség az, hogy míg a jövedéki terméket nagy mennyiségben csempészők az elkövetés tárgyát Magyarországon igen ritka esetben állítják elő, úgy a hamis márkajelzéssel ellátott termékek esetében gyakran előfordul a Magyarországi előállítás.

Az elmúlt időszakban a minél kisebb kockázattal minél magasabb profit elérésére törekvő elkövetői körök egyre kifinomultabb módszereket használnak mind a bűncselekmények elkövetése mind a csempésztett termékek vagy a belföldön illegálisan előállított termékek itthoni legalizálása érdekében. Tekintettel arra, hogy a fent leírt bűncselekmények mindegyike sérti az állami adóztatás monopóliumához fűződő társadalmi érdeket, veszélyezteti a vásárlók érdekeit valamint hátrányosan hat a tisztességes piaci magatartásra, így üldözésük valamint a bűncselekményt elkövető szervezett csoportok felszámolása ösztönös társadalmi érdek. A Nemzeti Adó-és Vámhivatal 2011. január 1-jei létrejöttével az adóhivatal és a vámőrség egyesülésével megteremtődött egy olyan szervezet, amely ha a rendelkezésére álló információs bázist megfelelően képes használni és tagjai a közös siker érdekében mindent megtesznek az információcsere és a kölcsönös együttműködés talaján, akkor a szervezet sikere és a csempésztett termékek kereskedelmének visszaszorítása nem maradhat el. Emellett kiemelten fontos a NAV és a Rendőrség szerveinek szoros együttműködése, valamint a gyors és pontos információ áramlás a bűnüldöző szervek között.

2.6.1.2. Nemzetközi példa (Litvánia)

Litvániában, mint sok más európai uniós és azon kívüli országban, az illegális cigarettakereskedelem jelentős problémává vált.

Ma az illegális cigarettacsempészet egy jól szervezett üzletként jellemezhető, amely számos szegmensből áll: az illegális hamisított cigarettagyártás Litvániában és terjesztése Nyugat-Európában, a cigaretta beszerzése Oroszországból és elszállítása a Kalinyingrádi régió vagy Fehéroroszország határára. Számos technikai eszközt használnak az illegális dohánytermékek előállításához és csempészéséhez.

A projekt célja egy illegális cigaretta-előállítással foglalkozó szervezett bűnözői csoport felszámolása volt, amely meg is valósult az OLAF és a *Phillip Morris International* bevonásával. 2009 szeptemberében a Litván Vámügyi Bűnüldözési Szolgálat (a továbbiakban LCCS) információt kapott arról, hogy egy csoport cigaretta gyártósor megvásárlását tervezi, és következésképpen illegálisan készül cigarettát gyártani Litvániában. Három litván állampolgárt azonosítottak, és megindult az adatfeldolgozó tevékenység. A lehallgatott telefonbeszélgetések igazolták a tervezett illegális tevékenység gyanúját.

2010 márciusában a helyzet értékelése és az adatok begyűjtése után döntés született arról, hogy a gyár illegális tevékenységét felszámolják és az érintetteket őrizetbe veszik. A tárgyalást megelőző nyomozás 2010 júniusában ért véget. Az eset nyolc gyanúsítottal a bíróság elé került. Az összes gyanúsított börtönbüntetést és pénzbírságot kapott.

A vámosokat teljes nyomozási hatáskörrel ruházták fel. A vámhivatal jogosult Litvánia egész területén eljárni, a kommunikációt ellenőrizni (telefonlehallgatás) és speciális technikai felszerelést használni (titkos házmegfigyelés). Az OLAF-fal való együttműködés szintén intenzív volt: egy OLAF által delegált szakember jelen volt az illegális gyárba való behatolásakor; a gyanúsítottak laptopjait végül átvizsgálták; és az így megszerzett információt más országok kompetens hatóságaival is megosztották.

Az eset azt igazolta, hogy szükséges a dohánygyárakban legálisan használt régi cigaretta gyártósorok ellenőrzése. Az ilyen felszereléseket nem lenne szabad korlátozás nélkül forgalmazni. A fenti felszereléseket legálisan adták el külföldi vállalatoknak majd a külföldi használatot követően visszaimportálták az EU-ba (varrógép-küldeményeknek álcázva azokat) azzal a céllal, hogy illegális gyártásra használják azokat. Minden EU tagállamnak nyilván kellene tartania a régi cigarettagyártó gépeket, hogy elkerülje azok későbbi, helytelen célokra való felhasználását. Az illegális cigarettagyártó bűnözői szervezetek számára vonzó lehetőség a korábban legális cigarettagyártóknál dolgozó szakemberek alkalmazása. A korábbi munkahelyekkel kapcsolatos információk nyilvántartása döntő fontosságú lehet az ilyen esetekben.

2.7. KORRUPCIÓ¹¹⁷

A korrupciónak számos arca van a politikában jelen levő megvesztegetéstől kezdve a magánszektorban megjelenő korrump befolyásolásig. Ez egy folyamatosan felbukkanó probléma az EU-ban, főként az elmúlt néhány évtizedben. A korrupció a szervezett bűnözés kedvelt formája, amely begyűrűzni törekszik a közigazgatásba és a rendészet területeire is.

A szervezett bűnözői csoportok is részt vesznek a korrupcióban, hogy illegális tevékenységüket segítsék, és a vagyonukat tisztára mossák. Ma Magyarországon a közbeszerzési pályázatok szintén remek színterei a korrupciónak.

A korrupciós jellegű ügyek felderítése, kivizsgálása és kezelése tekintetében Magyarországon jelenleg több szervezet feladat- és hatáskörére vonatkozó szabályozás tartalmaz rendelkezéseket. Ezek között említendő a rendőrségi, az ügyészségi és a bírósági szervezet, az Állami Számvevőszék, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, a Vám- és Pénzügyőrség, valamint az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal összevonásával megalakult Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Nemzeti Védelmi Szolgálat (korábban Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat), illetve az Alkotmányvédelmi Hivatal (a Nemzetbiztonsági Hivatal jogutódjaként).

A korrupciós ügyek megfelelő kezelése tekintetében a fenti szervek között általános jogkörű nyomozó szervként kiemelendő a rendőrségi szervezet, illetve a gazdasági bűncselekmények tekintetében egyre szélesebb nyomozati jogkörrel rendelkező Nemzeti Adó- és Vámhivatal. Hangsúlyozandó a szintén nyomozati jogkörrel rendelkező, továbbá a nyomozati szakaszt felügyelő és általános vádhatósági funkciókat ellátó ügyészségi szervezet (ezen belül a korrupciós cselekmények nyomozását egyre bővülő hatáskörben végző nyomozó ügyészségek, Központi Ügyészségi Nyomozó Hivatal).

2.7.1. A korrupcióról általában

A Btk XV. Fejezet VII. címében meghatározott, a közélet tisztasága, valamint a VIII. címében meghatározott, a nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekményeken túlmenően korrupciós jellegű kapcsolatot feltételez a Btk. 225. §-ában meghatározott hivatali visszaélés bűncselekménye is. A korrupciós cselekmények több esetben együtt járnak más, vagyon elleni vagy gazdasági bűncselekmény (például hűtlen kezelés, versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban stb.) elkövetésével.

2.7.2. Korrupcióval fertőzött területek

A korrupció magyarországi megjelenésének területei több tényező együttes fennállása során alakultak ki. Ezen tényezők közül kiemelkedő, hogy a korrupció egyrészt olyan területeken tűnik fel, ahol az arra vonatkozó szabályozás hiányos, vagy egyenesen hiányzik. Mindig egy olyan kapcsolat során merül fel a lehetősége, ahol a felek között vertikális a berendezkedés, az egyik a másikhoz képest döntési helyzetben van. Az élet majdnem minden területe alkalmas arra, hogy a korrupció megjelenjen, azonban vannak olyan meghatározó területek, amelyek az ott meghozott döntések súlyánál fogva kiemelkednek a többi közül.

¹¹⁷ Összeállítás, 98. o.

A korrupció, mint káros társadalmi jelenség, kisebb-nagyobb mértékben mindenhol, különösen az alábbi területeken érhető tetten:

- közigazgatás
- igazságszolgáltatás
- kereskedelem
- közbeszerzés
- privatizáció
- nemzeti / uniós támogatási rendszer
- egészségügy
- banki és tőkepiaci szféra

2.7.3. Korrupciós cselekmények felderítése, nyomozása

Valamennyi bűncselekménytípus közül a korrupciós cselekmények esetében a legnagyobb fokú a látencia, mely irányába több tényező hat. A leglényegesebb ezek közül a korrupciós cselekményben résztvevő felek közötti érdekazonosság. A cselekménynek nincsen olyan, klasszikus értelemben vett sértettje, akinek érdeke fűződne a korrupciós kapcsolat feltárásához, a büntetőeljárás megindításához. A korrupciós cselekményben, vesztegetésben résztvevő felek mindegyike (aktív és passzív oldal) bűncselekményt követ el, így lételemük, hogy a tettük a külvilág, így a hatóságok előtt is rejtve maradjon.

A korrupció elleni fellépésnek így elsősorban a korrupciós kapcsolatban résztvevők közötti érdekazonosság megtörésére kell irányulnia. A résztvevő felek közötti érdekazonosság megtörése a későbbi bizonyítás szempontjából is lényeges. A jogalkotót is e törekvés vezérelte a Btk. 255/A. § beiktatásakor, mely bizonyos feltételek esetén büntetlenséget biztosít a vesztegetés elkövetőjének.

A megoldás az offenzív jellegű rendőri fellépés alkalmazásában körvonalazódik. A fertőzöttnek számító területeken meg kell találni a lehetőséget olyan kapcsolatok kialakítására, melyek lehetőséget nyújtanak a korrupciós cselekményben résztvevő felek által védett viszonyokról való információszerzésre, ezek alapján konkrét felderítő tevékenység végzésére. A feljelentés alapján induló büntetőeljárásokkal szemben ebben az esetben a hatóságnak a cselekményről való tudomásszerzésére kell fektetni a hangsúlyt a büntetőeljárás megindításának lehetőségei közül, mivel – ahogyan erről az előzőekben már szó esett – a korrupciós jellegű cselekményeknek nincs az általános büntetőjogi értelemben vett olyan sértettje, aki a helyzeténél fogva a közlésével alapot szolgáltatna az eljáráshoz, illetve annak során együttműködne.

A személyi kapcsolatrendszer kérdésén túl a felderítés eredményességét jelentősen befolyásolja és ez által ezen a területen kiemelten hangsúlyos a titkos információgyűjtés. A látencia, a felek közös érdekazonossága által a cselekmény köré vont körbe, csak a legmélyebb betekintést engedő titkos információgyűjtés eszközeinek alkalmazásával hatolhatunk be, szerezhetünk a későbbiek során bizonyítékként is felhasználható információkat.

A Nemzeti Nyomozó Iroda Gazdaságvédelmi Főosztály Korrupciós Bűnözés Elleni Osztálya országos illetékességgel folytatja a hatáskörébe tartozó és a hatáskörébe utalt korrupciós cselekmények felderítését és a büntetőeljárások lefolytatását. Az egység által folytatott nyílt eljárások szinte mindegyikét megelőzte felderítő tevékenység (titkos nyomozás) lefolytatása, melynek során a Rendőrségi törvényben és a kapcsolódó jogszabályokban szabályozott titkos információgyűjtő eszközök alkalmazására került sor széles körben. A nyílt eljárásokat megelőző titkos információgyűjtő tevékenység számos esetben biztosított olyan bizonyítékot, melynek felhasználása megalapozta a nyomozás vádemelési javaslattal történő befejezést, az ügyészség részéről a vádemelést.

A nyílt eljárásokat megelőzően folytatott titkos információgyűjtésen túlmenően a korrupciós cselekmények nyomozását, azok eredményességét támogató bizonyítékok származhatnak a büntetőeljárással párhuzamosan folytatott, a Büntetőeljárásról szóló törvény szabályozta titkos adatszertő tevékenységből is.

A korrupciós cselekmények felderítése, bizonyítása vonatkozásában kiemelkedő jelentősége van a korrupcióval veszélyeztetett hatóságokkal (például különböző ellenőrző szervezetekkel) történő együttműködésnek. A Nemzeti Nyomozó Iroda korrupció elleni egysége részéről például az utóbbi időben több büntetőeljárás sikeres lefolytatását eredményezte az Országos Munkavédelmi és Munkaügyi Főfelügyelőséggel folytatott együttműködés.

Az országos munkaügyi ellenőrzések során az Országos Munkavédelmi és Munkaügyi Főfelügyelőséghez több információ érkezett arról, hogy az ellenőrzések helyszínén a munkaügyi ellenőr szabálytalanságot (például feketén alkalmazott munkásokat) észlel, azonban vesztegetési pénz átvételéért cserébe eltekint a bírság kiszabásától, illetve nem jelenti hivatalában az észlelt munkaügyi szabálytalanságot.

A nyomozás során adatok összegyűjtésére került sor a gyanús tevékenységet folytató munkaügyi ellenőrökre vonatkozóan, illetve fedett művelet során ellenőrzésre került a bűncselekményt elkövető személyek kapcsolatrendszere, telefonhívásai, illetve pénzforgalma.

Felderítésre került olyan munkaügyi ellenőr, aki 500 000 forintot kért egy olyan gazdasági társaság képviselőjétől, akinél az előzőekben munkaügyi ellenőrzés történt, és ennek során szabálytalanság lett megállapítva. Az ellenőr a kért összegért cserébe ígéretet tett arra vonatkozólag, hogy a szankciót maga után vonó jegyzőkönyveket és iratokat megsemmisíti, így a vállalkozó mentesülni fog a több millió forintos büntetés alól.

A nyomozás további szakaszában a vállalkozó bevonásával, és tevékeny közreműködésével technikai úton is rögzítésre került az, hogy a munkaügyi ellenőr egyértelműen pénzt követel a jegyzőkönyvek megsemmisítéséért.

Az együttműködő személy segítségével a vesztegetési összeg átadása során elfogásra került a bűnös cselekményt elkövető, hivatali személynek minősülő munkaügyi ellenőr, aki beismerte tettét.

2.7.4. Átláthatósági megállapodások

A *Transparency International Magyarország* kidolgozott egy komplex korrupcióellenes csomagot, amely a kormány részére tartalmaz olyan ajánlásokat, amelyek lehetséges megoldást jelentenek a 2010-es év legégetőbb problémáira. Annak ellenére, hogy létezik egy részletes nemzeti szabályozás⁴⁰ a 2003. évi CXXIX. törvényben, a közvélemény általában nagyon negatív ennek helytállóságával kapcsolatban. Ráadásul a legnagyobb közbeszerzési pályázatok nyújtják a legjobb lehetőséget nem csak a legális üzletek, de a lehetséges bűnözői vállalkozások számára is. A *Transparency International* által javasolt megoldást egy ún. átláthatósági megállapodásba kell belefoglalni. Az átláthatósági megállapodások a civil kontroll speciális formái, amelyeket a *Transparency International* dolgozott ki az 1990-es években. Az eljárás célja, hogy fokozza az együttműködést az állami és a magán szektor között a kormány által indított nagy pénzügyi beruházások esetében.

A Magyar Nemzeti Bank elsőként fogadott el átláthatósági megállapodást egy taxipályázatban a 2011-es év elején. A felek megállapodást kötöttek a *Transparency International Magyarországgal*, hogy az vizsgálhatja a pályázási folyamat legalitását és korrektségét. A civil szervezet vállalta, hogy bármilyen észlelt szabálysértést feltár a pályázási folyamat során. Az első benyomások elég ígéretesek, hasonlóan más külföldi példákhoz.

2.7.5. Nemzetközi példa (Lengyelország)

2006-ban központi korrupcióellenes szakszolgálatot hoztak létre, az ún. Központi Korrupció Elleni Irodát (CBA). A CBA-t egy miniszterelnök által felügyelt központi közigazgatási testület irányítja. A CBA vezetőjét négy évre nevezik ki és a miniszterelnök hívhatja vissza, a köztársasági elnökkel, a Szakigazgatási Szervek Bizottságával és a Parlament Szakigazgatási Szerveinek Bizottságával való egyetértés alapján. Négy területen jár el; bűnügyi nyomozás, korrupció megelőzése, korrupció – elleni információk és operatív tevékenységek. A szervezet tisztségviselői nyomozói szakképesítéssel rendelkeznek.

A CBA jogosult azonosítani, megelőzni és felderíteni az alábbiakkal kapcsolatban elkövetett bűncselekmények bármelyikét:

- állami- vagy önkormányzati intézmények;
- politikai pártfinanszírozás;
- igazságszolgáltatási szervek, választások és népszavazások, közbeszerzések, dokumentumok hitelesítése, tulajdon, gazdasági forgalom, adófizetési kötelezettségek, anyagi támogatások és szubvenciók juttatása.

A CBA tevékenységének második területe a korrupció megelőzése. A CBA-nak törekednie kell az állam és a gazdaság egészséges működésének biztosítására. Ezt a célkitűzést egy speciális eszközzel, az ún. „ellenőrző tevékenységgel” valósítja meg, amely a következőket jelenti:

Az olyan törvénytörő esetek feltárása és kezelése, amelyek a magáncégek köztisztviselők általi működtetésének korlátozásáról szóló törvény be nem tartásához, a privatizációhoz, a pénzügyi támogatásokhoz, közbeszerzésekhez, az engedélyezésekhez, a koncesszióhoz, kedvezményekhez és hitelgaranciákhoz kapcsolódnak; valamint a köztisztviselők és üzleti élet szereplői által tett nyilatkozatok hiteleségének igazolása.

A CBA megalapítása nem okozott feszültséget a korrupció-elleni harcban résztvevő szervezetek, a rendőrség, a határőrség, az adóhivatal vagy a vámhivatal között. Ezeket az intézményeket nem fosztották meg attól a hatáskörüktől és feladatuktól, hogy eljárjanak a vesztegetési ügyekben, ha saját tevékenységük során szereztek arról tudomást. A CBA a korrupció elleni harcra specializálódott, és egyrészt koordinációs, másrészt támogató szerepet tölt be a korrupcióhoz kapcsolódó ügyek megoldása során a többi partnerszervezet számára.

A közigazgatás szervei, az önkormányzatok és állami intézmények kötelesek együttműködni a CBA-val, melynek működését az állam finanszírozza. A tevékenységéhez különböző képzések szervezése, megtartása, valamint ismeretterjesztő kiadványok elkészítése is hozzátartozik.

2.8. GYERMEKEK VESZÉLYEZTETÉSE¹¹⁸

2.8.1. Gyermekpornográfia

A fiatakorúak – és különösen a gyermekek – életkoruk, tapasztalatlanságuk miatt rendkívül kiszolgáltatottak, a bűnelkövetőkkel szemben csak részben, vagy teljesen védtelenek. A gyermekekkel szembeni visszaélések skálája széles, a súlyosabb megnyilvánulásokat a Büntető Törvénykönyvbe foglalt tényállások fenyegetik büntetéssel. Meg kell azonban jegyezni, hogy több magatartás-formát a közvélemény súlyosan elítél, és rendvédelmi fellépést igényelne, de a jelenlegi magyar jogi szabályozás alapján az „elkövető” tényállást nem merít ki, így eljárás ezen esetekben nem indítható. Az Interneten tömegesen tapasztalható magatartás legfeljebb a gyermekkel szembeni abúzus „előkészületének” tekinthető, például amikor internetes „chat-csatornákon” szexuális jellegű ajánlatokat tesznek kiskorúaknak, vagy a „mutogatás” (nemi szerveknek a gyermek részére webkamerán keresztül történő bemutatása).

A szexuális – fizikai érintkezéssel esetenként nem járó – gyermek-abúzus a tiltott pornográf felvétel készítése, megszerzése, tartása, továbbadása. Ezt a cselekményt külföldön kiemelten üldözik. Az angolszász országok rendőrei például – a megengedőbb jogi környezetben – önkéntes nemzetközi közösségeket hoznak létre, ahova feltöltik az egyes elkövetőkről, cselekményeikről rendelkezésükre álló információ-darabokat, így igyekeznek közösen behatárolni az elkövetőt.

Az országok intézményi szinten is részt vesznek a küzdelemben, például az angliai CEOP (Child Exploitation and Online Protection Centre – Gyermekek sérelmére elkövetett cselekmények elleni és online védelmi központ) Internetes szolgáltatást működtet a bejelentések fogadására, illetve felvilágosító al-weboldalakat működtet külön-külön gyermek-korcsoportok, szülők, tanárok-nevelők tagolásban. A CEOP együttműködik az angol Rendőrséggel, „előnyomozásokat”, adatgyűjtéseket végez, majd ezeket az adatokat átadja részükre intézkedésre, gyakran már a CEOP deríti fel az elkövető kilétét. A CEOP dolgozói között sok a volt rendőr, vagy volt titkosszolgálati alkalmazott.

A fentiekén túl az Angol Rendőrségnél egyes nyomozók „másod-feladatként” a CEOP részére végeznek tevékenységet, és gyakran részesülnek továbbképzésben is a CEOP által.

A rendkívül nagy erővel üldözött elkövetők (angolszász terminológiai szerint „szexuális ragadozók”) napjainkban – anonimitásuk megőrzése érdekében – többnyire speciális, jogosultságokkal védett fájlcsere hálózatokat hoznak létre (pl. GigaTribe – amelyen több, mint 6 millió gyermekpornográf jellegű tartalom van megosztva), vagy használnak fel a tiltott pornográf felvételek továbbítására. A gyermekpornográf területen tevékenykedő elkövetők rendkívül paranoiásak és számos óvintézkedést alkalmaznak a rendőri beszivárgás/felderítés elkerülésére. Ilyen, a hálózatukhoz történő csatlakozók részére megállapított szabály lehetnek például a minimum öt gyermekpornográf felvétel feltöltése (ami bűncselekmény), vagy akár a személyes találkozón történő megismerkedés is.

Az egyéb fájlcsere hálózatokon (ahol a tagok általában jogvédett zene-, video- valamint üzleti- és játékszoftvereket cserélnak pl. eDonkey, illetve utóda az eMule) nem egy esetben pedofilok is cserélnék tiltott pornográf felvételeket. A nyomozók a birtokukba kerülő felvételekről egy egyedi elektronikus azonosítót képeznek (HASH), majd ennek birtokában egy automatizált programmal „átfésülik” a rendszert. Bármilyen néven találhatóak meg a számítástechnikai rendszerben a képek, az elektronikus egyedi azonosító alapján azok kiszűrhetőek, és a képek fel- vagy letöltője azonosíthatóvá, kiléte felderíthetővé válik.

Az Interpol ICSE (International Child Sexual Exploitation image database – Gyermekek Sérelmére elkövetett Szexuális Bűncselekmények Nemzetközi képi adatbázisa) a korábbi hasonló kezdeményezésből (ICAID) alakult ki 2009. márciusában.

¹¹⁸ Összeállítás, 101. o.

Az adatbázis funkciója, hogy a tagállamok illetékes nyomozó szervei közvetlenül megoszthassák egymással az ilyen bűncselekménnyel összefüggésbe hozható adatokat, információkat, fényképeket. Az adatbázis egy kifinomult kép-összehasonlító algoritmus alapján képes kapcsolatokat találni az áldozatok és az elkövetési helyek között, valamint segítséget nyújt az elkövetők azonosításában. Amennyiben az elsődleges (gépi) összehasonlítás „találatot jelez”, a feldolgozó is ellenőrzi a „találatot”, az esetleges téves azonosítás kizárása érdekében. A rendszer arról is tájékoztatást ad, ha az ügyben nyomozás már folyamatban van.

(A folyamat hasonlít az ujjnyomat-azonosítás metodikájához.)

A gyermekek sérelmére elkövetett pedofil bűncselekmények jelentős részénél a sértett és az elkövetési hely azonosítása jelenthet elsődleges továbblépési alapot az elkövető beazonosítása tekintetében, ezért kiemelkedő jelentőségű ennek a nemzetközi adatgyűjtő- és elemző rendszernek a működtetése, mint a felderítést előremozdító, megkönnyítő eszköz.

A magyarországi eljárások jelentős hányadát a nemzetközi bűnügyi csatornákon keresztül megkapott információk generálják – jelentős részben az automatizált keresőprogramok találatai alapján elindult felderítések következtében.

A gyermek-visszaélésekkel kapcsolatban – az internetes Rendőrségi panaszbejelentő oldalon kívül – 2011. évben két nem-rendvédelmi üzemeltetési bejelentő-vonal is létesült, az egyiket a CERT–Hungary (a magyarországi Safer Internet konzorcium tagjaként) működteti, míg a másikat a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

2.8.1.1. Eljárási sajátosságok:

A 204. § szerinti cselekmény törvényi tényállását a 2007. évi XVII. tv. 8. §-a jelentősen módosította. Ennek értelmében 2007. június 1.-től egy rendbelinek minősül a cselekmény akkor is, ha az elkövető több kiskorút érintően él vissza a tiltott pornográf felvételekkel, tehát a cselekmény rendbeliségét nem a felvételeken látható kiskorúak száma határozza meg.

(Egy külföldi eljárás során a gyanúsított adattárolóin több mint egymillió felvételt foglaltak le.)

A tiltott pornográf felvétellel visszaélés ügyében folytatott eljárásokban *nem rendelhető ki* igazságügyi szakértő annak megállapítására, hogy a felvételen szereplő személy kiskorú-e, ennek megállapítása a jogalkalmazó feladata.

(A tárgyban a Fővárosi Főügyész Ig.197./2007./I–1. számon bocsátott ki állásfoglalást.)

Thumbnail, akaratlan megszerzés: A számítógépes technológia jellemzője, hogy egy-egy weboldal megtekintésekor az adott oldal tartalma letöltődik a felhasználó számítógépére. Ez a folyamat nem értelmezhető „megszerzéseként” – a tiltott pornográf felvétellel visszaélés bűncselekményi tényállásaként, mivel a felhasználó a megszerzésre még nem tesz intézkedéseket, csak a megtekintésre. A „megszerzés” tényállásszerű kimerítéséhez egyéb, további akaratlagos cselekvés is szükséges.

Gyakran előfordul, hogy a többszáz képet tartalmazó weboldalra jutva a felhasználó nem is észleli, hogy az oldal további részén, amely csak a kijelző „továbbgörgetésével” válik láthatóvá, gyermekpornográf tartalom van elhelyezve. Amennyiben egy további mozzanatra: „letöltésrementésre” utaló adatok nem találhatóak meg a számítógépen vagy az Internet-szolgáltatónál, a bűncselekmény elkövetése nem állapítható meg.

Szintén nem tényállásszerű, ha a felhasználó egy olyan pornográf felvételt tölt le, melynek első része felnőtteket ábrázol, és csak a film későbbi részén látható gyermekkel történő szexuális visszaélés – és a felhasználó rendkívül rövid idő múlva törölte a felvételt a számítógépe adattárolójáról.

Egyes országokban (pl. Spanyolország) a véletlenszerű, nem akaratlagos megszerzés miatti jogi tévedések kizárása érdekében csak az ötnél több gyermekpornográf tartalom (pl. kép) felfedezése esetén indítanak büntetőeljárást.

A fentiek értelmében rendkívül gondosan kell vizsgálni a számítástechnikai adattároló tartalmát, rekonstruálni szükséges a felhasználó magatartását a tiltott pornográf felvétel megszerzésének körülményeivel kapcsolatban.

A thumbnail -,„jelzőkép” egy rendkívül kisméretű, kis felbontású másolat az eredeti felvételtől, funkciója technikai jellegű. A teljes méretű felvétel megtekintése során a számítógép átmeneti tárolójába kerül a thumbnail, és esetleg hosszú ideig megtalálható ott – amely meglétéről a felhasználó gyakran nem is rendelkezik ismerettel, tudomással.

A thumbnail így másodlagos információt nyújt egy kép korábbi megtekintéséről, de önállóan nem alkalmas tényállás kimerítésének megállapítására.

Fiatalkorú általi tiltott pornográf felvételkészítés – önmagáról

Napjainkban népszerűnek nevezhető, hogy fiatalkorúak ruhátlan fényképeket készítenek önmagukról, általában a fényképkészítésre is alkalmas mobiltelefonjaik felhasználásával. Önmagában ez a tevékenység nem merít ki bűncselekményt, de ennek a felvételnek a más (akár a szexuális partner) részére történő átadása illetve a felvétel megszerzése már tényállásszerű magatartás.

Hamis képzetet keltő fényképek: A „szexuális iparág” egyes fogyasztói igényeinek kielégítése érdekében gyakran előfordul, hogy nagykorú személyekről olyan felvételek készülnek, melyek fiatalkorú személyről készített tiltott pornográf felvétel képzetet keltik. A hatást speciális sminkkel, hajviseléttel (pl. copfba vagy varkocsba fogott haj), öltözékekkel (iskolai egyenruha, matrózblúz, térdharisnya) érik el. Ezen esetekben nem kerül a tényállás kimerítésére (alkalmatlan passzív alany).

A fentiekben foglaltak miatt az ilyen jellegű felvételeket minden lehetséges módon ellenőrizni szükséges. Általában internetes kutatás felszínre hoz olyan pornográf fénykép-felvételeket, amelyen az alany már jól láthatóan betöltötte a 18. életévét.

Szintén internetes adatgyűjtés, adatbányászat illetve az ICSE adatbázis ellenőrzése döntheti el más, nem európai rasszhoz tartozó (ázsiai, Távol-Keleti) személyek valós életkorát.

Meg kell említeni az „összeszerkesztett”-montázsolt felvételek problematikáját is: számítástechnikai grafikai szakértő bevonásával, vagy az ICSE adatbázis ellenőrzésével dönthető el a kérdés.

Fényképek cseréje, készletezése: Nemzetközi tapasztalatok is megerősítik, hogy az elkövetők egy része csak bizonyos jellemzőkkel rendelkező tiltott pornográf felvétel (nem, kor, rassz, ruházat, szituáció) megszerzése, birtoklása érdekében fejtenek ki tevékenységet.

Meg kell azonban említeni, hogy az elkövetők egy része az „érdeklődési körén” kívül eső felvételek tekintetében is folytatja a „készletre gyűjtést”, mivel azokból „jó cserealap” képezhető, így gyorsabban tudja az érdeklődési körébe eső „kollekción” bővíteni. Ilyen esetekben az a következtetés vonható le, hogy az elkövető több, hasonló érdeklődési körű személlyel tart vagy tartott kapcsolatot, ezért a nyomozás kiterjesztése szükséges.

A tiltott pornográf felvételek ügyében indított nyomozások nemzetközi tapasztalata, hogy egy-egy ügy mögött mindig újabb személyi kapcsolatok, pedofil hálózatok fedezhetőek fel, ezért különös figyelmet kell fordítani az adott ügy minden részletének felderítésére és ellenőrzésére, az elkövető kapcsolatrendszerének megállapítására.

Pedofil eszközök fizikai és elektronikus módon történő elrejtése

A tiltott pornográf felvétellel visszaélők rendkívül nagy „becsben” tartják gyűjteményüket, mivel a képek megszerzése nehéz, tárolásuk jelentős kockázatot jelent számukra, a képek „elvesztésének” gondolata kétségbeejtő számukra, ezért nagy gondot fordítanak a rejtett, de biztonságos tárolás megteremtésére, annak módjára.

Napjainkban nagymennyiségű számítástechnikai adat rendkívül kisméretű fizikai eszközön tárolható. A kisméretű USB-pendrive-ok a legkülönbözőbb módon álcázhatóak: LEGO-elemnek, keksznek, kiemelő-filtollnak, bankkártyának, rúzsnek, de számítástechnikai kábelvégekbe és falicsatlakozókba is építettek be már adattárolót.

A másik módszer a teljesen függetlenül működő, nagykapacitású adattároló: egy cipős doboz méretű házban miniszámítógép és merevlemezek vannak elhelyezve, mely WIFI-n keresztül kommunikál, és Interneten keresztül érhető el. Ez az eszköz csak elektromos hálózati ellátást igényel, elrejtésére bárhol (sufni, padlás, fűkamra, garázs) sor kerülhet, ezért a házkutatás során az esetleges al- és felépítmények valamint melléképületek alapos átvizsgálása is szükséges.

A szteganográfia bizonyos adatok elrejtésével foglalkozó tudományág, mely oly módon teszi azt, hogy az adat létezéséről csak a beavatott tudjon. A tiltott pornográf felvételek elrejtésére alkalmas egy másik fénykép, amelynek forráskódjában egy kódoló-dekódoló algoritmus felhasználásával történik az elrejtés- illetve a fénykép visszaállítása. Hagyományos módon a manipuláció nem észlelhető, csak speciális célszoftverek alkalmasak a rejtett adat kikódolására. Képrejtési technikára adhat okot egy fényképnek (számítástechnikai szempontból) szokásosnál nagyobb mérete, amelyet nem indokolnak a kép technikai jellemzői (felbontás, színmélység).

2.8.1.2. Összefoglalás, konklúzió

Általánosságban kijelenthető, hogy már az élet minden területén megjelentek és a jövőben még inkább tért fognak hódítani a „hagyományos” és a „beágyazott” számítástechnikai eszközök és működtető programjaik. A kormányzati-, önkormányzati ügyintézésben, az üzleti életben, az iparban, az oktatásban, a közlekedésben, a szórakozás során gyakorlatilag minden rendszer alkalmaz már (és a jövőben még fokozottabban, integráltabban használni fog) valamilyen szintű számítástechnikai eszközt, ezzel a rendszerek kiszolgáltatottsága, sérülékenysége is folyamatosan nő.

A programok bonyolultabbá válása, a felhasználó-barát szoftverek sérülékenysége is folyamatosan növekszik, így az elkövetők egyre több ponton tudják támadni a számítástechnikai eszközöket és rendszereket.

A rendvédelmi és az igazságszolgáltatási területen dolgozóknak folyamatos képzéssel „naprakészen” kell tartaniuk számítástechnikai ismeretanyagukat, különben a történeti tényállás egyes elemeit nem fogják tudni a törvényi tényállások elemeinek megfeleltetni. Már most mutatnak arra adatok, hogy a képzett elkövetők már a nyomozási szakban, de még inkább a bírói szakban megpróbálják elbizonytalanítani, vagy téves következtetések levonására késztetni az eljárási résztvevőket, kihasználva a speciális ismeretek terén fennálló tudásbeli különbséget. A kvalifikáltabb elkövetők tudásszintje gyakran még a számítástechnikai szakértőket is jelentősen meghaladja, így az eljáró nyomozó szervek, bíróságok nem tudnak releváns, megfelelő indokolással alátámasztott döntéseket hozni.

Elengedhetetlen a specializáció: a robbanásszerű technológiai fejlődés, az új programok és eszközök, megoldások, trendek, elkövetési módszerek folyamatos figyelemmel kísérése szükséges, már néhány hónap kihagyás esetén szinte behozhatatlan hátrányba kerülhet a jogalkalmazó és az ítélelhozó.

2.8.1.3. Prognózis, várható trendek

Hozzávetőleg a XXI. század kezdetétől számíthatjuk azt az időszakot, amikor az „öncélú” számítástechnikai bűnözést („hacker-típusú”) felváltották, kiszorították az anyagi haszonszerzés céljából elkövetett jogellenes cselekmények.

A bűncselekményeket ma már túlnyomórészt az azonnali (pl. Internetes aukción csalás) vagy későbbi (pl. adat-, illetve hozzáférési jogosultság-lopás) haszonszerzési szándék generálja, így ezzel a megközelítéssel kell az egyes ügyeket vizsgálni.

A Büntető törvénykönyvben esetleg már régóta megfogalmazott, „hagyományos” tényállásokat számítástechnikai eszközökkel, módszerekkel merítik ki, illetve olyan új elkövetési formák is megjelennek, amelyek jelenleg még nincsenek is megfogalmazva/szankcionálva, de a törvényalkotó kénytelen lesz új törvényi tényállásokat létrehozni az új jogellenes magatartások visszaszorítása érdekében, illetve a korábbi tényállásokat folyamatosan az új jelenségekhez kell igazítani.

A legjellemzőbb számítástechnikai bűncselekmény-típusok a

- személyes adatok megszerzése, jogellenes felhasználása („identitáslopás”);
- szexuális jellegű bűncselekmények (pedofília, kerítés);
- pénzügyi adatok megszerzése, jogellenes felhasználása („phishing”);
- hamis illetve jogellenes pénzügyi tranzakciók, adásvételek (adócsalás, pénzmosás);
- üzleti-termelési titkok megszerzése, ipari kémkedés;
- kritikus infrastruktúrák elleni támadások;

- terrorizmus-extrémizmus

területén várhatóak.

Fel kell készülni arra is, hogy az internetes bűnözés egy része a jövőben egyidőben mind nemzetbiztonsági, mind rendvédelmi kockázati tényezőket jelenik meg, ezért szoros kapcsolatot kell kiépíteni és fenntartani a Nemzetbiztonsági Szolgálatok, a Rendőrség, az internet-biztonsági hatóságok, szervek, a Katasztrófavédelem, továbbá az üzleti szféra szakemberei között.

Az intézkedéseknek, tevékenységeknek támaszkodnia kell a nemzetbiztonsági szervek és az egyéb hálózatbiztonsági hatóságok által elkészített kockázati felmérések megállapításaira, a tevékenységeket szervezet-specifikus megosztásban és koordináltan kell fogatosítani.

Már néhány év múlva prognosztizálhatóan a virtuális világban, a „cybertérben” okozott vagyoni hátrány és jogellenesen megszerzett előny meg fogja haladni a „hagyományos” bűncselekmények körében keletkezett károkat és jogellenes hasznokat, így nemzetgazdasági szinten és az egyén szintjén is kiemelt figyelmet kell, hogy kapjon ez a terület.

2.9. SZÁMÍTÓGÉPES BŰNCSELEKMÉNYEK¹¹⁹

2.9.1. A számítástechnikai bűnözés általános jellegű bemutatása:

A számítógép – mint multifunkcionális eszköz (munkavégzés, oktatás/ismeretterjesztés, szórakozás/multimédia) – és a számítógépes hálózatok (Internet/intranet) már mindennapjaink nélkülözhetetlen részévé váltak. Emellett napjainkban az Internet már nem csak kommunikációs eszköz, hanem széleskörű gazdasági tranzakciók tere is, amely újabb és újabb felületeket ad a bűnelkövetőknek.

Az információtechnológiában rejlő lehetőségeket a bűnözők is kiaknázzák, hiszen felismerték, hogy a „cybertérben” kisebb kockázattal és „ráfordítással” jelentősen nagyobb profitot tudnak realizálni, mint a „hagyományos” elkövetési módokon, emiatt a számítástechnikai eszközökkel, illetve azok útján elkövetett bűncselekmények részarányának és számszerűségének folyamatos növekedését lehet prognosztizálni a jövőben is.

Megállapítható, hogy a szervezett bűnözés – amely mindig a „maximális haszon/minimális ráfordítás és kockázat elve” alapján jelenik meg egy-egy területen – felismerte a számítástechnika jelentőségét, már nagyobb profitot realizál itt, mint a kábítószerrel visszaélés vonatkozásában.

Az Internet használatának egyre sokoldalúbbá válásával egyidejűleg a bűnelkövetési technikák is egyre kvalifikáltabbá válnak. A fokozatosan egyszerűbbé, „felhasználóbaráttá” váló szoftverek megjelenésének köszönhetően – míg korábban egy internetes bűncselekmény elkövetése az átlagot jóval meghaladó tudásbázist, jártasságot igényelt, addig – napjainkban már átlagos számítástechnikai tudással is lehet kifinomult internetes támadásokat végrehajtani.

Jelentős problémát okoz az is, hogy a cybertérben „nincsenek határok”, így az elkövetők a világ bármelyik részéről bármely más területen követhetnek el gyakorlatilag azonnalosan, valós időben („real time”) bűncselekményeket, míg a bűnüldöző szervek csak a lassabb, szabályok közé szorított nemzetközi együttműködés eszközeinek felhasználásával tudnak erre válaszlépéseket tenni.

Tekintettel arra, hogy a világ fejlettebb régióiban már többéves-évtizedes gyakorlata van a számítástechnikai bűncselekmények felderítésének, így ott az elkövetés egyre kockázatosabbá válik, így a bűnelkövetők figyelme és -tevékenysége lassan áttevéődik Kelet-Európára. Magyarországon a felhasználók relatív képzetlensége és óvatlansága is elősegíti a bűnelkövetők tevékenységét.

További, a „trendet” erősítő tényező, hogy jelenleg sem a rendvédelmi-igazságszolgáltatási szervek, sem az Internet-használók nincsenek kellőképpen felkészülve az ilyen típusú fenyegetettségre. (Jelenleg csupán az NNI és a BRFK hozott létre számítástechnikai bűncselekmények elleni fellépésre specializált egységeket, míg az Ügyészség és a Bíróság még előadói szinten sem specializálódott.)

A számítástechnika felhasználásával elkövetett bűncselekményeket három csoportba sorolhatjuk:

- Kifejezett számítástechnikai bűncselekmény (Btk. 300/C. és 300/E, §§) – „sui generis” /csak számítástechnikai úton, -eszközökkel, -eszközökre követhető el.
- Bármilyen bűncselekmény, melynek elkövetéséhez számítástechnikai eszközöket használnak fel (pl. 318. § – banki adathalászat)
- A számítógépet, mint eszközt használva (pl. rablás megtervezéséhez számítógépet használnak fel – útvonal, térképadatok, céges adatok összegyűjtése stb.)

A számítástechnika felhasználásával elkövetett bűncselekmények száma a jelenlegi bűnügyi statisztika módszerével nehezen mérhető, a látencia becsülhetően a többszöröse az ismertté vált cselekményeknek. Nemzetközi összehasonlításban is megállapítható, hogy világszerte dinamikusan – gyakran az évi 10 %-ot is meghaladó – emelkedő bűnözési trendről beszélhetünk.

¹¹⁹ Összeállítás, 103. o.

A bűncselekmények be nem jelentésének főként az alábbi okai lehetnek:

- nem is észlelik („valamiért lassú a gépem, de nem tudom miért”),
- szégyenérzet (személyes adattal visszaélés, csalás, gyermekpornográfia),
- a cég „jó hírneve” védelme (negatív információ, ha egy cég rendszerébe be tudtak hatolni).

Rendőri eljárásban regisztrált bűncselekmények számának alakulása 2006–2010. években					
Bűncselekmény neve:	2006	2007	2008	2009	2010
Tiltott pornográf felvétellel visszaélés 204. §	15 182	9 824	1 845	720	519
Számítástechnikai rendszer és adatok elleni bcs. 300/C. §	217	521	485	319	615
Számítástech. rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása 300/E. §	315	25	94	33	21

A bűnügyi statisztikában – számítástechnikai bűnözés szempontjából – önállóan csak a Btk. 300/C. § és 300/E. § számadatai mérhetőek, a Btk. 204. § fő elkövetési módja napjainkra az Internet felhasználása, az egyéb bűncselekményeknél nem mutatható ki külön a cyberbűnözés (pl. csalás elkövethető „hagyományos” módon és az Internet felhasználásával is).

A napjainkban tipikusnak nevezhető cselekmények

- a tiltott pornográf felvétellel való visszaélés,
- a számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmények,
- a csalások különböző formái [kiemelten a pénzügyi-vállalati szektor sérelmére elkövetett pénzügyi csalások, illetve adatlopások, valamint az Interneten keresztüli „árverések”, aukciók, „nigériai és spanyol lottó” csalások],
- a szerzői (vagy ahhoz kapcsolódó) jogok megsértése,
- a személyes adatokkal visszaélés.

Meg kell említeni ezen kívül a terrorista és extrémista jellegű cselekmények elszaporodását is, ahol a fenyegetések- illetve a követelések közzététele már szinte kizárólagosan interneten kerül továbbításra a címzettek felé, és ide sorolhatóak a kritikus infrastruktúrák (pl. közművek) ellen intézett cyber-támadások is.

2.9.2. A terület fő jogszabályai, szabályozói

- Büntető Törvénykönyv (Btk. 204, 300/C, 300/E §)
- a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be. 158/A §)
- 2001. évi CVIII. tv. az Elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről (tartalomszolgáltatás)
- 2003. évi C. tv – az Elektronikus Hírközlésről (adatátviteli szolgáltatás)
- 2004. évi LXXIX. törvény az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményének kihirdetéséről (Cyber Crime Convention)
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (adatvédelem)
- kritikus infrastruktúra-védelem [NATO (EAPC(SCEPC)D(2003)15)] és EU [COM(2006)786, és COM(2006)787], Magyarország (Zöld Könyv)

A fenti jogszabályok rendelkezései közül kiemelendő, hogy a Btk. határozza meg a „sui generis” számítástechnikai bűncselekmények körét, a Be. – a Cyber Crime Convention alapján – a megőrzésre kötelezés jogintézményét emelte be rendelkezései közé. A jogszabály célja, hogy az Egyezményt ratifikáló országok bűnüldöző szervei közvetlenül kérhetik egy másik ratifikáló országtól számítástechnikai adat, annak eredeti formájában történő megőrzését. (A számítástechnikai eszközökön, rendszereken keletkező adatok rendkívül rövid „életűek”, átlagosan egy hét eltelté után felülíródnak, megsemmisülnek.) A megőrzésre kötelezéssel „konzerválhatóak” addig az adatok, amíg a nemzetközi bűnügyi jogsegélyen keresztül a megőrzött adatok kikérésre kerülnek az adott országtól. Az EKT az elérhetővé tett tartalmak közzétételének szabályait határozza meg, míg az EHT a tartalmaknak a fogyasztóhoz jutását szabályozza.

2.9.3. Új trendek, jelenségek, legjobb gyakorlatok, bűncselekmény-típusok, ügyek

A számítástechnikai eszközök felhasználásával megvalósított bűncselekmények felderítése érdekében a rendvédelmi dolgozónak tisztában kell lennie az alapvető számítástechnikai fogalmakkal, és folyamatos informálódással, önképzéssel követnie kell az újabb és újabb technológiai megoldásokat és trendeket.

Mivel a „hitech” jellegű bűncselekmények nyomozása komplex (technikai és hagyományos elemeket kombinál), ezért el kell sajátítania az alapvető információtechnikai fogalmakat-eljárásokat is, mint pl. IPv4-IPv6, DNS-szerverek, dinamikus-statikus IP-cím, MAC cím, WiFi, port-kiosztás, TOR, anonymizáló proxy, access point, hotspot, botnet, DOS-dDOS, SQL-injection, cookies, cash, thumbnail, phishing és fajtái, peer-to-peer hálózatok, „nigériai csalások”, „spanyol lottó”, email fejléc-elemzés, HASH, stb.

2.9.3.1 Mobilitás

Az alkalmazott technológia egyre inkább eltolódik a vezetékes internet-elérési megoldásoktól a vezeték nélküli (wireless – WiFi) adatátvitel felé. Sok esetben ingyenes, azonosítási kötelezettség (hozzáférési, jogosultsági adatok megadása) nélküli internet-kapcsolat építhető fel, mely az elkövető azonosítását jelentősen megnehezíti, gyakran lehetetlenné teszi.

2.9.3.2. Anonymizáló technikák

Sok esetben a jogszerű Internet-használók vezeték nélküli routerrel (adatátviteli eszköz) csatlakoznak az Internetre, de nem védik azt titkosítással, jelszóval. Az elkövetők ezen eszközökre csatlakozva azonosíthatatlanul követhetnek el bűncselekményeket, a rendvédelmi erők a jogszerű magatartást tanúsító internet-előfizetőt tudják csak beazonosítani.

Világszerte találhatóak olyan szerverek, amelyek anonymitást biztosítanak a hozzájuk csatlakozó felhasználóknak azzal, hogy a felhasználók a szerverről „lépnek ki” az Internetre. Az userek tevékenységét a rendvédelmi szervek csak a szerverig tudják visszakövetni, és mivel ezek az eszközök nem tárolnak naplóadatokat – így a hozzájuk csatlakozó felhasználók számítástechnikai eszközeinek azonosító adatait (IP cím, MAC cím) sem – az elkövetőig már nem lehet eljutni.

Elterjedt anonymizáló technika a TOR (The Onion Router) hálózat is, ahol a számítógépes adatokat csomagokra bontják, melyek útja a hálózatban nem követhető vissza, így sem a tartalom, sem a felhasználó kiléte nem ismerhető meg.

2.9.3.3. Elsődleges hálózati azonosítás

A számítástechnikai eszközök (pl. számítógépek, „okostelefonok”) az Internetre történő csatlakozásuk során hálózati azonosítót kapnak – „IP cím”. A cselekményt elkövető eszközének azonosítása két lépésben valósítható meg:

Internetes weboldaláról (pl. www.centralops.net) lekérhető az eljárás során rögzített IP címet kiszolgáltató cég (pl. T-Com), majd az adott cég megkeresésére (az EHT alapján) megadja, hogy az adott időpontban (év, hó, nap, másodperc, időzóna, téli-nyári időszámítás) az adott IP-címet melyik előfizetőjének bocsátotta a rendelkezésére.

(A kapcsolódási adatok pontos megadása szélsőségesen befolyásolja az eljárás sikerességét: már néhány perc különbséggel is más felhasználó használhatja ugyanazt az IP-címet, így az időtényező kritikus az elkövető azonosításakor. Természetesen így is csak a számítástechnikai eszköz azonosítható, az azt használó személy beazonosítására ezután már hagyományos nyomozási eszközöket kell alkalmazni.)

2.9.3.4. OSINT

Az OSINT (Open Source Intelligence) elve szerint nyílt, bárki által elérhető adatforrásból a szükséges adatok nagy része (kb. 90–95 %) megszerzhető. Az I-OSINT az Internetes „adatbányászatot” jelöli. Célszerű, hogy ne csak egy keresőszoftvert (pl. Google) alkalmazzunk, hanem többet, mivel a találatok sokrétűbbek, eltérőek lesznek. A keresőprogramok más- és más elv, nyelvi elemek szerint épülnek fel, így ugyanarra a keresőszóra-kifejezésre is eltérő találatokat jeleníthetnek meg.

Nagy jelentősége van a nyelvi elemeknek, mivel a kereső-szoftverek a fejlesztő által preferált alapnyelven használva a leghatékonyabbak, ezért párhuzamosan alkalmazzunk több, különböző alapnyelvre megírt keresőprogramot.

Főbb keresési-adatszerzési, ellenőrzési internetes területek: közösségi oldalak, céges website-ok, oktatási intézmények lapjai, blog- és chat oldalak, stb.

(Súlyt kell arra helyezni, hogy az ezen módon megszerzett adatokat többoldalú ellenőrizni kell, mivel az Internet lehetőséget nyújt hamis, félrevezető adatok elhelyezésére, hamis identitás felépítésére is, ezért az I-OSINTtal beszerzett információk leginkább orientáló jellegűek.)

Az I-OSINT módszere nemcsak a nyomozás során nyújt segítséget, hanem a rendvédelmi dolgozó ismereteinek Interneten történő bővítésére is alkalmas. Sok esetben az adott probléma megoldása megfelelő adatgyűjtési- keresési technikával az Interneten megtalálható.

2.9.3.5. Rendőrségi dolgozók által végzett számítástechnikai adatelemzés

Az OLAF (Európai Csalás Elleni Hivatal) rész-finanszírozásával az NNI Csúcstechnológiai Bűnözés Elleni Osztály különféle hardver és szoftvereszközöket kapott 2008. őszén.

A beszerzett eszközökkel az egység képes – egyes speciális eseteket kivéve – külső szakértők bevonása nélkül, önállóan elvégezni a büntetőeljárás során lefoglalt számítástechnikai eszközök adattárolóival kapcsolatos mentési, bizonyítási és elemzési feladatokat:

- számítástechnikai adattárolók-háttértárak (pl. winchesterek, CD-k, DVD-k) tartalmát hiteles módon másolni („klónozni”),
- a hiteles másolatokat speciális, rendvédelmi („forensic”) célra kifejlesztett célszoftverekkel gyorsan, hatékonyan elemezni,
- az elkövetők által titkosított adatok kódolásának „feltörése”, az adatok eredeti állapotra való visszaállítása is elvégezhető,
- mobiltelefonok, PDA-k és SIM-kártyák adattároló részegységeinek hiteles lementését és elemzését elvégezni.

Ehhez a témakörhöz kapcsolódik a házkutatás és a lefoglalás szakszerű fogantatása, mint előfeltétel.

Szakirányú ismeretek hiányában indokolt szaktanácsadó, vagy szakértelemmel rendelkező személy (rendvédelmi rendszergazda) bevonása. Működő számítástechnikai eszköz leállítását csak szaktudással rendelkező végezze, nem üzemelő berendezést csak rendkívül indokolt esetben kapcsoljunk be, mert már a bekapcsolás során megváltozik a számítógépek adattartalma, így a hitelesség-megváltoztatatlanság kritériumai nem biztosíthatóak.

Rendkívül fontos a számítógépek elhelyezése-környezete, a csatlakoztatott berendezések állapotának rögzítése, dokumentálása – különösen, ha az adott eszközhöz többen is hozzáférnek (családtagok, barátok, vendégek).

Amennyiben egy nyomozási cselekmény során számítástechnikai eszköz is érintett lehet, célszerű már előzetesen szakismeretekkel rendelkező személytől információ beszerzése az alkalmazandó szakmai eljárásokkal, protokollokkal kapcsolatban.

A számítástechnikai eszközökkel elkövetett bűncselekmények nyomozása mindig kombinálja a technikai és a hagyományos nyomozási módszereket. Az első szakaszban többnyire a technikai jellegű adatgyűjtés a meghatározó, de ennek eredményeképpen csak a technikai eszközt lehet azonosítani, az eszközhöz az azt használó személyt kötni már hagyományos nyomozási módszerekkel lehet. A számítástechnikai eszköz környezetének, elhelyezésének valamint az eszközön tárolt anyagok értékelésével, elemzésével lehet a látókörbe került személyek közül, „személyiségprofil” készítésével meghatározni a cselekményt elkövető kilétét.

Az NNI Csúcstechnológiai Bűnözés Elleni Osztály állománya mind nyomozástechnikai, mind számítástechnikai kérdésekben támogatást nyújt írásbeli vagy szóbeli megkeresés alapján az eljárást folytató szerv részére, kiemelt jelentőségű ügyekben a helyszínen közreműködik a nyomozási cselekmények szakszerű lefolytatásában.

2.9.4. Egyéb szervek, szervezetek

A **CERT–Hungary** (Nemzeti Hálózatbiztonsági Központ) a 223/2009. (X. 14.) számú, „Az elektronikus közszolgáltatás biztonságáról” szóló kormányrendelet alapján végez tevékenységet. A Nemzeti Hálózatbiztonsági Központ együttműködik a magyar informatikai és hálózatbiztonsági, valamint kritikus információs infrastruktúrák védelmében érintett bűnüldöző szervekkel, akadémiai és iparági szereplőkkel, a magyar és nemzetközi hálózatbiztonsági és kritikus információs infrastruktúra védelmi szervezetek felé Nemzeti Kapcsolati Pontként ellátja az internetet támadási csatornaként felhasználó incidensek kezelését és elhárításának koordinálását, továbbá kezeli a felismert és publikált szoftver-sérülékenységeket.

A CERT–Hungary vezetésével Incidenskezelési munkacsoport működik, melynek tagjai az NNI CSBEO, a pénzügyi és a PSZÁF képviselői.

Az NNI és a CERT–Hungary együttműködési megállapodás alapján közös tevékenységeket végez.

A **Nemzeti Biztonsági Felügyelet** – többek között – ellátja az Európai Unió Tanácsa, az Európai Bizottság, az EURATOM, az EUROPOL, az EUROJUST, a NATO, a NYEU, valamint a vonatkozó szabályzataiban és a minősített adatok védelme tárgyában kötött nemzetközi szerződésekben a nemzeti biztonsági hatóságok számára előírt feladatokat, valamint számítástechnikai területen kritikus infrastruktúra-védelmi tevékenységet is végez.

Az **Europol**nál 2008-ban létrehozásra került a Cyborg AWF nemzetközi munkacsoport, mely számítástechnikai bűncselekmények adatainak gyűjtését, elemzését végzi, és támogatja a több országra kiterjedő bűncselekmények elleni összehangolt rendvédelmi fellépést. A Cyborg AWF magyar nemzeti szakértője az NNI CSBEO dolgozója.

Az **Interpol** működteti az ICSE-t (International Child Sexual Exploitation image database – Gyermekek Sérelmére elkövetett Szexuális Bűncselekmények Nemzetközi képi adatbázisa). Az adatbázis funkciója, hogy a tagállamok illetékes nyomozó szervei közvetlenül megoszthassák egymással az ilyen bűncselekménnyel összefüggésbe hozható adatokat, információkat, fényképeket. Az ICSE magyar végpontja az NNI CSBEO-n van telepítve, de egyes BRFK-s dolgozók is rendelkeznek adatfeltöltési és -lekérési jogosultsággal.

2.9.5. Tömegmarketinges („előnyadási”) csalás

A „419” vagy „spanyol lottó” csalások másik elnevezése a „nigériai” csalás, mivel ennek a bűncselekmény-fajtának az elkövetői (legalábbis a kezdetekben) túlnyomó részben nigériai személyek voltak.

A „spanyol lottó” csalások tettesei emailban tájékoztatják a címzettet, hogy hatalmas, milliós nagyságrendű nyeremény nyertesei – annak ellenére, hogy a címzett általában nem is vett részt az adott nyeremény-játékban.

Napjainkra számtalan változata alakult ki az alkalmazott „legendáknak” pl.:

- lottó-vagy egyéb nyeremény átvétele,
- afrikai menekülttáborban élő, háborús árva – de egyben gazdag örökös nő megmentése,
- balesetben elhunyt gazdag személy távoli örökösének a keresése az örökség átvételére,
- meghirdetett árura vevőként jelentkezés.
- pénzügyi jellegű távmunka-lehetőség (valójában banki adathalászattal megszerzett pénzek továbbítási csatornájaként használják fel a „távmunkás” bankszámláját),
- alapítvány a nigériai csalások áldozatai megsegítésére – azt ígérik, hogy anyagi kompenzációt adnak az alapítvány támogatásért, stb.

A kéretlen emailek (spam) száma naponta meghaladja a több-tízmilliós nagyságrendet (az email-forgalom kb. 90%-át a spam teszi ki), így a nagy számok törvénye alapján mindig van, aki áldozatul esik a csalásnak.

A cselekmények közös jellemzője, hogy a címzettet tájékoztatják a nyereményről/előnyről, amit már elnyert/jogosulttá vált, és kéri személyes adatai megadását. Ha válaszolnak nekik, akár már a második levelükben különféle kisebb összeg átutalását kéri adóra, kezelési vagy ügyvédi költségre, útlevele stb. A csalás addig folytatódik, amíg a sértett minden pénzét el nem küldi, vagy ráeszmél, hogy becsapták, és megszakítja a kapcsolatot.

Speciális válfaja a csalásnak, hogy meghirdetett árura vevőként jelentkezik az elkövető, majd jelzi, hogy tévedésből jóval nagyobb vételárat utalt el, és kéri az áru eladóját a „túlfizetés” részére történő gyors visszaküldésére. Ennek egy változata, ha hamis pénzátutalási dokumentumok alapján kéri az áru megküldését részére.

Rendkívül gyakori az eladásra kínált használt autók féláron történő meghirdetése, indokként általában haláleset vagy más országba költözés szerepel.

A cselekmények közös jellemzői, hogy a jogügyletek rendkívül kedvezőeknek tűnnek az áldozat szemszögéből: áron alul (gyakran féláron) kínált árucikkek, vagy túl magas (akár újszerű) áron megvásárolni kívánt használt eszközök az adásvétel tárgyai. A nyereményjáték-csalásoknál vagy az örökös-felkutatási esetekben az ingyenesen elnyerhető vagyon megszerzéséhez „szükséges” járulékos költségeket mindig meg kell előlegeznie a kedvezményezettnek.

Az elkövetők általában valós, létező személyek és pénzintézetek neveit használják fel, így egy elsődleges, felületes internetes ellenőrzés megerősíti az elkövető állításait. Ha telefonon ellenőrzi a sértett az üzleti partner kilétét, akkor rövid időszakra bérelt számon, vagy közintézmények, szolgáltatást nyújtó üzletek, telefonfülkék nyilvános telefonszámait adják meg az elkövetők, akik „ügyeletet” tartanak a telefonkészülék mellett. A tettesek által használt email-címek azonban mindig valamilyen ingyenes levelező-szolgáltatáshoz tartoznak, így ezek alapján nagy biztonsággal kiszűrhető a csalásra utaló magatartás (pénzintézetek, közintézmények soha nem használnak ingyenes levelező-szolgáltatást).

Közös jellemző, hogy az adásvételek, nyeremény-átvételek mindig túlbonyolítottak pl.:

Németországból Angliába költöző személy a Németországban található, az értéke feléért kínált használt autót egy angol szállítótársalattal *ingyenesen* a vevő „ajtajáig” történő leszállítást vállal, háromhetes visszavásárlási garanciával, a vételárat pedig egy spanyol bankba kell átutalni.

A fentiekhez hasonlóan „többhelyszínes” nyeremény-csalásoknál az esetek túlnyomó részében érintve van Nigéria vagy valamely más afrikai állam, mint a jogügylet egy részének színhelye.

A csalásokkal megszerzett összeg gyakran milliós nagyságrendűek, Magyarországon volt már több olyan eset, hogy a sértett több-tízmillió forintnyi összeget juttatott el a csalókhhoz. A jogsegély-kérelmek gyakran sikertelenek, egyes országokból több év eltelté után sem érkezik válasz a megkeresésre.

2.10. KÖRNYEZET ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK¹²⁰

2.10.1. Jogterületek – intézményrendszer – résztvevők

Az alábbi ábra a témakör szerkezetét, a kapcsolódó jogterületek, jogágak és intézmény – rendszerek szereplőinek sokszínűségét, egymásra épülését igyekszik szemléltetni.

Fellépő szervek	Jogszabályi alap	Alkalmazható eljárások
Közigazgatási szervek (önkormányzat, jegyző, polgármester)	Ötv. 8.§ (1)–(2); Kvtv. 46.§ (1), 48.§ (1)–(2), 58. §; Tvtv. 4.§ (1)	Bírságot, szabálysértési eljárás lefolytatása, helyi védetté nyilvánítás, helyi környezetvédelmi alap létrehozása (stb.)
Ügyészség	Ütv.; Kvtv. 109. § Tvtv. 60. §, 81. §(4) Be.	Törvényességi felügyelet gyakorlása, felhívás intézése az érintettekhez, keresetindítás (tevékenységtől eltiltás, okozott kár megtérítése), feljelentés (stb.)
Természetvédelmi hatóságok	Tvtv. 42–44. §	Gazdálkodó szervezet egyébként jogszerűen végzett gazdasági tevékenységének/jogszerű használatának korlátozása, feljelentés (stb.)
Rendőrség	Be., Btk.	Büntetőeljárás lefolytatása

Ugyanakkor a környezetet károsító bűncselekmények tárgyában növekszik az állampolgárok, valamint a különböző civil szervezetek által tett bejelentések, feljelentések száma. Ennek, illetve az állampolgárok egyre intenzívebb környezettudatos viselkedésének köszönhetően, a társadalom és ezzel együtt a média is mindinkább érzékenyen reagál a környezetet és a természetet károsító cselekményekre. Az intézmény- és szervezetrendszer vázlatos összefoglalása után közelítsük meg a témát, mint bűncselekményi kört, mint a bűnözés egyik részterületét, a magyar viszonyok feltérképezésével.

A környezet elleni bűncselekményeket Büntető Törvénykönyv „A közbiztonság elleni bűncselekmények”-ről szóló XVI. Fejezet IV. címében; „A közegészség elleni bűncselekmények” között szabályozza.

Nyomozásukkal kapcsolatban néhány általános érvényű megállapítás:

- a kapcsolódó jogi és szakmai ismereteket adottnak vesszük, azok részletes tárgyalásától eltekintünk
- a nyomozás ezekben az ügyekben az általános hatásköri – illetékességi szabályok szerint történik (esetleges kivételekkel)¹²¹
- az eljárások szoros együttműködést igényelnek a környezetvédelmi hatóságokkal, a környezetvédelmi szervezetrendszer tagjaival, valamint a társszervekkel (pl.:illegális hulladék szállítványok „felismerése” mélységi ellenőrzés során)
- a szakértői bizonyítás jelentősége kiemelkedő, ugyanakkor drágítja, és jelentősen lassítja az eljárásokat
- a vonatkozó jogszabály 2004. 05. 01-jei hatálybalépése ellenére ma sincs igazán kialakult gyakorlata a jogi személlyel szemben alkalmazandó büntetőjogi intézkedések alkalmazásának
- mindhárom tényállás ún. keretdiszpozíció, azokat alkalmazni csak a mögöttes joganyag pontos, naprakész ismeretében lehet

¹²⁰ Összeállítás, 111. o.

¹²¹ 3/2008. (I. 16.) IRM rendelet.

- szervezeten való elkövetés, jelentős anyagi haszonszerzés jellemző, a TIGY alkalmazása sokszor szükséges Az elmúlt években folytatott büntetőeljárások tapasztalatai szerint hazánkban a környezeti bűnözés területén belül elsősorban a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése, valamint a természetkárosítás valósul meg határokon átnyúló, szervezett jellegű elkövetési formában, azonban jelenleg arra vonatkozóan nem állnak rendelkezésre adatok, hogy az ország határain belül ilyen jellegű bűncselekmények elkövetésére specializálódott szervezett bűnözői csoportok működnek
- egyes elkövetési magatartások értelemszerűen nemzetközivé teszik a végrehajtást, a nemzetközi bűnügyi együttműködés szintén fontos

2.10.2. Jogszabályi háttér

A jogi környezet folyamatos változás alatt áll, erre – és ezen szabályzók hatásaira – utal az alábbi, példalózó jellegű felsorolás:

- **2003/80/IB tanácsi kerethatározat:** A környezet büntetőjog általi védelméről
- **865/2006/EK rendelet:** A vadon élő állat – és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelméről
- **2008/99/EK irányelv:** A környezet büntetőjog általi védelméről
- **Lisszaboni szerződés:** irányelvekben lehet határozni a büntetőjogi minimumokról, egységesítésről

A kerettényállásokat kitöltő jogszabályok (a teljesség igénye nélkül):

- 1995. évi LIII. tv. A környezet védelmének általános szabályairól
- 1996. évi LIII. tv. A természet védelméről
- 2000. évi XXV. tv. A kémiai biztonságról
- 2000. évi XLIII. tv. A hulladékgazdálkodásról
- 2001. évi CIV. tv. A jogi személyekkel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről
- 19/1997. (V. 4.) KTM rend. Az elkobzott védett természeti értékekkel kapcsolatos intézkedésekről
- 98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet a veszélyes hulladékkal kapcsolatos tevékenységek végzésének feltételeiről
- 13/2001. (V. 9.) KvVM. rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről
- 271/2002 (XII. 20.) Korm. rendelet: A Washingtonban, 1973 március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló Egyezmény végrehajtásáról (CITES)
- 283/2004.(X. 20.) Korm. rendelet (előző módosítása)
- 1907/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet: REACH 3. cikke
- 1272/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet: CLP 2. cikke,

2.10.3. A környezeti bűncselekmények

2.10.3.1. Környezetkárosítás (Btk. 280. §)

A környezetkárosítás elkövetési formáit értékelve kijelenthető, hogy hazai viszonylatban nem jellemző rá a szervezett jellegű megvalósítás. Az esetek zömét nem sorozatjellegű, egyedi megítélésű, kis tárgyi súlyú ügyek alkotják, amelyekben döntően a felszíni vizek, valamint a talaj szerves trágyával, vegyszerekkel, illetve kőolaj származékokkal, ill. egyéb anyagokkal való szennyezése a jellemző. Kisebbszámú előfordulnak engedély nélküli tűzgyújtással, szeméttel megvalósított levegőszennyezéses esetek is. Olyan környezetkárosítás esetében, ahol a lakosság, anyagi javak fokozott veszélynek vannak kitéve a bűncselekmény eredményeként, a közveszély elhárításáig a katasztrófavédelmi hatósággal, egyéb mentésben közreműködő szervezetekkel történő együttműködés feltétlenül indokolt, mivel a helyszínen észlelt körülményekről tőlük elsődleges, érdemi információ nyerhető.

Az elmúlt időszak legkiemelkedőbb tárgyi súlyú környezetkárosításaként a vörösiszap katasztrófa hozható fel példaként. A befejezés előtt álló nyomozásban a Nemzeti Nyomozó Iroda munkatársai feltárták, hogy a következmény tekintetében előidézett, csak beavatkozással helyreállítható környezetkárosítást súlyos technológiai hiányosságok, a megsérült létesítmény nem megfelelő időszakos karbantartása, valamint tervezési és kivitelezési hiányosságok idézték elő. A környezetkárosítást egyik kvázi eszközselekményét részben a vörösiszap hulladék nem veszélyes hulladékká történő helytelen besorolása és kezelése is előidézte, mely tekintetében hulladékgazdálkodás rendjének megsértésének MAL Zrt. dolgozóval szemben állapítható meg bűncselekmény megalapozott gyanúja.

A környezetvédelmi felügyelőség az engedély nélküli hulladékkezelés és a környezet károsítása kapcsán több közigazgatási eljárást (bírságolás, kötelezés) indított. Ennek eredményeként Magyarország történelmének legnagyobb összegű, több mint 135 Mrd. Ft összegű bírságot szabtak ki első fokon 2011. szeptember hónapban a felelős MAL Zrt.-vel szemben.¹²²

2.10.3.2. Természetkárosítás (Btk. 281. §)

A természetkárosítás¹²³ esetében az elkövetési tárgyak közül kiemelkednek a különféle fokozottan védett, illetve nemzetközi szerződés hatálya alá tartozó fajok. Ezen kívül tipikusnak tekinthető a védett állatok befogása, tartása (pl. énekesmadarak) és védett növények gyűjtése, elpusztítása. Az elkövetési magatartások skálája igen széles, a fokozottan védett állat elpusztításától, az engedély nélküli talajkitermelésen keresztül egészen az engedély nélküli kerítés létesítéséig terjed. Szervezett jellegű elkövetési formák a védett egyedek tiltott kereskedelmével (Washingtoni egyezmény – CITES) és illegális vadászati tevékenységhez köthető pusztításával megvalósuló természetkárosítások kapcsán merültek fel hazánkban. A fenti elkövetési magatartások jellemzően a déli (szerb-magyar) határszakaszhoz kapcsolódnak. Részben külföldi állampolgárok részvételével szervezett csempész-tevékenységet folytatnak. E tevékenység „portfoliójában” a mindenkori igények figyelembe vételével jellemző jövedéki termékek (cigaretta, szesz), ember- és fegyvercsempészs mellett jelen vannak a védett és nem védett egyedek (elsősorban madarak) is.

Külön hálózat (elkövetői kör) működik az állatok beszerzésére, külön az uniós határ melletti országba szállításra, az EU területére szállításra, a pihentetésre, valamint a továbbszállításra és értékesítésre. Az Európai Unió területére történő illegális beszállítás számtalan módon megvalósulhat. Jelenleg még a más bűnügyi területekről ismert ún. „Balkáni útvonal” a meghatározó, de a távol-keleti térségből légi úton történő szállítás is egyre jobban teret hódít.

¹²² Közép-Dunántúli KTVF 26844/2010. ügyszámú határozata.

¹²³ Bővebben a témáról: Farkasné Halász Henrietta: A természetkárosítás nyomozása Rendőrtiszti Főiskola Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok sorozat Budapest, 2008.

Az előzőekben hivatkozottak szerint továbbra is fennáll a probléma azokkal az elsősorban olasz vadászokkal kapcsolatban, akik többségében Romániában és a környező országokban illegálisan vadásznak védett, fokozottan védett madarakra. A vadászatokat követően tömegével kísérik meg az elejtett állatokat Magyarországon keresztül Olaszországba csempészni.

Védett vízi szárnyasok vonatkozásában hazánk egyes területén is fennáll a veszélye e bűncselekmény megvalósulásának.

A felderítés akadályozása érdekében különböző módszereket dolgoztak ki. Így például: A vadászatok során a vadásztató cégek tudtával engedély nélküli eszközöket rendszeresen használnak, az elejtett „problémás” állatok szinte azonnal megnyúzzák ezáltal a „teríték” helyszíni hatósági ellenőrzését ellehetetlenítik. E művelet után kizárólag hosszadalmas és költséges DNS-analitikai (szakértői) módszerekkel lehet beazonosítani az állatok példányát.

Amellett, hogy az elejtett állatokat nyúzzák, hosszabb utazásra felkészítve le is szokták fagyasztani. A hatósági helyszíni intézkedést az is akadályozza, hogy a tételes ellenőrzés az összefagyasztott példányok esetében nem megoldható.

A helyszíni hatósági ellenőrzések hatékonyságát korrupciós tényezők is hátráltathatják. Az illegális jellegű teríték országhatárokon történő átszállításához többnyire a szállítmány jellegéről tudomással nem rendelkező „futárokat” (pl. teherautósofőröket) használnak fel. A természetvédelmi őrszolgálat munkatársaival együttműködve, a helyismeretük felhasználásával a bűncselekmény realizálása megoldható. Törekedni kell a vadászatok közbeni tettenérésre, mivel utólag nehéz valamennyi elkövető bűnösségét bizonyítani. Nem ritkán a helyi lakosság anyagi nehézségei kihasználva, anyagi eszközök felajánlásával rávesznek személyeket a bűnösség átvállalására.

A hatóság tevékenységével kapcsolatban lojális lakosoktól a csempészek által használt útvonalokról, ingatlanokról, a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható személyek köréről értékes információ nyerhető. A felderítő tevékenységben az egymással rivalizáló elkövetői csoportok aktuális érdekei által motivált együttműködési, hírközlési hajlandóság kihasználása különösen fontos. Határon átnyúló történeti tényállások nyomozásánál az érintett országok közötti kétoldalú bűnügyi, rendészeti és igazgatási területek együttműködése nélkülözhetetlen.

2.10.3.3. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése (Btk. 281/A. §)

A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény esetében a bűncselekmény elkövetése különféle hulladékok jogellenes lerakása útján valósult meg. A hulladék túlnyomó része kommunális szemét, háztartásokból származó műszaki cikk, de több esetben fordult elő építési törmelék, autóalkatrész (gumiabroncs), hordóban tárolt folyékony hulladék és állati eredetű hulladék (romlott húsféleség) is. Ezek a hulladékok többségében elhagyott, kis forgalmú utak mellett, erdős területeken, közterületen találhatóak meg. A tettenérés sajnos nem mondható jellemzőnek, általában már a szemét lerakását követően jut a hatóság tudomására a bűncselekmény.

Valamennyi észlelt bűnesetnél elsődleges feladat a területileg illetékes zöldhatóság hivatalos értesítése, az esetleges előzményi iratok soron kívüli beszerzése. Amennyiben indokolt helyszíni szemle lefolytatása, törekedni kell a zöldhatóság szakembereivel együttműködve történő ütemezett végrehajtására. A bizonyítás érdekében a mintavételeknél fokozott gonddal kell eljárni. Mintát kell venni pl. a hulladékból, valamint a hulladék helyétől távolodva több ponton a talajból, talajvízből, vízből. A minták kezelésével, tárolásával, szállításával kapcsolatban be kell tartani a vonatkozó előírásokat. Ennek érdekében, valamint a súlyosabb, vagy bonyolultabb megítélésű eseteknél szakértő haladéktalan bevonása indokolt. Törekedni kell arra is, hogy a bevont szakértő már az elsődleges eljárási cselekményeknél részt vegyen. A bizonyítékok összegyűjtését a szakértő javaslatainak figyelembevételével célszerű végezni.

E területen végzett felderítésekben a határrendészettel, vámszervekkel, valamint egyéb hatóságokkal is nélkülözhetetlen a folyamatos együttműködés. Az érintett hatóságokkal számos eredményes, nemzetközi Interpol-akció, közös végrehajtására nyílt lehetőség.

Napjainkban Közép-Kelet-Európában a „lomizás” – újrafelhasználható anyagok gyűjtése, azok felhasználása vagy újraértékesítése –, mint a mindennapi élet fenntartásához szükséges tevékenység elterjedően van. A jelenség környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági problémákat is okoz, az elektronikai hulladékot, fémhulladékot, bútorokat és egyéb, lomtalanításból származó használt cikkeket gyűjtőknek legtöbbször nincs engedélyük. Az informális tevékenységek miatt a hulladékok útját hivatalosan nem lehet követni, és így a megfelelő kezelést sem lehet garantálni. A helytelen hulladékkezelés és a helytelen lerakás komoly környezeti következményekkel járnak. Ráadásul a „lomizók” veszélyeztetik saját egészségüket is azért, hogy helytelenül kezelik a veszélyes hulladékokat. A gondot a terület jogi szabályozatlansága okozza (használt cikk vagy hulladék?).

A fent vázolt probléma jelentőségét felismerve a Central Europe program keretében kidolgozott TransWaste projekt által az EU lehetőséget kínált a szervezetlen hulladékgyűjtés formalizálására, illetve az ahhoz kapcsolódó környezeti, társadalmi és gazdasági problémák megoldására. Tekintettel arra, hogy a „lomizással” kapcsolatban még nem folytak kutatások, ezért a projekt célja, hogy feltérképezze az informális szektort, továbbá elemezze a hulladékkezelést környezeti és pénzügyi vonatkozásban. Általános cél a lomtalanításból származó használt cikkek és lomok határokon átnyúló szállítási tevékenységeinek szabályozott keretek között történő működésének kialakítása Közép-Európában. Mindezek mellett a TransWaste projekt hozzájárulhat a helytelenül kezelt hulladékok káros ökológiai hatásainak minimalizálásához.

Engedély nélküli, engedély kereteit megsértő hulladékkezelésből adódó szervezett jellegű megvalósítási formák (hulladékgazdálkodás rendjének megsértése) esetében a hazai titkosszolgálat becslése szerint több tíz milliárd forint illegális bevétel keletkezhet. Az ebből származó illegális jövedelem elsősorban a szakszerű ártalmatlanításra felvett termékdíjaknak és ártalmatlanítási díjaknak a hazai zárt újrahasznosító rendszerből történő jogellenes kivonásával, valamint az engedély nélküli elhelyezés fejében biztosított „vállalkozói” díjakból keletkezik. Másrészt jelentős illegális bevételi forrást biztosítanak a technológiai előírások, hatósági engedélyekben meghatározott rendelkezések figyelmen kívül hagyásával szakszerűtlenül, környezetet terhelve történő ártalmatlanításból származó megtakarítások is.

Jellemző gyakorlat, hogy a támogatási rendszer hiányosságait kihasználva lényegében okirat-hamisítás útján ugyanarra a hulladékcsoporthoz ártalmatlanítására, kezelésére több alkalommal igényelnek támogatást, vagy kedvezményt.

A szervezett jellegű illegális hulladékszállítás területén az elmúlt évek legkiemelkedőbb ügyeként említhetjük a 2006-ban történt ún. „német szemét” ügyet.

2006 második felében több mint 4000 tonna bálázott, német eredetű hulladék érkezett illegálisan Magyarországra. A hulladékot 16 településen, összesen 20 helyszínen helyezték el, többnyire elhagyott hulladéklerakókban, laktanyákban, TSZ majorokban. A hulladékszállítmányról a területileg illetékes környezetvédelmi szervek és a rendőrség főként lakossági bejelentésből értesült.

Az ügyben a Bács-Kiskun MRFK folytatott büntetőeljárást. A bálák lefoglalását követően szakértő megállapította, hogy a behozott hulladék összetétele heterogén és szennyezett, döntően műanyag, illetve gumi, ezen kívül egyéb frakciókat (pl. papír, textil, fém) is tartalmazott, így annak teljes körű, közvetlen hasznosíthatósága kizárható volt. Emiatt nem lehetett zöldlistás (csak bejelentési kötelezett) hulladéknak minősíteni, viszont a hulladékbálák összetétele, külső megjelöltési formája alapján minden kétséget kizáróan megállapítható volt a sárgalistás jelleg (engedélyhez kötött). Mindezekre figyelemmel a hulladék behozatala teljesen illegális volt. Az eljárás során sikerült bizonyítani, hogy mintegy 3200 tonna hulladék Baden-Württemberg tartományból érkezett hazánkba.

Az ügyben 17 személlyel szemben emeltek vádat, akiket az első fokon eljáró Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2010 februárjában ítéletet hozott. Kunbaja polgármesterét, az ügy első rendű vádlottját, másfél év letöltendő börtönbüntetésre, két év közügyektől eltiltásra és pénzbüntetésre ítélték. Ezen kívül a felmerült bűnügyi költségek megfizetésére is kötelezték.

A zöldhatóságok az engedély nélküli hulladékkezelés kapcsán több közigazgatási eljárást (bírságolás, kötelezés) indítottak. A hulladékot fogadó magyar személyeket és gazdasági társaságokat több 100 millió forintos bírság megfizetésére kötelezték.

2.10.4. Néhány európai „legjobb gyakorlat”

Spanyolországban a Csendőrség (Guarda Civil) egy katonai státuszú rendőrségi erő, amely a Belügyminisztériumnak, valamint háborús helyzet esetén a Honvédelmi Minisztériumnak tartozik felelősséggel. Speciális természetvédelmi egysége a SEPRONA. Speciális személyzettel eszköz és járműparkkal segítik a természetvédelmet.¹²⁴ **Cipruson** nincs külön kijelölt szerv ezen ügyek nyomozására, a szükséges feladatok végrehajtása többnyire ad hoc módon történik. A korai „nyomozásokat” az illetékes minisztérium Környezetvédelmi Szolgálatának szakemberek végzik, a Rendőrség Bűnügyi Nyomozási Részlege abba csak utasításra kapcsolódik be. Szintén a helyi rendőrséggel kell együttműködni olyan jármű megállítása esetén, amelyikről feltehető, hogy illegálisan hulladékot szállít.¹²⁵

2.10.5. Eredmények (innovatív megoldások, együttműködések)

A lefolytatott büntetőeljárások tapasztalatai szerint egyes esetekben a megkeresett zöldhatóságok indokolatlanul merevek, döntéshozatali mechanizmusaik nehézkesek. E problémára megoldásként 2007. évben az ORFK és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium együttműködési megállapodást kötött, amelynek aktualizálása a jogutód Vidékfejlesztési Minisztériummal jelenleg folyamatban van. E megállapodás célja a bűncselekmények hatékonyabb felderítése, megelőzése, ennek érdekében a társhatóságokkal közös akciók rendszeres végrehajtása. Nemzetközi viszonylatban jelentkező illegális hulladékszállítványokkal szembeni hatékony felderítés biztosítása érdekében 2009. évben az NNI együttműködési megállapodást kötött az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőséggel. A felderítésekben a határrendészettel, vámszervekkel, valamint egyéb hatóságokkal is nélkülözhetetlen a folyamatos együttműködés. Ugyanilyen fontos a nemzetközi együttműködés. Ezt felismerve az NNI 2009. évben nemzetközi munkacsoport felállítását kezdeményezte a dél-kelet európai államok rendészeti hatóságait tömörítő SECI-ben. Az azóta is működő munkacsoport jelenleg egy regionális rendészeti akciót készít elő, immáron a 2011. novembere óta SELEC nevű szervezetben GREEN PANDORA néven.

Az ORFK az elmúlt időszakban kiemelt feladatnak tekintette e szakterületen dolgozó rendőrök képzését. 2006. óta több sikeres szakmai konferencián, szemináriumon nyílt lehetőség az ilyen ügyekkel foglalkozó rendőrök ismereteinek bővítésére.

A hatékony bűnüldöző munka elősegítése érdekében 2008. évben e terület központi szakmai irányítását önálló szakvonalként szervezték meg az ORFK-n, továbbá ezzel egyidejűleg minden megyei szervnél szakmai referenseket jelöltek ki. E referensek támogatják az ilyen típusú ügyek zömét végző helyi bűnügyi szervek munkáját. A magyar hatóságok csatlakozhattak az ún. EU–TWIX nevű adatbázishoz. Így egyrészt lehetőség van a külföldi társszervekkel gyors információcserére, másrészt az eljárásokban lefoglalt példányokról adatszolgáltatási kötelezettség jelentkezik. Részben ebből időszakos elemzések, stratégiai irányvonalak kitűzésére nyílik lehetőség. További eredmény, hogy a Rendőrség rendelkezik az ún. Green Parrot nevű angol fejlesztésű számítástechnikai programmal, mely révén a CITES hatálya alá tartozó fajok gyorsabb azonosítására nyílik lehetőség.

¹²⁴ www.seprona.org

¹²⁵ További információk az Europol Ciprusi Nemzeti Egységén (ENU) keresztül szerezhetők.

2.10.6. Összegzés

Összességében kijelenthető, hogy e bűnügyi terület annak ellenére, hogy lényegében több évtizede a Btk.-ban szabályozott törvényi tényállásokat foglal magában, még mindig újszerű jogalkalmazói megközelítést igényel. Egy-egy történeti tényállás megítéléséhez nagy mennyiségű, folyamatosan változó háttérismeret beszerzése, feldolgozása szükséges, ugyanakkor a befektetett munka igen sok esetben nincs arányban a várható eredménnyel (többnyire igen kis súlyú szankciókat adnak a bíróságok). Ez utóbbi körülményt némileg kompenzálja az ilyen típusú ügyeket kísérő média és társadalmi érdeklődés.

Jelenleg számos környezetvédelmi jellegű jogszabály átfogó módosítása zajlik. 2012. évtől teljesen új hulladékgazdálkodási törvény lép hatályba, teljesen átalakították a termékdíj rendszert. Állami monopóliummá szervezik a hulladékhasznosító koordináló szervezet munkáját. E jogszabályi változásokat részint uniós jogharmonizációs kötelezettségvállalásaink, részint e területen észlelt állami bevételeket csökkentő visszaélésekkel szembeni kormányzati intézkedések érvényesítése indokolták.

A kolontári vörösiszap katasztrófa rávilágított arra, hogy hazánkban nem teljes körűen megoldott a veszélyes ipari létesítményekkel kapcsolatos hatásköri, eljárási szabályok, valamint a szabálysértőkkel szembeni szankcionálási lehetőségek.

Erre tekintettel a Kormány egyértelműbb hatásköri előírások, szigorúbb és következetes hatósági eljárási szabályok kidolgozására törekedett.

Előkészítés alatt áll, 2012. év elejétől várhatóan megkezdődik az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság keretén belül egy környezetbiztonsági és kritikus infrastruktúrákkal kapcsolatos integrált kérdésekkel foglalkozó szervezet kialakítása.

Remélhetőleg a kolontári vörösiszap ügy nyomozás tapasztalatainak ismertetésével e szakmai terület elismertsége is némileg javulni fog.